

A MI ALFÖLDÜNK
NAŠA DOLNÁ ZEM

**Az antológia kiadását támogatták:
Vydanie antológie finančne podporili:**

Magyarországi Szlovákok Szövetsége Közalapítványa
Verejnoprospešná nadácia Zväzu Slovákov v Maďarsku

Országos Szlovák Önkormányzat
Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku

Békéscsaba Megyei Jogú Város Szlovák Önkormányzata
Slovenská samospráva župného mesta Békešská Čaba

Szlovák Közhasznú Társaság
Nezisková verejnoprospešná s. r. o. SlovakUm

Békés Megyei Szlovák Önkormányzat
Slovenská samospráva Békešskej župy

Békés Megyei Önkormányzat
Samospráva Békešskej župy

Tótkomlói Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat
Slovenská samospráva v Slovenskom Komlóši

Szarvas Város Szlovák Nemzetiségi Önkormányzata
Slovenská samospráva mesta Sarvaš

Ez a könyv nem jöhetett volna létre szponzorok és segítők nélkül. Ezért köszönetünket fejezzük ki mindazoknak, akik bármilyen segítséget nyújtottak az antológia kiadásához. Megkülönböztetett tisztelettel és hálával tartozunk az összes szerzőnek, fotográfusnak, recenzensnek, lektornak, tanácsadónak és a szponzoroknak.

Táto publikácia by nemohla uzrieť svetlo sveta bez sponzorov a pomocníkov. Vyjadrujeme preto vďaku všetkým, ktorí poskytli akúkoľvek pomoc pri vydaní antológie. Osobitnú úctu a vďaku vyslovujeme všetkým autorom, fotografom, recenzentom, lektorom, konzultantom a sponzorom.

A mi Alföldünk Naša Dolná zem

**Dél-alföldi szlovák és szlovák kötődésű szerzők
irodalmi antológiája**

***Literárna antológia južnodolnozemských slovenských
autorov a autorov so slovenskými väzbami***

**Szerkesztő: Lonovics Lászlóné
Redaktorka: Zuzana Lonovičová**

Békés Megyei Könyvtár
Župná knižnica

Békéscsaba
Békešská Čaba

2017

Szerkesztő, összeállító / Redaktorka, zostavovateľka:

Lonovics Lászlóné – Zuzana Lonovičová

Szakmai lektor / Recenzentka:

Maruzsné Sebó Katalin, PhD – Katarína Maružová Šebová, PhD

Nyelvi lektorok / Jazykoví lektori:

Chlebniczki János – Ján Chlebnický

Virágné dr. Horváth Erzsébet, PhD.

Szakmai konzulensek / Odborní konzultanti:

Szincso György – Juraj Sinčok

Virágné dr. Horváth Erzsébet, PhD.

Fotók / Fotografie:

Bagyinszki Zoltán

Fuhl Imre / Imrich Fuhl

Lehoczky Péter

Milyó Pál

Felelős kiadó / Za vydanie zodpovedá:

Rakonczás Szilvia

A borító Milyó Pál (elől) és Lehoczky Péter (hátsó) fotójának felhasználásával készült

Na obálke použité fotografie Pála Milyóa (vpredu) a Pétera Lehoczkého (vzadu)

Nyomtatás / Tlač: Kolorprint Kft., Békéscsaba

Előszó

Öröndetes dolog, hogy az elmúlt néhány évtizedben a magyarországi szlovákiai szépirodalma és tudományos szakirodalma szépen gyarapodott. Egyre többen ragadtak tollat, hogy versben, prózában, szakkikkekben, tanulmányokban kifejtsek gondolataikat. Így született meg a II. világháború után, 1955-ben az első országos jellegű antológia, majd évek során ezt követte a többi is.

Most újabb kötet kerül a tisztelt olvasók asztalára, könyvespolcára. Az eddig megjelent antológiáktól abban különbözik, hogy legfőképpen a Békés megyei régióban született szépirodalom terméséből válogat. Bár a szerzők között szerepelnek olyan alkotók is, akik e régió kívül esnek, de némiképpen megyénkhez is kötődnek, például középiskolai tanulmányaik révén, Békéscsabához. E kötődésüket azonban a mai napig fenntartják, és továbbra is szívesen vállalják.

A szerzők között találunk már „befutott”, országosan is ismert, többkötetes költőket, prózaírókat, akik mellett jól megférnek az „amatőr”, úgymond „népi” verselők és elbeszélők; a modern versformát és epikai műfajokat favorizálók és a hagyományos, népköltészeti formához ragaszkodók is. Jól is van ez így. A kettő jól megfér egymás mellett, hiszen a verskedvelők némelyike az előbbi, némelyike az utóbbit preferálja, netán mind a kettőben örömet leli.

A versek tematikailag igen széles skálát ölelnek fel: a szerelmes lírától kezdve a munka tisztelésén, a hagyományok megőrzésén, ápolásán át, s főleg a szlovák identitástudat megőrzéséig terjednek. A kötetben helyet kaptak szívét-lelkét melegengető istenes versek is.

A válogatás különlegessége lehet az is, hogy aforizmák és mesék is találhatók az egyébként is gazdag műfaji palettát felvonultató antológiában. Néhány írástudó ugyanis él azzal a lehetőséggel, hogy magvas gondolatokat, örök igazságokat, megszívlelendő tanulságokat fogalmazzon meg az olvasók számára.

A gyűjteményben 38 költő, prózaíró, népi író kap bemutatkozási lehetőséget, akiknek rövid életrajzát és bibliográfiáját is közli a szerkesztő. Olyan szerzők munkáival is találkozhatunk, akik nemrégiben hunytak el. Tiszteletre méltó a szerkesztő azon kezdeményezése, törekvése, hogy szlovák gyökerű, de magyarul publikáló szerzők is kerüljenek be a kötetbe.

Bízunk benne, hogy az illusztrációkkal is ellátott publikációt szívesen forgatják majd nemcsak a közép- és szépkorúak, hanem a fiatalok is. Reméljük azt is, hogy e kiadvány kedvcsináló és ösztönző lesz mások számára is a tollforgatáshoz, hogy ezáltal is tovább gazdagodjék a hazai szlovák irodalom.

Szincso György

Predhovor

Je potešiteľné, že v minulých desaťročiach sa beletria a vedecká literatúra Slovákov žijúcich v Maďarsku výrazne rozvíjala. Viacerí sa chopili pera, aby svoje myšlienky vyjadrili básňou, prózou či štúdiou. Takto sa po druhej svetovej vojne, v roku 1955, zrodila prvá celokrajinská antológia. O niekoľko rokov neskôr vznikla ďalšia.

Teraz sa čitateľom predkladá nový zborník. Táto publikácia sa od doposiaľ vydaných líši v tom, že sú do nej zaradené diela krásnej literatúry, ktoré sa zrodili hlavne v Békešskej župe. V antológii možno nájsť aj takých autorov, ktorí žijú mimo tohto regiónu, no majú k Békešskej Čabe istý vzťah, napríklad boli stredoškolskí čabianskeho slovenského gymnázia. Tieto zväzky pretrvávajú dodnes.

Medzi autormi antológie sa nachádzajú celokrajinsky známi básnici, ktorí majú za sebou už viac zbierok, ale aj amatérski veršovníci, spisovatelia oblubujúci moderné básnické formy aj autori inklinujúci k tradičným formám. Túto dvojitosť možno vnímať ako pozitívum, veď niektorí milovníci poézie preferujú tradičnú, iní modernú tvorbu. Sú aj takí, ktorým vyhovujú obidve formy.

Z tematického hľadiska sú básne veľmi rozmanité. Nájdeme tu ľubostnú lyriku, básne s motívami každodennej práce, záchrany tradícií, slovenskej identity, ale aj krásne duchovné básne.

Na niektorých miestach antológie sa nachádzajú aj zaujímavé aforizmy, ktoré nás nútia zamyslieť sa. Viacerí básnici využívajú poéziu ako prostriedok na vyjadrenie svojich myšlienok, večných právd či ponaučení.

Básnici a novelisti dostali príležitosť priblížiť čitateľom aj svoj životopis. Treba poznamenať, že v antológii sa uvádzajú tiež nežijúci autori.

Chválibná je snaha redaktorky zaradiť do antológie aj diela tých autorov, ktorí publikujú v maďarčine, ale majú slovenské korene.

Veríme, že túto publikáciu doplnenú viacerými cennými fotografiami bude s radosťou čítať nielen naša mládež, ale aj staršia generácia. Rovnako dúfame, že predkladaná antológia obohatí slovenskú literatúru Slovákov žijúcich v Maďarsku a že bude inšpiráciou k písaniu aj pre ostatných.

Juraj Sinčok

Kiadói, szerkesztői bevezető

„Kötődésem kettős
korhoz igazodik az identitás.
Itt születtem, itt élek
Két nyelven tanultam
Két nyelven beszélek
Ide – is, oda – is,
kötődöm, tartozom
Ugyanúgy álmodom...”
Juraj Dolnozemský: Kötődés...

Minden könyvnek megvan a maga története, létrejöttének előzménye, motivációja, inspirációja. A magyarországi szlovák értelmiség köreiben gyakran felvetődik a kérdés: olvasnak-e egyáltalán az emberek szlovák nyelven? Az identitás bizonytalansága, a nyelvvesztés ténye a szlovák ajkú lakosság körében és a sorsukat versben és prózában megörökítő szerzők műveiben is problémaként jelentkezik. Ezt tükrözi a kötetben szereplő írások többsége is. Az írók, publicisták különösen a nyelvvesztés kérdését vetik fel írásaikban. Tisztelet és csodálat illeti azokat a többnyire idős szerzőket, akik magas koruk ellenére fáradhatatlanul alkotnak, így őrizve nyelvüket. A nyelv gyorsan változik, amit a „népi írók” nehezen tudnak követni, ezért gyakran hivatkoznak az általuk használt nyelvjárás archaikus voltára. (A nyelvjárási szövegeket eredeti formában közöljük.) Tisztelet illeti azokat a szerzőket is, akik bár a szlovák irodalmi nyelvet már nem beszélik, a szlovák kultúrához való kötődésüket viszont máig őrzik, és ennek mentén ragadnak tollat, hogy magyar nyelven írjanak a szlovákságot érintő témákról.

Ennek az antológiának a megjelentetését, a kiadó részéről, az a körülmény indokolja, hogy a Békés Megyei Könyvtár (BMK), a könyvtári törvénynek megfelelően, fontos feladatának tartja Békés megye nemzetiségi lakosainak nyújtott szolgáltatásokat: helyismereti információk és dokumentumok gyűjtését, a megye nemzetiségekhez tartozó lakosai könyvtári ellátásának szervezését, a nemzetiségi tagkönyvtárak dokumentumellátását. Ezekben a tevékenységi formákban együttműködő partnerek: az Országos Idegennyelvű Könyvtár, a Szlovák Kultúra Háza, a békéscsabai Szlovák Gimnázium és Általános Iskola, Óvoda és Kollégium, a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete. Mindemellett szervezi a nemzetiségi rendezvényeket, programokat, amelyek a nyelvi és kulturális identitás ápolása szempontjából meghatározóak. A szolgáltatások szervezése a helyi értékek fennmaradását segíti. A több évtizednyi nemzetiségi szerepkörrel bíró BMK arra törekszik, hogy a megjelenő nemzetiségi irodalmat népszerűsítse és eljuttassa az olvasók minél szélesebb köréhez. Folyamatosan nyújt bemutató-

zási lehetőséget a Dél-alföld régióban élő és alkotó, illetve innen elszármazott szerzőknek. A gyermekek sem maradnak ki az irodalmi élményekből. Az évente megjelentetett szlovák rejtvenyfüzet – a Bystrozraká Barborka – irodalmi játékokat, szlovák nyelvű verseket és meséket tartalmaz, melyekkel játékos formában ismerkedhetnek meg a tanulók. A rejtvenyfeladatok megoldásához önállóan kutathatnak, búvárkodhatnak a különböző gyermekkönyvekben és az interneten, ezzel a tananyagon kívüli szókinccsüket és ismereteiket is bővíthetik.

A most megjelenő kiadvány összeállításának célja válogatást s egyben szintézist kínálni az utóbbi időben megjelent szlovák nyelvű művekből, továbbá a magyar nyelven író szerzők szlováksággal kapcsolatos irodalmi „terméséből”. Ez az antológia reprezentatív áttekintést nyújt a délkelet-alföldi szlovák és szlovák kultúrához kötődő alkotókról és a közelmúltban megjelent műveikről. Magába foglalja a ma is publikáló és a nemrégiben elhunyt szerzők műveit is. Mindannyian kötődnek a Dél-Alföldhöz és környékéhez, egy részük itt él vagy élt, illetve innen származott el. Valamennyien ezt a sajtóságot régiót mutatják be műveikben.

Célunk volt az is, hogy műfajilag színes palettát kínáljunk az olvasóknak, hogy mindenki választhasson a szemelvények közül kedve szerint. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az olvasók kevésbé érdeklődnek a hosszabb terjedelmű szlovák nyelvű művek iránt. A többség, jellemzően, inkább a költészetet és a kispróza alkotásokat részesíti előnyben. Az antológiában az aforizmától, a lírai költeményeken át, egészen a regényrészletig megtalálhatóak a különböző műfajok, melyek közül azonban a költészet és az elbeszélések dominálnak. Olyan művekről van szó, melyek olvasásával bepillantást nyer az érdeklődő a nyelv szépségeibe, sajátosságaiba, a helyi szlovákság történelmébe, szokásaiba, megismerkedhet az alföldi táj jellegzetességeivel, a tipikus helyi objektumokkal, az itteniek életvitelével, a jelentős helyi személyiségekhez való érzelmi kötődésekkel. Az antológia ízelítőt nyújt a Dél-alföld régióban született szlovák irodalmi értékekből. Egyúttal a kiválasztott szemelvényekben aktuális kérdéseket tesz fel az itteni szlovák közösség életével kapcsolatban. A kötet, a művek esztétikai értékei mellett, igyekszik rámutatni a szerzők szűkebb pátriájukhoz való szoros érzelmi kötődésére, mely kiindulópontot jelent számukra a térség kultúrtörténeti hagyományainak ábrázolásakor. Az antológia olvasásakor az olvasók emlékezetében felbukkannak jelentős helyi személyiségek és a velük, valamint íróbarátaikkal kapcsolatos emlékek. A szerzők számára a helyi értékek, a nemzetiségi hagyományok jelentik a biztos fogódzót, a lelki támaszt. Ezek feltárásában, megismertetésében, az azonosságtudat erősítésében felbecsülhetetlen szerepe van a szűkebb környezethez való kötődésnek, a hajdani örökség megbecsülésének, az összetartozás érzése felkeltésének. A hagyományt, mint folytonosan változó organizmust tartjuk számon, melynek megőrzésében az írók, művészek mellett fontos szerepet játszik a könyvtár, az iskola és a család.

Az antológia összeállításában a legnagyobb dilemmát a szövegválasztás kritériumainak megállapítása jelentette. Mint ahogy magából a címből is kiderül, az antológiába főleg dél-alföldi szlovák témájú szemelvények kerültek, melyek elsősorban a szerzők ajánlásának megfelelően lettek kiválasztva. Ezek között voltak olyanok, melyek már előzőleg megjelentek, de olyanok is, amelyeket a szerzők kéziratban küldtek el. Néhány ajánlott írás után különböző folyóiratokban és könyvekben kellett kutatni. A szerzőket köszönet illeti, hisz első kérésre rendelkezésre bocsátották a publikálásra szánt műveket. A már elhalálozott írók esetében az eddig kiadott műveikből történt a válogatás, emellett az életművükkel kapcsolatos szakirodalomból folyt a tájékozódás. Az anyaggyűjtés folyamatát több tényező inspirálta: a Békés Megyei Könyvtár gyűjteménye, a korábban említett nemzetiségi szolgáltató tevékenysége, irodalmi programjainak tapasztalata. Az antológiával kapcsolatos munkálatokat az a tény is sürgette, hogy az utóbbi időben egyre több szlovák származású író elhunyt. A Tótkomlósról származó szerzők felkutatásában Szincsek György író, míg a szarvasi gyűjtésben Mótyán Tibor kulturális szakértő nyújtott segítséget. Nekik is köszönhető, hogy a válogatásban kevésbé ismert szerzők is helyet kaptak.

A szerkesztő, az antológia összeállítása során, több kérdéssel szembesült, többek között azzal, hogy milyen szempontok alapján választja ki a szerzőket és a műveket. Jelen antológiával kapcsolatban a következő szempontok merültek fel:

– A forrás szempontjai:

Nagyrészt a kiválasztott írók már megjelent műveiből történt a válogatás, kibővítve az életrajzok, bibliográfiák és egyéb más, az adott író tevékenységével kapcsolatos anyagok tanulmányozásával. Ezeket a dokumentumokat, melyek segítettek az életrajzok viszonylag egységes összeállításában, vagy maguk a szerzők bocsátották rendelkezésre vagy a családjuk.

– A minőség szempontjai:

Az antológiába való bekerülés kritériuma legalább egy kiadott kötet, sajtóorgánium által kiadott publikáció, illetve rendszeres megjelenés folyóiratokban és különböző periodikákban. Néhány szerző kötete kéziratban vár kiadásra. A két nyelven írók rendszeresen publikálnak a Čabän, Čabiansky kalendár, Náš kalendár periodikákban és a magyar nyelvű Barátság című folyóiratban, valamint más periodikákban is. Az antológia minőségét három lektor garantálja. Köszönet illeti a szakmai és nyelvi lektorokat, név szerint Maruzsné Sebó Katalin PhD főiskolai tanárt, Chlebniczki János tudományos munkatársat és Virágné dr. Horváth Erzsébet PhD főiskolai tanárt.

– A szerzők kiválasztásának szempontjai:

A kötetben az idős, középkorú és fiatal generáció képviselteti magát. Legnagyobb számban az idősebb korosztályú írók vannak jelen, akik az utóbbi években

is publikáltak és jelenleg is alkotnak. A dél-alföldi irodalom közismert személyiségei mellett szerepelnek a helyi vonatkozásban jelentős munkássággal rendelkezők is, akik eddig még kevesebb publikálási lehetőséget kaptak. Műveik közzétételével ismertségük növekedhet, így közelebb kerülhetnek az olvasókhoz is.

– A szerzők és művek időbeli szempontjai:

Meg kellett szabni a határt, melynek értelmében a kiválasztott művek 75%-a 2000 utáni megjelenésű. Kivételt jelentenek az elhunyt szerzők művei, őket nem lehetett kihagyni, mivel a dél-alföldi irodalom jelentős képviselői.

– A regionalizmus szempontjai:

Ez az antológia elsősorban Békés megye és környéke és a valaha ehhez a régióhoz, városokhoz (Békéscsaba, Szarvas, Tótkomlós) kötődő írók, költők műveire helyezi a hangsúlyt.

– A nyelvi szempontok:

Felvetődött a kérdés, hogy az antológiába való bekerülés kritériuma legyen-e a szlovák nyelvű publikációs tevékenység. A két nyelv (szlovák, magyar) és kultúra együttes megjelenése a kötetben kiküszöböli a nemzetiségi elszigetelődést, hiszen a szlovák gyökerek, a szlovák kultúrához való kötődés a közös megjelenés platformja.

– A műfajválasztás szempontjai:

A kiadvány nem szab műfaji határokat. Ennek értelmében a következő prózai és verses műfajok kaptak benne helyet: aforizma, anekdota, elbeszélés, mese, novella, regényrészlet, dal, elbeszélő költemény, életkép, haiku, leíró költemény stb.

A reprezentatívnak tekinthető kötet 38 szerző műveit tartalmazza. A kiadvány szerkezetét az áttekinthetőség elve határozza meg. Az irodalmi anyag két részből áll. Az első részben a két nyelven publikáló írók alkotásai a családnévük ábécé szerinti sorrendjében következnek. Hasonló módon épül fel a második rész, a magyar írók szerzői betűrendjében. A kötethez szintén betűrendes életrajzi melléklet és bibliográfia kapcsolódik. Az életrajzok nem tudományos igényűek, viszont azokat a legfontosabb adatokat és a szerzők műveinek címét tartalmazák, amelyek kedvet ébreszthetnek a további olvasáshoz, az írói életmű alaposabb megismeréséhez. A szlovákul és magyarul publikálók esetében az életrajz is kétnyelvű. A kiadványt szlovák kötődésű fotográfusok fotói illusztrálják: Bagyinszki Zoltán, Fuhl Imre, Lehoczky Péter, Milyó Pál. A szlovák kultúrát felvillantó művészi fényképeik közelebb hozzák a dél-alföldi táj szépségeit, a szlováksághoz kapcsolódó eseményeket.

Bízunk abban, hogy a kötet hozzájárul a dél-alföldi szlovákság irodalmi arcúlatának megismeréséhez, és egyben örömteli olvasmánnyá válik.

A szerkesztő

Redakčný úvod vydavateľstva

*Moja väzba je dvojité
k dobe sa viaže jej identita!
Tu som sa narodil, tu žijem
Dva jazyky som sa učil
a tak aj hovorím!
Sem i tam patrím
Podobne aj snívam...
Juraj Dolnozemský: Väzba...*

Každá kniha má svoju vlastnú históriu, osobitné podmienky vzniku, motivácie a inšpirácie. V kruhu slovenskej inteligencie v Maďarsku sa často objavuje otázka, či ľudia čítajú v slovenskom jazyku. Stratu jazyka a neistotu v hľadaní identity možno sledovať ako problém tak u obyvateľov so slovenskými väzbami, ako aj v básňach či prozaických dielach autorov vypovedajúcich o svojom živote. O tom svedčí aj väčšina ukážok v tejto antológii. Úcta, dalo by sa povedať obdiv, patrí tým (väčšinou starším) autorom, ktorí píšu neúnavne napriek svojmu vysokému veku a zachovávajú svoj materinský jazyk. Jazyk sa rýchlo mení a ľudoví autori túto zmenu ťažko sledujú, takže vo svojich textoch často používajú osobitosti svojho nárečia, uvedomujúc si jeho archaický ráz. (Ukážky z diel ľudových autorov uvádzame v pôvodnej, nárečovej forme.) Úcta patrí aj tým autorom, ktorí neovládajú slovenský jazyk na takej úrovni, aby v ňom písali, avšak napriek tomu nezabudli na svoje korene a väzby so slovenskou kultúrou a píšu v maďarskom jazyku o témach súvisiacich so Slováckmi.

Vydavateľ publikuje túto antológiu, pretože Župná knižnica v Békešskej Čabe v zmysle knižničného zákona pokladá za svoju dôležitú úlohu zhromažďovať informácie a dokumenty z regiónu a poskytovať ich národnostným obyvateľom Békešskej župy v rámci realizácie rôznych knižničných služieb, ako aj dodávať tieto dokumenty národnostným členských knižníciam. Pri tom všetkom organizuje národnostné podujatia a programy, ktoré sú z hľadiska jazykovej a kultúrnej identity relevantné. Župná knižnica sa svojou činnosťou snaží o to, aby miestne hodnoty nezanikli, aby sa naďalej zachovávali. Spolupracuje s nasledujúcimi partnermi a inštitúciami: Celoštátna cudzojazyčná knižnica, Dom slovenskej kultúry, Slovenská základná škola a gymnázium v Békešskej Čabe, Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku. Župná knižnica sa už niekoľko desaťročí usiluje o popularizáciu menšinovej literatúry a snaží sa ju sprostredkovať širokému okruhu čitateľov. Pravidelne zabezpečuje autorom žijúcim v južnej časti Dolnej zeme, ako aj autorom, ktorí pochádzajú z tejto oblasti, ale už tu nežijú, možnosti predstaviť sa čitateľom. Do tejto činnosti

sú zapojené aj deti. Každý rok vychádza zošit *Bystrozraká Barborka*, ktorý obsahuje hádankárske súťaže, literárne hry, slovenské básne, príbehy či rozprávky, vďaka ktorým sa žiaci môžu hrovou formou učiť. Riešením hádankárskych úloh môžu samostatne skúmať rôzne javy, sledovať detské knihy na internete a tým aj mimo školy rozširovať svoju slovnú zásobu a znalosti.

Cieľom predkladanej antológie je ponúknuť výber, respektíve syntézu diel v slovenčine a textov po maďarsky píšucich autorov a básnikov, ktoré vyšli v poslednom období. Táto publikácia podáva reprezentatívny prehľad o autoroch spätých so slovenskou kultúrou v rámci juhovýchodnej časti Dolnej zeme a o ich dielach. Sú do nej zahrnuté jednak diela v súčasnosti publikujúcich, ako aj nedávno zosnulých autorov. Všetci sú spätí s južnou časťou Dolnej zeme a s jej blízkym okolím, mnohí odtiaľto pochádzajú, niektorí z nich tu žijú alebo tu niekedy žili a vo svojich dielach predstavujú tento kraj.

Naším cieľom bolo aj to, aby sme čitateľom ponúkli antológiu s pestrú žánrovou paletou, v ktorej si každý môže nájsť texty podľa vlastného vkusu. Skúsenosti svedčia o tom, že čitatelia nemajú záujem o rozsiahlejšie prozaické diela v slovenskom jazyku. Svoje čitateľské potreby sa snažia uspokojiť čítaním poézie a kratších próz. Antológia obsahuje literárne žánre v rozmedzí od anekdoty po úryvok z románu, avšak dominujú tu básne a poviedky. Sú to diela, prostredníctvom ktorých možno spoznať krásy a zvláštnosti slovenského jazyka, regionálnu históriu Slovákov a ich zvyky, typické miesta, životné prostredie, životný štýl ľudí z tohto regiónu, svojráznosť krajiny, pocity, väzby na rôzne osobnosti. Antológia ponúka obraz o hodnotách slovenskej literatúry rodiacej sa v tejto oblasti. Prostredníctvom vybraných ukážok zároveň naskytáva aktuálne otázky súvisiace s tunajšou slovenskou komunitou. Kniha sa okrem estetickéj hodnoty snaží poukázať aj na úzke citové väzby autorov k tomuto kraju, ktoré sú pre nich východiskom pri stvárňovaní kultúrnej a historickej minulosti svojho užšieho domova. Pri čítaní antológie sa čitateľom v pamäti vynárajú mená významných miestnych osobností a priateľov venujúcich sa literárnej tvorbe, v ktorej tematickú bázu a pevné duchovné východisko tvoria miestne hodnoty a národnostné tradície. Pri odhaľovaní a spoznávaní tunajších tradícií a pri posilňovaní identity má neoceniteľný význam väzba k bezprostrednému okoliu a k jeho kultúrnym hodnotám, čo je základom pri vytváraní pocitu spolupatričnosti. Tradíciu možno vnímať ako neustále sa meniaci organizmus, pri zachovávaní ktorého plní popri spisovateľoch dôležitú úlohu knižnica, slovenská komunita, škola a rodina.

Pri zostavovaní antológie bolo najväčším problémom určiť kritériá výberu textov. Ako prezrádza samotný názov, sú do nej väčšinou zaradené ukážky s dolnozemskou slovenskou tematikou. Publikácia obsahuje v prvom rade materiály, ktoré navrhovali sami autori. Medzi nimi sa nachádzali také diela,

ktoré už boli uverejnené, ale aj také, ktoré poskytli autori v rukopise. Niektoré navrhnuté názvy diel bolo treba vyhľadať v rôznych časopisoch a knihách. Autorom patrí mimoriadna vďaka, keďže hneď po prvom oslovení poskytli texty na publikovanie. V prípade zosnulých tvorcov sa vychádzalo z ich diel vydaných v predchádzajúcom období a z materiálov súvisiacich s ich tvorbou. Redaktorku v procese zhromažďovania materiálu inšpirovali mnohé okolnosti: knižná báza Župnej knižnice v Békešskej Čabe a v jej rámci poskytnuté národnostné knižničné služby spomenuté vyššie či vlastné skúsenosti z literárnych programov organizovaných knižnicou. Zozbierať jednotlivé materiály a publikovať ich podnietila aj skutočnosť, že v posledných rokoch viacero spisovateľov a básnikov slovenského pôvodu zosnulo. Autorov pochádzajúcich zo Slovenského Komlóša pomáhal vypátrať spisovateľ Juraj Sinčok a kultúrny pracovník zo Sarvaša Tibor Mótyán.

Redaktorka si pri redigovaní antológie kladie viaceré otázky, medzi ktoré patrí napríklad táto – Podľa akého aspektu treba uskutočniť výber autorov a ich diel? V prípade predkladanej antológie sa objavovali nasledujúce aspekty:

– Aspekt prameňov:

Ide tu predovšetkým o diela vybraných autorov, ktoré už boli publikované, o ich biografii, bibliografiu a o rôzne iné materiály súvisiace s tvorbou autorov, ktoré poskytli buď oni, alebo ich rodina. Všetky tieto materiály pomohli zostaviť aj viac-menej jednotné životopisy autorov.

– Aspekt kvality:

Podmienkou zaradenia autora do antológie bola aspoň jedna vydaná kniha, respektíve pravidelné publikovanie v časopisoch či diela publikované vydavateľstvom. Texty niektorých autorov čakajú v rukopise na publikovanie. Dvojazyčne píšuci tvorcovia pravidelne uverejňujú svoje práce v miestnych novinách *Čabän*, v *Čabianskom kalendári*, v maďarskom kultúrno-spoločenskom periodiku *Barátság* a v ďalších periodikách. Garantmi kvality antológie sú traja lektori. Vďaka patrí odborným a jazykovým lektorom, menovite vysokoškolskej profesorky Kataríne Maružovej Šebovej, PhD., vedeckému pracovníkovi Jánovi Chlebnickému, ako aj vysokoškolskej profesorky Virágne dr. Horváth Erzsébet, PhD.

– Aspekt výberu autora:

V antológii je zastúpená staršia, stredná a mladšia generácia tvorcov. V prevažnej väčšine ide o starších autorov, ktorí publikovali v posledných rokoch a píšú aj v súčasnosti. Popri známych osobnostiach južnodolnozemskej literatúry sa do knihy dostali aj tí, ktorí síce disponujú významnou, regionálne uznávanou tvorbou, ale doteraz nemali dostatočné možnosti publikovať.

– Aspekt časového vymedzenia výberu autorov:

Bolo treba určiť hranicu, podľa ktorej 75 % vybraných diel bolo publikovaných po roku 2000. Antológia teda ponúka najaktuálnejšiu tvorbu vybraných au-

torov. Výnimku tvoria zosnulí autori, ich diela nebolo možné vynechať, pretože predstavujú vzácnu súčasť literatúry Dolnej zeme.

– Aspekt regionalizmu:

V tejto antológii sú predstavené predovšetkým diela spisovateľov a básnikov Békešskej župy a jej okolia (Békešská Čaba, Sarvaš, Slovenský Komlós), ako aj tých autorov, ktorí sú spätí s týmto regiónom.

– Aspekt jazyka:

Vznikla tiež otázka, či má byť podmienkou zaradenia istého autora do antológie tvorba v slovenčine. Vzťah dvoch jazykov (slovenčiny a maďarčiny) a kultúr v tejto zbierke vylučuje národnostnú izolovanosť. Kritériom zaradenia autora do antológie sú preto slovenské korene a spätosť so slovenskou kultúrou.

– Aspekt výberu žánrov:

Antológia neobmedzuje žánrové zastúpenie vybraných ukážok. V zmysle toho sa v nej nachádzajú nasledujúce literárne žánre: aforizmy, anekdoty, básne, haiku, rozprávky, poviedky, novely, úryvky z románu atď.

Predkladaná publikácia je reprezentatívnym výberom prác, ktorá obsahuje ukážky z diel 38 autorov. Štruktúru publikácie určuje princíp prehľadnosti. Literárny materiál sa skladá z dvoch častí. V prvej časti sa nachádzajú diela autorov publikujúcich v oboch jazykoch v abecednom poradí ich priezvisk. Podobným spôsobom je zostavená aj druhá časť – podľa abecedného poradia priezvisk autorov píšucich v maďarskom jazyku. Životopisné údaje síce nevyhovujú požiadavkám vedeckosti, ale obsahujú najdôležitejšie fakty zo života autorov a tituly ich diel, ktoré spolu s bibliografiou môžu vzbudiť záujem o hlbšie poznanie tvorby daného autora. V prípade autorov publikujúcich v oboch jazykoch sú ich životopisy prístupné v slovenčine aj v maďarčine. Publikácia je obohatená o fotografie týchto umeleckých fotografov so slovenskými koreňmi: Zoltán Bagyinszki, Imrich Fuhl, Péter Lehoczky a Pál Milyó. Ich fotografie predstavujú krásy južnej časti Dolnej zeme a podávajú svedectvo o slovenskej kultúre. Na konci publikácie je pripojená bibliografia autorov.

Veríme, že antológia prispeje k lepšiemu poznaniu mnohorakej tváre južnodolnozemskej Slovákov a bude pre čitateľov radostným čítaním.

Preložil Ján Chlebnický

A mi Alföldünk / Naša Dolná zem:

A dél-alföldi szlovák és szlovák kötődésű írók antológiájának margójára

Egy-egy irodalmi antológia megjelenése, történjen az bármely irodalom életében, jelentős kulturális eseménynek számít, hiszen különböző szempontok mentén tájékoztat az adott irodalmon belüli folyamatokról, tendenciákról, és válogat egy adott régió, korszak, műfaj, szerző, szerzői csoport irodalmi terméséből. A gazdag könyvtárosi tapasztalatokkal rendelkező Lonovics Lászlóné szerkesztésében megjelent Naša Dolná zem/A mi Alföldünk című kétnyelvű irodalmi antológia a szlovákok által is lakott Alföldet, pontosabban a Dél-alföld régiót jelöli ki a válogatás fő szervező elvének. A kötetben azok a szlovák és a szlovák kultúrához valamilyen szinten kötődő kortárs alkotók kaptak helyet, akiket érzelmileg szoros szálak fűznek ehhez a térséghez, birtokában vannak sajátos kulturális hagyományainak, s maguk is íróként vagy fotóművészként tevékenyen részt vesznek annak ápolásában, fenntartásában és megújításában. Amikor egy új kötetel ismerkedünk, emlékezetünkben önkéntelenül is felvillannak az azonos témakörben előzőleg publikált művek, melyek viszonyítási pontként működnek a nemrégiben napvilágot látott kiadvány értelmezése során. Nem történik ez másképp a jelen antológiával való találkozáskor sem, mely tematikailag a magyarországi szlovák irodalom tárgyköréhez sorolható. Előzményeit így minden bizonnyal a magyarországi szlovák irodalmi termésből készült válogatások között kell keresnünk.

Ha azt a kérdést tesszük fel, hogy van-e kontinuitás az új kötet és a napjainkig megjelent szlovák irodalmi antológiák között: *Hrušky mamovky Špiakovej/Spiák anyó körtéi* (1955) *Výhonky/Hajítások* (1978); *Fialôčka, fiala/Ibolyácska, ibolya* (1980); *Pramene/Források* (1982); *Chodníky/Ösvények* (1984); *Cestou k slovám/Úton a szavakhoz* (1996); *Pod Pilísom – tam je náš svet/A Pilis alatt – ott a mi világunk* (2008), a felsorolt címeiből elsőként a *Výhonky/Hajításokat* emeljük ki. Teszszük ezt annak okán, hogy ennek a kötetnek a megjelenésétől tartjuk számon a kortárs magyarországi szlovák irodalmat, ami a nemrégiben kiadott könyv célkeresztjében is szerepel. Külön említést érdemel az előzőekhez szervesen illeszkedő, az 1985-ben Lúbia Bartalská által szerkesztett, Szlovákiában publikált *Ozveny rovín/A rónaság visszhangja* című szlovák nyelvű antológia is, mely a Dél-alföld régióhoz kötődik, így közös pontként a regionalitást, mint kötetsszervező aspektust említhetjük. Harmadikként a *Pod Pilísom – tam je náš svet/A Pilis alatt – ott a mi világunk* című, a Z. Bárkányi Valkán, G. Papuček, I. Fuhl által szerkesztett, a pilisi kortárs írók műveit felvonultató, a magyarországi szlovák irodalom témakörében Magyarországon eddig megjelent válogatások közül a regionalizmust

elsőként alkalmazó kiadványt hozzuk fel, melyhez két ponton is kapcsolódik a Naša Dolná zem/A mi Alföldünk. A legújabb válogatás és a fentebb bemutatott kiadványok közötti kontinuitást a közös tárgykörbe való tartozás ténye, a közös írói kör és a közös irodalmi repertoár is példázza. Bennünket azonban a közös vonások mellett legfőképpen a különbségek foglalkoztatnak, melyek nyomán feltárhatjuk az új kötet hozadékait.

Az olvasót az antológia világába Szincsek György író ajánlása vezeti be. A kötetben való tájékozódást a kiadói, szerkesztői bevezető, a könyvről készült recenzió és a magyar nyelvű fejezethez írt előszó segíti.

A kötet tartalmával való ismerkedés folyamán érzékelhetővé válnak egyedi vonásai: a kétnyelvűség; a kibővített írói kör; a regionalizmus és a mindhárom névumon átívelő értékmentő szándék.

A *Naša Dolná zem/A mi Alföldünk* előzményeként bemutatott antológiákba való bekerülés alapvető követelménye a szlovák nyelvűség. A magyarországi szlovák irodalmi gondolkodás mértékadó képviselői a szlovák kultúrához való tartozás legfőbb kritériumát napjainkban is az egynyelvűségben jelölik meg. Ezzel annak a nézetüknek adnak hangot, mely szerint egy adott nemzet (nemzeti, nemzetiségi irodalom) kizárólag nyelvében létezhet. Az egynyelvűség, mint irodalomszervező kohéziós erő, azonban globalizálódó világunkban, tekintettel esetünkben a nemzetiségi nyelvtudás folyamatosan gyengülő voltára, elszigetelődéshez vezethet. Ezzel az akut problémával kapcsolatban joggal vetődik fel a kérdés úgy a határon túli magyar, mint a határon túli szlovák vagy egyéb (nemzetiségi) irodalmak kontextusában: Létezhet-e nemzeti (nemzetiségi) irodalom az anyanyelven kívül más nyelven is? A tapasztalat azt mutatja, hogy igen, hiszen gondoljunk csak arra, hogy pl. a szlovák irodalom a 9. századtól egészen a 19. század közepéig több nyelven született: ósláv, latin, bibliai cseh, német és magyar nyelveken. Az elmúlt évtizedekben a szlovák irodalomtudomány is szembesült ezzel a kérdéssel. A realitást figyelembe véve úgy módosította az egyetemes szlovák irodalomba való besorolás kritériumait, hogy feloldotta az addigi nyelvi kötöttségeket, és elfogadta annak lehetőségét, hogy a szlovák irodalom (szlovák szellemiség) más nyelvi médiumokban is létezhet, megnyilvánulhat, amennyiben tematikájában megjelenik a szlovákság élete. Ennek értelmében az egyetemes szlovák irodalom korpuszába sorolja a Szlovákiában szlovák nyelven született művek mellett azokat is, melyek Szlovákián kívül jöttek létre annak az országnak a nyelvén, melyben az adott író él. (Marčok, V. a kolektív: Dejiny slovenskej literatúry III/Szlovák irodalomtörténet III, 2004, s. 440). Ezekben az esetekben a nyelvet a téma helyettesítheti. Így lehetőség nyílt arra, hogy a szlovák irodalomtörténet soraiba fogadja a szlovák származású Kossuth-díjas magyar író, Závada Pált, aki regényeiben a dél-al-

földi szlovák világot dolgozza fel. Az író munkásságát a szlovák és a magyar irodalomtörténet mellett a magyarországi szlovák irodalom is számon tartja.

Ha elfogadjuk a szlovák irodalomtudomány álláspontját az egyetemes szlovák irodalom fogalmának módosításáról, az új antológiába választott magyar nyelvű, a Dél-alföld régió szlovákságát bemutató szövegeket is a magyarországi szlovák irodalom részeként értelmezhetjük. Jelen kötet szerkesztőjében is felmerült a nyelv körüli dilemma, azaz, hogy szabad-e a szlovák irodalmi antológiába eredeti magyar nyelvű szövegeket is beemelni? Könyvtárosi munkája során nap mint nap érzékeli a térség szlovákságának előrehaladott asszimilációját, a szlovákság tudat látványos hanyatlását, a nyelvvesztés tényét és az olvasók nyelvi korlátait. Ezeknek a körülményeknek a hatására számot vet a reális helyzettel. Voltaképpen azzal, hogy a látókörében lévő, általa ismert, a szlovák Dél-Alföld világát magyar nyelven bemutató szerzőket bevonja a diskurzusba, a maga módján ösztönösen tapint rá a nyelvi dilemma egy lehetséges megoldási alternatívájára. Ezzel megkönnyíti a recepciót, fenntartja, jó esetben fokozza a szlovák irodalom iránti érdeklődést, és nem utolsósorban nyit a magyar nyelvű olvasók felé is.

A kétnyelvűség és a regionalitás elvének alkalmazása a szerkesztésben nagyban hozzájárul az antológiában szereplő írók körének bővítéséhez. A szerkesztő szélesre tárja az antológia képzeletbeli kapuját, amikor szám szerint összesen 38 író, költő és 4 fotóművész hív meg lapjaira. A szlovák és magyar nyelvű szerzők aránya kiegyensúlyozott, mivel mindkét csoportban 19-19 szerző kap helyet a kötet két, szlovák és magyar nyelvű fejezetében. A válogatást a szerzők rövid életrajza és bibliográfiája egészíti ki. A bemutatott szemelvények azonban kevésbé tükrözik a nyelvi kiegyensúlyozottságot, tekintettel arra, hogy a magyarországi szlovák, illetve a magyar irodalom reprezentánsai mellett a szerényebb irodalmi munkássággal bíró, kevésbé ismert szerzők, a helyi és környékbeli közösségben megbecsült népi verselők és elbeszélők, valamint a néprajz területéről érkezett szakemberek is lehetőséget kaptak az antológiában való publikálásra. Ilyen nyelvi, stílusbeli, műfaji, poétikai sokszínűség és színvonalbeli különbség mellett szinte lehetetlen, ugyanakkor figyelmes olvasó esetében nem kizárt valamiféle egységet mutató összképet létrehozni. A szerkesztőnek valójában nem is ez volt a fő célja. A sokféleség felvonultatásával inkább a Dél-alföld régió irodalmi-kulturális-nyelvi hagyományainak gazdagságára kívánt rámutatni. Emellett a népi verselők és elbeszélők kultúrtörténeti, nemzetiségtörténeti, helytörténeti, lokális értékeket hordozó szövegeire igyekezett felhívni a figyelmet azzal a céllal, hogy beemelje őket a köztudatba, s így ne merülhessenek feledésbe. Ebben a gesztusban az értékmentés szándékát érhetjük tetten.

Az egymás mellé rendelt különböző szövegek az antológia lapjain egy teljesen más dimenzióba kerülnek. Párbeszédet folytatnak egymással, miközben olyan

összefüggések, értelmek törnek a felszínre, melyek elszigetelt körülmények között rejtve maradnának. Ennek vagyunk tanúi az antológia olvasásakor, amikor a szövegek egymásra hatásának köszönhetően, kiolvasható és összerakható belőlük egy, a közép-európai létet idéző összefüggő történet, mely magán viseli a történelem máig ható, generációkon átívelő súlyos traumáit. A Dél-Alföldön letelepedett magyarországi szlovákság szemszögéből nézve főleg két történelmi mérföldkőről van szó: az eredeti (felföldi-szlovákiai) szülőföldről való távozás okozta sokk a 17-19. század során, majd a 20. század közepén felmerülő lehetőség az őshazába való visszatérésre. A múlt században zajló egyéb súlyos történelmi események (2. világháború, holokauszt, kényszerszolgálat, lakosságcsere: kényszer-kitelepítés, kitelepülés) szintén komolyan érintették a régió minden lakosát. Az antológiában közvetlenül vagy közvetetten nyomon lehet követni az említett eseményeket, melyeknek szinte összes részlete a domináns központi téma, a magyarországi szlovákság története köré rendeződik. Ehhez a központi témakörhöz kapcsolódnak, belőle ágaznak el a dél-alföldi emberek életéhez kötődő különböző jelenségek, álláspontok, gondolatok, érzések: a szűkebb régióhoz és az anyaországhoz fűződő szeretet, az anyanyelv és kultúra elvesztésének réme, a magyarországi szlovákság összetartozásának gondolata (M. Blaško, M. Čičel, M. Divičan, J. Šóti, Š. Hudák, J. Dolnozemský, P. Samuel, Papuček, A. Kormoš). Néhány melankolikus alaphangú versben megjelenik az elmúlás fájó gondolata, miközben más költeményekben, a nemzetiségi önkormányzatok pozitív tevékenységének köszönhetően, a remény hangjai is megszólalnak a dél-alföldi szlovák jövőt illetően. További szerzők műveiben például ezekkel a motívumokkal találkozhatunk: a kettős identitásból adódó, szlovák gyökerekhez való ellentmondásos viszonyulás (Filadelfi M., Péter E., Herceg T.), az egykori, a lakosságcserevel kapcsolatos személyes lépések felülbírlata (M. Hronec), az utód vágyakozása a Szlovákiába kitelepült anya dél-alföldi szülőföldjére (E. Bachletová), a virtuális őshaza számoltartása (Filadelfi M., Závada Pál, M. Blaško, M. Čičel), az elvesztett anya utáni űr traumája (Závada Péter), a kitelepített anya ismeretlenbe vezető útjának szívszorító emléke (Szilágyi A.). A szerzők többsége műveiben hangot ad a dél-alföldi táj, azon belül a szűkebb lakóhely iránti szeretetének és ragaszkodásának. Ennek a motívumkörnek a keretében említésre kerülnek a tipikus helyi objektumok, jelentős személyiségek és események, de a mai hétköznapi életből vett történetek is (J. Ando, P. Kondač, O. Krupa, O. Medveg, E. Bachletová, Harencsár L., Hartay Cs., M. Hanigovský, T. Mótán, Filadelfi M., Rózsa D., Litauszki G., Szigetiné Búzás Zs., Nyemcsok L., M. Hrivnák). A dél-alföldi emberekről szóló történeteket a békéscsabai és tótkomlói környezetben játszódó szlovák-zsidó-magyar együttélés tapasztalatai egészítik ki (Balogh I., Benedek I. G., Závada Pál).

Az antológiában szereplő szövegekben kiemelt helyet élveznek a hagyományok, azok között is például a találkozási lehetőségeket nyújtó különböző társadalmi rendezvények, átszöve élettrajzi eseményekkel: „priadky“/fonó, „večierka“/mulatság, šúpanie kukurice/kukoricafosztás (Ledzéni Pálné, Zelenyánszki A., Zelenyánszki K., Venyercsán L., T. Mótán). Ilyen alkalmakkor fontos szerepet játszik a gasztronómia. Az ételről tudjuk, hogy érzéki jellege folytán képes előhívni az emberből akár a tudatalattijában mélyen beágyazódott emlékeket is. A magyarországi szlovákok manapság inkább a gasztronómia területén fejezik ki szlovákságukat, mint a nyelven keresztül. A textusokban a dél-alföldi szlovák ételek egész sora jelenik meg: a csabai disznóvágáshoz például szorosan hozzátartozik a jó tót kolbász készítése és kóstolása (Áchim P., Péter E., O. Zeleňanský, J. Ando), de nem maradhatnak el a különböző téztafélék sem: „szilvalekváros kifli“, „káposztás kapusznika“ (Hartay Cs.). Mótán Tibortól tudjuk, hogy a szarvasi „večierkák“/mulatságokon ezeket a finomságokat kínálták: „bagáne“, „lekvárovie kifli“, „tvarožníka“, „kapusníka“, „rejteša“ a „varená kukurica zaliata medom“/pogácsa, lekváros kifli, túrós és káposztás lepény, rétes, mákkal megszórta, mézzel édesített főtt kukorica. Závada Pál pedig beavatja az olvasót a „mézes mákos rétes“/„medovo makovo rejteša“ készítésének és speciális, ollóval való szeletelésének titkaiba. Együttel rámutat a hagyományok mozgásba hozásának egy lehetséges formájára a 21. században.

Zárásként elmondható, hogy a Lonovics Lászlóné szerkesztette antológia, összevetve a máig megjelent magyarországi szlovák irodalmi válogatásokkal, egy újfajta gondolkodást képvisel, egy másfajta irodalmi modell iránti igényt vet fel, és ehhez a realitásoknak megfelelő alternatívát kínál. Egyszerűen tárgyalt munkájával az érdekelteket a magyarországi szlovák irodalmi gondolkodás megújítására ösztönzi. Ebben az összefüggésben a Naša Dolná zem/A mi Alföldünk című válogatás jó értelemben vett formabontó mű, mely a maga nemében, az adott tárgykörben egyedülálló, hiánypótló kezdeményezés.

Maruzsné Sebó Katalin

K novej antológii Naša Dolná zem /A mi Alföldünk
Literárna antológia južnodolnozemských slovenských autorov
a autorov so slovenskými väzbami

V každej literárnej obci je významnou kultúrnou udalosťou, ak uzrie svetlo sveta nová antológia literárnych textov, ktorá z rôznych aspektov informuje o vnútorných pohyboch, tendenciách a procesoch prebiehajúcich v rámci istej literatúry a zároveň ponúka výber umeleckých diel daného obdobia, regiónu, autora či autorskej skupiny, žánru a danej témy. Redaktorka novej antológie Zuzana Lonovičová, dlhoročná skúsená knihovníčka, určila za smerodajný organizačný princíp výberu autorov a diel regionálny aspekt, v rámci ktorého vymedzuje ako predmet svojho záujmu Dolnú zem, presnejšie, aj Slovákmi obývaný južnodolnozemský priestor. Z tohto regiónu so svojráznou tvárou pozýva do svojej knihy autorov, ktorí sú s danou lokalitou citovo úzko zrástani, sú presiaknutí jej svojským dolnozemským duchom, napokon sami sa aktívne podieľajú na jej pestovaní a nanovo vykresľujú zaužívaný obraz o nej. Dostáva sa nám do rúk nová kniha a v našej pamäti sa spontánne vynárajú tituly s totožnou, respektíve podobnou tematikou, ktoré jej predchádzali. Aj nový zborník vybraných prác sa tematicky zaraďuje do problematiky literatúry Slovákov v Maďarsku. V porovnaní s predchádzajúcimi antológiami slovenskej literatúry v Maďarsku, ktoré vyšli v uplynulých desaťročiach, možno sledovať, čo nové prináša publikácia *Naša Dolná zem/A mi Alföldünk*.

Ak hľadáme kontinuitu medzi ňou a doteraz vydanými málopočetnými antológiami z literárnej tvorby Slovákov v Maďarsku: *Hrušky mamovky Špiakovej* (1955); *Výhonky* (1978); *Fialôčka, fiala* (1980); *Pramene* (1982); *Ozveny rovín* (1985); *Chodníky* (1984); *Cestou k slovám* (1996); *Pod Pilišom – tam je náš svet* (2008), z radu titulov si všimame na prvom mieste *Výhonky*. Od ich vydania hovoríme o súčasnej slovenskej literatúre v Maďarsku, o ktorú má záujem aj nová antológia. Osobitné miesto pripadá aj zborníku *Ozveny rovín*, publikovaného slovenskou historičkou Lubicou Bartalskou na Slovensku, predmetom ktorého je tvorba ľudových autorov z medzivojnového obdobia pochádzajúcich práve z oblasti južnej časti Dolnej zeme, s ktorou je spätá predkladaná antológia. Ako tretiu spomenieme publikáciu *Pod Pilišom – tam je náš svet*, v redigovaní Z. Bárkányiho Valkána, G. Papučka a I. Fuhla, ktorá prezentuje súčasnú tvorbu pilišských autorov. Táto kniha uverejnená v Maďarsku je prvá svojho druhu v tom zmysle, že uplatňuje princíp regionalizmu, čo je tiež jedným z prínosov antológie *Naša Dolná zem/A mi Alföldünk*. Medzi spoločné črty patrí aj okruh tvorcov a literárny repertoár. Nás však viac zaujímajú tie znaky, ktorými sa nová publikácia odlišuje od predchádzajúcich a prostredníctvom ktorých bude možné odhaliť jej prínos.

Na začiatku antológie sa nachádza odporúčanie nového diela do pozornosti čitateľov z pera spisovateľa Juraja Sinčoka. Lepšiu orientáciu ponúka čitateľom Redakčný úvod zostavovateľky, recenzia antológie a príspevok, v ktorom sa uvádza kapitola o textoch v maďarskom jazyku.

Po dôkladnom zoznámení sa s obsahom zborníka sa načrtávajú jeho hlavné princípy: dvojazyčnosť, regionalizmus, rozšírenie okruhu autorov, snaha o zachovanie málo známych, roztratených písomných lokálnych hodnôt.

Základnou požiadavkou vyššie predstavených antológií je vytvoriť umelecké texty v slovenskom jazyku, čo je prioritným kritériom začlenenia sa do kontextu slovenskej literatúry v Maďarsku. Zdá sa však, že toto kritérium je z pohľadu globalizujúceho sa sveta, ako aj z pohľadu reálnej jazykovej situácie Slovákov v Maďarsku viac-menej už prežitkom. V súvislosti s týmto akútnym problémom oprávnene vyvstáva otázka, či môže existovať národná (národnostná) literatúra v inom ako materinskom jazyku. Pravdepodobne áno, keď si uvedomíme, že napr. slovenská literatúra od 9. storočia až do polovice 19. storočia vznikala vo viacerých jazykoch: v staroslovienčine, latinčine, bibličtine, nemčine, maďarčine. V uplynulých desaťročiach musela aj slovenská literárna veda čeliť tomuto problému, ktorý riešila, vychádzajúc z reality, prehodnotením kritéria príslušnosti k ucelenému korpusu slovenskej literatúry. V zmysle toho zaraďuje do celonárodnej slovenskej literatúry literárne diela, ktoré sa zrodili na Slovensku v slovenskom jazyku, ako aj diela, ktoré vznikli mimo Slovenska a sú napísané v jazyku štátu, v ktorom žije daný autor (Marčok, Viliam a kolektív: *Dejiny slovenskej literatúry III*, 2004, s. 440). V takýchto prípadoch jazyk supluje téma, ktorá sa týka života Slovákov. Na základe tejto zmeny pojali dejiny slovenskej literatúry do svojho kontextu autorov, ktorí vyhovovali novým požiadavkám, medzi nimi aj významného maďarského spisovateľa slovenského pôvodu, nositeľa Kossuthovej ceny, Pála Závadu. Súčasne bol však tento autor zaradený aj do rámca slovenskej literatúry v Maďarsku. Jeho tvorbu eviduje aj maďarská, aj slovenská literatúra.

Keď prijmeme slovenskou literárnou vedou traktované stanovisko o modifikovaní pojmu „slovenská literatúra“, aj vybrané texty antológie písané v maďarskom jazyku, ktoré stvárnňujú slovenské tradície južnodolnozemskej oblasti, možno považovať za súčasť slovenskej literatúry v Maďarsku. Redaktorka zborníka pri výbere a zostavovaní ukážok vychádzala z každodennej knižničnej praxe, v priebehu ktorej si všímala pokročilú asimiláciu Slovákov tohto regiónu, očividný pokles slovenského povedomia, stratu jazyka, ako aj jazykové bariéry čitateľov. K myšlienke publikovať texty v oboch jazykoch v rámci spoločného zborníka sa dopracovala spontánne, berúc ohľad na reálnu situáciu. Sledovala tým akiste nasledujúce ciele: uľahčenie recepcie, zvýšenie záujmu o slovenské lokálne hodnoty a vôbec o slovenskú literatúru, otváranie cesty aj smerom k maďarským čitateľom.

Z princípu dvojazyčnosti a regionalizmu vyplýva možnosť rozšírenia okruhu autorov, čím sa rozširuje aj žánrová paleta vybraných diel. Redaktorka otvára doširoka virtuálne brány zborníka, keď zaraďuje do výberu celkovo 38 autorov, medzi nimi emblematických predstaviteľov slovenskej literatúry v Maďarsku aj reprezentantov maďarskej literatúry, ku ktorým sa priradujú ľudoví tvorcovia uznávaní vo svojej užšej lokalite, menej známi autori s tvorbou skromnejšieho rozsahu, ako aj autori textov folklórneho charakteru. Pomer medzi autormi z hľadiska jazyka je vyrovnaný, zostavovateľka do oboch skupín zaraďuje po 19 tvorcov v rámci dvoch samostatných kapitol. K ukážkovým textom sa pripájajú zábery 4 umeleckých fotografií (Z. Bagyinszki, P. Lehoczky, P. Milyó, I. Fuhl) inšpirovaných väčšinou dolnozemskými témami. Antológiu uzatvárajú stručné životopisy autorov a zoznam bibliografie.

Vzhľadom na vysoký počet autorov s rôznymi spisovateľskými stratégiami a zámermi, ako aj vysoký počet ukážok rôzneho žánru, charakteru, jazykovej a umeleckej úrovne sa nedá hovoriť o podobnej vyrovnanosti ako v prípade jazykového zastúpenia autorov. Pri takejto mnohorakosti nie je ľahké dopracovať sa k akémusi jednotnému obrazu vyplývajúcejmu z množstva textov, avšak nie je to vylúčené, ak je čitateľ pozorný. Redaktorkiným cieľom bolo poukázať na jednej strane na bohatosť a rozvetvenosť kultúrno-historických, literárnych a jazykových tradícií južnodolnozemského kraja a na strane druhej upozorniť na význam tvorby ľudových a menej známych autorov, ktorá je málo známa a dodnes nie je docenená napriek svojej dôležitej dokumentárnej hodnote. Zostavovateľka mieni tieto výtvory prostredníctvom antológie zapojiť do historickej pamäti nielen južnodolnozemskej, ale celej slovenskej komunity v Maďarsku.

Keď sa texty rôzneho druhu, žánru, spisovateľského zámeru a úrovne dostanú do bezprostredného kontaktu, vstupujú do vzájomnej komunikácie, navzájom sa ovplyvňujú, prelínajú, vďaka čomu sa dostávajú do úplne novej dimenzie, výsledkom ktorej sa vynárajú na povrch také významy a súvislosti, ktoré by za iných okolností zostali skryté. Svedkami toho sme aj pri čítaní vybraných ukážok antológie, keďže počas čítania sa z jednotlivých príbehov, motívov a pocitov poskladá akási súvislá story, typická pre stredoeurópsky priestor, nesúca v sebe pečať historických tráum, ktoré z pohľadu Slovákov v Maďarsku vyplývajú hlavne z dvoch medzníkových dejinných udalostí: z odchodu z pôvodnej vlasti na Dolnú zem v priebehu 17. – 19. storočia a z možnosti návratu v polovici 20. storočia. Ďalšie historické udalosti (2. svetová vojna, holokaust, nútené práce, výmena obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom) tiež vážne zasiahli do života obyvateľstva južnodolnozemskej oblasti. V antológii možno priamo či nepriamo sledovať tieto udalosti, ktorých všetky čiastkové elementy spracované v textoch však vyúsťujú do širšieho dominantného tematického okruhu, do dejín

Slovákov v Maďarsku. K tejto ústrednej téme sa pripájajú, respektíve od nej sa odvíjajú rôzne javy, myšlienky, postoje a pocity sprevádzajúce životné osudy tunajších ľudí: láska k Dolnej zemi a k Slovensku, strach z možného zániku slovenskej materinskej reči a kultúry, vyjadrenie pocitu spolupatričnosti so Slovákami z Dolnej zeme (M. Blaško, M. Čičeľ, M. Divičan, J. Šóti, Š. Hudák, J. Dolnozemský, P. Samuel, G. Papuček, A. Kormoš). V podtexte niektorých melancholicky ladených básní sa bolestne ozýva myšlienka pomínutelnosti, súčasne sa však z pozitívnych skúseností z činnosti národnostných samospráv objavuje aj viera v prežitie tejto kultúry. V básňach iných autorov sledujeme napríklad: prejavy dvojitej identity a z nej vyplývajúci problematický vzťah k slovenským koreňom (M. Filadelfi, E. Péter, básne T. Hercega do slovenčiny preložil I. Fuhl), akt prehodnotenia dávnych krokov v súvislosti s možnosťou návratu do pôvodnej vlasti predkov alebo pretrvania v rodisku (Hronec), motív návratu do rodiska matky na Dolnú zem s cieľom nachádzať stopy po predkoch (E. Bachletová), obraz virtuálnej pravlasti (M. Blaško, M. Čičeľ, M. Filadelfi, Pál Závada), vyjadrenie nenaplniteľnej túžby syna po stratenej matke (Péter Závada), skľučujúci obraz matky vo vagóne na nútenej ceste do neznáma (A. Szilágyi). U väčšiny autorov sa stretávame s obrazmi dolnozemskej krajiny vyjadrujúcimi lásku k užšej lokalite, v ktorej sa spomínajú typické miestne objekty, významné osobnosti a udalosti, ako aj súčasné príbehy z každodenného života (J. Ando, P. Kondač, O. Krupa, O. Medvegy, E. Bachletová, L. Harencsár, Cs. Hartay, M. Hanigovský, T. Mótyán, L. Nyemcsok, M. Filadelfi, D. Rózsa, G. Litauszki, Szigetiné Zs. Búzás, J. Ando, O. Krupa, M. Hrivnák). Obraz južnodolnozemskej society dopĺňajú príbehy o spoluzití Slovákov, Židov a Maďarov situované v Békešskej Čabe a v Slovenskom Komlóši (I. Balogh, I. G. Benedek).

V rade tematického zamerania antológie patrí osobitné miesto tradíciám týkajúcim sa určitých spoločenských foriem stretávania sa („priadky“, „večierka“, šúpanie kukurice), ktoré sú popretkávané životopisnými záznamami (Pálné Ledzéni, A. Zelenyánszki, K. Zelenyánszki, L. Venyercsán, T. Mótyán). Pri takýchto a iných príležitostiach spoločenského charakteru sa pripisuje dôležitá úloha gastronómii. V prípade jedla ide o jeho zmyslový charakter, je schopné náhodne a nečakane vyvolávať u človeka spomienky uložené hlboko v jeho vnútri. Tvar, vôňa, chuť, farba a konzistencia určitého známeho jedla z minulosti dokáže prebudiť spomienky a znovu konštruovať jednotlivcom prežitú udalosť osobných dejín. V ukážkach antológie sa objavuje celý rad etnogastronomických produktov z južnodolnozemskej oblasti: k čabianskej zabíjačke patrí príprava a ochutnávka dolnozemskej klobásy (P. Áchim, O. Zelenánský, E. Péter, J. Ando). Pri takýchto príležitostiach sa podávali „hagymás vér, szilvalekváros kifli, káposztás kapusznýika“/„krv na cibuli, kifle so slivkovým lekvárom a kapusníka“

(Cs. Hartay). Od T. Mótyána vieme, že „na večierkach“ v Sarvaši sa podávali „bagáňe, škorce, lekvárovie kifle, tvarožníka, kapusníka, rejteša a varená kukurica zaliata medom“. Pál Závada nás zase uvedie do tajov prípravy a špeciálnej metódy krájania ozajstnej komlóšskej cestoviny, „mézes mákos rétesa“/,medovie makovie rejteša“. Súčasne poukazuje na jednu z možných alternatív, ako dostať do pohybu tradície v 21. storočí.

Na záver možno konštatovať, že redaktorka v predkladanej publikácii v porovnaní s tematicky rovnakými antológiami vydanými v Maďarsku prináša nový prístup jednak uprednostňovaním princípu dvojazyčnosti, jednak uplatňovaním regionálneho aspektu, čím sa jej naskytla príležitosť uviesť do diskurzu široký okruh autorov, tém a žánrov. Týmto sa naplnila jej snaha poukázať na bohatosť a mnohorakosť kultúry a literatúry južnodolnozemskeho regiónu, ako aj zámer rozšíriť záujem o slovenskú literatúru medzi maďarskými čitateľmi. V tejto súvislosti antológiu *Naša Dolná zem/A mi Alföldünk* možno vnímať ako nový model, ktorý je v súčasnosti jediný svojho druhu.

Katarína Maružová Šebová

Szlovák szerzők szlovák és magyar nyelvű művei

Diela slovenských autorov v slovenskom a maďarskom jazyku

Eva Bachletová

Moja Dolná zem

Naplnenie času v Berinčoku

V ráme nehy vidím mamu a jej brata, tvoria súostrovie vlastného času, vlastného príbehu s drámami a výkrikmi a nachádzaniami nití a nových začínaní, večných začínaní. Letmý obedňajší spánok ma odvíal kamsi do bezpečia, do ticha sýtenia a obnovovania ľudských síl, ukolísal ma v náručí... A ja spomínam. Je opäť august, môj obľúbený mesiac. Leto sa tiahne spolu s mliečnym oparom oblohy a ja cítim tisíce vôní, ktoré patria tomuto vymeranému času.

V maminej špajze je domov spomienok. Storočný žltý hrniec na lekvár, naberáčka z bledomodrého železa, staré sódové fľaše, drevený mlynček na kávu, žehličky s vybrúsenými ornamentmi, prútené koše na chlieb a obilie, hlinené farebné dózy, rozmarne tanieriky, ťažké mlynčeky na klobásky, popraskané sklenné vázy, staré rámy bez obrazov, kúsky medeného drôtu. Zastavenia. A na stene obité, no čarovné taniere s naivnými kvietkami, prísne ľanové obrusy na každú príležitosť, pradávne vzorky života, tepla a lásky.

V starom hne domov povojnovom kufri objavujem koženú peňaženku s dávnymi platidlami, obrovské miliónové bankovky, majú hodnotu už iba pre mňa. Hnedasté cifrované fotografie domov, detí, psov, koní, vozov. Rodiny. A ozdobné sponky starej mamy, lesklé a jednoduché v elegancii. Mala krásne vlnité vlasy.

Každým dňom stojím v inom roku, inom desaťročí, chvatne a náhlivo prenikám do minulosti. Ale slová nemožno otvoriť bez toho, aby sme poznali, čo je v nich a za nimi. Je naozaj ťažké sfúknuť prach v pamäti, je to vyčerpávajúce a veľmi bolestivé. No kým si úplne nedoškriabem dušu, nemôžem prejsť údoliami dejín svojich predkov. A tak sa len opatrne dotýkam starých modlitebných knížiek, majú obdraté tváre. Stáročne pamäť nás všetkých.

Akoby skameneli v čase. A v koži a medi, ktorá ich obopína. Biblia, Transcius, ešte stále má pevné listy a pevné posolstvá... Pokoj listín. Otváram Písmo, ktoré patrilo mojim starým a prastarým rodičom. A mám pocit, akoby som znešvačovala ich čas. Tajomstvá rodu, viery a ich nádejí. A predsa cítim ten príval obrovskej sily v srdci, akési znovupotvrdenie smerovania.

Držím v ruke mosadzné hodinky starého otca, ktorého poznám len z fotografií. Ukazujú deväť hodín, sú presné, no bez hlasu. No ja som opäť na slnečnej Dolnej zemi.

Slnko sa úplne rozpustilo na oblohe, polia po žatve, osvecujú prenikavou žltou celú rovinu. Vlak tlkocce a bociany letia tesne pri zemi, povedľa nás, sú nádherné, vznešené a vyrovnané. Malá stanička na juhu Maďarska. Poľný Berinčok. Vystupujeme.

Ohromujúce teplo Dolnej zeme, rozpálené uličky, omamné sladké hrozno s drobnými kôstkami. Sedíme na starých laviciach a ja sa dívam do záhrady, plnej ovocných stromov, lenivých muškátov, prudko voňajúcich ľalií. Kúsok od nás žltý slovenský dom, rodný mojej mamy. Ešte stojí. Poznávam tie hrubé múry verandy, nazerám tam spoza plota. Akoby som čakala, že odtiaľ vybehne malé bacuľaté dievčatko s hruškou v ruke. Ako na tej fotografii, kde vtedy moja mama, vari trojročná, mierne namosúrene stráži košík s ovocím. Tú fotografiu mám veľmi rada!

Napoludnie sa vyberám obzrieť si slivkové stromoradie. Je rovno na ulici, pred domami majiteľov. Veľké plody sliviek zrejú a mäknú pod pálivými lúčmi, lenivo visia v obrovských modrastých strapcoch a potom sa úplne ľahostajne skotúľajú do upravených jarkov. Nik ich nezbiera. Rodia sa, aby zaplnili celé ovzdušie domáckym sladkým oparom... Šuchocem sa pomedzi uličky, privoniam si k múrom starých domov, plotov, obzerám nové. Hľadám slovenské domy s prednou verandou. Potichu miznú... Z akéhosi dvora sa ozvú kačky, sliepky, svinky a veľmi rozzúrený pes. A ja viem, že práve za ich šopou je záhrada plná dýň, rajčín, kukurice a marhúľ.

A potom stojím na zastávke autobusu, aby som sa dostala do mesta. Prekvapí ma, že za mohutnými stromami sa ukrýva vyše storočná materská škôlka. Chodila sem moja mama i stará mama. Z dobových okien vykúkajú veselé bábiky. Škôlka má bieložltú sukňu a naďalej opatruje vo svojich „izbách“ detúrence.

Podvečer sa zo všetkých skrýš vynárajú bledozelené žabky, malé, veľké, skáču pomedzi stebľá, zeleninové hriadky, kamene, skalky, drzo oznamujú dážď. Kým sa nepustí z neba, ponáhľame sa s mamou na slovenský evanjelický cintorín. Chodník je dláždený starými tehľami a sprevádzaný z oboch strán mohutnými gaštanmi. Hroby mlčia, zakliate v železných ohradách, iba mená zosnulých prezrádzajú čosi z histórie. Spomíname. A potom kaplnka, čakajúca na odchádzajúcich. Predierame sa húšťavou divokej zelene, kríkov, drevených i moderných krížov, vtesnávame sa do ticha. Prechádzame chodbou smútku, ktorú rozjasňujú len živé listy a občasné plamienky sviečok. Vstupujeme do pokoja viery, ktorý stráži Boh, keď ostatní už odišli... Stojíme pri hrobe prastarej mamy, mach vrastá do masívneho kameňa, zapalujeme sviečky do sprítomnenia dávna a modlíme sa spolu s odkazom: „Pokoj prachu jej!“

Je ráno a je po daždi. Berinčokovské ulice sú nekonečne dlhé. A my kráčame k slovenskému evanjelickému kostolu, stojí tu od roku 1797. Je nádherný, veľkolepý. Biely a svieži. Má otvorené srdce plné Božieho jasu. Organ má číry zvuk, klenby sú pevné, pripravené odolávať novým nárazom bytia. A rovnako pripravené prijímať ľudské modlitby, prosby, vďaky. V akomkoľvek jazyku. Posvätné tiché miesto. Nech Boh žehná Dolnej zemi.

Tak som sa vrátila na svoju milovanú Dolnú zem. Roky sme sem chodievali pozdraviť príbuzných, priateľov, navštíviť cintorín, zaspomínať si na detstvo mamy a jej brata, na roky pred vojnou, roky šťastia i pokoja. Hľadať a oživovať putá, korene. Dnes už moja mama nežije.

No Poľný Berinčok ostane navždy aj mojím rodiskom. Nosím ho v duši a srdci. Vždy, keď si na toto zvláštne trojjazyčné mestečko spomeniem, akoby som sa znovu narodila. A možno naozaj. Lebo človek nerozhoduje o svojom pohybe v čase a priestore. Iba pokračuje v ceste, ktorú mu vymeral Boh. A moja cesta? Prechádza aj Dolnou zemou.

Juraj Ando / Ando György

Anekdoty

Lízanka

Pánovi profesorovi čabianskej slovenskej školy Jánovi Sutyinszkému umrela mamička, ktorá bývala v Pitvaroši. Je to slovenská obec v Čongrádskej župe, odkiaľ pochádza viacero znamenitých predstaviteľov Slovače žijúcej v Békešskej župe. O Pitvarošanoch sa počas rokov vytvorila podobná mienka ako o obyvateľoch Jaminy, ktorých evidujú ako „bičkášov“ (ľudia, ktorí sa bijú vreckovým nožom) pre ich prchkú náturu. Ale vráťme sa k nášmu príbehu, ktorý patril medzi obľúbené anekdoty riaditeľky Domu slovenskej kultúry Anny Ištvánovej.

Janko Sutyinszki, ako slovensky cítiaci človek a pritom evanjelického vierovyznania – ako je i väčšina čabianskych Slovákov –, ale najmä z úcty k svojej mame, poprosil o odbavenie cirkevnej časti pohrebu vtedajšieho riaditeľa evanjelickej cirkvi v Békešskej Čabe, pána farára Ondreja Aradiho, ktorý je i sám významným predstaviteľom čabianskych Slovákov. Samozrejme, Bandi „báči“ prijal túto úlohu. V deň pohrebu sa zišla skupina, ktorá sa chcela zúčastniť tejto smutnej udalosti. Zástupca riaditeľa čabianskej slovenskej školy Michal Lászik, hosťujúci učiteľ tejto školy alebo, vznešenejšie povedané, lektor z Nitry Pavol Žibrita a, samozrejme, najdôležitejšia osoba Bandi „báči“ Aradi. Pobrali sa z Čaby osobným autom, a ako to bolo vo zvyku na takejto dlhej ceste – vzdialenosť medzi Čabou a Pitvarošom je takmer 60 km – zastavili sa v Slovenskom Komlóši na krátke občerstvenie. Zastavili sa teda v hostinci, aby si uhasili smäd, ale nemyslite tu na nejakú malinovku. Paľo Žibrita zaplatil každému, čo si pýtal, len Bandi „báči“ Aradi nie a nie, nedal sa prehovoriť. Svojím vážnym spôsobom vysvetlil, že on pred vykonávaním služby nikdy nepije alkohol, ale ani vtedy, keď nemá službu, len zriedkakedy, lebo alkohol nikomu nerobí dobre, najmä farárom nie. Istotne má pravdu. Paľo Žibrita, keď už nie občerstvením, ale predsa niečím chcel počastovať Bandi „báčiho“, preto mu kúpil lízanku. Pán farár, samozrejme, prijal darovanú cukrovinku.

Cmúľanie lízanky pána farára Aradiho, napriek jeho vznešenosti a vážnosti, ktoré si vyžadujú úctu, a napriek tomu, že išli na smutnú udalosť, bolo trochu komické, čo si všímali iba jeho spolucestujúci potláčaným chichotom.

Vyprázaný rezeň

Národopisný tábor v roku 1999 zorganizoval *Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku* v Peštianskej župe, v Čemerí. Podobne ako v ostatných rokoch, aj tentoraz boli pozvaní okrem domácich a zahraničných odborníkov etnografie aj študenti tohto odboru, ako aj predstavitelia staršej generácie, ktorí sú tzv. dobrovoľní bádatelia, t. j. neštudovali a ani nepracujú na odbornom poli, národopis je v podstate ich koníčkcom. Na náš veľký žiaľ táto generácia sa z roka na rok zúčastňuje v tábore čoraz v menšom počte.

Môžeme povedať, že bol stálym účastníkom týchto slovenských táborov znalec minulosti Slovenského Komlóša *Ondrej Lopušni*, ktorý bol pozvaný aj do tohto tábora. Bandi „báči“, ako obyvateľ snád najslovenskejšej dolnozemskej osady v Maďarsku, ktorá v súčasnosti je už mestom, je hybnou silou kultúrneho a politického života Komlóša. Zachovanie miestnych ľudových tradícií aj pre súčasnosť bola jeho srdcovou záležitosťou. Aktívne sa zúčastnil na zriadení Slovenského oblastného domu, ale snád najväčšou jeho zásluhou je vytvorenie a prevádzkovanie Sálašského múzea, ktoré návštevníkom Slovenského Komlóša prezentuje kedysi bežné prostredie roľníckeho gazdovania.

Termín tábora mu síce nevyhovoval, ale predsa si našiel jeden-dva dni, aby mohol stretnúť etnografy, svojich priateľov a hlavne priateľky. A možno aj to ho motivovalo, že nám chcel porozprávať svoje najnovšie historky, ktoré má vo svojom repertoári nespočetné.

Účastníci tábora sa stravovali v Čemerí, v jednej reštaurácii na vysokej úrovni. Mali veľmi chutné špeciality, čo sa týka stravy, aj zahraniční, aj domáci výskumníci boli veľmi spokojní. Obedy boli pravidelne o 13.00, dovtedy každý musel skončiť svoj doobedňajší výskum a musel byť v reštaurácii. Ujo Bandi občasne prichádzal medzi prvými a zabával so svojimi príbehmi spoločnosť hladných odborníkov, ktoré boli hlavne zo Slovenska. Po studenej ovocnej polievke, keď čašníci začali nosiť na stoly ďalší chod, vyprázaný rezeň s prílohou, začal rozprávať takýto svoj príbeh: – *Aj u nás bude teraz zabíjačka na Komlóši!* –

Každý sa obrátil smerom k nemu, pretože je známy rozprávač, počúvali teda príbeh v komlóšskom slovenskom nárečí.

Vyhľadala raz jedna trojčlenná skupina uja Bandiho s tým, že sa chce ubytovať na niekoľko dní v hospodárskych prístavbách v zadnom trakte Sálašského múzea. Zaoberali sa totižto vyhubením škrekčov, ktoré sa v tom čase na Veľkej maďarskej nížine rozmnožovali v takom tempe, že spôsobovali čoraz viac škôd v hospodárstvach gazdov. (Neskôr toto vyhubenie bolo už povinne predpísané.) Keďže tieto hospodárske budovy boli prázdne, ujo Bandi im do-

volil, aby sa tam ubytovali, nazdával sa totiž, že takto aj múzeum bude chránené od vlamačov, ktorých bolo čoraz viac v tom čase. Dokonca sa rozhodli, že spolu budú chovať svine, jednu pre seba, jednu pre uja Bandiho. Pre neho bolo síce trochu čudné, že svine nepotrebujú krmivo, ale nepripisoval tomu veľkú dôležitosť. Účastníci v reštaurácii medzitým už dostali chutné rezne a začali jesť. Príbeh ešte nemal konca... Po určitom čase sa Bandi „báči“ pozrel na svojich „árendášov“, aj sa ich spýtal, čo dostávajú tie svine, keď tak pekne priberajú na váhe. Vysvitlo, že množstvo škrekčov, ktoré chytali pomocou pascí, zodrali, pretože za ich kožušiny dostali peniaze. Čo zostalo po nich, teda zodraté telo škrekčov, použili ako krmivo pre svine. Preto tak rýchlo priberali na váhe tie svine.

– *No tak preto bude u nás v sobotu zabíjačka! Dobrú chuť!* –

Predstavme si tváre účastníkov tábora pri bravčových reznoch po vypočutí tohto príbehu...

Kyslá príloha k jedlu (Zaváranina)

Túto anekdotu zvykli spomínať v súvislosti s čabianskou klobásou, ale ja som ju počul takto:

Veľmi nadaný operatér Pavol Plavec bol istý čas výkonným riaditeľom jednej už neexistujúcej čabianskej televízie „Délkabel“. Paľo pochádza zo slovenskej rodiny v Poľnom Berinčoku, po dlhých rokoch sa stal ozajstným Čabänom. Je vždy prítomný na miestnych – čabianskych, ba aj na župných udalostiach, spomedzi ktorých zvlášť uprednostňuje národnostné, najmä slovenské podujatia. Jeho záznamy, nahrávky, prenosy boli na programoch kanálov nielen miestnych, ale i celoštátnych televízií.

Čabianska organizácia Slovákov usporadúvala v Dome slovenskej kultúry súťaž v príprave kyslej prílohy k jedlu. Táto súťaž je doplnkovým programom Čabianskeho klobásového festivalu, ktorý je známy nielen v kruhu čabianskych a v župe žijúcich Slovákov, ale podujatie nadobudlo dobrú povest v celej krajine.

Každý rok sa prihlasujú mnohí do tejto súťaže domácimi alebo vlastnoručne pripravenými kyslými prílohami a ich receptami. Na súťaž majú priniesť kyslú prílohu v dvoch zaváracích fľašiach, z ktorých jednu dajú porote a druhá sa zostáva na výstavu, kde na základe estetického vzhľadu môžu ohodnotiť kompozí-

cie kyslej prílohy tí, ktorí sú prítomní na otvorení výstavy. Len ako zaujímavosť spomenieme, že popri ženských účastníkach sú na súťaži zastúpení v peknom počte aj muži. Na prvú súťaž odovzdalo svoje domáce lahôdky viac ľudí, ako sa očakávalo. Medzi nimi bol aj Pali Plavec, ktorý už vo dverách, ako išiel dnu, vysvetľoval, že sa prihlasuje nie s hocijakou kyslou prílohou.

– *Viete, moja kyslá príloha je preto výnimočná, lebo trikrát štípe*, – vystatoval sa fľašami v rukách. O tom sme už počuli, že jedlo a klobása môže dvakrát štípať. Prvý raz, keď ho skonzumujeme, druhý raz, keď vychádza z nás, ale žeby štípalo aj tretí raz, dovtedy sme nepočuli. Nás pochybovačov ochotne poučil Pali o tejto neuveriteľnej veci.

– *Viete, každý pozná to, že jedlo môže dvakrát štípať, ale moja kyslá príloha je natoľko štiplavá, že raz štípe, keď ju zjeme, druhý raz, keď sa jej zbavíme, a tretí raz, keď sa zo zvedavosti pozrieme, čo mohlo byť natoľko štiplavé, a vtedy nám začne aj oči štípať.*

Avšak o tom, ako táto špeciálna kyslá príloha uspela v súťaži, nevieme.

Michal Blaško / Blaskó Mihály

A čo novo na Kišsénáši

Rodičia mi už zomreli,
Aj sestra za nima odišla.
Milí sálaš náš zrucaní,
Nepočujem ich už viac nikda.

A čo novo na Kišsénáši,
Darmo bi som sa dovedúvav.
Pod zemou sa šeci Slováci,
Meno im smutní vetor fúkav.

Lem Slovensko ich oplakáva,
Skapali mu verní sinovia.
Aj najkrajšia reč starodávna,
Ostatnim mohikánom zostáv som ja.

No és mi újság Kisszénáson

Melis Györgynek

Szegény szülőim rég meghaltak,
Nővérem is elment utánuk.
Tanyánkba csákányok haraptak,
Nem szól már hozzám néma szájuk.

No és mi újság Kisszénáson,
Már mindhiába tudakolnám,
Minden tót már a másvilágon,
Nevüket zúgja nyári orkán.

Csak Szlovákhon siratja őket,
Hű fia, vajh, hova lettek.
S a nyelv, mely őrzött múlt időket,
Utolsó mohikánná lettek.

Pivouňa

Gregorovi Papučkovi

Aká vouňa, pekná vouňa,
Aj teraz kvitne pivouňa.
Pekná vouňa, dobrá vouľa,
Turična ruža, pivouňa.

Dobrá vouľa, zlatá vouňa,
Kvitne červená pivouňa.
Kvitne duša, naša vouľa.
Prišla nám jar, krásna vouňa.

Na lavički ľudia sedia,
O hrozbe oni ňevedia.
Lem krásnu pivouňu vidia.
Či šťastní-nešťastní ľudia.

S dobrou vouľou nebo hľadia.
Odpoveď otázky vedia?
Od tristo rokou lem sedia,
Hľadia a precí nevidia.

Krásna vouňa, naša vouľa.
Žebi nám kvitla pivouňa.
Žebi kvitla naša služba.
Dušu, reč bi nezabudla.

Moja smutná slovenčina

Moja smutná slovenčina,
Ako Kereš, tuho tečie.
Starie slová potratila,
Novie slová nikda nezvie.

Moja smutná slovenčina,
Blázne blúdi v tmavej noci.
Stratila si diouku, sina,
Nikda sa neuspokojí.

Moja smutná slovenčina.
Sníva sa o hornej zemi.
De vrche, dlhá dolina.
Nad kemeňom anjel letí.

Moja smutná slovenčina,
Nedostane nové dažde.
Na dolnej zemi viskína,
Lísta jej ďalej nerastie.

Moja smutná slovenčina,
Rounoročných ešte chráni.
Ako nebo, nás zakrila.
Poranenú dušu strábi.

Moja smutná slovenčina
Odprevadíš ma v živote.
Ti nezanahala si ma.
Oblubuješ ma aj v hrobe.

Én szomorú szlovákságom

Én szomorú szlovákságom,
Mint a Körös, gyorsan árad.
Régi szóit veszve látom,
S nem remél már új csodákat.

Én szomorú szlovákságom.
Őrültként bolyong az éjben.
Búsul annyi fiún, lányon.
Nem él ő már békességben.

Én szomorú szlovákságom.
Álmodik egy felvidéket.
Kék hegyek a szemhatáron.
Kövek közt manók, tündérek.

Én szomorú szlovákságom.
Nem kaphat már új esőket.
Elszárad a sík lapályon.
Lombja többé sose nőhet.

Én szomorú szlovákságom,
E korosztályt híven őrzi.
Rájuk égi béke szálljon.
Sebüket jó bekötözni.

Én szomorú szlovákságom.
Kísérsz engem, mint az élet.
Enyhítéd gyöttrő magányom.
Átölelsz, ha sírba térek.

Úkou

(V sarvašskom nárečí)
V Prahe 22. 06. 2002

Akí bou tem starodávní úkou,
Ako žili naši úkovníci.
Hútam na nich láskave a s úctou,
Kim hľadám k nim pametnie choňíki.

Ešte večer nakuvali kosu,
Moj oťecko, z roda slovenského.
Prosili od Boha slabú rosu,
Na to žitko, ľakšie skoseného.

Mamička sa ozaj šeterili,
Čo najlepšie chistať úkovníkom.
Aj s raňajkou daťim čím viac sili,
Dobří obed dobrím robotníkom.

Ako zlato, žltie table žitka,
Prispárajú sa v nich dlhie radke.
Naša Jutka čo sa nazohína,
Kim sa snopi šecke poviazanie.

Od jitra do vysokého slnca,
Veľa času a unovanosti.
Či je dobrá tá chlaná komorka,
Ďe na zemi náš kožušok hostí.

Popoluňi znovu začnu úkou,
S kosou, kvakou pilní robotníci.
Bez ponosu, lem chvála z ich ústou,
Keď pri mesiačiku kladu hrbki.

Hútaj na nich, Paňe, s láskavosťou,
Prími ich do ňebeska svojého.
Vítaj ich, pri stole: svojich hosťou.
Daj im chleba: života večného!

Aratás

Hol vannak a régi aratások,
Él-e még a régi aratódal.
Ott vonulnak a sorban a kaszások,
Szép szívékből szélbe száll a sóhaj.

A kaszát még este kalapálta.
Szláv ősökkel ékes Jó apám.
Várva az ég gyenge harmatára,
Csillan a nap villogó kaszán.

Anyácskám is szinte perdült-fordult.
Mit készítsen jót az aratóknak.
Mosolyának lépesméze csordult,
Jó ebédhez a jól dolgozóknak.

Arany ömlik, sárga búzatáblák.
Bennük már a rendek szaporodnak.
Derék Jutkánk válla látja kárát.
Tornyosuló kéveoszlopoknak.

Friss hajnaltól a nap magasáig,
Sok idő hoz fáradságos terhet.
Sötét kamra hűvösébe csábít.
Hol bundáin aratók hevernek.

A délutánt újrakezdik mégis.
Aratók és kévekötő lányok.
Hálaének feljut már az égig.
Keresztekre hulló holdsugárok.

Gondolj rájuk Uram, szeretettel.
Fogadd őket mennyei egedbe.
Őket laktasd égi kenyereddel.
Őket juttasd örök kegyelemre.

Výlet domou

Sarvašania vileteli,
Skede poudu, nevedeli.
Ale za tri dni leteli,
Porozprávam, čo videli.

Prví raz prišli do Číva,
Čív im s dažnou rukou káva.
De sa Piliš krásne dvíha.
Veľa Slovákom tam biva.

Letí orol, hučia krídla,
Srce bije, dušu dvíha.
Slávu Slovanom spomína.
Sláva sa tam často sníva.

Pili chutnú hruškovicu.
Na tú silnú slovenčinu.
Videli buk, brest, dub, lipu.
Našu svatú lipu milú.

A čakau ich vrchol hori.
Ako bi lem v nehe boli.
Tam Dunaj, tu vrche, doli,
Prežili si vzduch slobodi.

Potom šli do Ostrihomu,
Do največšieho kostola.
Aj tá oblasť krásna bola:
Krásna dedina Štúrova.

Slovensko sa priblížilo.
Ako srce v dlani bilo.
S tvárou sa k nim obrátilo.
Tam dýchalo, šťastne žilo.

A ďalej, ďalej leteli,
Pri Dunaji, starej rieki.
Žebi pravdu našej veci
Svojima očma vizvedeli.

Volá, volá Bratislava,
Tá okrasa, krásna hlava.
Nakrajšú tvár ukiazala,
Odtrhnutich – už čakala.

Babie leto a sobota,
Naša ruža: kvitla znova.
Tá mladá nevesta bola.
Tá, každého Slováková.

Krajšie nad krajšie kostoli,
A šecke už plnie boli.
Najkrajšie sni: takie zori,
Bieli veniec, čierne oči.

V tej chvíle sa to dožilo,
Slovensko sa tam ženilo.
Slovenkami sobášilo,
Novie čaši hotovilo.

A šade koruna hrada
Nad uličkách ligotala.
Fontána Svatiho Juraja
Nádej, návrat sľubovala.

Potom tretí dem Čunovo,
Vodné dielo Gabčíkovo.
Dielo toho Slovákov,
Ktorí pozrie naňho hrdó.

A keď sa aj čierno pivo
Od Doma Slovákov pilo,
Nikoho neurazilo,
Radšej dobre občerstvilo.

Ale aj rozveselilo:
Velebnosť ti – Gabčíkovo!
Čo Slovensko postavilo,
Diví sveta urobilo.

Čo sa o ňom naklamalo.
Razom ako hmla skapalo.
Keď sa im to ukiazalo:
Krásno more – Vodné dielo.

Pravá plavebná komora.
Ako tá prepúšťa loďa.
Voda sedemnásť metrová.
Strašne veľká moc je voda.

Potom pri Dunakiliti,
Aj druhý cit lem prežili.
Moužu vidieť, milí hosti:
Pomník maďarskej hlúposti.

Tri dni chitro preleteli.
Domou prišli – už vedeli.
Na Slovensku čo videli.
Pamiatka, na večnie vekí.

Búcsú Szarvastól

– Utolsó találkozásom Ruzicskay Györggyel –

Hátranézel és már nem látod
Szülővárosod templomtornyát.
Úgy hull reád az elmúlásod,
mint égből összetört lajtorjád.

Üdvösséged hiába várod,
Nem találod sem Földön, égen.
Rajtad veszett az ősi átok,
Gyarló esendő földi léten.

S a Bolza, Mittrovsky kastélyok
Timpanonja mint Szentháromság.
Egymásba hulló ősi célok,
Égi béke, földi mennyország.

Hol tort ültek az onogurok,
Mielőtt magyarokká lettek,
A Szarvashalmon szláv utódok,
Lutheri szentegyházat tettek.

Szeretve tisztelt idős Mester
Falképe áldón mosolyog rád.
Alkonypírba mártott ecsettel,
Zokogja, Felföld, Isten hozzád.

Šeci sme horce zaplakali,
Šeci sme na kraj vodi sadli.
Rodnú zem, život zanahali,
Z neba do zármutku opadli.

A Holt-Körösök holt vidékén,
Körmöm kaparja minden ősom.
Hogy adják vissza vesztett békém,
Míg emlékük hűséggel őrzöm.

Emléktúra húsvéti tájban

– Nagyrét –

Ahol valaha tanya állott.
Búzamező hajlik a szélben.
Keresek régi rokonságot,
Emlékeiket megidézem.
Édesanyám és két nővére
Húsz éve nyugosznak a földben.
Már moha nőtt a sír kövére,
Alatta várnak dermedt csöndben.
Ennyi maradt a viszontlátás,
És ennyi lett az ősi birtok.
Sírkeretben a virágágyás,
Arasszal kimért horizontok.
A tulipánok meghajolnak,
Nárciszoknak teszük a szépet.
Alattuk véghetetlen holtak

Álmodnak vissza földi létet.
Régi večíerkák, zabíjačká
Emléke él porló szívekben,
S a *Tranoscius pesničkáját*
Nem tudja senki ma se szebben.
Nemcsak ők tűntek el örökre,
Velük sülyedt el szép világunk.
Mit századok gyűjtöttek össze,
Nyelvünk, szokásunk, hagyományunk.

A *čo novo na Kišénáši?*
Már csak szélvihar zúg rá választ.
Tanyák helyett csak pusztát látni,
Mindent mi szép volt, kiölt ez a század.

Intonáció V. Chopin-dallamok

Zöld kötényként, ringó búzatenger
Hullámszik a Tavasz derekán.
Játszva kósza szellő életemmel,
Dülők végén vársz-e még reám?

Friss szántás dalát rég eldalolta
A pacsirta, nem zeng éneke.
Milliók közt is magány a sorsa,
S kárhozat az ember élete.

Vadvirágról vadvirágra szállnak
Kék pillék, mint Chopin-dallamok.
Búzaöld ölén talán megtalállak,
Tört fűszál reménnyel ballagok.

Égő pipacs, fehér margaréta
Hozza már a Nyár üzenetét.
Árnyas erdőn hűvös esti séta,
Patak partján, mégse visz feléd.

Kaszafenés múlt zenéje csendül,
Hol vagytok, ti régi aratók?
Víg dalotok útján néma csend ül,
Hű énekem szól csak rólatok.

HOMOKÓRA

avagy a Szonett Lázadása

Michal Čičeľ / Csicsely Mihály

Radosť

Vyplnila sa nám žiadosť,
všetci máme z toho radosť.
Ohrial sa čas, prišla góľa,
veselá je deťom vôľa.
Skoro príde lastovička,
červené sa deťom líčka.
Verte, ja to za nič nedám,
že po paši bosý behám!

Keď som ja bov malý chlapec

Keď som ja bov malý chlapec,
Na Gerendáši sme bývali.
Moja mama rok, po rok
veľa husí mávali.
Tí sedliaci v dávnych časoch
zavčas rána stávali.

Zavčasu ma zobudili,
husi pásť ma vyhnali.
Medzi kríže, na strnisko
a to mi prikázali:
Pod kríže nepusti husi
Nak si zbierajú klasy!

Prísne mi to nakázali:
Pod kríže jich nepusti!
A potom ma tam nahali,
po starosti odišli.
Tanu zatiaľ jich nepusti,
kým nebudeme volati.

Malý škrvák vyspevovav
vo výške nado mňou.
Dovysoka vyletovav,
veselo si vyspevovav.
Letel stade starý kukuk,
ten sa mi len posmievav.
Neskryv si sa, synak malý,
Kukuk, kukuk, vidím ťa.
Ja ťa aj z vysoka vidím,
lepšie sa skry, ty dítľa!

S radosťou som počúvav
ten prekrásny vtáčí spev.
Istý som bov radosti,
že len mne samému znev.
Voľakedy od malička
do robote nás cvikali,
Naší milí rodičia
nás k robote zvykali.

Sedliacka modlitba

Sedliak, keď prácu začínav,
Pomoc si od Boha pýtav,
Šťastlive prácu dokončiť len tak mohov,
Keď mu v práci pán Boh pomohov!

Človek, ktorý Boha verív,
Prímav, čo mu Pán nadelív.
Suchota bo iná kliatba,
Na tom, čo zostalo, vyžív...

Ťažká práca bola kosba!
Za úrodu k Bohu prosba.
Tá úroda aká-taká,
Za úrodu Bohu vďaka.

Vyžív na tom, čo zostalo,
Miselo dost' byť aj málo.
Zadeliv si. Tak sa chovav
Seba aj dietky vychovav...

Tridsať rokov

Stálo sa pred tricjafimi rokmi!
Na Dolnej zemi, v Békešskej Čabe
zrjekli sa niekellí Slováci.
Rozhodli sa o tom, že založia krúžok.
Budú sa schádzať, kde svoj rodní
slovenskí jazik budú spolu rozprávať.
Boľi to ľudja, všeci dospelí, starší a mlačí.
Tak ženi, ako aj mužovja.
Boli rozlične zdelaní, školovaní,
v šeljakich prácach zameškaní.
Plán sa im vidaril.
Aj meská vrchnosť im bola napomoci.
Boli oňi asi tricjati.
Tohto malého zrnka vírjasol stromček,
ktorí sa pod minulima rokma rozrjasol.
Na ten čas sa stál parožístím stromom.
Vďaka tím zakladateľom, ktorí
tje prvé kroki učinili.

Po tichto krokoch, chodníkoch
ich nasledujeme, kráčame aj dnes.
Táto naša kultúra je uznaná,
aj tu vo vlasti, aj cudzozemstve.
Máme takich vedúcich, na ktorých sme
pišní, ktorí sú zauznaní.
Mnohí z nich víznamenaní!
Máme kázateľov, učiteľov aj školi.
Kde aj djetke môžu sa slovenčinu učiť!
Máme umelcov, maljarov, sochárov,
spisovateľov, básnikov, víšivkárové
krúžky,
spevacke, hudobné, tanečné krúžky
i ktoré sa tiež na veľa strán známe,
zauznané!
Takto si rodní, materskí jazik chránime,
a bojujeme, abi aj našim potomkom
z neho ďalej odať mohli.

Jeseň

Čas sa minie, dožili sme jeseň.
Príroda čerstvú zelenú farbu mení.
Tá jarná čerstvá farba zmizla,
Nikde ju už nie je.

Húšťava šušťí, vetor veje,
Leto sa od nás ticho odberá.
Žlté listy strome opustia,
Jeseň nám zo svojich darov
hojne namerá. Prišla jeseň.

Hladný krdeľ čiernych škorcov
Veselým štebotom záhradu napadne.
Zrelé slúky, cukrové hrušky
Pod okamihom pokradne.

Krčové vinice strážcovia vartujú,
Aby ich ten lačný krdeľ nenapadov.
Pivnice sa naplnili voňavým hroznom,
Oberačmi viničný kraj.
Veselým spevom zasadov.

Prišla zima

V mojej izbe
tiché sa večere,
oprší v nej
farba zo stene.
Zima je!

Aj duša mi je
mrazová, ľadová.
V srdci mojom
nebude jar nová.
Zima je!

Na priestoroch,
na potokoch,
na záhradách
aj na oblokoch
rozkvitajú
ľudové kvety,
ligocú sa
ľadové perly.
Zima je!

Víchor nad Tatrami

Dejú sa vo svete,
Dobre vieme všetci,
Všelijaké škody,
neprijemné veci.
Vystúpia z koryta
potoky a rieky,
aj ľudia spáchajú
každodenné hriechy.
Vo svete tu či tam
vzbúri sa aj more,
znivočia plamene
aj domy, aj hory.
Tak sa stalo v Tatrách
V nedávnej minulosti,
Tú krásnu prírodu
ten preukrutný čas
zničil bez milosti.
Ten ukrutný príval,
Kto by bol pomyslel?
Nečakane prišiel
hrozný strach a škodu
Spravil do hojnosti.
Nevidaná škoda,
neprijemný pohľad,
čo tým krásnym horám
zostal smutný pohrab.
Pamätaná udalosť!
O tom nás presvedčí,
že akí sme malí
my, žijúci, všetci.

Vihar a Magas-Tátra fölött

Történnek a Földön,
Mindnyájan jól tudjuk,
Mindenféle károk,
Nem kellemes dolgok.
Kilépnek medrűkből
Patakok s a folyók,
Az ember elkövet
Naponta bűnökét.
A világbán itt-ott
A tenger feltámad,
Lángok semmisítenek meg
Erdőt és házat.
Így történt ez nemrég
A Magas-Tátrában,
Most a közelmúltban
A csodás erdőket
Az orkán elfújta,
Letarolta őket.
A borzalmas vihar,
Ki hitte volna ezt,
Váratlanul jött meg.
Csinált nagy károkat.
Óriási, nem kívánt a látvány,
A csodás erdőknek
Hozott gyászos halált,
Végzetes, csúf halált.
Eme rossz esemény
Arról győz meg minket,
Mily parányik vagyunk
Mi, földi emberek!

Gólyák

Fényesen, hogyha kint járok,
útmentén van vizesárok.
Áll mellette villanypózna,
fészket rakott rá a gólya.
Mikor a pózna alá érek,
a fészkekre fel-felnézek,
rajta ül két kölyökgólya,
békasereg ritkítója.
Nyár vége van, ősz közeleg,
útra kél majd a gólyasereg.
Útra indul, hosszú útra,
visszatér-e, az ég tudja.

Télidőre hazát cserél,
a szerencsés majd visszatér.
Régi fészket megkeresi,
utódait felneveli.
Gólyamadár, látlak-e még?
Melyikünket ér el a vég?
Ki tudja, te visszajössz-e?
Én pedig, hogy megvárlak-e?
Gólyák, gólyák
ég legyen veletek.
Legyen hát békés,
nyugalmas teletek.

Eresz alján fecskefészek

Eresz alján fecskefészek,
A fészkekre búsan nézek.
Búsan nézek a fészkekre,
Nem jött meg a kicsi fecske.

Három fészket van a telken,
Bennük örömet leltem.
Érkezésüket vártam, figyeltem.
Már látom, hiába várom.

Kicsi madár hol maradtál?
Az otthonod hiába vár.
Megjött már minden rokonod,
Nem üres, csak a te otthonod.

Üres maradt mind a három,
Nem csivitelnek már a nyáron.
Három év óta várom.
Az idén már mind elmaradt.

Nem irtják a szúnyogokat,
És más káros rovarokat.
Pár éve még milliós számban,
Cikáztak és vígan csicseregtek.
Őket is katasztrófa sújtja,
Mint az emberiséget.
Kipusztultak, odalettek!

Üres fecskefészek,
Eresz alján,
Talán nem valami talján.
Hálója a tenger felett,
Pusztítja a népeteket.

Déva vára

Ősi Dévám, szállásomnak
Ablakából kitekintek,
Közelben is, távolban is
Meg-megakad a tekintet.
Itt közelben, lenn a téren,
Kőbe vésve Petru Gróza,
Zivataros, nehéz idők
Keményszívű, hős matróza.
Ott távolabb, arra fentebb
Magas Déva málló romja.

Omló falát, málló falát,
Évszázadok átka nyomja.
Szép Kőműves Kelemenné
Ömlő vére megkötötte,
De az átok, a nagy átok
S múltó idő bedöntötte.
Romja áll még! Soká áll még.
Intelem! Mának s jövőnek!
A sziklák is beomlanak,
S tetejükbe füvek nőnek...

A csendre vágyom

A magány csendjére, a csend magányára.
Hol kettesben lehetek a Múzsával.
Az alkotó csendben, ha ott a Múza,
Csókos ajkáról lekopik majd rúzs.

Ő engem homlokon, én őt szájon csókolom.
Eredménye költemény lesz, gondolom.
A költő tervez, a Múza végez,
A vers remélem szép lesz, ha így lesz.

Mondják, hogy verseim idéznek múltat,
Nem modernnek, hogy már elavultak.
Az aki ért hozzá, s tetszik neki, érti,
Az aki megérti, a magáénak érzi.

Bár jócskán elmúltott hetvenedik nyaram
Sem magam nem vagyok, sem tollam nem arany..
Nem vagyok sem kedvenc, sem szerencse fia,
Verseimből sokat őriz az Antológia.

Lesz-e több belőlük, még magam sem tudom!
Senki sem tudja, én ezt most megsugom.

Michal Divičan / Gyivicsán Mihály

Kde sa chmeľ divo rodí...

Narodil som sa tam,
kde sa chmeľ divo rodí.
Drahá mi je rodná zem,
umretý v nej budem, viem.

Rolník

Od predsvetu
do temnoty
pracuješ.
Dobre vieš,
že z pozemku
vyžiješ.

Pracuj, pracuj,
usiluj sa!
Bude dobre
pre teba.
Len úrodná zem
ti donesie
to, čo nepadne
z neba.

Ahol a komló vadon terem...

Születtem ott,
ahol a komló vadon terem.
Drága én szülőföldem,
tudom, holtan benned fekszem.

Földműves

Pirkadattól
napnyugtáig
robotolsz.
Jól tudod,
hogy a földed
hasznos hoz.

Dolgozz, dolgozz,
szorgoskodjál!
Így lesz jó teneked.
Csak a termőföld
hozza neked,
azt, mi nem
az égből esett.

Zimný vietor

Preletel vietor cez dvor,
len práve že sa pustil
so mnou do reči.
Zobral do svojho lona
a niesol moje myšlienky.
Preletel nad vrcholom stromov,
dosiahol skoro až k oblakom.
Do posvätných rúk Bohu milostnému
vložil moju pozemskú dušu.

Moje rodné mesto

Slovenský Komlóš!
Ej, ty moje
rodné mesto,
si mi také milé,
ako rodnej matky
dieťa,
čo od malička
láskou chová,
až mu očká svietia.

Ó, ty mesto,
keď som dlho
mimo teba
aj vtedy len
spomínam,
bo si časťou
môjho tela,
všetkých k tebe
požívam!

Meditácia

Narodil som sa
pre pospolitosť,
narodil som sa
na radosť
rodičov a rodiny.
Môj detský vek
bol nedbanlivý,
lež stabilný.
Dospelé bytie
romantické,
žijem a v pokročilom veku
mi je všetko rapsodické.
Kde si len,
kde si skapala,
ty nestrávená túžba,
vy nezabudnuteľné
časy, časy mladé!

Básnikovi

Jurajovi Dolnozemskému

Po dlhom chodníku
kráčame
cestou domov.
To v mysli som s Tebou,
priateľ môj!
Si nám sviečkou,
Tvoje básne žiaria,
ukazujú cestu,
ktorá sa zdá
byť jedinou.

Juraj Antal Dolnozemský / Antal György

Živé korene ...

Polopравdy nás nebavia,
prázdny sľubom nepodľahneme,
ani chaos nás nezdolá, žijeme!
Vlečú nás živé sny,
my smrtní
rázne, vážne
sledujeme ich
čerstvým omamom,
ktorí nie sme
priatelia pohanom.
Ako živé korene!
Naša viera sa čistí
v láske, úcte korení.
Sme na boj tvrdý
stvoreni,
kde trpezlivosť,
múdrost a veda
chce byť pánom moci.
Ľudia, otvorme si oči,
otvorme si oči!

Život

Ako človek
som
a žijem.
Chcem žiť
prežiť.
Bože, cez vieru
potrebujem Teba!
Takisto
ako toho
každodenného chleba!
Veď nádeje
k všedným dňom
smrteľným patria,
lebo každý osobne
má svoje zajtra.

Pavlovi Samuelovi

Bolo to dávno,
keď plný elánu
vydal si sa na púť po zarúbanej
ceste a nezišiel si z nej.
Bojom ti prešli
ťažké desaťročia.
Hľadal si pravdu
pre seba i pre nás
v tej dobe zakliatej.
Prešiel si celých sedem míľ,
slovami si brúsil kosu,
ty večný samotár.

Veľa добра si nezažil,
nemilosrdný osud
ti bičom hladil tvár.
Poumývaný
daždom skúseností
si menil na drobné
tú ťažkú minulosť.
No osud milosti
pre teba nemal dosť.
Odmena bola skromná,
nanajvýš ak to jarmo...
A ešte dobrý pocit,
že: nežil si darmo.

Modlitba za kostol...

**Na 220. výročie
Vďaka predkom je posveku**

Na hlbokých
základoch stojí!
Času dvorí!
Zdraví prvé
a posledné
zory!
Hlasmi
upozorňujú,
Prípomínajú,
a volajú!
Zvonia zvony!
Volajú ľudí svätiť,
zbudzujú pokolenia,
chcú potešiť.

O slová,
ktoré patria
k životu dejinám!

Ozvena hovorí, volá,
dnes každého
požehnám!
Túžby sú viazané
k času, spásu podajú
i dušiam smrteľným!
Láska rozkvitá
a viera je úprimná,
do uší šepoce!
Ľudí objímať vrelo chce.
Pane Bože, sa modlíme,
stráž nám svedomie!

Tranovský a Tranoscius

Znej, znej
ozveno, znej,
pieseň prastará!

Buď Bohu
už navždy sláva
– očarí fáma!
Horlivý človek
na stáročia nám
ukazal smer!
Hovoril rázne, vážne,
človeče, ver!

Obrátil sa k ľudu
on, kto vo speve jasne
cítil pravdu!

Podal späť
tie okradnuté nádeje!
A majú túžby svoje,
nech smú, chcú
i vedia vierou spolu žiť!
Človekom zostať – byť!

V menšinovom postredí ...

**Na margo konferencie
Slovenčina v menšinovom postredí II.**

Starčekovia starí
Cieľ je dávno daný!
Vy otcovia a mamy.

– za súčasnosť
a budúcnosť
z biedy je veľmi veľmi dosť!

Denne berú nás
na zodpovednosť.

Ľudia, časy-doba!
A my sami seba!
Prozaická vec-zloba!

Občas hlavnú rolu
hrá v nás úzkosti i chleba!

Zosúladíme si cesty
nosíme aj tresty
– v osudoch!

Buď zostaň vzorom
tou svojráznou vernosťou
tú vieru
– v minulosť!

Ktorá nás
kedy-tedy
čo aj mimochodne
aspoň
morálnou odmenou
pohostí!

Človek s presvedčením
ty sám
na srdce ruku
– polož si!

Apríl

Nádej zjasnil
apríl.
Brána jari je
pre každého
otvorená dokorán,
núka miesto
ozdobám!
Už má puký

orgován!
Tá všetečná
nálada
v dušiach
ďalej šantiť chce,
aj ten mesiačik
úprimne
svieti v tme.

Spomíname

Minulosť nás oslovuje,
vyzýva!
Už poltisíročie tomu bude,
že koncom októbra verejnosť dostali
Reformácie!
Skrz Martina Luthera!
Tomu vtedy, odvtedy
už stáročia
vo srdciach sa
očistili slová
a vo hlavách pravdu!
Aj osady iné zostali.
Iný smer dostali!

A aj ľuďom väzby
a Bohu
a jedna druhému!
K svetu k cirkvi
A ku Svätej Trojici!
Nová nádej priniesla
inú múdrosť. A iné ocenenie!
Korene hlbšie hľadali pravdu
opoznali klamstvu lož!
Láska a úcta
sú hlbšie
k verejnosti a k životu!

Súčasnosc' a spomienky

Zo zážitkov žijeme.
Ježiško sa narodil,
na Vianoce si túžbami plnými
srdcami myslíme!
Pred očami nám plávajú
bystré myšlienky!
Ó, vy detské
spomienky!

Vianoce,
sviatky sviatkov!
Medzi svojimi sa
dobré cítime!
Aj chrámy sú spevom plnené!
Radosťou plnými dušami sa
až dívame hore!
Nech vládne pokoj
na bohato prikrytom stole!
A splní sa vôľa
tvoja, Bože.

Manželke

Deň meninám
– krok k dejinám
ani keď zvoní zvon.
Tie dávne sľuby ju vedú.
Nepozná smädu
tá naša láska.
Má košaté korene
už roky.

Už roky
za ruky nás drží vedome.
Nádeje delí svedomie.
A my túžbami opojení
z dialavy do dialavy
ideme, ideme
po tej jednosmernej ceste,
pokým len žijeme.

Ved'viem

Mám svoj sen
každý deň.
Keď na tvoj
úsmev sa zasmejem.
Všetko tvoje
veľmi dávno
pradávnosť
milujem.

Žiaria ti oči,
pre ktoré
mám ťa rád
na stokrát.
Oslávte dni,
spievajte sny!

Vzbudte
a prebudte
sľubov plné sny!
Veď každý deň
má svoj sen.
Každý deň
tú nádej k túžbam žeň!
Viem to, viem.
Lúbosť do srdc žeň!

S tebou si ctím celú Zem.
Bože, cez Teba
viem to, viem.
Život nám núka
krásny sen.

Úcta mestu... (na 270. výročie Slovenského Komlóša)

Čísla pribúdajú,
roky sa mňajú
a doby sa menia!
Čas píše svoje objektívne,
historické dejiny –
minulosť, súčasnosť, budúcnosť!
A my ľudia asistujeme,
ďalej zostávame smrteľní,
verní a neverní!
Trieštíme sa na skupiny,
jeden druhému
nedôverujeme si!
Moc nás mámi
a na všelijakých bojištiach
denne stretávame sa
– známi a neznámi!
Láska, úcta a trpezlivosť
každého nás upozorňuje,
že nádeje sa zrieknuť
nesmieme!
Milé mesto! – pri spoložití
Budme si na pomoci a želajme si ešte
mnoho ďalšie šťastné roky!

Gondolatok a város 270. évéhez

Múló évek
reményt adnak,
az események
történelmet írnak,
napi csatákat vívnak.
Sorsok cipelik
a maguk terheit,
múlt, jelen, jövő,
ó, te százarcú idő!
Igazodni próbálunk
mi térhez kötöttek,
hol rohanunk,
hol megállunk.
Az élet a mi világunk,
s ha elmúlik vágyakkal telve
– nagyon fáj,
éppen ezért csodáljuk.
Ebben a nagy körfolyamatban
küzdve küzdünk,
Szeretett városunk,
együttlétünkhöz még
sok-sok reményteli
évet kívánunk!

Hľadáme slová...

Čas vypršal
zoči-voči stojíme
s udalosťami!
Osmutneli spomienky
a túžby,
zármutky slzami
obsadili oči!

Prefážky boj sa dobojoval
pút sa dokončila
z úst odleteli posledné prosby!
Prichádzame a odchádzame
udeleným osudom!

Ona, rodená Anna Ištvánová,
mala svojský, svojrázny,
úspešný život!
Bojovala, pracovala húževnato, tvrdo
do poslednej chvíle!

Mala rada ľudí,
nielen svojich najbližších!
Bola vzorom,
snažila sa zostať
v prvej línii!
Na pomoc bola

stvorená, otvorená
pre každého – pravého!

Skormútení spomíname,
smútok sa šíri,
a s tebou, Anna,
rodné mesto sa lúči!
Večná česť
Anne Ištvánovej,
oddychuj, spi
v zasluženom pokoji!

Aforizmy

Včely síce štípu,
ale sladký med nosia.

Márne smrti núkaš zlato,
keď teba potrebuje.

Mnohým je celý život krátky
na jeden dobročin.

Že niečo máš a niečo vieš
– to nie je len tvoja zásluha.

Sedliak si naraz seje:
do pôdy semená
a do duše – nádej.

Aj bláznivý čas
má svoj koniec.

Zo srvátky masla nenamútiš.

Gyászol a világ – emlékezés a második világháborúról

Ma ismét
középpontba kerül
élet mellé a vívát,
győző és legyőzött
könnyek között emlékezik,
gyászol a világ!

Az akkori események
történelmet írtak,
áldozatok sírtak.
Egyszerű katonák és a
nagy hadvezérek,
múlt részeivé értek!

A kényszer nagyítója
alá kerültek,
az ezerarcú miértek!

Apák, anyák, özvegyek, árvák,
mindenkinél a szenvedés múlt!
Névvel, vérrel átitatott harcterek!
Borzalmak sodrát viselő csatateretek!
Végre lássunk tisztán, mi emberek!

Milliószor megismételt
álmodozás
legyen szent fogadalom!
Okulást, bölcsességet
összon a szó! Ó háború !
Az nem lehet, hogy az
elfogadott legyen,
hogy ellene a küzdelem
hiábavaló.
Tudásnak van ára, eredménye!
Kell, hogy a világszabadság mellé
odakerüljön a megálmódott világbéke!
És kell, hogy az legyen
minden nemzet éke!

Ó gondolatok, ó szavak Szincsök Györgynek A rendhagyó komlói tájszótár margójára

Vigyázva erősítik a múltat,
jelennek világítanak,
mindegyik a jövő felé mutat.
Külön és együtt őrzik
a rögs utat.

Bennük van
sorsunk, életünk
kicsit a végzetünk.

Elemeznek témákat,
leporolnak sémákat,
valóval békítenek,
ahol lehet szépítenek.
Reményt nyújtanak,
gonoszra sújtanak!

Okok és okozatok
Ó gondolatok, ó szavak
gyógyítanak?!
Ápolnak és lakolnak,
Legnagyobb viharban is
árasztanak, fárasztanak,
de nyugalmat adnak.
Lényegre törekszenek,
titkokat fejtenek,
káoszbán nem felejtene,
csak sejtene.

Öregszenek és
újjaszületnek
a mindenható Isten
csendjében,
a nagy világ rendjében,
a Kánaán szent kertjében.

Alföldi róna népe

Elfújta szél a telet
Ébredszik a kikelet
Madarak is köszörülik a torkukat.
Ólak előtt a kutyák
Elégedetten viselik a sorsukat.

Lovas szánkó
Csűr padlására került már.
Öreg juhász csizmáját
Ölelgeti a fekete sár.
Hosszan kémleli az eget
Nem lesz-é száraz a nyár.

Imádkozik a falu
A jó Istent kérve
Legyen ősszel
A bőségben része.
Előre mindenre.
Úr áldását kéri
Az alföldi rónák népe!

Mulandóság fölött élő Valóság!

Karácsony szeretet ünnepe,
múlt lebeg a parázson,
– sorsunkba szőve!
Mely fennmarad a múlt időben
ige, fohász, ima a sorsformáló
jövőben!

Ős reménység, – megújulás!
– már a halál sem tépi nimbuszát.
Megingathatatlan hit,
szóban, tettben!

Ezért nem adja fel soha hű Krisztusát!

Michal Hanigovský / Hanigovszky Mihály

K Vianociam!

Také sú milé a tiché noce
Keď nám klopu Vianoce
Radosť plaču zneje tíško
Prichádza aj Ježiško
Každý ho čaká a víta
Z rôznych kútov sveta
Tak radujme sa
Veselme sa
Ludia Boží
Bo prichádza k nám
Kristus Pán
Dvere dokorán
Otvárajme
Jeho milo čakajme
Boh príde k nám
Na požehnané Vianoce
Kristus Pán
Amen!

Zosnulým!

Ten tichý
šumot horiacich sviečok
tichý plač boľavých srdiečok
Spomienky zobúdzia v nás
Keď ideme vence klášt'
Tam v duši sa rozprávame
Zosnulým vravíme
Nech vám je ľahká Božia zem
Tíško si spite večný sen
Na veky vekov
naši
zosnulí
Amen!

Len aby!

Idem, kráčam, vlečiem sa
Po ceste – do nebas
Stromy mi mávajú
V diaľke ťa hľadajú
Oči a srdce moje
Aby som ťa našiel
Dotrhaný k tebe prišiel
Len aby si bola moja
Deva – Dievčín
Deva – Sarvašská!

Lúbia ťa!

Tak tíško si vpadla do sveta
Jak voňajúce lupienky kveta
Si malinká jak kvapky rosy
A predsa ťa každý v srdci nosí
Tvoje voňavé tielko – sťa ľalia
Tvoje mienko je Délia
Svedčí ti to mienko
Žiariš sťa slnko
Drobček malinkový
Délia

Nech je koniec!

Tak sám sa deriem po meste
Stojac v tichu na moste
Hádzem myšlienky
Dávnej milenky
Do rieky
Dost' bolo zlého klamaní
Aj boľavého stonania

Nech je už koniec
Hádzem aj veniec
do riečky Köröšskej
Milá Yveta
Nech sa končí moja veta
Yveta!

Dušičky

Mesiac pláva po oblohe
sťa búrka na mori.
Jeho družky-hviezdy jagajú sa
a každá z nich hovorí:
„Prichádza čas dušičkový,
pribudnú nám sestry na Zemi.“

Všade, kde sú naši milí
k večnému spánku uložení,
tisíce sviec sa rozhorí.
A keď skončia svoju nočnú púť
a slnkom zažiarí deň,
stačí okom spočinúť
na záplavu farieb len.

V každom meste, v každej dedine
prikryje ich z chryzantén pestrá perina
a miesto odpočinku na pár dní oživa.
I huncút vietor chce byť toho svedkom,
listy stromov unavené priveje ku
kvietkom.

Ja stojím tu, spomienky sa hrnú,
smutné i radostné srdce to zabolí,
do očí slzy sa rinú, pery, motlitbu šepkajú.
Spite sladko a v pokoji,
nezabudnem nikdy na Vás, drahí moji.

Jar naša

V roztopenej jari,
zlatuško žiari
slnko naše.
Vták si kmáše
prúty na hniezdo
a ja len hľadím
na zlatú jar,
čo mne a vám
hladká tvár.

Prvá slza v oku
zobúdzá zimný sen,
keď ma a vás bozká
jar naša,
dávno čakaná,
príď už medzi nás!
Jar naša,
vítame ťa – jar naša!

Vietor náš

Na Sarvaš
Vietor si sadá
Tichosť na okolie
Jeho unavenosť
Objíma stromy
Strapaté, sila
Sa vpila do kôry
Starej a on začína
Znova tanec bzúcatý
Pánom veľkým je
Veď on panuje
Svetom – vietor
bláznivý
Vietor
náš
sarvašský!

Michal Hrivnák / Hrivnák Mihály

Vtáčik maľovaný

Keď bola moja vnučka Estera ešte maličká, mali sme chatu priamo pod horským krovinatým úbočím s vysokými stromami. Každý rok už od skorej jari sme sem s celou rodinou chodievali na víkend. Z balkóna domu na zvýšenom podlaží sme mali celé okolie osvetlené slnečným jasom ako na dlani, najmä kým sa ešte príroda neprebudila a porast bol bezlistý. Prežívali sme tu s vnučkou „na postriežke“ spoza záclony čudesá v spojitosti so životom diviny: lesných susedov – či už veveričiek, srniek, dokonca i diviakov; občas sa opovážili priamo až pod oblok chaty. Z týchto dôvodov Estera chodievala sem rada, vždy s veľkým vzrušením. Hľadám najviac radosti jej spôsobovali vtáčiky, obzvlášť tie pestrofarebné, s čierno – žltým perím, keď šplhali po konároch mohutných stromov priamo pred domom a dobkali zobáčikom, čo sa ozývalo širým okolím. Koľko sa ma len naprosíkala, aby som jej ulapil aspoň jedného, ona ho len pohladká a potom zaiste pustí. Podarilo sa mi ju odzbrojiť iba zdôvodnením, že chúďaťu by to spôsobilo utrpenie a možno by to ani neprežilo... Pravdaže, ustúpila od nástoživej prosby, ale vždy iba dovtedy, kým sa jej opäť nezjavilo na obzore ďalšie takéto čudo.

Príroda sa tejto jari už rozzelenala, hneď zrána, i keď povieval chladný vetrík, bolo pekne, všetko sa jagalo v slnečnom lúči, lákalo von. Aj sme sa vybrali po raňajkách hneď, ako sme po sebe upratali, na prechádzku po Zbojníckej doline – kým nám mamička prichystá čosi k obedu. V doline nám bolo veselo, nabehali sme sa, kým sme nazbierali mamičke kyticu púpavy a nezabúdok; navštívili sme aj studničku pod skalou vysokou ako dom na druhom konci údolia, kam chodievajú srnky vodu piť. Napili sme sa aj my a iba potom sme sa vrátili domov.

Po vychádzke trochu skrehnutí sme sa utiahli do teplučkej obývačky zohriať sa a oddýchnuť si. Balkónové dvere, samé sklo, sme nechali zatvorené, aspoň kým sa neoteplí; odhrnuli sme iba čipkovanú záclonu, hľadám iba tak zo zvyklosti pre lepší výhľad, keby sme náhodou mali návštevu zo strany už dobre známych našich lesných susedov... Estera si čochvíľa rozložila po koberci všetky plyšové hračky, samé zvieratká: macíka, veveričku, zajačika. Najoblúbenejšiu bábičku uložila na okraj koberca na svoj šamlík, zakryla ju perinkou... Dobré sa zabavila a napodiv tentoraz ani len nespomenula rozprávkové nahrávky na videokazetách. Takže v obývačke sme mali pokoj, pohodu a ticho. – Vhodná chvíľa na čítanie, – blyslo mi myslou, – alebo aspoň na prehľad tlače, čo som zameškal počas týždňa, pripravenej na fajčiarskom stolíku.

Usadil som sa do fotela blízko okna. Práve som sa hrabal v časopisoch, ktoré by mi mohli ponúknuť najzaujímavejšie čítanie, keď sa stala nečakaná, čudná vec. Znenazdajky nás vydesil plaskot, ako keď čosi poddajné narazí na tvrdú stenu z tehál, ibaže do tohto plaskotu sa vmiešal slabučký cvengot; hrmot v tichu horského zákutia pôsobil prinajmenšom ako výstrel z poľovníckej pušky iba na skok odtiaľto. Šíril sa od okna, z balkóna. Obaja akoby na povel sme sa postavili naraz, mimovoľne priskočili k oknu, upriamili zrak cez sklo smerom von...

Všetko sa odohrávalo pred našimi očami, na necelý meter, za sklom balkónových dverí.

V podstate to bola už iba „dohra“ neobyčajného príbehu, skutočnej drámy... Predchádzajúce udalosti, to, ako k tomu mohlo dôjsť, sme s Esterou vyvodili dodatočne. Všimli sme si, že z pohľadu zvonka, povedzme z úbočia vo výške balkóna, sklo balkónových dverí s odhrnutou záclonou môže pôsobiť zo vzdialenosti pár metrov ako mohutné zrkadlo. Odráža sa v ňom ako na hladine čistučky vody morského oka bieloba zasnežených končiarov nad ním – takmer celé okolie zaplavené slnečnými lúčmi i diaľkami nad ním, modrými nebesami i s obláčikmi pod nimi. Jav, ako na sklo „namaľovaný“ verný obraz úbočia naproti, jeho dokonalá podoba! – presvedčili sme sa na vlastné oči. Ibaže je to iba zrkadlenie, zdanie, verne odrážajúce skutočnosť, ale samotné je neskutočné. Nuž tento falošný obraz „namaľovaný“ na sklo si akési božie stvorenie poplietlo so skutočným svetom vôkol... Vzlietlo, možno za koristou pre svoje mláďatá alebo hádam iba tak do výšin, lákané voľným priestorom éteru, a z omylu natrafilo na sklo balkónových dverí našej chaty. Narazilo doň celým svojím telom a odrazilo sa, ako keď odpadne kvet v puku mrazom postihnutý. Nuž vystrašil nás práve plaskot z nárazu. A čo sa udialo potom, sme už sledovali na vlastné oči.

Na kamennej dlážke balkóna sa zmietal v bolestiach pestrofarebný vtáčik, akého sme s Esterou doteraz vidávali iba zďaleka šplhať po stromoch. A hľa, teraz ho tu máš na dosah ruky. Esteru to udivilo. Boli sme z toho úplne zaskočení, ja úžasom z útrap nebožiatka, ona hádam skôr iba z obdivu (vzrušená z blízkosti vtáčika svojich snov asi nedokázala vnímať, čo sa to vlastne deje). Potrvalo nám chvíľu, kým sme sa spamätali. Ozvala sa najprv ona:

– Pekný maľovaný, – spomenula si asi na podobné farebné obrázky z listovania vo svojom leporele. Pritom vtáčik sa už vystieral na celom tele, nožičky mu chytali krčie, krídlami pobrnkával, očkami pozmurkával. Nevie, čo sa v tejto chvíli odohrávalo v útlej dušičke mojej vnučky: bola čoraz nástojčivejšia, chcelo sa jej von, k nemu. Nevie, či sa chcela iba naň pozeráť z bezprostrednej blízkosti alebo sa ho aj dotknúť a pohladkať ho. Alebo hádam mu pomôcť?... Vyplašil by sa a opustil by nás! – zamietol som jej naliehanie, pričom som predstieral prísť: veď by mu ešte aj ona mohla ublížiť! To by si predsa neželala, dalo sa čítať

z jej očí. Rezignovane ustúpila. Pritom príznaky utrpenia chýdajú sa raz viditeľne stupňovali, inokedy povoľovali, celkove však čoraz viac slablo. Znepokojovalo ma to, môže to s ním zle dopadnúť... Bolo mi ho ľúto, ale sám som si nevedel rady. Ako vôbec možno pomôcť!... Tak čo si potom s ním počať? Ako ho odpratať, aby to Estere vyhovelo, bolo z jej pohľadu v dostatočnej miere „pietne“! Mali by sme mu hádam spolu s ňou vystrojiť pohreb! – trápilo ma. V neistote mi podala pomocnú ruku ona: – Spinká, – povedala dobroprajne, keď chýdajú už neprejavilo žiadny znak života.

– Áno, zaspal – prikývol som a už som vedel, ako ďalej: musím predovšetkým získať čas, aby som zvážil všetky možnosti dať veci do poriadku tak, aby to bolo každému po vôli.

Usadil som sa opäť do pohodlného fotela. Predstieral som ľahostajnosť, nie iba voči neobyčajnej „návšteve“, ale aj voči nej, Estere. Dokonca som sa tváril, že sa mi drieme. Ona sa však od okna nevzdialila ani na chvíľku. Keď už jej pozornosť v plnej miere opanoval vtáčik (v podvedomí bola asi sama, iba s ním), vzala do ruky malú perinku z bábiky na šamlíku, prikrčila k balkónovým dverám, potichu ich otvorila a vyšla von. Okúňavo sa pristavila nad vtáčikom maľovaným. Potom ho opatrne prikrčila (vykukala mu spod prikrývky iba jeho hlavička so zobáčikom a prilipnutými viečkami). Postávala nad ním ustarostnená, bdela nad jeho snom, sužovala sa, čo by mala ešte urobiť, aby mu bolo dobre.

Potom sa zrazu celý svet obrátil hore nohami. Nastal zhon, Estera sa mi strácala z pohľadu, poletúvala po byte hore-dole, zháňala všelijaké haraburdie... Volala o pomoc. Márne som jej chcel ísť v ústrety, nemohol som, nohy, ruky som mal spútané... Stalo sa totiž, že zanedlho po tom, čo som si sadol do fotela a tváril som sa, že spím, som naozaj podľahol driemotám. Zobudil som sa z pocitu, že ma stíha Medvegy, labou mi šmátra po hlave... V skutočnosti ma poťahovala za oboje uši Estera: – Dedko, deduško, poď, pozri! – ukazovala na balkón a bola celá bez seba. A čo tam vidím! Vtáčik maľovaný sa už perinky striasol, vzbopil sa a postavil sa na nohy. Práve vo chvíli, keď som si ho všimol, sa potriasol, až sa mu perie rozstrapatilo, poskočil krôčik či dva, brnkol krídlami a vyletel na zábradlie balkóna, tam sa otočil smerom k nám, akoby na rozlúčku s Esterou. Potom vzlietol dovysoka, teraz už správnym smerom, do živej rozkvitnutej, rozvoňavej prírody. My sme vzápätí obaja vyrazili na balkón. Márna bola naša námaha, po vtáčikovi už nebolo, ani chýru, ani slichu. Tvár mojej vnučky sa skrivila do plaču. Neutešoval som ju. Viem, márne by som to robil – Nech si ona len svoju rozprávku dotiahne do konca... Sledoval som, ako sa v celom tele napla: odpútala sa od betónu balkóna, vypätím všetkých síl vzlietla dovysoka (takmer som počul šuchot jej domnelých krídel), letela ponad hory, doly. Márne. Vrátila sa zronená. Keď sa jej už uľavilo, priklakla si k osirelej perinke na kamennej dlážke.

Nadvihla jej okraj a nazrela pod ňu. Vzala ju do ruky trošku sklamaná a potriasla ňou, ako to robieva mamička, keď vytriasa haraburdy. Vošla s ňou do obývačky a opäť prikryla bábiku. Čosi jej pošepla a už aj šla za mnou k balkónovým dverám. Pritúlila sa ku mne: – Či sa nám ešte vráti vtáčik maľovaný? – pozerala do nebies.

– Vráti, pravdaže sa vráti, – uistil som ju, – iba buďme potichu, aby sme ho neodplašili. Nádej sa, že si azda doobeda ešte zdiemnem, no a vlh bude po stromoch okolo našej chaty aj inokedy...

– Psss! – dala si ukazováčik na pery a prísne na mňa pozerala s naširoko otvorenými očkami. Chvíľočku zotrvala v tomto stave. Potom sa poobzerala po obývačke a rozbehla sa von.

– Mamička! – volala nadšená a bol jej opäť plný dom.

Orvosi rendelőben

(Egy igaz történet)

Bicegve állítottam be a kezelőorvosom rendelőjébe.

– Minek köszönhetjük megtisztelő látogatását? – fordult felém derűsen, széles mosollyal az arcán a doktornő, mintha csak sejtené, hogy rendelője ma nem mindennapi mókás történet színhelye lesz.

– A futóművem... – igyekeztem viszonzni a közvetlen hangnemet, miközben hetyke mozdulattal felhúztam a pantallóm jobb szárát, ily módon próbáltam ráirányítani a figyelmet a befáslizott alsó végtagomra, mindezzel demonstrálva egyben a „kiskatona” bátorságát és elszántságát.

– Vegye le a cipőjét, a nadrágját... és a fáslit a beteg lábáról... feküdjön fel az ágyra – hangzott a már kimértebb instrukció.

Én meg szófogadó kisiskolás módjára a kelleténél is jobban iparkodtam. Ekkor már zavarban is voltam, talán megijedtem saját árnyékomtól: vajon a hirtelenjében sikeredett hányaveti fogalmazással, erőltetett ugribugrisággal nem tanúsítottam-e bizalmaskodó, tolakodó magatartást e spontán alakuló, nem egészen szokványos orvos-beteg viszonyban. No meg tudat alatt is siettetni szerettem volna az egész hercehurcát, délután ennél szórakoztatóbb foglalatosság várt rám: bulira, kerti partira voltam hivatalos egy művész barátom budai vilájába. Ráadásul nem is akármilyen előkészülettel: még mielőtt a lábam miatt ódzkodnék a strapától, a potenciális vendéglátóim jó előre közölték velem, hogy a

helyre- és visszaszállításomról gondoskodnak, no meg a kényelmemet, fejedelmi kiszolgálást, görölközreműködésével garantálják! Itt aztán nincs helye az apelátának – suhant át ismét az agyamon.

Szóval, egykettőre elkészültem a „macerához”, és végignyúltam az ágyon, mint ahogy azt az orvosi regulák előírják.

„Nem csak bátor, de ügyes is a kiskatona, mindent felfog első hallásra, sőt pontosan teljesíti is azt” – véltem olvasni a doktornő szeméből elégedettségét.

A vizit alapos volt, kis túlzással a fejem búbjától a lábam nagyujja büttykéig terjedt.

– Nem is olyan nagy a baj. Lehetne akár nagyobb is. Azért a korára való tekintettel – hosszasan szemlélgette kopasz fejemet – adok egy beutalót a traumatológiára, reumatológiára, laboratóriumi vizsgálatra, ékágéra, immunológiára... utána majd meglátjuk... ha túléli... – élcelődött a vizsgáló orvos, s máris magamra hagyott.

Órámrá pillantva, kissé riadtan vettem tudomásul, hogy jóval több ideig tartott a vizsgálat, mint gondoltam volna. Ezért még nagyobb sietséggel próbáltam magam összeszedni, kikeveredni innen, hogy utána már csak a tervezett mulatságra koncentrálnak.

Közben bejött Erzsike. Az asszisztens. A szóke bombázó. Hosszasan beszélgetésbe elegyedtek, s rám fittyet sem hánytak, mintha mondanák: hadd szórakozzon a kis gyagya, jól megvan ő magában is.

„Még szerencse” – eszméltem fel hirtelen, nem kevés kárörömmel – „legalább nyerek egy kis időt...” Ugyanis nekem közben komoly gondjaim támadtak: a „szereléssel” volt némi baj... S minél jobban igyekeztem megoldani a problémát, annál reménytelenebbnek láttam a helyzetemet. Már azon töprengtem, lesz, ami lesz, feladom magam. Az elhatározásom azonnali valóra váltásától csak az attól való félelmem tartott vissza, hogy kinevetnek ügyefogyottságom miatt. Igen ám, csak hogy egy kis idő múltán egyszer a szösz, máskor pedig a doki, mintha csak úgy stikában, idesandított. Alighanem gyanút fogtak, talán feltűnt nekik a nyugtalan mocorgásom...? „Persze, lehet, hogy csak képzelődöm” – nyugtatgattam magam. Ám képzelődéseim nem szűntek, sőt fokozódtak. Minél forróbb lett körülöttem a levegő, zavarom is csak nőtt. „Még azt képzelik, hogy valami ravaszságon töröm a fejem – őrlődtem tanácstalanságomban. Amikor aztán a doktornő félreérthetetlenül felém fordította tekintetét – még ha véletlenszerűen is, mint arra utólag rájöttem – nem bírtam tovább idegekkel, és kitört belőlem az elfojtott kétségbeesés:

– Nem találok a... – panaszkodtam keservesen.

– Keresse csak, meglesz az – vágott közbe a doktornő nagyfokú nyugalommal, ám némi iróniával a hangjában, vajon miét is keresi a szerencsétlen...? S mintha

még meg is toldotta volna: „Hozzá vagyunk mi szokva a pácienseink effajta kalandjaihoz... Mire kitesszük a szűrét, mindene meglesz, és még a lelki egyensúlya is a helyére billen...” Nos, valóban gyagya kis gyerekek néznek itt engem, méltatlankodtam magamban, és ez még jobban elkésérített.

Eluralkodott rajtam a tehetetlenség érzése. A kutakodást a zokni után ekkor már csak tettettem, nehogy még tunyasággal is vádoljanak; semmi reményem nem volt, hogy megtalálom. Vendéglátóim meg csak folytatták a beszélgetést, mintha körülöttük minden a legnagyobb rendben lenne. Pedig lelki kínjaim már az elviselhetetlenségig fokozódtak. Egyszerűen – nem tudtam mit kezdeni magammal. Kivert a verejték. – Nem találom a zoknimat! – tört ki belőlem most már szinte gyermeki keserűséggel a visszafojtott indulat.

– Mi történt? – kérdi a doktornő, mintha csak most értesülne először a nagy tragédiáról.

– Az előbb még megvolt... – hebegtem reményvesztve.

„Hogy hogy megvolt? Meg is van!” – szegezte rám mindkét hölgy szemrehányó tekintetét.

Az ágy szélén ültem csapzottan, ingben és egy szál gatyában, önsajnálattól eltorzult arccal néztem a lelógatott csupasz fél lábamat. Alighanem száználmas pasas képét nyújthattam, mert ápolóim ettől a pillanattól kezdve őszinte érdeklődéssel és nagy részvéttel fordultak felém, és mintha előre megbeszélték volna, mintha egész idő alatt csak erre az alkalomra vártak volna, hirtelen mindketten egyszerre cselekvésre szánták magukat. „Majd mi megtaláljuk!” – sugárzott mozdulataikból a meggingathatatlan bizakodás.

A felém fordított figyelem csak fokozta zavaromat. „Hajkurásszák a zoknidat, te pedig csak lógatod a lábad!...” – gyilokként hasított lelkembe egy belső hang. Ugyanakkor valójában a lelkem mélyén szurkoltam, meg ne találják a rusnya fuszeklit, mert ellenkező esetben véglegesen bárgúnak néznek, és én azt el nem viselem.

Az alattomos kívánságom teljesült: a fuszeklit nem találták. De a megtalálásáért folytatott küzdelmet sem adták fel.

Miután Erzsike a lepedőt is lehúzta az ágyról, a szekrény alatt is „nyomozott”, no meg a szemétkosarat kétszer is kirámolta, és más lehetőség már nem lévén, a széken heverő nadrágom után kapott mohó reménységgel. A derék részénél megfogta mindkét kezével és rázni kezdte serényen. Egyre jobban rázta (én így szoktam porolni a lópokrócot, ha tavaszi nagytakarítást csinálok kutyusom bódéjában). Szóval, Erzsike szentül meg lehetett győződve, hogy a párja ott lapul valahol a nadrágszárban, csak éppen nem akar kibújni kényelmes rejtekhelyéből. Engem meg újabb hőhullám kerített hatalmába: „Porfelhőben úszik mindjárt... az egész rendelő!” – futott végig rajtam a borzadály szégyenemben... Szerencsére hamar

kapcsoltam: most, ritka kivételként, nem is tudom, miért, csaknem negyedévszázados – testsúlyom azóta is rendíthetetlenül tartom –, de alig használt és csak ritka alkalommal viselt, ám gondosan tárolt, „steril” nadrágba bújtam idejövet. Sikerélményként éltem meg a felismerést, és az némi erőt adott a megmaradáshoz.

Erzsike is abbahagyta a rongyrazást. Talán, hogy kifújja magát. De lehet, hogy végleg rezignált.

Nem úgy a doktornő. Ebben a pillanatban szemmel láthatóan még jobban felélénkült. Szemügyre vételezte az egész rendelőt, mondhatnám, felmérte a „hadszínteret”. Olvasni lehetett a tekintetéből: szisztematikus és átfogó hadműveletre szánta el magát. „Szárnysegédjére”, Erzsikére – szegény alaposan kidolgozta magát – egyetlen feladatot bízott (szó nélkül is megértették egymást), – gondos megfigyelés alatt tartani a páciens, azaz személyemet! Nem tudni, mivel érdemeltem ki ezt a gondoskodást, tény viszont, hogy Erzsike el is látta a feladatát becsülettel; gyanakvó tekintetét egy pillanatra sem vette volna le rólam. Én meg úgy éreztem magam, mint egy állandó megfigyelés alatt álló cellalakó. A „stratégia” eközben legelőször a közvetlen környezetét vette célba a legapróbb részletességgel. Ám az „ellenség” lába nyomára sem akadt!... A teljes tanácsstalanságában a nyitott ablakhoz lépett. Az eget fürkészte, mintha onnan várná a megváltást. Kihajolt az ablaknyíláson: „Netán a tavaszi légáramlatot kihasználva, a huzat szárnyán szállt volna alá sebtében a kis hamis?! – kutatta az emeletnyi mélységet.

Ám minden fáradozás feleslegesnek bizonyult. Nincs tovább! Ezt végül neki is be kellett látnia.

Megannyi kudarc után a csatazaj elcsitult. Mintha minden a helyére került volna. A test pihent, csak a képzelet szárnyalt nyugtalanul. A doktornő arca is kisimult, átszellemült, mint aki megtalálta a bölcsek követ, a kizárólagos igazságot. Hirtelen felém fordult gyöngyöző homlokkal:

– Tudja, mit? Nem is volt zoknija! Csak fáslival a beteg lábán jött hozzánk... Jobb, ha odahaza néz széjjel. De ha nem hisz nekem, keresse csak tovább a cugehört – mondta, nem lehet tudni, meggyőződésből vagy csak ugratásból.

Szavai jeges zuhanyként zúdultak rám, de nem mertem ellentmondani. „Lehet, hogy mégis igaza van?” – kezdtem magam is kételkedni. Önbizalomvesztetten magamba roskadtam. Ráadásul megszólalt a legfőbb úr – a lelkiismeret; kínozott a felismerés, hogy feleslegesen rabolom a személyzet drága idejét, no meg próbára teszem a várakozó betegek idegzetét. A „bajtársaim” alighanem észlelték kínjaimat: „Mással is előfordul az ilyesmi” – nyugtatgattak mély részvétellel. Én meg szerettem volna a föld alá bújni szégyenemben.

Menekülésképpen gyors tempóban öltözni kezdtem. Fogtam a nadrágom. Felhúztam. Automatikusan mindent úgy csináltam, mint odahaza szoktam,

amikor tetszelegve magamnak, a tükör előtt kémlelem, mennyire simul rajtam, mennyire passzentos a nacim. Először az ingemet körös-körül a derekamon gondosan a nadrágomba gyömöszöltem. Ezt követően mindkét kezem mélyen zsebre csúsztattam, hogy majd a két karom és a farom egyidejű ellentétes, oldalirányú elmozdítása eredményeképpen, jobbra is, meg balra is, a ruhanemű tökéletesen a testhez simuljon. Csakhogy e kecses mozdulat végrehajtása ez esetben elmaradt. Ugyanis e pillanatban a jobb tenyerem idegvégződése idegen test jelenlétét jelezték. Az inger áramütésként ért. De talán inkább ennek nyomában támadt asszociáció keltette ezt az érzést! Reflexszerűen cselekedtem: görcsbe rándultak az ujjaim és a „betolakodót” azon nyomban nyakom csíptem, s tüstént elő is állítottam...

Mondanom sem kell – a markomban a fránya zokni lapult!

Az orvosi rendelő helyiségét a döbbenet és megkönnyebbülés egyfajta egyvelege töltötte meg.

– Se baj, szórakozott professzor! – szólalt meg először a doktornő, miközben jóízű nevetésben tört ki Erzsikével együtt. Jókedvük engem is magával ragadott. – Tudja mi a megoldás a jövőt illetően? – folytatta a doktornő, miután mindannyian jól kikacarástuk magunkat: – Máskor hozzon magával tartalékot, hátha legközelebb, a változatosság kedvéért, a farzsebét célozza meg... Garantálom, az életben nem jön rá, hová dugta a zokniját!

* * *

A doktornő az asszisztensi szobán át a folyosóra kísért. Bocsánatot kérően végignézett a várakozókon, mintha mondaná – „a páciensem az oka mindennek, igencsak megdolgoztatott bennünket, de most az egyszer legalább jót is szórakoztunk parádés alakításán...”

Én meg – nem tudom, menekülőben-e a „tett színhelyéről”, vagy inkább jókedvemben a szabaduláson, no meg a délutánra tervezett mulatság ígéretében – rakétaként a lift irányába löttem ki magam.

Az utánam eresztett szavaknak már csak a foszlányait fogtam fel: ...ne felejtsem, hogy a lábamat kímélnem kell!

Ekkor tudatosodott bennem, hogy az orvosi rendelőt elhagyva, még bicegni is elfelejtettem, és – az intő szavak ellenére – az emeletek között „kolbászoló” felvonót mellőzve, egyetlen nekiiramodással a földszinten landoltam.

Michal Hronec

Nehynúca viera

Blankyt oblohy
sa na teba díva,
idol náš,
naša nehynúca viera.
Stojíš na skalnom
rozoklanom masíve
žulovom.
Žula!
Žula,
ty symbol
húževnatosti
a sily.
Potôčiky bronzu,
ktoré ťa narušili,
k prameňom rodov našich
cestu ukázali.

Kmeň stromu
históriou naplnený,
staň sa symbolom
hrdosti na naše činy.
Výstrahou nech sviati
okypťená koruna
nad pomalou stratou
našej identity.
Rodáci milí!
Chyťte sa bujarého
slovenského tátoša hrivy,
aby jazyk náš
ostal i na ďalšie storočia
v našom rodisku
stále živý.

Rodný môj kraj

Nenazdaj sa, rodný môj kraj,
že som ťa s ľahkým srdcom opúšťal.
Rodná moja priezračná rovina,
mal som ťa rád,
veď mne i mojím deťom
rany života
často si hojila.
Viem, že dlh tento nikdy ti nesplatím,
lebo naozaj sa k tebe nevrátim.
Odpusť mi, moja milá chyžka
s hlinenou podlahou,
s hradou pod hriadkou
nesúcou mená tých,
ktorí predtým mnou
niesli svoj život kríž.
Odpusťte mi, prašné ulice,
ktoré ste ma nosili
za dievčaťom na priadke.
Opustil som ťa s vedomím,
že vraciam sa
do prastarej kolísky,
tá kolíska,
verím,
tvoju bolesť utíši.

Leto

Azúrovo modrá obloha,
obťažkaná sivobelou záclonou,
zrak hospodára do diaľky ponára,
keď strieborný horizont
s horúcim oparom
leta sa pohráva.
Koberec zelenej úrody
zohrieva dušu
a nie len prírody.
Potichu šepká,

či si len hebká
tá radosť z istoty.
Istoty,
ktorá dary leta na zimu
do komôr ukladá.
Velebíme ťa, leto,
lebo bez teba chýbala by
pre život
skyva chleba.

Rodná hrada

Kráčam tichou ulicou,
prázdnota ma ovieva.
Idem za motýľom bielym,
za tým,
ktorého moja mama
do fiertušky chytávala,
keď ešte dievčaťom bola.
Zastavím sa.
Prechádzam na druhú stranu ulice.
Moje oko zorný uhol zväčšiť chce.
Ten, či ten, alebo tam, ten?
Sám neviem.
Gény ma však vedú,
presne k nemu.
Ruky neisto dvíham k zvonečku.
Privieram oči
po polstoročie i očakávam,
že tam dnu
určite uvidím svoju
rodnú hradu.

Krajec chleba

Na čiernu zem
brázdou píšem
úrodnému lánu
odkaz storočí.
Nemú tvár zrníčka
s nádejou čakám,
že zúročí.
Na jeho zelenú tvár
dívam sa ako na oltár.

V horúcom slnečnom úpale
koscov fanfáry znejú
ako modlitba v kostole.
Zrníčka hojnosti
spokojne držím v priehršti.
Teraz už viem,
čo načím urobiť,
kým príde čas možnosti.

Štefán Hudák

Motto

Za národ svoj,
za vieru otcovskú,
za ľud, čo krvopotne
borí sa s pluhom,
za Vlasť,
čo dáva nám práva žiť
– chcem pracovať,
chcem bojovať,
kým len srdce bude
vo mne biť!

Pozdrav z Pitvaroša

(Bratom na Hornej zemi)

Poduj, vetrík, poduj trochu, zanes
pozdrav z Pitvarošu, zanes pod tatranské
skaly, kde sa Hron, Váh, Nitra valí.

Pozdrav nám tam bratov, sestry i všetky
slovenské vrstvy. Objím ich miesto nás
vrele a pritiahni ich mocne k sebe.

Bratia, sestry, či čujete? Či od nás
pozdrav prijmete? Zo spevohlasnej
roviny, od nás – slovenskej rodiny?

Poduj, vetrík, poduj, nežne, zájdi k našim
bratom bežne, oddaj im pozdravy vrele
z lubozvučnej Dolnej zeme.

Pitvaroš

Pitvaroš, ty rodná dedinka moja,
lúbim ťa nastokrát vrele,
a jestli svet odtrhne ma od teba,
mysel' zostane mi v tebe.

Po tvojich uliciach pravých, keď ešte
stále behal som za karikou,
keď v prachu hral som sa na ceste
a zas dostal som palicou.

Keď vonku za lúkou v plytkom Kereši
hádzal som do mútnej vody;
keď hlavu rozklal som si na lemeš –
ó, boli to časy, boli!

Teraz, keď v samote počúvam pieseň,
čo hudú mi staré stromy,
zo srdca mizne mi bôľna tieseň
a znovu detskosťou zazvoní.

Tisíce spomienok viažu ma k tebe,
lúbezná ty dedinka moja!
Lúbim ťa ver', lúbim na stokrát vrele,
hoc vzatá mi je už sloboda.

Komlóšske dievčatá

Komlóšske dievčatá, krásne ste ako kvety,
čo kvitnú vám pod oblôčkom.
Sťa med od včielky sú sladké vaše ústa.
Človek opája sa vaším bozkom.

Rád by som vás vyobjímal, veď ste mi sestry,
popritískal k srdcu bratskou láskou.
Spieval s vami pieseň o príchode vesny
a zatančil si z chuti s nejakou kráskou.

Na priadkach, kde znie vábny zvuk tambury,
vy v krásnom po predkoch zdedenom kroji
krútite sa veselo v objatí
švárnych šuhajov svojich.

Komlóšske dievčence, milujem vás vrúcne,
veď ste mi sestry, zrodila nás slovenská matka.
Milujem vaše ňadrá, láskou sa dmúce,
z ktorých vyteká reč tá naša sladká.

Slovenčina moja

Lúb rodnú svoju reč,
nech ona je
najdrahším твоjim pokladom.

V nej nedáš skryť,
keď v srdci vnáša sa ti bôľ.
Len ona ľúbezne zvoní,
s nou žaluješ, ak ťa bolí...

Slovenčina moja,
slovenčina krásna,
milujem ťa vrele!

Z hrudi mojej k tebe
horúca tá láska
nikdy nevytleje.

Plesá mi srdce,
keď zvuk tvoj zaznieva;
mne v celom svete
niet krajšej nad teba.

Slovenčina moja,
slovenčina krásna,
milujem ťa vrele!

Som sedliakom len...

Som sedliakom len, však za rod svoj nízky
nehanbím sa, ba som naň pyšný.
Nehanbím sa, že Boh ma tým stvoril,
že v paláci som sa nenarodil
a takto – chudobný – v skromnej chalupe
strávim čas od sveta vymknute.
Ruky mám tvrdé a mozoľnaté,
často od práce skrvavené,
na čele kropaje potu sa perlia,
vlasy predčasne pôvod menia.
Však srdce moje mäkké a dobré,
hoc svet ma drzým a hlúpym zve.
Mojím domovom je šire to pole,
kde zabudnem na žitia bôle
keď vhlbi sa v pokoj duša ustatá,
vôkol všade tichosť sa roznáša
a prihovára sa mi príroda...
– tam oddýchne si duša moja.

Tiché pole

Tiché pole, pusté pole
leží vonku osamele.
Už ani ten škovránok mu
nešveholí poľnú nôtu,
všetci sme ho zanechali,
domov sa presťahovali.

Tiché pole, pusté pole,
uleteli krásy tvoje;
len sneh sa na tebe skveje,
sychravý vietor ťa reže.
Oddychuješ pod perinou,
nežne na tebe prikrytou.

Tiché pole, pusté pole,
zanedlho budú tvoje
hony pestro preplnené,
krásou znovu ozdobené.
Až spevy veselo zazvú
a prehlásia dobu jarnú.

Pavol Kondač / Kondacs Pál

Rozvod(Úryvky zo zbierky *Onemelá izba*)

Aj odchod do civilu môže byť sviatkom. A Paľo Kovalčík ho za sviatok aj považoval. Na kasárni sa od samej radosti ešte aj okná chveli. Nuž a o Paľovi vravel aj veliteľ roty, že patrí medzi tých, čo najťažšie vyčkávajú chvíľu, keď rotmajster prevezme samopaly do skladu. Najsamprv rátal iba dni, potom si už písal hodiny, napokon počítal minúty, ba aj sekundy.

Za Terou začal chodiť hádam tak pol roka pred narukovaním. A neprekážalo mu, že je dcérou starej vdovy, čo bývala na vzdialenej samote a čo sa dobrého slova málokedy dopočula. Bývali ďaleko ešte aj od nového centra samôt, čo vyrástlo v posledných rokoch na mieste niekdajších ostrovov ľudskej samoty v blízkosti mesta. Ta sa nasťahovali družstevníci. Aj Paľovi rodičia sa nasťahovali do nového. A stará samota? Čože aj po nej? Zbúrali ju.

Včerajší vojak a dnešný civil vlastnil iba to, čo zvieral v taške pod pazuchou. Ničoho nemal, iba ženiť by sa chcel. Čudné pocity ho zvierali, ako sa tak blížil k novému domovu. Rodičia čakajú. Ako ich pozná – dávno už zarátali aj jeho zárobok. A čaká aj družstvo. Čaká na jeho vodičský preukaz, čo získal v armáde. Kto čakal väčšmi – Tera či Paľo? Azda ona. Dva roky dialav prečasto zastrelí jej vieru závojom beznádeje: kto vie, či vôbec budem manželkou Paľa Kovalčíka? V dňoch, keď sa mládenci za múrmi balili, opäť svitla nádej. Mala ho rada. Veľmi ho ľúbila. Čírou láskou dievčaťa osamelých nížin. Lenže ký div, ak dvojročné odlúčenie pričasto rozbúrilo jej myseľ. Neverila dialkam a neverila budúcnosti. Nik ju neučil viere v tomto vzdialenom, zablatenom svete samôt na tri kroky za chrptom pána boha. Keď prišiel zriedka list od Paľa – potešil ju, lenže šťastnou sa cítila iba vtedy, keď o dovolenkách zovrela jej ruku mocná, svalnatá dľaň.

Vrávi sa: nastala chvíľa. Tá Veľká Chvíľa. Len či sa čosi nezmenilo? Paľove sluby... Ľúbí ju ešte aj po týchto dvoch rokoch? V listoch niekedy písal aj o podrobnostiach veľkého mystéria, čo nazývame Manželstvom, lenže iné je to na papieri a ináč to vyznieva z jeho tvrdých perí. Ešte aj teraz, po dvoch rokoch. A čo, ak ju iba mámil? A tam kdesi ďaleko sľúbil ruku i meno inej? A čo ak teraz povie pravdu, ktorú sa neodvážil položiť na papier?

Ľudia v domoch, ľudia v posteliach prevracali sa v polnočnom spánku na druhý bok, kým sa Paľo doteperil domov. Prvá zvesť, čo ho vítala – keď sa mu chce,

už zajtra môže vyliezť do kabíny družstevného nákladného auta. Vraj to odkazujú súdruh predseďa.

Popravde, Tera túto noc oka nezažmurila. Potajomky azda aj snívala o tom, že jeho cesta povedie najsamprv k nej. Nenapísal, kedy presne príde, iba toľko, že v utorok. Akiste si utrhne toľkú chvíľu, aby mohli byť spolu aspoň pol hodinky.

Ráno jej brigádír rastlinárov len tak na pol huby prehodil, že Paľo už robí. Družstevného šoféra.

Zmlkla. Navštívi ju. Večer istotne príde. Lenže s akým chýrom, s akou zvesťou... Sám pánboh vie.

Terina matka si inokedy psí brechot nevšímala, ale teraz večer, keď sa havkáči rozžalostili, vedela naisto, že to môže byť iba Paľo.

– Ide, – vetila dcére, čo sa vrtela v kúte kuchyne.

Tie najkrajšie šaty viseli na háku až zo štyri dni. Tera ich nemusela dlho hľadať. Ani dlho obliekať. Oboma dľaňami prihladila živôtik i sukňu a zovrela pery, ani keby od toho prestalo tlŕť vzrušené srdce. Prižmurila oči, aby lepšie videla von drobným okienkom do hustej čiernej noci. Nie.

A von vyjsť sa neopovážila. Ticho drobnej kuchyne, čakanie v tme a horúčka nádeje zmrazila jej v hrudi slová. Hoci nechcela toho povedať veľa, iba materi toľko, že nech vyjde ta von, nech sa pozrie, či to tie psiská nenaháňajú nocou zajaca – a ony sa plašia, že to človečina.

Kým pozbierala v mysli to, čo nevládala vysloviť, rozplynula sa jej strnulosť v dunení ťažkých mužských krokov. Dvere boli ďaleko, ale jej stačil jediný skok, aby zdrapila drevenú kľučku, vykmasla temer dvere z pántov, a kým prišla k sebe, plakala už na Paľovej hrudi. Aké tu pozdravy? Bozk na ústa, ešte raz...

– Podťe dnuhá, Tera, vitaj, syn môj, – zaznelo z pološera drobnej kuchyne. – Naá, nech si ťa obzriem zblížšia... Ale si sa u tých vojakov učlovečil! Ale ťa je kus chlapa... Naá vidíš, ja už len starnem, lepšie by bolo, keby ma nebolo. Nie som ja už veru potrebná nikomu...

Rozkašľala sa a kašeľ zatriasol stareným telom.

– Juj, mamka, len mi teraz nezačnite s tou starou piesňou! – prerušila ju Tera a utrela zásterou stoličku pre Paľa.

Málokedy zvykne ona materi protirečiť, len teraz, v tejto chvíli to z nej akosi vybúšilo. Nech by matka povedala čokoľvek, ona by jej odsekla, aby dokázala sebe i svetu, že náleží Paľovi, stojí pri Paľovi; a oprela sa oňho a prižmurila viečka, aby celým telom precítila, že patria k sebe.

Paľo vrhol pohľad za odchádzajúcou starenou. Chcel byť s Terou iba sám. Cvakol záver tašky a chlapec podvihol oči k dievčine:

– A toto je pre teba...

– Paľo... Zo žoldu ?

– Tak... A keď som to kúpil, ťažko mi bolo, nevedel som, či sa ti to zapáči. Chlapci vraveli, že sa potešíš. Nuž ale čo môžu chlapi o takých veciach vedieť?... Ani ja neviem...

Ešte nikdy nechmatla po veci tak ako v tej chvíli. Privinula si k hrudi škatuľku. Keby tá petrolejka nečmudila, ale svietila, mohol zočiť slzy, čo sa jej zaligotali v kútikoch očí. Ani malé dieťa, čo dostalo prvú bábiku. A strelila očami po všetkých kútoch, božemôj, len teraz nech nepríde mama, božemôj, iba kým to schovám na policu za konvy. Pretože toto neprežradím nikomu, toto sa nesmie dozvedieť nik, toto je dar iba pre mňa, jedine pre mňa...

Zlaté náušnice. Po akých zavše zatúžila!

– A... a nedáš si ich? – ozval sa Paľo, ktorému sa ťažko darilo schovať pod dôstojným chlaským výzorom radosť z Terinho naivného nekonečného šťastia.

Bol by ju chcel vidieť s náušnicami a bozkávať ju, ale tak, ako to zvykol vravieť desiatnik Baláž, keď už mal v sebe siedme pivo: bozkávať dovtedy, kým náušnice nezmeravejú...

Tie letmé bozky z nádvorí túžili po opakovaní. Horeli na perách. Dva roky odriekania stačili. Mládenci sa aj posmievali, aj tie neumyté papule sem-tam čosi prehodili, lenže on nie... Teraz by im vedel ukázať, že Paľo Kovalčík je chlap na mieste. Aj vtedy by im bol vládol ukázať, lenže ľúbil iba jednu. Iba jedinú, ale tú veľmi.

Spod viečok premeral Teru. Nie ako verenicu... Ako ženu! Pekná je. Dlhé čierne kadere až po samé plecia. Z krátkeho rukáva tmavobelastých šiat belie sa okrúhle svalnaté rameno. Ruky skrížené na mocnej hrudi, čo ide pri vdychu trhať. Telo samý sval. A ten plný driek... Koľko zmyselnosti môže driemať pod tým jemne narysovaným oblúkom perí?

Posadil si ju k sebe. Oprela sa mu plecom o hrud' a hlava jej spočinula na jeho ramenách. Bohaté kadere oviali jeho horúcu tvár. Privrela oči, pretože sa jej zakrútila hlava, pretože vyschli ústa, pretože jazyk znehybnel...

Paľo sa zachvel. Naklonil sa nad jej tvár, mocne ju privinul k sebe a pritisol svoje ústa na horúce pery, žeravú tvár a planúce čelo. Horúce objatie ho temer zabolalo.

Dievča v jeho objatí stratilo sily. A zachvela sa, keď si zmyslela na čosi, čo ju predtým nikdy ani nenapadlo. Keby... keby ma teraz Paľo... urobil svojou.

Milujem ho. Budem mu manželkou. Zostal mi verný! Zostal a prišiel a jeho objatie nebolo ešte nikdy také mocné ako teraz. A ja viem, cítim, že Paľo to chce, Paľo veľmi chce, len sa hádam neodváža... A ja nemám síl povedať: nie. Ako by som aj vládala? Veď je môj, veď som jeho...

– Ľúbim ťa, – zašepkala.

– A ja ťa tiež. Ale veľmi.

– Dokedy?

– Naveky...

Zachveli sa obaja. Jeho ruka...

– Naále, aké je tu ticho, – hundrala starena. – A ja som si povedala, reku: odišli ste, kuchynské dvere nechali dokorán. Ktosi trafi prísť...

Čaro tej chvíle pominulo. Zostala iba horúčosť v lícach a triaška v tele. Tera sa temer hanbila, ako tak hľadela na mater. Čo mohla vidieť? Hádam aj nič... Ale to búrlivé ticho prežrádzalo samo osebe dosť, čo sa v kuchyni deje alebo čo sa udiat má.

– A mala by si si ľahnúť, – ozvala sa starena. – Zajtra treba robiť, ustatá budeš, no.

Paľo zaškripal zubami. Potom sklonil hlavu. Kým Tera nie je jeho ženou, paňou domu je stará. A ak už raz povedala, že treba do postele... Lenže ja odtiaľto nepôjdem, kým si svoje nepoviem. A niet čo vyčkávať. Môj samopal visí opäť na stojane v sklade, páchnem naftou, pracujem, nuž nastal čas, aby som sa oženil. Aj rodičia...

Nuž súhlasí práve súhlasili, len ľubiť mi Teru nebudú. A neoblúbia si ju nikdy natoľko, aby ju prijali medzi seba za nevestu... Čudné reči viedli.

„Hja, keď je láska veľká, nuž tak aj hory prenáša... A len si bývajte u nich, u Tery, akže sa tak milujete, aj tam budete šťastní... A nás už len navštíviš, ak ti zvýši čas...“

– Vezmeme sa, ujdiná, ľúbime sa. Lenže radi by sme tu prebývali, – vyhabkal zo seba náhlivo.

Stará drobčila k stolu, šatka na pleci, vlasy rozpustené poniže pliec. Zastonala a posadila sa. Zahľadela sa na dcéru, ani čo by jej chcela z očí vyčítať radu, ako odvetiť. Veď my dve sme už o tejto chvíli neraz hovorili aj snívali... A čo sa Tera neozýva, čo mi nepomôže?

– Naá, syn môj, naá, keď aj tvoji rodičia takto... nuž vy len buďte šťastní, ako sami najlepšie viete... A kde sme sa doposiaľ my dve pomestili, nájde sa miesto aj pre tretieho...

Mnohohlasý psí koncert vítal šťastného chlapa, ktorému neprekážalo ani bezodné jesenné blato, aby si po ceste hvízdal. Aká tu únava? Trielil k domovu, k novým družstevným domom. Záprahy sa hrnuli po novej makadamovej hradскеj do mesta na trh. A jemu stačili dve hodiny spánku. Kto bežal prvý s veľkou novinou k susedom? Ale, boh to vie. Isté je len toľko, že na druhý deň už celá dedina vedela o chystanej svadbe.

* * *

Starý Kovalčík zaškrípал zubami. Takto to ďalej nepôjde. O syna mi ide! Ja mu dám – zarábať na takéto ničomnosti! Iní mladí aspoň zarábajú. Ale Tera ani nepracuje. A toto nie sú Paľove nápady. Paľo bol vždy poriadny. Nikdy ho nebavili nákupy. Iba šetrenie. Sami sme ho tak vychovali.

A vyslovil všetko, čo si myslel.

Tera dlho mlčala. Potom sa rozplakala. Ako presvedčiť svokra, tvrdohlavého dedinčana, čo verí iba vlastnej prázdnej hlave? Vadiť sa s ním? Čo na to povie Paľo?

Vznietiť vojnu medzi synom a otcom?

Nie... len to nie. Radšej strpí, radšej bude ticho, nech je po vóli starého Kovalčíka... Nech je medzi nimi mier. A o zvade nepovedala ani Paľovi. Lenže tranzistorák mlčal po celé dni a nové šaty zhltna čiernava skrine.

Paľo brázdil po svete ďalej. Za volantom nákladného voza. Nikdy nie sám. Dvaja, traja vospolok. Závozníci. Z mesiaca na mesiac je čoraz viac ukonaný. Často, keď odstaví prehriatu mašinu, oblíže si dopukané pery a zamyslí sa: a teraz poďme ho, do blata, vyšľapať dlhé kilometre k manželke.

Musel byť nesmierne unavený, keď zostal po prvý raz u rodičov na noc. Nebolo chuti, ale najmä síl, aby sa doterigal domov. A nepomohol ani Trabant. Škoda zaň bolo toľkých peňazí. V zime ho treba odstaviť na špalky. Aj zjari. Aj na jeseň. Blato, blato a blato...

A vôbec – auto poslúžilo iba starému Kovalčíkovi, aj jemu len na to, aby sa mohol ešte raz vyvíšiť na neveste. Lebo veď kto by aj mohol iný zapríčiniť toľký nerozum, ak len nie táto márnratnica? Istotne ona nahovorila Paľu. Darmo, žena je aj podľa Písma nádobou hriechu... Takáto ženská je nenásytná. Nikdy na tej bohom zabudnutej samote nedýchal ani len cigánsky kôň a dnes je tej babe málo aj črievica! Otcovské srdce sa upokojilo iba vtedy, keď pobádalo, že Paľo spáva častejšie u rodičov ako u vlastnej ženy.

* * *

Dym z cigariet a sporé svetlo. V boxoch vókol steny ani za dlaň miesta. Iba prostredné stoly sú prázdne.

– Pivo, – zahrnel Fojtáš.

– Tri pivá, – doložil Paľo gavaliersky.

Obstarožný čašník premeral svojich hostí vševedúcimi, skúsenými očami, čo podbehli nocami mnohých, premnohých rokov. Nahrbil chybnú chrbticu a zdvorilo nalial z troch fliaš do polovičky vysokých pohárov. Ako sa pánom patrí naliať. Bohatá pena zasipela a obrus zvlhol.

Vypime si! A pohovárajte sa... O mestských ľuďoch. O ľuďoch v tomto meste. A o tom, že ako ináč žijú. Robí aj mestský človek, no môže sa aj zabaviť. Ako mu je vôľa.

* * *

Paľo skrivil pery.

– Smel by som vás...

– Tykáme si, – zašepkala.

– Smiem ťa... odprevadiť?

Rozmýšľala.

– Nevie, – povedala a sklonila hlavu na jeho rameno.

Z predizby doliehalo tiché šepkanie. Potom buchli dvere. Akiste ide domov suseda. Pohodlnejšie sa usadil v kresle. Ešte nikdy v takomto pohodlnom čomsi nesedel. Stojaca lampa s červeným tienidlom zafarbila pološero do fialova. V susednej izbe spia deti...

Deti, čo nesmierne ľúbili otecka. Deti, ktorým vzala otecka nehoda. Čakajú ho. Nevedia ešte, že už nikdy viac nepríde. Ešte sú malé.

Matný ligot vysokých pohárov na úzkych stopkách ho vzrušil. Nikdy predtým neochutnal šampanské. Len desiatnik Baláž vravieval, že je to nápoj bohov. Zuza naliala. A Paľo si uvedomil, že po mori piva a koňaku mu chýbal práve len tento lahodný nápoj, aby celkom vytriezvel. A aby si zvlažil suché pery.

Vnímal jej postavu čoraz zreteľnejšie. Ani keby bola rozsvietila obrovský tmavý luster nad ich hlavami. Pripila na jeho zdravie a položila pohár na stolík. Spoza ligotavého hodvábu županu zasvietila jej bielizeň. Strhol ju k sebe.

Nohou odkopol zo zásuvky prípojku lampy.

Tma...

Potom ju uvidel už iba na svitaní, keď prvé zore premohli tmú a ležala popri ňom bezvládne, s dlaňami pod temenom, a jej nahé ramená boli slabé a bezbranné. Pootvorené pery sa jej chveli. Spala. A Paľo nechápal, ako môže toto žieňa po jeho boku spať. On sám nevládal ani oko zažmúriť.

* * *

V ten večer sa starý Kovalčík obesil. Na vyschnutú vrbu v cintoríne. Visel na opratách. Našli ho nad ránom. Čistý májový dážď stekal po jeho vyblednutých lícach. Ani keby plakal. Vychladnuté, mŕtve nohy v čižmách viseli nad ružovým kriakom, ktorého rubínová farba zvestovala nový život, novú vesnu.

Pochovali ho na druhý deň poobede neďaleko ružového krika.

Po pohrebe Tera zmĺkla ešte viac. Svokor zúčtoval so životom i so svojou vinou – ak dáku mal, lenže tá je kdesi neviditeľná a nehmatateľná, tú spáchal on ešte vtedy, keď si syna vychovával, nie vtedy, keď ho začal od manželky odrádzať – lenže jeho tragédia nemohla napraviť Terin život.

Paľo sa odsťahoval ešte vtedy, keď Tera bdela nad mŕtvym. K matke. A opäť jazdil nákladným vozom po diaľavách. Stretali sa iba z času na čas.

Pokorila sa. Raz, keď vyliezol z plechovej kabíny, sklonila čiernu hlavu a poďišla k nemu... Vráť sa, vraveli jej pery, oči, duša, srdce... Vráť sa k nám. Vráť dieťaťu otca... A keby si chcel, odsťahujeme sa do mesta, nech si mama pomôže sama; budem ti taká, mestská, ako tá druhá... Ale Paľovo srdce jej už nepatrilo.

Zostala sama. S dieťaťom. Opatrovala matku, čo chorľavela a zaklínala sa, že nikdy nechce vidieť lekára.

– Nech sa deje vôľa božia... Proti smrti lieku niet, – vravievala, najmä vtedy, keď dcéra vláčila choré dieťa do nemocnice.

Tvár mladej ženy vpadla. Veľa plakala? Ktože ho vie? Či jej bolo treba pri plači svedkov? Lebo nikomu nepreriekla slovo sťažností. Zápolila s osudom, ktorý jej podľa slov matky nadelil sám pánboh.

A kamže pôjde, čo si počne? Či by jej samej nebolo najlepšie tam, niekde v blízkosti starého Kovalčíka, pod ružovým kríkom?

Paľko v posteli zastonal. Strhla sa. Pohľadila červenú tváričku, čo horela v horúčke.

Aká to smrť? Akže ja nepotrebujem tento život, to ešte neznamená, že život nepotrebuje mňa. Život. Paľko. Dieťa, ktoré má iba mňa. Dieťa, ktoré si vycho-vám a v ktorom si budem ľubiť toho, čo sa mu už nikdy nevráti.

Kolompára teda prekvapiť nemohla. Z tisícerych vrások, čo rámovali jeho tvár, hľadeli na ňu múdre sivé oči, zdedené po nespočetných predkoch, čo sa na tejto nížine od nepamäti ruvali so životom.

Nedal jej dohovoriť...

– Hybaj, – povedal nahlas a drsne, lebo ináč vravieť nevedel. – Hybaj a nevykladaj... Viem, viem, všetko viem, – vzdychol si. – A veď nejako už bude... Hybaj... Hybaj... Teraz choď domov. A ráno... ráno sa už pre teba nejaká robota nájde...

Vyprevádzal ju zrakom. A azda sa aj tešil. Nie preto, že má o jedny pracovité ruky viac. Skôr preto, lebo ho tešil pohľad na ženu, na jednu z tých mnohých, čo sú silnejšie než smrť a silnejšie než sám život.

Útban hazafelé

(Részletek)

Az emlékek egyre szaporodtak Juraj fejében, akár a Mercedes által megtett kilométerek. A gyerekkorára, a maga életsorsára gondolt.

Nagyon jól emlékszik mindenre. A napjai egyformán teltek. Csakúgy, mint a többi tanyasi gyereknek. Négy-ötéves korában már rábízták a libákat. Legeltetni kellett őket, hogy kevesebb gabona fogyjon a zsákból. Épp elég a drága aranysárga kukorica, amit ősszel beléjük tömnek. Weismannék jól fizettek a hízott libákért. A májért. Tudták, hogy Majron néni májlibákat hizlal.

Milyen elevenen él benne! Mintha csak tegnap történt volna. Már akkoriban is nagyon szeretett énekelni. Meglehet, nem is azért, hogy a maga énekét hallgassa, hanem sokkal inkább azért, hogy elűzze vele a napi keserűségeit, meg a fáradságot. A búzatarlón általában kevés volt a fű, a libák nemigen szerettek ott legelni. A zöld kukoricatábla csábította őket.

Történt egyszer, hogy elbóbiskolt a tarló szélén. A libák meg uszgyi, be a kukoricásba, és pillanatok alatt degeszre tömték a begyüket. Akár a sáskák, letaroltak mindent, ami az útjukba került.

Ám ez még csak hagyján. De a szerencséje is elhagyta. Ugyanis az apja a tanyáról állandóan figyelte a fiát, és most is szemmel tartotta a pásztort. Csakhogy nem látta sehol. Rosszat sejtett. Nem szólt senkinek egy szót sem. Kiszaladt a libákhoz. Megkeresni őket. Meg a fiát is. Nem történt-e valami bajuk.

Az eléje táru-ló látvány letaglózta.

Égnek meredő, lecsupaszított kukoricaszárak fogadták. Mintha egy kiadós jégeső söpört volna végig rajtuk, csupán néhány megtépázott levél lengedezett bánatosan a forró szélben, mintha a rövid földi élettől búcsúzna egy pusztító vihar után. A parasztembernek semmi más nem okoz akkora fájdalmat, mint a teljes pusztulás látványa, amikor égi vagy földi hatalom néhány perc alatt elpusztítja mindazt, amit ő egész évi szorgalmas munkájával megteremtett. És hány-szor, de hány-szor jut osztályrészül ez a keserű fájdalom.

Feldúltan ordibált, s a bezabált libákat egy kitépott kukoricaszárral csépelte, terelte a letarolt helyszínről.

A nagy lárma felriasztotta álmából a kiskondást. Elég volt egy futó pillantás, hogy felmérje kilátástalan helyzetét. Tudta, mi fog következni. Nagyon jól ismer-te az apját. (...)

Amit akkor az elalvás miatt kapott, azt nem fogja soha elfelejteni. A verés nyomai máig is ott vannak. A testén, de még inkább a lelke mélyén.

Mégsem haragszik ezért a verésért. Talán furcsán hangzik, de szinte hálás érte. Megtanulta ebből, az ember csakis erős akarattal éri el a célját, ha megdol-

gozik érte, és az elért eredményre úgy vigyáz, mint a szeme fényére. Ha megbecsüli mindazt, amit nagy nehezen elért. Ez a számára oly fontos tanulság egész életútján elkísérte, akár az árnyék a fényt.

* * *

Az eső nem hagyott alább, egyre ostromozta a szélvédő üveget. Nagy cseppekben hullott megint. Mintha sírna az égbolt, keserű könnyeket árasztva. Ez a szomorú őszi, novemberi vasárnap mintha őt siratná. A gondjaival együtt.

Fel kellene vidulnia kissé. Megtörni a kocsiba telepedett nyomasztó csendet. Különben az emlékek elcsigázzák, még mielőtt halott édesanyjához hazaér.

Bekapcsolta gyorsan a rádiót. Japán gyártmány. Remek, tiszta hang. Egyik nyugati turnéja alkalmával vásárolta. Magnetofon is van benne. Utazáskor általában ezt hallgatja. Az állomás kereső gombot tekergetve, most is valami zenét keresgél, ami talán elűzi szomorú gondolatait, s elfeledteti az esőfelhőkkel teli, borús égboltot.

Figyelmét megragadta egy beszélgetés. Szlovákul folyt. A riporternő szép szlováksággal kérdezgetett. Ez nem a mi nyelvünk, gondolta magában. Mi itt, az Alföldön, nem így beszélünk, nem így beszéltünk. Ám összefüggéseiben megértett mindent. Viszont az egyes szavak önmagukban ismeretlenek voltak számára.

Kíváncsisága rábirta, hogy pontosan beállítsa az adót.

A beszélgetés a szlovák fiatalok helyzetéről folyt. Azokéről, akik egyáltalán nem, vagy csak alig beszélnek az anyanyelvüket.

A nyelvi környezet hiánya teszi... mondták patetikus hangon.

Kiről beszélnek itt? – kérdezte magában. Ő aztán igazán nem tekinti magát fiatalnak. Vén medvének tartja magát inkább, aki már megette a mézadagja javát.

Viszont, ha a nyelvről van szó, az nemcsak a fiatalokat érinti. Úgy érezte, amiről a rádióban most beszélnek, őrá is vonatkozik. Bár az ő nemzedékét nem említették. Azokról beszéltek, akik régen elhagyták már az anyanyelvi környezetüket, s tudományos kifejezéssel élve, asszimilálódtak. Ha nem is teljes mértékben... A nyelvet értik még, de nem mernek beszélni, attól félnek, hogy kinevetik őket. A szegényes szókincs miatt.

Bizony, ez őrá is vonatkozik.

Felsóhajtott. Jó, hogy legalább egy félórás szlovák nyelvű rádióadás van már. Ez is hozzájárul a szlovák nyelv gazdagításához és megőrzéséhez.

Ráeszmélt, olyan kérdéseken töri a fejét, amelyek eddig eszébe sem jutottak. Ezelőtt nem foglalkoztatta ez a kérdés. Tudott róla, de nem tartotta fontosnak, hogy elgondolkodjon róla. Voltaképpen, miért. Az Operában most sincs szüksége a szlovák nyelvre...

Az imént a rádióban a professzor is a nyelvi környezet fontosságáról beszélt...

Hallgatta tovább az interjút.

Az egyetemi professzor szépen, folyékonyan beszélt az irodalmi szlovák nyelvet. Már amennyire ő maga meg tudta ítélni az irodalmi szlovák nyelv szépségét... Bizony, így kellene tudni beszélni a nyelvet. Hogy ne kelljen szégyenkeznie. Sehol. Soha.

– Én magyar vagyok, magyarnak születtem, magyar környezetben élek a fővárosban, s mint látják, ennek ellenére, tökéletesen megtanultam a szlovák nyelvet – folytatta a professzor.

– Igaz, idegen nyelvként. S hozzáfűzte:

– Azt mondják, a kiejtésem is szép...

Jurajnak nem tetszett ez az önelégültség. Az elhangzott szavakból egy rejtett kérdést vélt kihallani: a szlovákok miért hivatkoznak még manapság is az anyanyelvi környezet hiányára?

– Rajtuk múlik minden – dörögtek a súlyos szavak. Amennyiben tökéletes nyelvtudást szeretnének, ehhez érzelmi rávezetés kellene, megtanulnák! Megvan rá a lehetőségük, oktatási rendszerünk biztosítja az ehhez szükséges feltételeket, csak akarni kell...

Jurajnak úgy tűnt, nem teljesen helytálló ez a megállapítás. Miért nem kérdezik meg a szlovák embereket? Ők bizonyára másképpen válaszolnának. Hitelesebben... Belülről fakadón. Ahogy az érzések sugallják, bár az ész sokszor elhallgattatja...

Ámítják az embereket. A hallgatókat. Ez a vélemény nem helytálló. Sántít, akár a megrugdosott kóbor kutya...

Méregbe gurult. Haragjában hevesen beletaposott a gázpedálba. A csendesen suhanó Mercedes hirtelen felgyorsult. Tágra nyílt szemekkel meredt az úttestre, és az útmenti fákra, amelyek csakhamar összefüggő deszkakerítésnek tündek. A sebességgel és a vezetésre való összpontosítással próbálta elfelejteni a rádióban elhangzottakat.

Vagy mégsem elfelejteni?

Az dühítette inkább, hogy nem válaszolhat a professzor úrnak a rádióban. Habár nem politikus, nem ismeri a nyelvoktatási lehetőségeket, de az érzései valószínűleg hasonlóak, mint azoké a szlovák honfitársaié, akik elfelejtették az anyanyelvüket.

Úgy érezte, hogy most nagyon odamondogatna. Annak az úrnak. Bizonyos dolgokról miért mindig másokat kell megkérdezni, s nem a legilletékesebbeket?

Ne mások okoskodjanak helyettük.

Ezt nem magára értette.

Rápillantott a kilométeróra. Már ötven kilométert lehúzott így. Éles kanyar következett. Hevesen lefékezett, s megcsúszott. A kocsi kifarolt. Csak a jó gumik és a gyors manőverezés mentette meg attól, hogy az árokba boruljon.

Preložila – fordította: Alžbeta Árgyelánová – Árgyelán Erzsébet

Alexander Kormoš / Kormos Sándor

Blízki ste mi

Ešte zhrieva prastará krv
snehobiele duše,
z ktorých kvitnú nezábudky,
rozmarín i ruže.

Ešte zvučí rodná pieseň
v dolinách i v horách,
oživila, i keď často
zmietala sa chorá.

Ešte znejú rodné slová
na tej *Dolnej zemi*,
ešte horí vaša viera,
čo tak blízki ste mi.

Ešte bije aj to naše
doráňané srdce,
Judáši a Piláti však
otrčili krpce.

Pilíšski Slováci

Pilíšski Slováci veselo spievali,
spev sa im ozýval po celom chotári.
/: Ale tiež aj za chotárom,
známi sú vo svete po speve krásnom. :/

Pilíšski Slováci na horách plakali,
chceli si zaspievať, ale im nedali.
/: Vstaňte smelo, paholáci,
neplačte, spievajte, pilíšski Slováci.:/

Pilíšski Slováci na mórach ležali,
ale sa za živa pochovať nedali.
/: Spievaj, veselo si spievaj,
postav sa medzi nás, kamarát, nemeškaj. :/

Pilíšski Slováci pokoja nemali,
praskali nebesá, skaly sa pukali.
/: Bráňme, ratujme si právo,
aby sme nežili na svete nadarmo.:/

Keď si zaspievame v Pilíšskej doline,
veru nás počujú na *Velkej rovine*.
/: Spievaj, veselo si spievaj,
postav sa medzi nás, kamarát, nemeškaj. :/

Zatmenie Slnka

Pozdravujem ťa, *Rovina*,
škovránok Pilíšskych vrchov,
ktorý na teba spomína,
umytú dažďovou sprchou,

ohriatu lúčami slnka,
stadiaľ, kde spievajú lesy,
v doline potôčik žblnká,
vzývam ťa, *Rovina*: Kde si?

V duši ma voľačo desí,
uteká splašená srnka,
akoby zatmenie slnka.

Biely deň zablúdil kdesi,
zatíchol škovran znežrady,
žiaru však nikdy nezradí.

Návšteva

Klepoce srdce ako vlak,
akoby hnalo piesty motora.
Krajina beží naopak,
ďaleký obzor trieli dokola.

Nenájdem byľku potechy,
vzrušene jastrím oknom do poľa.
Vrany tam majú preteky,
chceli by lapiť nášho sokola.

Zastavili sa kolesá
oceľového kolosa.
V srdci sa pohlo zvedavé ticho.

Prekrásna dvojtvárna *Čaba*
čakala voľného raba,
čo sa k nej nikdy nesprával lichó.

Nové leto

modro-ružovo-belasý horizont
pretína ďaleké topole
čo sa na mňa pozerajú cez májové chvoje
párnoperistých agátových listov

veža starého čabianskeho mlyna
vyčnieva z ružovej do belasej
ako hlava klauna ktorý spoza
majestátno-komickej masky

s červenou hviezdou na čele
pravdu klame do pretvárajúcej sa oblohy...
spoza trikolóry poznania-nádeje-viery
vychádza žeravá bomba nového leta

Pred pôrodom

V našom jadrovom storočí
občas zlyhajú strunky.
Krása vpíja sa do očí,
láska – do každej bunky.

Páli ma osie hniezdo
v búrľavej kosti ramena.
Umieram spolu s hviezdou,
čo život pre mňa znamená.

Bôle v svaloch a kostiach
ženú ťa na breh zániku,
nepoznáš predsa paniku.

Drobní, ničiví hostia,
vo sne prekliato hnisavom
mravce lezú mi z nosa von.

Večne živý prameň

V podpilišskom hájku bystrá voda tečie,
blýskajú sa vlnky ako ostré meče.

Bystrá voda tečie v tichom, pustom poli,
biela skala plače, že ju srdce bolí.

Biela skala, neplač, veď ešte žijeme,
veď sme verné deti našej rodnej zeme.

Veď sme verné deti našej drahej matky,
kto si chráni svoje, nech má život sladký.

Biela skala, spievaj, ty náhrobný kameň,
spod teba vyviera večne živý prameň.

Spod teba vyviera ten slovenský prameň,
od počiatku slova až naveky, amen!

Hádanka

Starena
z kameňa,
zbavená
plameňa,
v objatí
prameňa
mŕtveho
ramena.
Čože to
znamená?
(Zakliata
Venuša
na brehu
Kereša.)

Térkép-szélen

Nekivágsz keletnek,
nekivágsz nyugatnak,
indulhatsz északnak, délnek,
hiába nevetnek, hiába mulatnak
orgia-fények,
térkép-szélen is emberek élnek.

Térkép-szélen is érces az ének,
ott is örülnek tavaszi szélnek,
ott is gyönyörű kékje az égnek,
ott is áldott fénye a napnak,
bízók ott is erőre kapnak.

Ott is mézes íze a csóknak,
bátrak ott is küzdeni szoktak,
igazak ott is szenvednek,
s minden küzdő embernek
bőven kijut a kínokból,
fű nő ott is a sírokból.

Nekivágsz keletnek,
nekivágsz nyugatnak,
indulhatsz északnak, délnek,
hiába veretnek, hiába ugatnak
orgia-fények,
térkép-szélen is emberek élnek.

Preklady

Mihály Filadelfi

Áchim

do strojnei znelky sa nevojdeš
si nepokoriteľný
pre mňa znamená Hnev a Zúrivosť
ktorý si kopol do hodvábneho zadku
panskej hávede a s vycereným srdcom si sa obrátil
proti chytrej a pokryteckej moci

či si mal rád pekné kone
a dobré víno! A kým zdesení
kričali o backhanáliach
za klenbami tvojho múdreho čela
sa vykreslila belasá silueta
lepšieho sveta
a nabádal si Jana a Paľa
aby sa dvíhali k plnej ľudskosti.

bol si konček piky
päťou chudobných
Ľudový tribún
a kým z úst ladných rečníkov
prskali slintavé sľuby
dupol si nohou sťa výkričník
do spiaceho pachu Nížiny
a na jagavých chodbách parlamentu
stĺpy o tebe šepkali

a dnes aj tá slepá guľka
nás dvojnásobne bolí

Preložil A. Kormoš

Mihály Filadelfi

Pátram po dvore slov

Pátram po dvore slov a jak ticho v našom
 včelíne v hlbine slov spočíva túžba
 keď sa rozvrať duša tá záhada
 pátram po dvore slov
 po tajomstve čo ma ujarmilo
 čo je v hlbine slov
 škrtí ma otázka
 a darmo pátram po dvore slov
 z oblohy hrozia sily
 hrdlo mi zvierá starodávna pieseň
 akoby som ju aj teraz počul
 hvizd valašiek zavýjanie vlkov
 tichučký šum borov
 osamelá sálašská vegetácia ma vrhla ľudia medzi vás
 skúmam čo je v hlbine slov ako môj prvý predok
 ktorý tam na plti zabudol svoj jazyk
 kým kozuch mu doprázdna vyfúkal zhubný víchor
 „zato i Maďar som všakže...“
 ozýva sa od humna môj zádumčivý hlas
 kde mamka slovenské piesne spievala
 melódiu – sadnutú krv Tranoscia – poznám i teraz
 pátram po dvore slov hlbokých jak studňa
 to prvé slovo čo ma povznieslo
 to jediné kým nenájdem
 čo raz každý pochopí
 dovtedy týmto kamienkom
 vo svojich popukaných ústach
 hoci oblakom spievam iba
 pátram po dvore slov

Preložil A. Kormoš

Ondrej Krupa / Krupa András

Rozprávky ňaničky Žofky

(Úryvky)

O Martin Klingáčovi

Bou edon kráľ. Aj tento mau eno ďiovča, peknvo. Aj tomuto žena zomrela, tak sa ožeňiu, tak si zau hat enu ženu, aj tá mala eno ďiovča. No, tak hát žili deti riasli, ďiovčence voveňe, ale aj táto sa zato hnevala, táto macocha, na túto, že bola veľmej pekná. Ale toto taká bola táto kráľovná, od naroeňi, tohto kráľova ďiovka, že keď sa umila, a zlatá voda za ňou ostala vo lavóre. A tú vodu ždi viľiala tavo na chižu, na strechu. A už taká bola tá strecha s touto vodou obliata, že zďelaka sa tá strecha veľmej pekne bľingala, ako zlatová strecha, tak bolo vino.

A táto macocha sa veľmej hňevala, lebo za ňej ďiovkou len zafúľaná voda ostala a za touto ždi zlatá voda ostala.

No, tak ždi sa hnevala na ňou. Nedala jej nič robiť. A tak bi bola veľmej kcela, žebi hát jej ďiovka bola taká pekná, zácna, ňi tá kráľovná. Poton v tej dďiňe chír ostáu, že edon kráľ sa kce ženiť. Ale že sa nevie predívať na ton dome, že v ton dome akvó peknvó ďiovča môže bivať, že tá strecha sa tak ligoce. Že ot čoho sa môže tá strecha tak ligotať. No, a toto macocha počula. Že tatan má príst edon kráľ pitač. Tak nasípala do kuckova – todi ešte pece boli, kuckovi boľi, tak nasipala do kuckova perňu, a posadila toto ďiovča na tú perňu a tan sedela, a ju zbila. A tan plakala v kuckove na tej perňi. No, zišou mladi kráľ tanú, sa pokloňiu, tak vraví, že:

– Od čoho je ván taká pekná tá strecha ligotavá?

– Ale to moja ďiovka keď sa umije, a tak viľeje vodu na strechu, tak je taká pekná od mojej ďiovkinej tvári. To moja ďiovka taká pekná, že sa od tej, tak ligoce tá strecha.

A to bolo škaredná. Vraví, že:

– Ta bi sa aj pred mňou umila vaša ďiovka?

– Ďiovka moja, ta sa umiješ aj pred pána kráľon?

– Ale mammo moja, ja son terás ňizafúľaná, ňihnusná.

– Ale sa len umi – kráľ jej vraví. – Len sa umi, ja sa kcen predzvedeť, že či je naozaj pravda, že od tvojej tvári je taká pekná tá strecha. No, tak sa umila, taňiesla vodu viľiat, ale tan len bak ostáu čierni. Tak zinďe tanú kráľ a vraví, že:

– Tuto voľačo sa ňegľajchá.

Chodiu hor-dou po chíží. A zazreu tú v kuckove.

– Tuto sa voľačo ňegľajchá, lebo sa od vašej diovke voda len očernela, ňeligoce. A to je vraj kto, čo tan kuckove sedí?

– Ale to je taká daromná, luštavá. A poton naopokon, čo porobí, šecker nán na zlato porobí. A nán je zlato ňenačin, tak zrne ju posadiu i na perňu.

A jemu zišlo fríško na rozun, von mau doma veľmej veľa klke. Vedia, čo je to? (*Kérđi tőlem!*) Povesná. A tak si húta, že: – Hú, mne je práve takvó diovča način, čo tak vie na zlato šecker porobiť. Tak tie klke ač mi ona popradie, tak na zlato, tak budeme mať zlatovie poveseň, klke, šecker. No, mne je práve način taká.

Tak vraví tej macochi:

– No, tak keď ona šecker na zlato porobí, a ja práve za takou osobičkou iden, hľadán takú, a tak ja ju odňesien. Keď sa ván ňepáči, že ván je zlato ňenačin, nak u mňa šecker na zlato porobí. No, tak ju aj odňesou na hintove, taňiesou do kaštieľa tatán, hát dē von bívau tento kráľ.

A mau enu takú komoru a komora bola plná s klkami, s poveseňami.

Tak jej vraví. Ona začala veľmej plakať, ona vraví, že ona robiť nevie, len ona keď sa umije, tak od toho bola tá strecha taká zlatá. Ale ona na zlato robiť nič nevie. Ona nevie. Veľmej začala plakať.

No tak jej vraveu:

– Vieš, čo? To len klameš predou mnou, že nevieš, keď je za ťebou zlatá voda, tak aj vieš aj na zlato porobiť. Tak ťa veznen za ženu. Tak moja žena ostaneš.

No, tak ju zankou do tej komore, a ona tan začala veľmej plakať. Ale veľmej nariekala, že čo si ona počne. Hát zmárňi ju kráľ, lebo nevie nič robiť. A ona nevie na zlato porobiť nič. Tak plače, plače, už išla dvanácta hodina, ešte ona ždi plače! Ibo o dvanácte sa odvaľiu edon múr, a zišli tanú siedmi takí tí, piatimužici, a ešte edon vósmi, takí večší, to je, vodič bou. A tak zišli tanú do tej chižki, a tak šecia začali priať. A iba jej to vraveli, že – Anka sa volala –:

– Takto Anka, takto. Takto Anka, takto. Takto Anka, takto!

A šecia priadli, šecia vósmi, ale to aňi za hodinu netrvalo, iba sa tak blingalo, šecker na zlato popriadli. A keď toto šecker popriadli na zlato, tak jej to zavolau:

– Moje meno Martinko Klingáč. Ač uhádneš moje meno, ňekcen ťa, ač ňeuhádneš moje meno, veznen ťa!

Ten piatimužik, či čo bou. A s tin sa odvaľiu múr a višli tavo a zas sa zatvoriu múr a ona sama ostala. Tak zas do rana za to nespala, že sa nevedela predívať, že ale ako krásne na zlato porobili. A čakala hát to ráno, že už terás čo povie ten mladí kráľovič. Tak sa aj tak stálo, otvorí ráno kráľovič komoru, šecker sa len tak blingalo. A jej vraví:

– No vidíš, ako si ma klamala. Že nevieš na zlato nič porobiť, a čak ako si mi šecker pekne popriadla. Tak žebi si terás vedela, že moja žena budeš. Veznen ťa za ženu.

No, tak sa aj ona radovala, aj bola smutná. Nebou takí deň, žebi nebola plakala. Dos jej von vraveu, že:

– Prečo plačeš, neplač, hľad, šecker máš, tu ťa ňik ňebantuje, tu ňinto macocha, ti si moja žena. Tak sa len uspokoj. Veľmej ju rada mau. Ale že ona za to plakala, že zabudla meno tomuto, čo jej vraveu. Lebo jej to poviedau, že o tri roke prídē pre ťeba. O tri roke son tu pre ťeba.

Ač uhádneš moje meno, ňekcen ťa, ak ňeuhádneš moje meno, veznen ťa!

Ale ona mu zabudla meno, chuďina, tak ona nad tin plakala. No, už keď dochodili tie tri roke, ten tretí rok, tak muž poton vraví, že keď jej vraveu, že: Tí si moja žena. A ona mu vraví:

– Ja son len terás tvoja žena, ale za málo buđen tvoja žena. Lebo to son ňi ja popriadla, čomu si sa ti radovau, ja ňevien, čo sa stálo, len sa múr odvaľiu, a príšli vósmi takí malí ľudia, a iba začali priať, a iba začali, že: Takto Anka, takto! Takto Anka, takto! A šecker mi pod hodinou popriadli. A edon, ten največší, zavolau, že:

Ač uhádneš moje meno, ňekcen ťa, ač ňeuhádneš moje meno veznen ťa! O tri roke prídē pre ťeba.

Tak žebi si vedeu, už ideme do troch rokov, tak o tri roke už ňebuden tvoja žena, odnesie ma.

Hí, a von sa veľrnej naľakau, tento kráľovič, že von ju nedá. Von čo bude robiť, von ju nedá. Hú, či bou veľmej ňi na pokoji. Veľmej, ňemau dňa-noci pokoja.

– A vraj na fúriku bou, a tak mi poviedau, že na ton fúriku aj odnesie domou. Lebo von len okolo – ti priadli – a von len okolo stola behau. A toto jej vraveu.

No, dobre. Tak von. Ho veľmej trápilo, veľmej ju šanovau, veľmej ju ľubiu, tak tajšou, edoraz sa vibrau do hore. Ako v tej hore išou, išou, iba aj ten napadou na enu dieru veľkú. A tan sa zohou douka, a načúvau, že čo môže biť tan tamnu v tej diere. A tento sa už práve hotoviu pre túto! A tak behau s tin fúnkon tan tandou okolo stola, či okolo čoho, a toto meno počúv, že volau, že:

– Už si pođen pre mladú! Už si doňesien mladú! Vien, že zabudla mi meno! Ale moje meno je Martinko Klingáč. A vien, že mi ňeuhádne! Vien, že ju doňesien na tonto fúriku!

A toto von ako počúv, ten kráľovič mladí si ucho ponadložiť, tak počúv. Tak sa habau veľmej domou. Lebo to už ten deň bou, hádan, keď v noci mau prísť pre ňu. Tak jej vraví: –

– Vieš, čo? ňikdaj sa ňeboj! Iba sed v tej komore, a keď už tretí raz obíde okolo stola s tin fúrikon príde, tak iba mu zavolaj: Tvoje meno je Martinko Klingáč. Tak ťa tu nahá.

No, tak aj bolo. Tak ona strachon sedí poton večer v tej komore, čaká tú dváctu hodinu. Iba keď sa odvaliu múr, a von zišou tanú na fúriku, a začne okolo stola behať, a ňevraveu nič, ani slovo.

Tak keď na treťon obehou, tak mu zavolala:

Tvoje meno, Martinko Klingáč!

– Tak prepitujen sa jej iba veľkvó uprdou a tan ju nahau, odišou. Tak poton bola veľká radosť u kráľa.

Tak aj tí spravili svadbu bohatú, zabilí kravu rohatú, na tej krave zvončok, už je hátki končok.

Behanko

Bolí ení ľudia, aj títo mali viac detí, už telko mali deti, že už nevedeli, že koho maju za krsniho oca volať. Už sa aj hanbili osloviť, lebo každí rok sa jin dieťa narodilo. Tak edoraz vraví Jano Mare: Mara mu bola žena.

– Mara moja, a či ja nemóžen biť krsní otec, keď son ja dieťaťu otec? Hat móžen aj ja taňiesť dieťa okrstiť. Nemisíme mi krsniho oca volať! Ved' ja ho poňesien, ved' ja ho dán okrstiť! Pođen pána farárovi a zhovorín sa s ňirna, že kodi ja móžen s ňin tajst'.

No, tak aj tak bolo. Ale Jano ľúbiu veľmej piť. Ňebou takí den, žebi sa ňebou ópiu, napiu, veľmej ľúbiu piť. No, ale tajšou pána farárovi, a poviedau pána farárovi, že sa mu narodilo dieťa, kodi von môže to doniesť ho okrstiť.

– Hát dobrí človek, kodi kceťe. Doňesťe poton a poton, tak ho okrstíme.

No, dobre, tak poton ten den, keď mau taňies to dieťa, aj todi ozaj sa napiu, tak iba uchifiu dieťa, a tašou hat pána farárovi dieťaton.

Ale dieťa sa mu aj rúčkami hralo, aj usmialo, aj. A von ho taňiesou.

No, keď prišou k pána farárovi, tak pán farár sa iba predesili, tak – Mój dobrí človek! Toto dieťa vaša žena porodila?

– To moja Mara porodila! Tak nak pozrú naň, že to moja Mara porodila!

– Nohát a ako že mu dáme meno?

– Moja Mara tak otkázala, že pán farár nak mu dajú meno. Lebo už telko deti máme, že už nevieme uhádnuť, že meno mu akvó máme dať.

– No, dobre, tak mu jan dán meno. Tak buďe Behanko. Dobre?

– Dobre. Buďe Behanko.

No tak ho okrstili, a išou Jano domou s dieťaton'. Ale keď išou domou, aj todi zišou do krčme a sa napiu a tak tajšou domou.

Ale Mara moja ho už vo dverách čakala na ulici a hnevala sa veľmej, ale veľmej sa hnevala. A von keď ju zazreu, tak jej začne kričať:

– Mara moja, čo by si ti len bola počula, ten pán farár, že ako ťeba chválili, že akvó dieťa si ti porodila, krajine ani ena žena ešte ňeporodila takvó dieťa, ako ti. Čo bi si ti to bola počula! Ako ťa tí chválili.

A Mara vraví:

– No, ti kvón, a ťeba ňevihanbili ten pán farár, že si lanskvó dieťa odňiesou okrstiť? A toto, čo sa nán terás narodilo, to si doma nahau! Ťeba ňevivadili, ňevihanbili ten pán farár!

Hát tak sa Jano iba predesiu a pozreu na dieťa ľepšie, a tak naozaj staršie dieťa odňiesou, ňi to, čo sa jin tedi narodilo.

Igaz történetek: Élménytörténetek

(Részlet az Újkígyósi mondák és igaz történetek című könyvből)

Mikor Áchim Andrást akarták képviselőnek választani Kígyóson, nagygyűlés vót. És Áchim jött a csabai gazdákkal, lobogós hintókkal. Sokan jöttek. Ide a piactérre!

És akkor édesapámnak katonabarátja vót Áchim, együtt szolgáltak fiatalokrukban. Minálunk szálltak meg, kocsisa ottmaradt nálunk, gyönyörű két sárga lóval, fekete hintóval.

S akkor, mikor vége vót itten a gyűlésnek, mink a Sörösék előtt álltunk a téglarakáson, mint gyerekek, néztük, hogy mi van. Áchimot itt felemelték a népek, a piactéren, a vállukra. Annyi nép vót ottan, mint egy vásáron!

És akkor Zsilinszky Endre meg a főjegyzőéknél vót ebéden. Áchim nálunk. És akkor ebéd után ...ebéd előtt, mikor vége vót a gyűlésnek, Áchim jött hazafelé mihozzánk, a főjegyző beszélt a község ház előtt, azon kerek hirdetőkövön állt, és ez odakiáltott neki, Áchim, hogy:

– No most már beszélhetsz, kopasz számár!

Erre nagyon megharagudott Zsilinszky Endre!

És este hazamentek. Nálunk vacsorázott Áchim. Soha nem felejttem el: töltött káposzta volt a vacsora meg rétes. Túrós rétes volt az előétel, töltött káposzta utána.

Én itt ültem, itt ült Áchim András bácsi, ott ült édesapám, itt ült anyánk. Azt mondja apámnak:

– Te, Andris, most mán – jó borunk vót nagyon, mer nagy szőlőskertünk volt.

– Te, Andris – aszongya – most mán ezt a jó bort idehoztad, akkor eldanoljuk a nótánkat is. Addig nem megyek haza.

Én kaptam tőle egy húszkrajcárost, mert akkor rézpénz vót, és új vót. Azt mondta, megölelt:

– Na, Erzsikém, adok neked egy aranypénzt, tedd el jól. Én eltettem az aranypénzt, és akkor hát bizony beborozott Bandi bátyánk, úgy hívtuk, hogy úgy kellett lekísérni a lépcsőn. A kocsisa meg apám kísért le. És akkor fölment a... Előbb elénekelték az apám nótáját, aztán meg az övét. Édesanyám gyönyörűen tudott énekelni, annak is muszáj vót mondani. Azt mondja apámnak:

– Te, Andris! Ha az én feleségem így tudna énekelni, aranyos papucsot vennék neki.

Apám mondta neki:

– Jó, jó. Most mán hazamehetsz, ittál eleget.

Kikísérte. Fölült a hintóba, görbebotjával verte a hintó alját, azt mondja:

– Fiaim – odaszólt a béreseknak, ott álltak, nekünk három béresünk vót, az ajtóba –, ha én bejutok a képviselőházba, megtanulják ezek a bitang urak, hogy a szegény ember is ember!

Másnap, mikor felébredtünk, jött a hír, hogy Áchimot agyonlőtték, Zsilinszky Endre agyonlőtte.

Akkor este énekelte el utoljára a nótáját. Agyonlőtték másnap Áchimot!

Igen. (Szekerczés Andrásné Mengyán Judit közbeszól: Melyik volt a nótája?) És akkor apám meg anyám fölültek a hintóra, és elmentek Csabára. Bent vót a kórházba, de másnap meghalt. És Zsilinszky Endre meg Gyuszi önként jelentkeztek. Igen.

És azt énekelte Áchim, hogy ... Lehet, hogy ösmerik ezt, közismert nóta. Pedig én akkor kicsi lány vótam. Még iskolás se! Vagy iskolás vótam. De vótam! Mert azt mondta:

– Tudok-e olvasni?

Mondom: – Tudok

(Próbál énekelni:)

Ha még egyszer valahára

Véled együtt lehetnék...

Ki ösmeri? (Közbeszólnak: Tessék csak eldalolni! Szekerczés Andrásné Mengyán Judit: Daru madár fenn az égen?) Nem az. Nincs hangom. Elkopott már. Újból elkezd.)

Ha még egyszer valahára

Véled együtt lehetnék...

Ez az. Ez a kottája!

Violaszín nyoszolyádba

Oldaladhoz simulnék.

(Közbeszólás: Ez az: Daru madár...!)

Szívemet a szívedre...

Nem bírok énekelni.

Gyenge legény létemre

Lehajtanám bús fejemet

Fehér hattyú, hattyúfehér kebledre.

Ezt énekelték. Én nem tudom tovább, csak ezt onnan tudom. Ez vót utoljára Áchimnak a nótája. Másnap meghalt.

Az a pad, amin ő ült, az ott van én nálam. (Közbekérdeznek: Mögvan?)

Meg. Egy karospad, mert akkor új volt. Mikor édesapám meghalt. Margitka nekem adta azt a padot. Hát én azt úgy őrzöm emlékebe...

Adatközlő: Szántó Józsefné Gera Erzsébet

Andrej Medvegý / Medvegý András

Zem je príťažlivá

(Úryvok zo zbierky poviedok *Starý strom nepresadíš*)

Koncom januára sa rozdohol niekam odísť. Bez akéhokoľvek cieľa. V podvedomí ho vlastne vábila rodná dedina, ale tam v posledných rokoch už nerád chodieval. Rodičia mu zomreli, mal tam iba vzdialených príbuzných. Známi, rovesníci – aspoň to tak cítil – sa mu vzdialili. Predsa však zamieril tam – na Dolnú zem. Postupne, ako sa vzdaloval od hlavného mesta, ho očarila krása zimy. Kolesá auta sa otáčali na suchom asfalte, okolo, na oboch stranách hradskej, iba špinavý sneh. Na konároch stromoradia sa však belela čistučká vrstva čerstvo napadaného snehu. Slnčné lúče priam vedľa neho sfarbili sneh oranžovým, červenkastým odtieňom, ktorý sa pozdĺž obzoru prelínal do modrastej a zelenkastej farby.

K sálašom popri hradskej viedli zametené chodníky, inde len niekoľko neistých šlapají prezrádzalo život pod strechami, pokrytými hrubou vrstvou bieleho živlu.

Pred jedným nevdojak zabrzdil. K sálašu, ohraničenému plotom z latiek, viedlo od hradskej stromoradie. Vôkol plotu akési večne zelené krovie. Za budovou stá ovocných stromov, pred oknami pod snehom tušil kvetinovú záhradku. Na širokom priestranstve dvora dva orechy, symetricky okolo studne s vahadlom. Naproti stromoradiu menšie budovy, pravdepodobne maštale a chlievy. Všetko úhľadné, svedectvo o pracovitom, svedomitom gazdovi. Na chodníčku ani stopy, komín očividne vyhasol, na oknách žalúzie a dvere všade riadne pozatvárané. Nič, čo by svedčilo o prítomnosti živej bytosti.

V diaľke sa od susedného sálaša ktosi štvral v hlbokom snehu s bicyklom na hradskú. Na asfalte striasol sneh z čižiem a nasadol. Keď sa približoval k jeho autu, Huszár vystúpil a šiel mu v ústrety mávajúc. Ujko v čižmách, v krátkom zimníku a v baranici, opatrne spomalil a ešte opatrnejšie sa zastavil s bicyklom medzi nohami.

– Daj Boh! – pozdravil ho Huszár a v pamäti zhľadúval výrazy, ktoré za detstva počul od starších.

– Pamodaj aj vám! – precedil ujko cez fúzy.

– Býva tu niekto v tomto sálaši, baľko? Vyzerá, ani čo by bol celkom opustený, – ukázal na pozatvárané dvere a okná.

– Už ni. Bývav tu apovka Hráškov, ale v jeseni spadov z nôh, tak ho syn zav do Pešti k sebe. Tak som počuv, že pred Kračunom aj zomrev. A prečo sa dovedujete?

– Kúpiv by som si ten sálaš. Je na predaj? – pokúsil sa prispôbiť k jeho reči.

– Možno, že budeme susedia.

– Hát ja neviem, ale spýtajte sa jeho dťovky, tá tu býva v dedine, – a palcom pichol dozadu do vzduchu.

– Nájdete ju tam, hneď za kostolom. Krčmárka je.

– Ďakujem, baľko! – stiahol rukavice a podal mu ruku. Studený dotyk jeho ruky, hánky na prstoch a mozole na dlani ešte dlho cítil. Už sa bol rozlúčil, ale v spätnom zrkadle videl, že baľko sa ešte vždy obzerá za ním ako za nejakým čudákom.

Od toho dňa čas ani čo by dostal krídla. Mal vybavovať tisíce vecí, predsa to však boli preňho príjemné starosti. Najprv formality so sálašom, potom predal byt, s divadlom zrušil zmluvu. Od 1. marca bude slobodný. Slobodný! Obrovská vec! Byť pánom seba samého! Zbaviť sa pút, do ktorých dobrovoľne vložil svoje ruky a nohy!

Keď mal voľný čas, plánoval a sníval. Predstavoval si, že začiatkom alebo okolo 15. marca sa presťahuje, a v tom prípade ešte nezmešká jarné práce. Už toho roku môže gazdovať. Už toho roku sa môže dožiť toho, čo mu desaťročia chýbalo! Vystriehnuť východ slnka s čistou odpočínutou hlavou – a nie po noci – na čerstvom vduchu, pri štebotaní vtákov! Sledovať mračná za letných búrok, keď ich ženie vietor! Za tichého letného večera pri západe slnka hľadať v obláčkoch-baránkoch šarkana, pastiera, trpaslíka alebo obra. To bude pestrý život.

* * *

Cestou domov si zaskočil čo-to ponakupovať do potravinárskeho obchodu. Na sálaši mal už všetko pripravené a zariadené, ale dnes večer ešte nezačne s varením. Kúpil si tri flaše vodky. Ako otec. Ten každé ráno začal štamperlíkom páleného. I tomuto spôsobu života patrí štamperlík aj dnes.

Doma mal pripravené tri kufre a aktovku s najosobnejšími potrebami. Poznášal ich dole, poukladal v aute. Vo vrecku ešte čakali nakúpené potraviny a vodka. Cítil pokušenie dať si z nej za pohár. Pohár by však nenašiel ani zväčšovacím sklom! Otvoril flašu.

– Jeden hlt si môžem dovoliť! Šoféroval som ja už aj v horšom stave! – Nápoj pálením označoval svoju dráhu a potom sa príjemne rozlieval v útrobach.

Pozatváral okná, zapravil dvere. Kľúč od bytu a brány nechal u suseda, ako bol dohovorený s novým majiteľom.

– Dobré by bolo predísť dopravnú špičku, – pomyslel si, rýchlo naštartoval škodovku. Nechcel sa zdržať u susedov, veď ešte tohoto týždňa sa má vrátiť.

Potom zaskočí k nim rozlúčiť sa. Z mesta ľahko sa dostal a iba vtedy zbadal nepríjemný vplyv nápoja: začal naň úporne doliehať spánok. Pri prvom esprese sa zastavil, dal si dve kávy, počkal trochu, poprechádzal sa a osviežený pokračoval v ceste.

– Predsa je len marec, bude sa zavčasu zmrákať! Dobre by bolo dôjsť ešte za svetla, – pomyslel si, keď zistil, že slnečné lúče dopadajú takmer vodorovne.

Slnce sa už chýlilo k obzoru, keď zabočil z hradskej k sálašu. Na letnej vozovke, ktorá sa tiahla vedľa, sa kde-tu zablykli zamrznuté mláky, v lúčoch zapadajúceho slnka sa miestami zabelela tenučká vrstva ľadu. Vystúpil z auta. Povrch zamrznutej pôdy, ktorá sa cez deň spustila o centimeter alebo dva, sa mu boril pod topánkami. Otvoril bránu.

„Už som doma!“ – sadol si opäť do auta a potiahol z fľaše.

„A zajtra ráno začnem nový život!“ – Naštartoval a spustil sa dolu svahom cez letnú vozovku. Auto trochu sklzlo, musel pridať plyn, aby sa na opačnom svahu dostal nahor. Škodovka sa zastavila. Otvoril dvere, pozeral sa dozadu, zadné kolesá sa otáčali v blate. Pridával plyn, ale auto sa nepohlo, krútili sa iba zadné kolesá.

„Nevadí, už som doma. Zajtra, hneď za ranného mrazu ho vyveziem.“ Z otvorenej fľaše si dal hlt. V jednej ruke s fľašou, v druhej s kľúčmi od sálaša sa rozhodol dobyť svoj hrad.

Poobzeral sa. Vôkol nikoho, aj slnce nechalo za sebou iba červenkasto oranžové stopy. Hore už stál mesiac, na belasej oblohe ani mráček.

– Aha, úplnok! Bude krásna noc, ale iste zima!

Zamieril k sálašu. Na svahu, kde stroskotala i škodovka, sa pošmykol. Bolo to všetko tak nečakané, že sa zvalil ako vreca zemiakov. Pod tvárou pocítil vyschnutú trávu. Vôňa zeme sa mu miešala s vôňou pôdy. Otvoril oči. Takto zblízka ešte nikdy nevidel byliny, nikdy necítil rodnú zem. Nechcelo sa mu vstať.

– Príťažlivá je! – pomyslel si. Oči sa mu zatvorili. Ešte nikdy necítil zem tak blízko. Natoľko ešte nikdy necítil zemskú príťažlivosť.

Tej noci sa na Dolnú zem vrátila zima.

Tibor Mótyán / Mótyán Tibor

Spomienka zo spomienok

Motto:

„Ak suseda klamala, tak aj ja klamem...“

Často sa mi sníva o tých pekných večeroch, keď starí rodičia, sediaci pod pecou, o tom rozprávali, že ako to bolo predtým.

Od siviho večera do bieliho rána (Po sarvašsky, ako som si to ja zamerkuval!).

Bola sobota. Približovau sa koniec lámačkám. Septembrové slnce už zachádzalo, začínalo sa zmrkávať nad sálašských honach, ale okrem starcov sa predsa nikomu nežiadalo na oddych, pretože vraj u Valachov sa na večierku chystá. Čelaníci a djoučence sa už pomaličky schádzali na Klebetovej uličky, zvedavo a horlivo sa pozerali na dlhje honi, že z kerihho choňíka ozaj kto vykročí a koho kto prevádza.

Djoučence a ich mamičke s vyšívkami alebo štrikuvačkami, mládenci s tamburami pod pazuchou kráčali po vysknutej jesennej ceste. Starší chlapia sa lem tak ťažkopádne vliekli za ním. Bou pekný večer, kukuríča, kervo ešte na nohách stálo, voňalo po celých honách.

Keď prišli na gazdóvsky sálaš, bola už tma, bou kto už aj „viharku“ mau zo sebou. Domáci vypratali najväčiu chyžu, pred posteľ položili lavičky, stouce a pre tamburášov veľký stou.

V kuckove bola prichystaná kukurica, aj pukaná aj varená, zaliata s medom a posipaná s makom. Gazdiná napiekla „magáňe“ a „Nagymama“ navarili škorce. Andíka doniesla lekvárovie „kifľe“, tvarožníka aj kapusníka. Prišli aj Suľanovci, doniesli „reiteša“. Bolo na stole „páleno“, v „kančových“ voda z dvornej studni vytiahnutá, a gazda zadovážil pár litrov vína. To položiu pod oblok, že ak chlapci budú smedlí, „nach“ si vraj zapijú.

Nuž takto sa začínali večierke na sálaši pred druhou svetovou vojnou. Vždy bou tam voľakto, kerý viac vedeu o šeckom, že napríklad na Šuľanovej uličky kto s kým sa sobáši, kde, koho zašikuvali žandári, kde sa dá lacno kúpiť krm pre statke, alebo čo sa stálo vo „váraši“. Takihoto človeka nazývali novinkárom. Rozprávau o tom, o čom vedeu, veľaráz k tomu voľáčo aj dodau. Starší ľudia začali rozprávať o tom, že ako bolo predtým, alebo čo by sa malo robiť, dokiau sa má žito zasiať, kukuríča vysekať a tak ďalej.

Prišlo šecko do reči, každí si poviedau svoje: kto, kody bude zabíjať, komu, kody sa krava telí, alebo sviňa búka.

Medzitým djoučence štrikuvali, vyšívali, učili ich nato staršie ženi. Často sa stálo, že si volakerá djouka popichala prsti, lebo ňehľadela na vyšívku ale do očí čelaňika. Tamburáši (citeráši) sa pripravili na hudbu a začala sa paráda. Mládež sa naučila od starších spievať a tancovať. Najradšej sa tancuvalo na „Bratčok čárdáš“. „Ej moj otec taký bou, drevo rúbau s motikou...“

Už tedy sa aj víno strmsšie odspáralo.

Stálo sa často, že mládenci zmizli s djoukami na chvíľu, ale po istom čase sa najšli za stajou v šúšti. Pokrbáľali sa troška, no... dobre im tam bolo. Bolo aj tak-vo, že sa dvom chlapcom to istvo djouča zapáčilo, tak bola vše aj bitka, ale gazda povedau vždy iba ťelko: nahajte ich na pokoji, veď im to prejde, ako kravám behanie.

No ale aňi ženám ňeprešou čas podaromňici, mohli sa dozvedieť novie klebety, a z toho mali veľkú radosť.

Že vraj:

– *A čo novo hád u vás, Marka, na tých koncach? – Andíka, ja vám poviem voľačo, ale nechcem žeby z toho klebety boli, lebo ukrutne ňerád klebetujem, ale ňaña Godóka nám dali chýrom, že na Bohnjatovej uličky, viete tá pekná Erža, že je vraj ťažká. No.*

– *Pre pána Boha, veď ešte ani pitača ňimala. No ja to neverím, služka moja, veď by to bola veľká hanba pre celú gazdóvsku rodinu.*

– *Veríte, ňeveríte, ale vraj s ňím spávala. Aspom ňaña Godóka takto vravela, tak keď ona klame, tak aj ja.*

– *S kým že spávala?*

– *No s tým bírešom, Ondrom.*

– *Ale ešte čo lem ňi. No veď sa hád držia naviac ako druhí, a djouka sa im pre-spí s bírešom, aj to s tým naňždhyónym ňičomňíkom. No toto im položí korunu na hlavu. Môžu sa už teraz chvastať stíma 200 ujerámi. Potrestau ich Pán Boh, ale tak im načím, lebo boli takí hrdí ako mrkva.*

Takto prešou celý večer s klebetami, s hudbou, s tancom, s obľubovaním, alebo aj s bitkou. Mládež sa dobre vyparádila, vytancuvala. Šecko sa zedlo, šecko sa vypilo, každý odišou domov okrem domácich. Boli šeci vystáti, veľa času ale na oddych ňimali. Bola už ňeďeľa, slnce už vychádzalo, šeci sa vybrali do kostola, lem bíreši zostáli na sálaši.

(V Sarvaši 20. decembra 2015)

Csipkár-sori akácok

Melis György, szarvasi születésű operaénekes szobrának avatására

Mi lehet e zene, mely fülembe oson?
Talán az akácok, ott a Csipkár-soron.

Susognak szép múltról, egykor kies tájról,
Örömről, bánatról, tót melódiákról.

*„Ne bov som pri milej... Var že je to dávno,
Zaplakala milá, ale je už márno”.*

Mesélnek álmokról, könnyező anyákról,
Becsavagyó fiakról, kétkedő apákról.

Zengik a pusztában Tranovsky himnuszát,
Erkelnek, Kodálynak, Bartóknak nimbuszát.

Verdit és Mozartot egyaránt dúdolnak,
S nem hallgathatják el panaszt TIBORC-nak.

Felsejlik dalukból GERMONT könyörgése,
Az elme érve, a lélek gyötrődése.

Susogásuk immár messze elhallatszik,
A zengő bariton mindenütt felhangzik.

A fénylő hírnév az ürmöt is elfedi,
Az utókort egyszer hál'adová teszi.
KÉKSZAKÁLL és BAGÓ, HÁRY és ENRICO,
Megannyi alak még, szívünkben megbúvó.

Csak az öreg akác emlékszik már csupán,
Hol született itt a mesebeli ZSUPÁN.
Vénülő akácok, zengjünk együtt hálát,
Ünnepeljük híven az ének királyát.

Zengjük dicsőségét Szarvas szülöttének,
Szálljon hál'adással ajkunkról az ének.

Nagy ISKOLAMESTER, és most hozzád szólunk,
Hálánkat az idő nem mossza le rólunk.

Elmerengünk olykor ízes szavaidon,
Maradj mindig velünk örök szép BARITON.

Gregor Papuček

*Kráľovnej Poézii**(Ku Dňu poézie)*

Vzývame Ťa,
 kráľovná všetkých básní!
 Chceme vidieť
 Tvoj obraz čarokrásny.

Prosíme Ťa,
 daj nám k písaniu sily,
 keď už sme sa
 do básní zaľúbili.

Ukáž nám aj,
 kde je tá čarovná sieň,
 v ktorej sa dá
 napísať peknú báseň.

Chceme sa hrať
 slovami najkrajšími,
 len nám prezrad',
 kde máš ukryté rýmy.

Nenechaj nás
 pred zavretými dvermi,
 chceme Ti byť,
 aj básňam večne verní.

Dnes je celá
 zem šťastím opojená,
 zdravíme Ťa
 v krásny deň Tvojho mena!

Pilišske hrušky

Na nemocničnom stolíku
 pilišskej vône plná misa
 a odkaz stromku spod Trnín:
 „Spomeň si na mňa, ponúkni sa!“

„Dožič si tento dobrý liek
 a vzdaj hold opäť nášmu kraju!“
 Z bielučkej misy vábivo
 zlatisté hrušky vykúkajú.

Bože, vedieť im odolať,
 musel by som byť slepé húsa.
 Jak zrelé dievča prsnaté,
 tak zvädzajú, tak núkajú sa!

„Povedzte, hrušky buclaté,
 aký to stromček rozprávkový
 dobroty toľkej rodiť vie,
 do zlata balí svoje plody?“

„Nás rodil nie strom z rozprávok,
 náš strom tvoj dobrý otec sadil.
 Aby korenkom uhovel,
 neváhal stokrát šliaľnuť na rýľ

a do tej jamky priestrannej
 nanosil čiernej, kyprej zeme,
 tak opatroval, chránil ho,
 jak dieťa novonarodené.“

A ťažko čakal potom jar,
 vopred sa tešil z prvých pukov.
 A že ho stromček nesklamal,
 hladkal mu kôru tvrdou rukou.

Nosil mu vodu každý deň,
 nech pije, keď vetvičky pučia.
 Urobil všetko dobré preň,
 div, že ho nebral do náručia!

„Pozri, tu, v tomto púčku list,
 v tom druhom biely kvietok drieme“
 – ukazoval mi nadšený
 jak dieťa darom potešené.

A potom stromček zarodil
 zlatými plodmi. Ako inak?
 Chcel byť len vďačný tomu, kto
 opatroval ho, ako syna.

Tak rád má otec každý strom,
 a záhradu má plnú detí,
 stromčekov láskou objatých.
 Tak vrezal sa mi do pamäti.

Na nemocničnom stolíku
 pilišskej vône plná misa.
 To otcov stromček vraví mi
 „Spomeň si naňho, ponúkni sa!“

Otčenáš za reč našu

Otče náš, ktorý si na nebesiach,
posväť nám našu slovenčinu.
A ochráň nás od pokušenia
vymeniť si ju na reč inú.

Nech naša pravda, naše slová
nemusia žobrať pred dvermi.
Daj, nám sily chrániť ich vždycky,
ako ten chlieb náš každodenný.

Buď vôľa Tvoja pomáhať nám,
jak v nebi, tak na tejto zemi,
chrániť si, ctiť si a milovať
naš jazyk Tebou vysvätený.

Daj, aby v srdci všetkých Slovákov
horel k nim vernej lásky plameň.
Nech je, jak bolo na počiatku,
na večné veky vekov. Amen.

Reč – rodná zem

Neberte mi slovenčinu!
Nenúkajte mi reč inú!
Ja tú inú dobre viem,
slovenčinu milujem.

Je to jazyk babiek, dedkov:
mojich dávno-dávnych predkov.
Čo tráve zem, mne on je:
v ňom sú moje korene.

Ona sa mi, Bohu chvála,
mliekom matky do mňa vsala.
Je to jazyk vlúdny, sladký,
môjho otca, mojej matky.

Bez neho nemôžem byť ja,
on je pôdou môjho bytia.
Bez tej reči bol by som
vytrhnutý s koreňom.

Tá reč – moja rodná zem,
v nej pokojne bývať chcem...
Nechajte ma v tejto zemi,
slovenčinu neberte mi!

O márnom hľadaní

Nenašiel som
pravdu v celom svete,
hľadal som ju
aj na internete.

Morálne sme
boli vždycky malí,
nuž sme si ju
kamsi zakutrali.

Človek myslel
stále iba na lož,
svojské sú mu
pretváрка a faloš.

Klamala už
v Raji naša pramať,
aj Adama
naučila klamať.

Falošníci
boli obidvaja,
a tak Pán Boh
dal ich vyhnať z Raja.

Keď sme takí,
nuž tak nám aj treba:
nepadá nám
manna ani z neba.

A to preto,
lebo v širom svete
kúsok Pravdy
nikde nenájdete.

Chvála Pilíša

Pilíšske divoké hory,
mohutná záplava krás,
jak voda hĺbinu v mori
zapĺňa priestory v nás.

V húšfave stáročných stromov
pokúša tajomný vzruch.
Je to náš čarovný domov,
dýcha v ňom slovenský duch.

Kostelec, Mlynky aj Santov,
Čobanka, Senváclav, Huť...
To všetko zdanlivou kanvou
napĺňa hrdosťou hrud.

Nech sála Pilíša chvála,
v širokú, priestrannú diaľ...
Pilíšan, svojich hôr kráľa
zo srdca, úprimne chváľ!

Pred odchodom

Už nemám otca,
nemám ani matky.
Jój, či som dávno
ja už sirota!

S Tvojou pomocou,
ach, môj Bože sladký,
kráčam na Kriváň
svojho života.

Čoraz častejšie
chodím do záhradky,
do ktorej sadia
krásne semená.

Sú v nej otcovia,
sú v nej naše matky,
drahí priatelia
z nášho plemena.

Taký je osud
našej ľudskej rasy,
aj nás, Slovákov
v našej dedine.

Nechce nám svitnúť
na vlúdnejšie časy,
život sa mína
– čas sa neminie.

Raz to len príde,
tíško, nenazdajky:
uletí duša,
húska divoká,

ako obláčik
z rozpálenej fajky...
Tam, na temene
vršku života.

Čabianskym Priateľom

Po fúrach trápenia
u vás mi dobre bolo.
Vďaka vám, Čabänia,
za každé našské slovo!

Vďaka vám za dobrú
náladu slovenskú,
po dávkach kladenú
na moju boliestku.

Na dušu zranenú
sebectvom Kocúrkova
mi boli ako liek
čabianske mäkké slová.

Nech z vás každý zdravia
a šťastia hojne má,
a vášho Čabäna
nech vám Boh požehná!

Rakyta

Pri potoku rakyta
do vody sa máča.
Pod rakytou račica,
na rakyte vtáča.
Raky sem – raky ta,
je to pekná rakyta!

Rady majú raky tú
kučeravú rakytu.

Nebola by nedela
bez rybieho húfu,
keby ryba vedela,
kde sa raky kúpu.
Ryby sem – raky ta,
to je pekná rakyta!

Ryby majú rady tú
kučeravú rakytu.

Ryby, raky, slepé maky,
vrabce, pinky,
ďatle, straky...
Všetci majú radi tú
pri potoku vyrastenú
kučeravú rakytu.

Moje kačky

Mal som kačky zamatové,
túlali sa po Vacove.
A raz len – hoja-háj! –
zaleteli na Dunaj.

A tá rieka vodou plná,
a tá voda samá vlna,
žblnkavá, hojdavá,
moje kačky hojdala,

Zaniesla ich riečna cesta
dolu, do hlavného mesta,
a bosé, tak veru,
čaptali sa po brehu.

Moje kačky – čudná chasa,
kva-kva-kváka, prechádza sa,
po ceste budí zhon
hore Starým Budínom.

Jar bola

Jar bola, šantili lesné víly. Leto bolo, uletelo, k jeseni sa chýli.	Kvitli trnky, kvitla hruška. Mámivo zavoňala materina dúška.
Čas bol vlúdny, vlažný, čistý. Triasli sa, mihali sa na osike listy.	Kraj sa kúpал v lúčoch slnka. V dúbrave dupotavo utekala srnka.

Jar s letom ušli,
stratili sa víly.
Všetko to uletelo,
k jeseni sa chýli.

Pekár

Čapulienky čapušky, piekol pekár osúšky. Čapulienky, čap!	Čakal, sedel spokojne, kým mu cesto napuchne. Čapulienky, čap!
Pretože mal veľa síl, veľa cesta namiesil. Čapulienky, čap!	Potom osúch pochytil, na lopatu posadil. Čapulienky, čap!
Osúštekov narobil, do košíkov naložil. Čapulienky, čap!	Posotil ho do pece, nech sa mu tam upečie. Čapulienky, čap!

Ela-bela, ela-bela,
v peci bolo tepla veľa,
lopata mu prihorela.
Čapulienky, čap!

Tak učil otec syna

Tak učil otec svojho syna:
– Svoju reč, syn môj, v láske maj,
za inú reč ju nepredaj,
naším zlatom je slovenčina.
Stratiť ju je, ako keď zhorí dom,
predať si ju je trest boží,
trápne je žiť v cudzej koži,
len ňou tu môžeš ostať Slovákom.

Žiaden div sa vo svete nestane,
veď len tak je to prirodzené,
keď Slováč Slovákom ostane.

Ostaň len, syn môj, verným Slovákom,
buď verný našej slovenčine,
varuj, nech ti nezhorí dom.

Osud človeka

Po narodení hned do zeme rastieme, ostanú po nás len obrazy na stene.	Čas, ten sa ponáhľa... Presnejšie: čas beží, a ten chlapec tu už ako starec leží.
--	--

Toto bola mamka, toto bol môj otec a toto som tu ja, ako malý chlapec.	Čas daný sa scvrkol, na týždne, hodiny, až raz len zmizneme zo stavu rodiny.
---	---

Osud nám urobil
nepatrnú zmenu,
a tak aj náš obraz
zavesia na stenu.

UKÁŽKA Z HAIKU

5 7 5

俳句

HAIKU

*

Päť – sedem – a päť
je počet mór v haiku
jak tam, tak i späť.

Je to verš krátky?
Aj všetky veľké pravdy
sú na tri riadky.

*

Haiku písať
je také krásne ako
bábo kolísať.

*

Lesk nech Ti svieti,
majstre Bašo Macuo,
ďakujeme Ti!

*

Náš raj

Utešený kraj!
Šíre Plešské pohorie,
náš slovenský raj.

*

Ach, dedinka Pleš,
Ty meno kráľa vrchov
si opakuješ.

HAIKU o našom JAZYKU

*

Naša rodná reč
ako víla krásna je,
silná ako meč.

*

Vravím dva razy:
Nech nám slovenský jazyk
nikto nekazí!

*

Nech ho každý vie,
nech nám ho zlomyseľne
nikto neberie!

*

Z úcty, zo zvyku
naša budúcnosť stojí
v našom jazyku.

*

Slovenčina, tá
osožná a na krásu
značne bohatá.

*

Ludia SLOVA sme.
Zo Slovanov Slováci
vždycky budeme.

*

Matkine slová
sú ako z drahokamov
krásna ozdoba.

*

Zachráňme si ich,
aby nám nebol ťažký
naš posledný dych.

*

Hájku – HAIKU,
vďaka vám i chvála vám
v našom jazyku!

Ukážka z najnovších prekladov

Balady Francois Villona

v prebásnení Györgya Faludyho

Posledné strofy z TESTAMENTU F. Villona:

Prípis, ktorý sa týka môjho pohrebu

Úryvky

XLII.

Keď sa mi telo raz do zeme vráti,
z ktorej som rástol ako burina:
chcem, aby moje zabudnuté prachy
chránila Saint Avaylská dolina.
Ten cintorín mi je už dávno drahý:
je v ňom ticho, jak v zálive bolo,
strážia ho dva naklonené svahy,
mäkší je ako matkino lono.

XLIII.

Nech slzou nekropí nik môj nový dom,
keď ma uložia sem medzi hroby,
tu leží aj môj Pierre Armand de Villon,
čo prišiel na svet slepý a chromý,
ale na tretí deň Pán vystrel k nemu
svoje ruky sväté a jemnučké,
a tak hrá svoju hru, tú neskúsenú,
niekde tam na cukrovej hviezdičke.

XLVI.

Zasadte mi nad hlavu iba malú
 slivku a nad hrud' zelenú pažiť,
 ale pre pána Jána, len nie drahú
 dosku z mramoru či pyšný granit:
 Rád, čestný hrob mať, to sa mi nechcelo,
 a hoc som bol v rukách kata, je isté,
 k takzvanej pánskej cnosti moje meno
 predsa len bolo až príliš čisté.

XLVII.

Nestarajte sa o môj pohrebný kar,
 nech vám stačí hoc aj stuchnutý chlieb,
 ak to zvládnete, nuž napíšte na tvár
 kameňa bieleho či sivého, veď
 takých na lúke tisíce nájdete,
 napíšte dechtom alebo sadzou:
 kto bol a čím bol vo svojom živote
 ten, čo tu hynie dolu pod zemou,

XLVIII.

a chodte chrptom obráteným k hrobu,
 tam, kde vám krajšie bude voňať kvet,
 možno ešte v dvojtisícročnú dobu
 po Kristovi snáď bude vedieť svet,
 ako bozkával voľakedy Villon,
 z hlbokých čias ako pil žiaľu med
 a ako odchádzal kľukatou cestou
 na vody, odkiaľ cesty spiatky niet.

Juraj Šóti / Sótyi György

Mamka naša premilená II.

Mamka naša premilená,
 my vždy hútame na teba,
 veď ťa všetci radi máme
 ako hladný kúsok chleba.

Aj ty nás miluješ a vždy
 postaráš sa pekne o nás,
 aby sme žili radostne,
 všetko dobré pre nás konáš.

Keď sme chorí, keď plačeme,
 máme pritom bôľ a muky,
 prosíme ťa, mama milá,
 vezmi nás na svoje ruky.

Tak nám vykonáš, čo chceme,
 aby nám bolo vôľi,
 keď nás bozkáš, nebudeme cítiť,
 že nás niečo bolí.

Prosíme Boha, aby ti
 dlhý život dal a zdravia,
 za to dobro, za tú prácu,
 čo si pre nás vykonala.

Aj za slová: – Ak sa v škole
 budete dobre učiť,
 tak kým budete žiť, už sa
 nebudete musieť mučiť.

Mamka naša, ďakujeme,
 že si nás tak vychovala,
 že si pre nás celý život
 všetko dobre vykonala.

Rancované líčka, oči,
 bôľne ruky bozkáme ti,
 odteraz ťa my budeme
 hájiť, tvoje verné deti.

Nádej

V osamelosti na div čakám,
nádej ma opustila.
Priznám sa, že stále ťa ľúbim,
uver mi, moja milá.

Čakám tvoj návrat, aj keď žialim,
dušu si mi zranila.
Boleť sužuje moje srdce,
čo horí len pre teba.

Ja odpustím ti, ak mi s prosbou
podáš zas svoju ruku,
mojou budeš, ja tvojím budem,
prijmi moju ponuku.

V nádeji tohto odpustenia
uvoľní sa nám duše,
rozjarí sa aj naše srdce,
nám budú kvitnúť ruže.

A remény

Magányomban csodára várok,
Mert elhagyott a remény.
Szeretném, kedvesem, ha elhinnéd,
hogy most is szeretlek én.

Visszavárlak, ha bánt is az,
hogy megsebezted lelkemet.
Semmi kétség, fájdalom gyöttri
érted égő szívemet.

Megbocsájtok, ha megkövetve
kinyújtod felém karod.
Enyém maradsz, tiéd maradok,
ha te is így akarod.

A megbocsátás reményében
a lelkünk felszabadul.
Nekünk fognak nyílni a rózsák,
s szívünk is kivirul.

Preložil Gregor Papuček

Zima je

Napísali: Michal Čičel a Juraj Šóti

My všetci dobre známe,
vospolok sa dobre máme.

Sedíme veselo všetci
okolo kúrenej peci.

V peci žltý plameň blčí,
v ťapšiach kľbása nám škvrčí.

Na skalách sa krumple pečú,
do pohárov vína tečú.

Po uliciach vietor veje,
Hospodin biely sneh seje.

Ráno, aj keď slnko svieti,
sniežik padá, fuják letí.

Čo trápenia človek máva,
keď tie kopce odmetáva!

Keď zmizne posledný kopec,
vojde dnu, oprie sa o pec.

Plameň sviečky, sviečky jas

Ak by to raz mohlo tak byť,
ja by som bol v každý čas
symbol nežnej ľudskej lásky,
plameň sviečky, sviečky jas.

V srdci, v duši všetkých ľudí
urobil by som raz div:
z ich života, z ľudských duší
boleť by som odstránil.

Koho trápi neistota,
koho bieda sužuje,
čo ustaté telo, dušu,
kosti, všetko zmorduje.

Tomu liečivý žiar sviečky
v srdci nádej navráti,
posmelí tak všetkých ľudí
a strach sa z nich vytratí.

Človek si želá žiť v mieri,
pokojný mať život chce,
predsa často miesto lásky
oheň vojny blkoe.

Stáva sa, že smrť zadrichme,
nechce sa jej ničť, hrýzť,
ale potom znovu vzbĺkne
srdcervúca nenávisť.

Časom však aj tá ustane,
raz aj hnev sa vyparí,
podľa vôle pána Boha
svetlo sviečky zvíťazí.

Takto sa nakoniec splnia
vytúžené nádeje:
jas a plameň sviečky vzbudí
mier a pokoj na svete.

Ak to závisí len od vás,
milujte sa navzájom,
všetci ľudia tohto sveta,
pokojne si žite v ňom!

A nikdy nekujte pomstu,
veď Pán s vami prebýva!
„Pomstu, ľudia, zverte na mňa,
– vraví – súdiť budem ja.“

A gyertya fénye, a gyertya lángja

Hogyha egyszer megtehetném,
Nem lennék én semmi más,
Csak a szeretet jelképe,
Gyertya fénye, gyertyaláng.

Az emberek szívében és
lelkében csodát tennék.
Életük, lelkük fájdalmát
Örökre eltüntetném.

Akiket bizonytalanság,
S a nélkülözés gyötör,
fáradt testet, beteg lelket,
csontot, mindent összetör.

A gyertya gyógyító lángja
Reményt áraszt szívékbe,
Bátorít majd mindenkit, és
Megszűnik a félelme.

Az ember békére vágyik,
Ez óhaj, nemcsak álom,
Mégis a szeretet helyett
Háborúk tüze lángol.

Van úgy, hogy alszik a halál,
S az öldöklés béna lett,
Aztán újra kezdődik
a Szívetépő gyűlölet.

Ám ez egyszer majd eltűnik,
S a harag nem háborog,
Isten óhaja szerint a
gyertya fénye győzni fog.

Így beteljesedik végre
A nehezen várt álom:
Gyertya fénye – lángja által
béke lesz a világon.

Amennyiben rajtatok áll,
Egymáshoz jók legyetek,
Minden emberrel a Földön,
Békességben éljete!

Soha ne álljatok bosszút,
Hisz az Úr van veletek:
„A bosszúállás az enyém,
– mondá – majd én fizetek.”

Preložil Gregor Papuček

Na teba myslím

Tráva malá, trávička zelená, prosím ťa, ach,
Povedz mi, kde je moja krásna milá Evička,

Kde, u koho ju nájdem, na lodi, na poli,
Chorý som, srdce ma za ňou veľmi bolí.

Utrápený som ja, milá, že ťa nevidím,
Na teba denne každú hodinu myslím,

Čakám ťa naspäť, asi vždy, každý deň.
Oči mi slzia, ja za tebou veľmi banujem.

Pamätaj, že si mi sľubovala lásku na každý deň.
Všetko si ty to zabudla, skôr, asi o týždeň,

Časom, ak ťa nebude bolieť, že ja už nežijem,
Riad si tvoj život dobre, to ti ja prajem.

A keď príde môjmu životu tá posledná chvíľa,
Aj vtedy budem tvoje meno spomínať, milá moja.

Od tohto sveta, od teba sa odkloním, odlúčim,
A s tvojím menom si boľavý môj život dokončím.

Aforizmy I.

Na zdravja si dávaj starosť, budeš mať na starosť radosť.
Milá moja, keď si v plači, to mi srdce veľmi tlačí!
Kto si posmech robí z teba, ten ťi nikdy nedá chleba!
Komukoľvek prepáčim, aj keď sa mu nepáčim.
Ten, kto Bohu chválu vzdáva, tomu Pán Boh šťastja dáva.
Múdri človek sa ponízuje, a hlúpi sa vivišuje.
Mládenci, len sa učte, mučte, len faloš sa nenaučte!
Varuj ženu, deťi, seba: K životu aj šťastja treba!
Kto hľadá len na oblake, ten sa potkne aj na ľade.

Aforizmy II.

To je opraudivá úloha: neodvráť sa nikdy od Boha!
Kto sa hrjechu boji, ten sa vždy s čertami borí.
Kto bez príčiny bantuje, tomu sa len čert raduje.
Kto má pravdu a len čuší, tomu duša sa usuší.
Kto sa do práce nezaborí, tomu len dlžoba sa sporí.
Ako nám pribúdajú roki, tak sa nám kráťja naše kroki.
Kto mne vdačne nedá radu, nepojdem mu na poradu.
Ten čo viac nepíše, iba nuoťi, to son ja, druh pera.

Pavol Samuel / Számuel Pál

Vidina

Jesenné vody
nesú ma v nude.
Vánok zlú,
sklesú ľahostaj hudie.

„Som chvíľka šťastia,
všakže ma poznáš?
Mal bys' ma viackrát,
len žiť sa odváž!

Zrazu len dúha
– krajšia jak vo sne
– vynorí sa mi
z hmiel a sa ozve:

Chcel som ju prosiť:
„Ó, nechod' ešte!“
– keď miznúť počla
po mliečnej ceste.

Prehltli mi ju
Nebeské studne.
Len vánok dudle
tie piesne nudné.

Rozlúčka s Komlóšom

Už som opäť na ceste.
Smútok cítim v bozku,
keď mi matka pošepne
ustráchané, prosebne
s dušou ako z vosku:
„Či sa vrátiš ešte?“
Ó, vrátim sa, vrátim, keď
rozkvitnú čerešne.

Pozrieť Komlóš za rána,
keď pastierik bystrý
z dvorov stádo vyháňa,
keď veľký zvon vyzvára
zvonským hlasom čistým,
keď za zlaté polia
slniečko sa skláňa,
padá do údolia.

Pozrieť ľud, čo tu žije,
bárs ho ovrávajú,
mne od všetkých milší je,
ja im dám znamenia,
nech mu pokoj dajú.
Pozrieť si kultúrny dom,
kde sa ľudia bavia.
Zbohom, Komlóš, priatelia,
dobrého vám zdravia!

Všetko sa ma spytuje:
„Či sa vrátiš ešte?“ I muškáty, i tuje...
Ó, len dievča mlčí, čo má líčka
červené ako ten mak vlčí.
Tak by som jej slúbil:
„Ó, veď sa ti navrátim
... keď rozkvitnú agáty.“

Pod tým Vlčím lykom

Dvaja sme sa hrali: Ja a Mišo Čierny.
Večernému zvonu neboli sme verní.
Pod Lykom ma krstil. Snáď – že som bol malý.
Bil ma, ja som plakal. Takto sme sa hrali.

Večerný zvon duní. Pomsta škrie ma v duši.
Lenže... dospeli sme, vieme, čo sa sluší.
Kto si zdravý, balzam ranenému dožiž,
nevysmievaj biedu, nesiahaj hned' po bič!

Dvaja sme sa hrali: ja a Mišo Čierny.
Večernému zvonu neboli sme verní.
Bíjal ma jak koňa. Snáď – že som bol malý.
Pod tým Vlčím lykom také hry sme mali.

Pred odchodom

A poviem, skôr než zbohom dám
kliatbam, rajom a menšinám:

– Tu každý len svoj postoj bráni,
nech žobrák chodí po žobraní!

Leňoch neznáša ťarchičky?
Ber, dlžník nové pôžičky!

Štát, leť s olovenými vtákmi,
Drnč, kupec, s vlastou pod oblakmi!

Nie! Preč stadiaľto, hľa, už svitá,
nový deň, nová práca víta.

Európa sa ťažko blíži,
sieť pavučín nám cestu kríži.

Zve nás kapitál veľkou hubou,
Kým máme čo klásť do kozubov.

Nostalgické impresie

Boli tu aj sady, dávne vinobranie. Dnes predjarný vietor fúka neprestajne.	Ryby sme chytali v sviežom chládku kríkov... Dnes kapitál loví lačných robotníkov.
Tak sme chodievali akoby na hody, kde svet stromov zval nás a zreli jahody.	Kamsi na ihrisko beží s loptou chasa, Dav nezamestnaných s nudou okúňa sa.
Čistý tiekol náš Ír, Čistá bola Tisa, A húfy mládeže na chór schádzali sa.	Nečuť štebot vtákov, Iba hluk, rev lotrov. Takže túto Dobu len šťastlivo potrov!

Obrazy augustové

– záznamy v roku 2000 –

Hurhaj z tých súborov Na ostrove Pepy. Tu sucho panuje. Vädne lístie repy.	Poklady zašlých dôb S prístrojom v pravici. Na štátnych hraniciach Pracujú colníci.
Čas nových nezdarov? Sám Boh vie, že čoho. Ak dav v štadiónoch, čo reve: Do toho!	Ešte vždy do prázdnin Beží detská chasa. Plod zrelých slnečníc Až po zem skláňa sa.
Hľa, je rok praosláv. Ber oslavy z koša! Archeológ hľadá Zvony Prakomlóša.	Vlastenci derú sa Vo vlastenectve stálom. Akože sa oddať denným festivalom?

Prípis

Čas veľkých suchôt.
No rastú brady.
Vlhkosť kazí
Naše hrady.
Peronospóra
Vinohrady.
Umelé sú dnes
Vína, hromy.
Rozpadne sa
na atómy?
Opri sa o motyku
Dávnu drinu.
Z lietadla ničia
praburinu.

Turist – vandrovníctvo
Ozaj, kam sa tára
Z dávnych prapustatín?
Do neobazára?
Nikdy neustane
V premáhaní stálom,
Kde je veľký hurhaj,
A peňazí málo...
Ktovie, ktorým smerom
Obrátia si oje?
Ktorá vlasť konečne
Prijme ich za svoje?

List knižnej mol

Ako mi zvestujú
čítaš Letorosty.
Piloti odborne
bombardujú mosty.

Rozkaz je vojenský:
Bi! Bombou bo kyjou.
Novotisícročnou
civilizáciou?

Jedno je, s kým držíš:
Alexom bo Lexom.
Ľudstvo prehrýzť sa má
etickým kódexom...

Prípis

Pacifizmus kde je?
Viera? Zahryzni si hamburgera.
Radím Ti, s Bohom daj
hvezdárstvu a svárom,
usiluj sa prehrýzť aj
dnešným scenárom.

Vedz, že tu sa živí
nostalgická chasa,
a na štátne hymny
večne opiera sa.

Láska a motýľ

Biela ruža roztvorila
svoje puky – krásy krás,
tak vábivo kvitla v sade
motýľovi napospas.

Vzlietol raz k nej celkom blízko,
keď máj čaril lásky jasom:
– Daj mi bozky, ale razom!

Bozkával ju dlho, dlho,
až mu pery zhorkli v blen:
láska horká – to je život;
sladká láska – to je sen.

Ondrej Zelenyánszki / Zelenyánszki András

Život náš

Prechádza už zaz edon rok
A nemame čas pozrieť na bok.
Ostáti zme s prácou ždicki,
Pre rodinu nemáme čas nigdi.

Ňevjem naozaj, že čo aj kceme.
Ňi nám je dosť to, čo máme.
Ač sa nám podá voľač málo,
Dobre bi bolo, ač bi z toho voľač zostálo.

Nebíva tak napospov
Mesto má každí groš istvo.
Naopak si hútame.
Najdrjev virobiť a lem potom stroviť peňjaze.

Nedohoníme sa nigdi,
A keď vládať už ňebudeme.
Čo nám zostane, Paňe?
Hútať si ďalej budeme.

Zos života si môžeme brať príklade.
Lenže má každí svoje prírode.
Môžeme si obľekať krásne hábe.
Pod ňima každí svoje srdce máme.

Vjem to, že veľa novó táto báseň ňeučí.
Ale to je istvo, že čo píšem, to veľa pravdu nosí.
Nak si žije každí svoj život napredok napísaní.
Len v tom bude mať radosť, na čo je zrodení.

Báťa Janko susedov

Dávno boli už náš sused,
Rád son počúv od nich pameť.
Vedeli o každiho šeko,
Poznali si dobre mesto.

„Kízbešító“ boli za veľa rokov,
Zatiaľ, kín do sálašov liste nosiť mohov.
Padale dažde aj bole fujáke,
každí si dostáv načas pozvánke.

Mica jich nosila na korde
Ked bole blatá,
Trhale jich po snehu
V zelených „kinčtárskich“ saňjach.

Slúžili zaveľa vo „várošskom“ dome,
Aj potom, ked už nebole koňa.
Ved aj na bicikli končili veci,
Akurátnim človekom jich poznali šeci.

Doma mali veľkú čelaď,
Miseľi jin veľa vidať.
Pet dievčence, edna žena,
štípali jich ako čela.

Bolo tak, že pozde prišli,
Krik jich vítav od ňanički.
Mali starosť dost, chudina,
Ked prichádzala tá hodina.

Ňekceli už večšiu čelaď,
S tovtu hútkov nemohli spať.
Vihúťali, ako treba,
zaviazali sa do vreca.

Akí život bov to poton,
držali báťa Janka volom.

Starosť je ťažká, len žiť kceme,
Chodí si každí po svojom úhore.

Stalo sa, že ňanička s palošom
Slaňinu jedli za stohom.
Báťa Janko v komore,
Káľali si oreche.

Bolo aj tak, že za stolom
Jedla čelaď spôsobom.
Ač si báťa Jano braľi,
Ňaňa Ilka sa žuhraľi.

Takto prešle ťažkie roke strmo,
Zostareli sa báťa Jano.
Ňekričali na ňich ňaňa,
Ňečakav jich ňik už doma.

Pamiatke nám spomínali,
Boli sme jin veľmej radi.
Pozor daľi aj na náš sálaš,
Dobří sused chību nám raz.

Ked sme s práce dochádzali,
Vo dveroch nás čakali.
Ač sme sa málo pozdili,
Razon sa nás spitovaľi:
„De sťe zaťelkvo,
Vás veľmej čakán!
Aj sviňe kvičia, ač jin vodu ňedán.“

Poslední boli zos tích,
Na koho sa spoľahnúť mohov.
Chráňiť vedeli šeko,
A závisť nebola.

Odtrhle sa koreňe,
Druhí národ prišov,
Báťa Janko susedov,
Odišli k svojim naceľok domov.

Pamiatke naše

Každý človek inak cíti,
starie veci pamätá.
Viem, že po ceste na Čabu
človek sálaše vizerá.

Stoja naše rodníe dome,
Trošku sa už opúšťajú.
Naše peknie mladie roke
Už pomaly prechádzajú.

Rodičia sa pominuli,
Už je nám svet ni taký.
Láska a úctivosť
Sa celkom inak učí.

Zachrániť a zadeliť
Neučia už mladých.
Večerom pri stole
Nima jich kto pochváliť.

A keď pamiatke mladým rozdávam,
Nazdajú sa, že poviecku rozprávam.

Neveria mi, že pri mesiaci
sa kukuriča rúbalo.
Žeby sa nelámalo,
zaviazať sa miselo.

Každý groš sa zachrániv
A v záhradkách trávu nik nepáliv.
šecko, čo nám Pán Boh dav,
Užívať sa miselo.
Darebák bov ten,

Čo sa mu robiť nechcelo.
Z ústami robiť veľkvo klamstvo
Kupec v jarmoku robiv len,

Dobrý kresťan s prácou
Obrábav svoju zem.

Dnes sa to mieša,
Nie je to dobre
Keď peniaze stoja
Pred láskou v rodine.

Zabíjačka u Pálenkášov

Pse štekajú, brave kvičia,
U susedov je zabíjačka.
Skladní sused náš, Pálenkáš,
V Marasti bol veľkí bičkáš.

Zabíjačku veľkú robil,
Pozvav tich, čo k nin chodiv.
Tam boli aj moj otec s mamičkou,
Ja s mamovkou a apóvka s paličkou.

Starí gazda otvárali chlievčok
A tie brave sa pustili po honoch!
Mladí chlapi za nima
a nvóz jin žena nosila.
Kto kde chitiv brava, tam ho zaklav,
Dotiahov ho bližej, zakriv ho zos slamov
A potom mu dal ohne.

Mladie mongulice sa skoro opálile,
Škrabať a umívať bolo ťažko v zime.
Pri rozberačky aj žene pomáhale,
Črevá aj meso do domu nosile.
Starci vizerali ako sa mladí mrvia,
Šikovná žena si mužovi veľa pomohla.
Keď bole brave už na stole,
Raňajkovať volale žene.

Bolo tam pálenca,
Škvarkovie slatkáne a káva,
Pečená krú zos cibulov,
Každí si brav, keľko mohov.

Potom sa meso viberalo a pomáli sekalo,
Solila sa aj slanina v konici,
Mali starosť na ňu naši dobrí starci.
Keď sa meso posekalo
A po stole roztiahlo,
Začli soliť aj paprikovať,
Posipali ho zos rastou a začli miešať.

Vôňa bola dobrá, štípala mi oči,
Zavolali gazdinú košťúvať kľbási.
Mamóvka zastáli za dverma v izbe,
Kíchať sa jin začlo ako malej mačke.
Dajte ešte z tej horkej, nak bude mocná,
Rok je dlhý a nak novú dočká.
Bole dobre zabíjačke u Pálenkášov v Marasti,
Večer bola hudba, ako na dobrej svadbi.

Dom slovenskej kultúri

Dávno zme tu doma v Bíkískej stolici, Starí otcovja pametajú veci, veľa vodi spustili s tejto milej zemi. Mali zme sálaše aj vibíjanje peci, naše porekadlá nezabudnú deti.	Veľkje kemene nevimije voda, zastali zme tu, de nám je rodina. Dom slovenskej kultúri stojí na Čabe, milí naši hostja – vítame vás srdečne. Cíťte sa tu dobre, ako to býva, hútam, že sa málo každí podíva.
--	--

Čabenja zme, Slováci, s čabjanskim jazikom,
kerí sa už málo zodrav, prepáchte nám za to.
Cíťte sa u nás ako medzi svojimi,
Maďari i Slováci múraju tu dobré mosti.
Pekní príklad je náš dom,
v kerom žijeme v prjateľství, v pokoji.

Čabianske kríže

Ťažkie kríže nosia čabianski Slováci,
S ťažkou prácou stvorili svoje majetky.
Dome či sálaše, opravenie dvorce,
Šnúrke vytiahnuté na bielom múre,
Stohe, obtiahnuté kope krásne
A v záhradkách barance sa pásle.

Smútia starci v čabianskej Marasti,
Ich žiaľ tvár prezrádza.
Roke prešle, dvorce sa prázne –
Zeme jin pobrali, aj kone krásne.
Kde ste Bukovci, Tuškovci z Gerendášu naši,
Sálaše vás zbúrali, skapali ste šeci.

Vo Viniciach býva Drugan aj Šušánsky
Aj druhí naši sálašania šeci.
Kto kde sa utiahov – veľa ťažkich rokov.
Svojej čeladi hľadá každý pokoj.
Na robotních seljakov ňedá každí pozor.

Rodná zem čabianska, chráňte ju Čabeňja!
Strake ju roznosja, ač sa neufáte.
Kríže skladať načim, nie nosiť,
Skladať a ďalej kročiť.
Cítiť, že sme vo svojom a že sa úfame.
Nebolí nás srdce,
Ak kríže už skladáme.

Vincúranja

Vincúraňja, naši bratja,
Robotní sa ako vpravja.
Chudoba jih naučila zabrániť a poďeliť,
Rozhutovať a vikonať, peknie dvore rjaďiť.

Nenačin je cudzje hrozno,
Vinicu má každý dom.
Peknie ruže vikvituju
Pred zahradkovým oblokom.

Ďalšie sa chľevce a krásne brave
Nemisja tájť do bovdu, ač je način vajce,
Sami sa slúžja v tomto modernom sveťe.
Nečakajú od nikoho bez prácu peňjaze.

Dávno bolo, keď streťiho kosiľi
A žene doma kurile zos slamov peci.
Bolo ako bolo chleba bolo na stole,
Ale na dlaňach zostále keľavné mozoľe.

Generácije idu mi pametáme
Malich hižjach veľa deťi bole.
Robotné a chudobné, keď som išov po viňicjach
Na Levente ulici.

Naši Vincúraňja, naši Slováci
Táto malá báseň po našom jaziku
Nak vám dá silu a dufaňja naďalej,
Usilovnosť a prácu zdravja a pamet.

Elindul egy név

Háromszáz év, még több is talán,
Élni kezd új név alatt egy új család.
Zelenjansky – mert ez volt a kezdet,
Szlovákosan írva csabai név lett.

Küzdelmes és nehéz szép kezdet,
Földhöz ragadt, szegény, de kedves.
Egy név, amely sok nemzedéken fennmaradt,
S a világban lett ismert.

S mi, akik e nevet viselve
Kutatjuk gyökereink megfejthetetlen titkát,
Rádöbbenünk arra, hogy génjeinkben rögződött
Tulajdonság ma egyre ritkább.

A sok külső behatás és kényszer
A nevet is változásra készíti egyszer-kétszer.
Zelenyánszki lett, mert így magyarosabb,
Kiejtése az ismeretlennek meglepetést tartogat.

Megszoktuk, mi nem csodálkozunk,
Megörököltük és bátran vállaljuk.
Bármit is tennénk és teszünk,
Zelenyánszkiak maradunk.

Lett köztünk egy, aki merészen lépett,
Feltárta előttünk a valós képet.
Megtudhatjuk azt is, hogy büszkék lehetünk,
Gyökereinkre bátran építkezhetünk.

Sokan voltak és vannak példaképek között
Olyan, ki a mélyből a csúcsra jutott,
Mind azért volt, mert erősen hitt
Megvalósult az, amit elhatározott.

Nem lehetett könnyű az eke szarvánál
A barázdát járva naphosszat,
Gondolva a földbe került magra,
Majd abból lesz a család gazdagabb.

Ha nem is lettek a Zelenyánszkiak sokan gazdagok,
Annál többen lettek, akik így is boldogok.
Mert örülni tudtak annak, amijük volt és lett,
Ha egy asztalnál ült a család, az a nagy ünnep.

Hit és szeretet az, hogy legyen az asztalon mindig kenyér,
Tápláljon akkor is, ha az élet kemény.
Nem szabad feladni, erre a név kötelez,
Tisztelet az ősöknek, az élőknek szeretet.

Životopisy autorov

A szerzők életrajza

Juraj Ando / Ando György

Juraj Ando, etnograf, sa narodil v roku 1966 v Békešskej Čabe. Maturoval na slovenskom gymnáziu vo svojom rodnom meste. Univerzitný diplom získal na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde študoval národopis. Od roku 1989 pracuje v Riaditeľstve múzeí Békešskej župy ako muzeológ a etnograf. V roku 2001 ho vymenovali za odborného námestníka riaditeľa župných múzeí. Od roku 2013 pôsobí ako riaditeľ Múzea Mihálya Munkácsyho v Békešskej Čabe, popritom sa venuje národopisnému výskumu. Hlavnou oblasťou jeho vedeckého bádania sú ľudové tradície a ľudové staviteľstvo Slovákov v Maďarsku. Vydal niekoľko odborných kníh a štúdií, v ktorých sa zaoberá touto témou. Bol kurátorom viacerých národopisných výstav v rôznych múzeách v Maďarsku, Rumunsku a na Slovensku. Venuje sa aj písaniu anekdotických príbehov zo života čabianskych Slovákov, ktoré uverejňuje v periodiku *Náš kalendár*.

Dielo/Művei: Čabjanskí nárečovní slovník/Csabai tájszótár (spoluautor/társ-szerző: Dedinszky Gyula, Mazán Mátyás) (1994); Slovenské národopisné zbierky v Maďarsku/Szlovák néprajzi gyűjtemények Magyarországon (spoluautor/társ-szerző: Horváth Endre) (2009); Národopis Slovákov v Maďarsku 14./Magyarországi szlovákok néprajza 14. (red./szerk.) (1998); Čabianske spomienky I. (Csabai visszaemlékezések I. (red./szerk.) (2010); Vidám Csaba – Dedinszky Gyula: „Ami Csabai...” múzeumi sorozat (red./szerk.) (2013).

Vyznamenania/Díjai: Pro Ethnographia Minoritatum udelené Maďarskou národopisnou spoločnosťou (2006); Cena Ferenc Móra (2016).

Ando György, néprajzkutató, 1966-ban született Békéscsabán, az itteni szlovák gimnáziumban érettségizett. Egyetemi diplomáját a pozsonyi Komenský Egyetem Bölcsészettudományi Karának néprajz szakán szerezte. 1989 óta a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságánál dolgozik mint néprajzkutató-muzeológus. 2001-ben nevezték ki az intézmény szakmai igazgatóhelyettesi posztjára. 2013-ban lett a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum igazgatója, vezetői beosztása mellett néprajzi kutatásokat is folytat. Fő kutatási területe a népi építészet és a magyarországi szlovákok népi kultúrájának a vizsgálata. Ebben a témakörben több szakkönyvet jelentetett meg, és számos tanulmány szerzője is. Több néprajzi kiállítás kurátoraként szerepelt Magyarország, Szlovákia és Románia különböző múzeumaiban. Tudományos munkái mellett anekdotikus történeteket ír a csabai szlovákság életéről, amelyek a *Náš kalendár* című periodikában jelennek meg.

Díjai: Magyar Néprajzi Társaság – Pro Ethnographia Minoritatum emlékérem (2006); Móra Ferenc-díj állami kitüntetés (2016).

Eva Bachletová

Eva Bachletová, publicistka a spisovateľka, sa narodila v roku 1969 v Bratislave. Študovala na gymnáziu v Bratislave a na Katedre žurnalistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Pôsobila ako tajomníčka pre mediálnu komunikáciu na Generálnom biskupskom úrade ECAV (Evanjelickej cirkvi augsburgského vyznania) na Slovensku, ako vysokoškolská pedagogička na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a na ústredí Evanjelickej diakonie ECAV na Slovensku. Desaťročia publikuje literárne a publicistické texty v domácej a krajanskej tlači v zahraničí, ako aj v evanjelickej cirkevnej tlači. Orientuje sa na kultúrne, spoločenské a kresťanské témy. Od mladosti spolupracuje s ľudovými novinami v Maďarsku, zaoberá sa problematikou kultúrneho života Slovákov na Dolnej zemi, je dcérou repatriantky a publikovala viacero novinárskych textov týkajúcich sa problematiky presídlenia. Literárne texty publikuje v tlači, v Slovenskom rozhlasu, v antológiách, bibliofiáliach atď. Jej matka Anna Bachletová, rod. Borgulová, sa narodila v Poľnom Berinčoku a spolu s rodičmi a bratom sa po 2. svetovej vojne presídlila na Slovensko.

Diela/Művei: Striptíz mojich pocitov/Érzéseim sztriptíze (1993) – poetický denník v próze/poétikus napló prózában; Štyri roky so slimákom/Négy év együtt egy csigával (1994) – zbierka humoristických poviedok pre mládež/humoros elbeszélések gyűjteménye fiatalok számára; Riadky bytia/A létezés sorai (2012) – zbierka reflexií, esejí a zamyslení/gondolatok, reflexiók, esszék; Vo večnosti slobodná/Az öröklét szabadsága (2017) – básnická zbierka duchovných veršov/vallásos versek.

Eva Bachletová, publicista, író, egyetemi oktató, 1969-ben született Pozsonyban. Gimnáziumi tanulmányait szülővárosában végezte, majd a Komenský Egyetem Bölcsészettudományi Karán, újságíró szakon szerzett diplomát. Munkahelyei: az ECAV Országos Püspöki Irodájában mediális kommunikációért felelős titkár, alkalmazott az ECAV Országos Evangélikus Diakóniájánál, egyetemi oktató a pozsonyi Komenský Egyetem Bölcsészettudományi Karán. Évtizedek óta publikál hazai és határon túli szlovák lapokban, valamint evangélikus egyházi folyóiratokban publicisztikai és szépirodalmi írásokat. Munkáiban kulturális, társadalmi és keresztény témák dominálnak. Fiatal korától együttműködik a Ludové noviny-vel, ahol az alföldi szlovákok kulturális életével kapcsolatos cikkei jelennek meg. Szépirodalmi munkáit a sajtóban, antológiákban, bibliofiáliákban, a szlovák rádióban és egyéb médiában publikálja. Édesanyja Anna Bachletová, (szül. Borgula), Mezőberényben született, a 2. világháború után szüleivel és testvérével áttelepült Szlovákiába. Az író nő személyes érintettsége révén több írásában is foglalkozik a lakosságcsere kérdésével.

Michal Blaško / Blaskó Mihály (1941 – 2014)

Michal Blaško, básnik, sa narodil v roku 1941 v Sarvaši (v VIII. obvode) v Kišsénáši. Kišsénáš je dnes časťou obce Kardoš. Pochádzal zo slovenskej evanjelickej rodiny. Tvrdil vždy o sebe, že je sarvašský Slovák. Básne a anekdoty publikoval dvojjazyčne. Vo svojom rodnom meste absolvoval základnú školu a v roku 1959 aj strednú školu.

V roku 1963 absolvoval v Budapešti ekonomiku a v roku 1968 učiteľstvo. V roku 1969 sa presťahoval do Tokaja, kde 30 rokov pôsobil ako učiteľ a knihovník. V roku 1994 odišiel do dôchodku. Od roku 1998 sa venoval literárnej tvorbe. Stal sa „pevcem a kronikárom svojho národa“. Jeho život sprevádzal boj za dvojjazyčnosť a za záchranu vlastnej identity. Písal aj po maďarsky pre mladšiu generáciu, ktorá už neovláda slovenčinu. V Tokaji aktívne pracoval vo verejnom živote, kde sa pravidelne zúčastňoval na literárnych večeroch. Jeho básne boli uverejnené v rôznych antológiách vydaných v Tokaji a v Sarvaši (Tokaji poéták antológiája, 2006). O svojich cestách často písal správy do miestnych novín a svoje myšlienky vyjadroval aj formou obrazových básní.

Diela/Művei: Tokajské anekdoty/Tokaji anekdoták (2000); A čo novo na Kišsénáši/No és mi újság Kišsénáson (2000); Výlet domou/Gyönyörű november (2001); Jazikomuzikálne prekrási sarvašskej slovenčine/Nyelvzenei szépségek, szarvasi szlovák néprajzi és népdalgyűjtemény (2003).

Blaskó Mihály, költő, 1941-ben született Szarvason. Szülei az akkor Szarvashoz tartozó kišsénási határban laktak. Családja szlovák eredetű. Szlováknak és szarvasi tótnak vallotta magát. Magyar és szlovák nyelven egyaránt publikált. Szülővárosában járt általános iskolába, és itt érettségizett 1959-ben.

Budapesten szerzett közgazdász, majd tanári diplomát. 1998-ban költözött Tokajba. 1969-től a tokaji kereskedelmi iskola tanára és könyvtárosa volt 30 éven át, 1994-es nyugdíjazásáig. A tokaji közelet tevékeny részeseként rendszeresen részt vett a tokaji irodalmi esteken. Versei 1998 óta jelentek meg a tokaji és szarvasi antológiákban (Tokaji Kilátó című periodikában és a Gondjainkra bízva című nyíregyházi antológiában). „Énekese és krónikása” lett szlovák nemzetiségének. Az életét végigkíséri a kétnyelvűségért és a szlovák identitás megőrzéséért folytatott küzdelem. Több versét magyarul is megírta (lefordította) a szlovákul már nem beszélő fiatal generáció számára. Utazásairól útirajzokat készített, gyakran képversek formájában fejezte ki gondolatait.

Michal Čičeľ / Csicsely Mihály

Michal Čičeľ, básnik, sa narodil v roku 1926 v Békešskej Čabe v slovenskej roľníckej rodine. Jeho materinským jazykom bola slovenčina, ale ako dieťa už ovládal aj maďarský jazyk. V Békešskej Čabe navštevoval evanjelickú školu, štvorročnú technickú školu absolvoval až ako dospelý. 32 rokov pracoval v poľnohospodárstve. V škole rád čítal a recitoval, básne začal písať počas vojenčiny. Píše v dvoch jazykoch, sporadicky sa venuje aj prekladu básní maďarských autorov (Arany, Petőfi) do slovenského jazyka. Jeho básne sa pravidelne objavujú v literárnych antológiách Békešskej župy, v slovenských periodikách Čabän a Čabiansky kalendár.

Rád sa zapája do súťaží v písaní a v prednese poézie. Svoje básne často recituje na podujatiach Literárnej spoločnosti Körös. Jeho básne boli publikované v 20 antológiách (okrem iných napr. v Kardoskúti antológia). Je členom Slovenského klubu a Vlastivedného klubu Lajosa Haana.

Diela/Művei: A csendre vágyom.../Túžim po tichu... (2004); Výber z básní Michala Čičeľa/Csicsely Mihály válogatott versei (2015).

Csicsely Mihály, költő, 1926-ban született Békéscsabán, szlovák földműves családban. Anyanyelve szlovák volt, de még gyermekkorában elsajátította a magyar nyelvet is. Elemi iskolai tanulmányait a békéscsabai evangélikus iskolában végezte. Felnőttként járt 4 éves technikumba. 32 évet dolgozott mezőgazdasági termelőszövetkezetben.

Olvasni és szavalni már iskolás éveiben is szeretett, verset írni a katonaság ideje alatt kezdett. Két nyelven ír, alkalmanként magyar nyelvű verseket fordít szlovákra (Aranyt, Petőfit). Költményei rendszeresen megjelennek Békés megyei irodalmi antológiákban, pl. a Kardoskúti antológiában. Szlovák nyelvű verseit a Čabän és a Čabiansky kalendár című periodikákban közlik. Szívesen vesz részt versíró és versmondó versenyeken. A Körös Irodalmi Társaság rendezvényein is gyakran szaval. Verseit 20 antológiában olvashatjuk. Két közösségnek tagja: Szlovák klub, Haán Lajos Honismereti klub.

Michal Divičan / Gyivicsán Mihály (1939 – 2011)

Michal Divičan, básnik, sa narodil v roku 1939 v slovensko-maďarskej národnostnej roľníckej rodine v Slovenskom Komlóši. Základnú školu začal navštevovať v rodnom meste a dokončil ju v Békešskej Čabe. Stredoškolské štúdium absolvoval tiež v Békešskej Čabe, kde aj maturoval. Na Vysokej škole Gyulu Juhásza

v Segedíne získal diplom učiteľa slovenského jazyka a dejepisu. V rokoch 1962 – 1999 učil v Šarkade, Békeššámšone a Biharugre. V roku 1999 odišiel do dôchodku, od roku 2005 vyučoval slovenčinu v obci Pitvaroš, v tamjšej základnej škole.

Literárne sa začal aktívnejšie prejavovať od polovice 90. rokov 20. storočia. Básne písal po slovensky a po maďarsky. Publikoval v miestnych novinách, v rôznych časopisoch a periodikách: Komlóši Hírmondó/Komlóssky hlásnik, Ludové noviny, Čabän, Náš kalendár.

Diela/Művei: Kde sa chmeľ divo rodí.../Ahol a komló vadon terem... (2001).

Gyivicsán Mihály, költő, 1939-ben született Tótkomlóson, szlovák–magyar nemzetiségű, földműves családban. Az általános iskolát szülővárosában, a szlovák iskolában kezdté el, és Békéscsabán fejezte be. Középiskolai tanulmányait is Békéscsabán folytatta, itt is érettségizett. A szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán szlovák–történelem szakos tanári diplomát szerzett. 1962–1999 között, egészen nyugdíjazásáig (1999) Sarkadon, Békéssámsonban és Biharugrán tanított. 2005-től szlovák nyelvet oktatott a pitvarosi általános iskolában. Az 1990-es évek közepétől írt aktívabban verseket szlovák és magyar nyelven. Helyi újságokban, folyóiratokban, periodikákban publikált: Komlósi Hírmondó, Čabän, Čabiansky kalendár, Ludové noviny.

Juraj Antal Dolnozemský / Antal György

Juraj Antal Dolnozemský (vlastným menom Juraj Antal), básnik, sa narodil v roku 1928 v Slovenskom Komlóši. Základnú cirkevnú školu navštevoval vo svojom rodisku. Absolvoval štyri triedy meštianskej školy v Slovenskom Komlóši a neskôr začal študovať na evanjelickom lýceu v Orosháze, štúdium však nedokončil. Prešiel viacerými zamestnaniami: pracoval ako poľnohospodársky robotník, vypaľoval tehly, robil plavčíka, futbalového rozhodcu a pod. Bol predsedom miestnej organizácie Zväzu Slovákov v Maďarsku a spolupracovníkom mesačníka Komlóssky hlásnik.

Je zberateľom hmotnej a duchovnej kultúry Slovákov v Maďarsku. Významne sa podieľal na úsilí o záchranu slovenskej identity a slovenského jazyka. Od roku 1978 publikuje básne v slovenskom a maďarskom jazyku (Ludové noviny, Náš kalendár, almanach Zrod, štvrťročník SME, Čabiansky kalendár, Čabän). Pravidelne publikuje aj v miestnych novinách: Tótkomlósi Evangélikus Újság, Evanjelické listy, Komlóssky hlásnik.

Diela/Művei: Večerný dážď/Esti zápor (1988); Ťarcha páperia/A pehely súlya (1994) – do tejto zbierky je okrem poézie zaradených aj niekoľko aforizmov.

Časť z jeho literárneho diela sa nachádza v antológiách Chodníky/Ösvények (1984); Čo nás spája/Ami összeköt (1994). Ďalšie zbierky básní: November/November (1995); Doma/Otthon (1998); Vernost'/Hűség (2002); V okovách času/Lebilincselte idő (2006); Zvuková knižnica/Hangos könyv (2006); Živé korene/Élő gyökerek (2013); CD zbierka básní (2015).

Vyznamenania/Díjai: Szlovákok Világkongresszusa emlékérem (1993); OSZÖ Nemzetiségünkért (1998) (OSZÖ – Országos Szlovák Önkormányzat/Celoštátna slovenská samospráva); Pro Urbe Tótkomlós (2001); Komlósi Szlovákokért (2003); Cyril és Metód érem (2008); Pro Cultura Minoritatum Hungariae (2012); Ondrej Štefanko-díj (2012).

Antal György, költő, 1928-ban született Tótkomlóson. A tótkomlósi szlovák nyelvű elemi iskolában kezdte meg tanulmányait, majd 4 osztályt végzett a helyi polgári iskolában. Ezután beiratkozott az orosházi evangélikus gimnáziumba, ahol egy évig tanult. Szülőhelyén többféle munkakörben dolgozott: mezőgazdasági munkás, úszómester, téglagyári dolgozó, futballbíró stb. Elnöke volt a helyi Magyarországi Szlovákok Szövetségének, és a Komlósi Hírmondó munkatársaként is tevékenykedett.

Néprajzi tárgyak gyűjtésével is foglalkozik, gyűjteménye jelentős értékű. Figyelemre méltó szerepe van az alföldi szlovákság identitásának, nyelvének megőrzésében. 1978 óta publikál verseket szlovák és magyar nyelven. Rendszeresen jelennek meg versei a helyi lapokban: Komlósi Hírmondó, Čabän, Čabiansky kalendár, Tótkomlósi Evangélikus Újság, Ludové noviny, Náš kalendár.

Michal Hanigovský / Hanigovszky Mihály

Michal Hanigovský sa narodil v Trenčíne v roku 1955. Pochádza z robotníckej rodiny. Školu navštevoval v Trenčíne, v Košiciach a v Sarvaši, kde žije od roku 1969. Preukázal sa ako nadaný výtvarník a od roku 1982 je členom Ludového umeleckého spolku v Budapešti. V meste Senondrej (Szentendre) absolvoval voľný umelecký maliarsky kurz, ktorý viedol Jenő Barcsay. Študoval uňho kreslenie a maľbu. Sochárstvo absolvoval u akademického sochára Bélu Mladonického. Svoje sochy a plastiky už viackrát vystavoval v Békeškej Čabe v Dome slovenskej kultúry, v slovenskej škole atď.

Básne začal písať po presídlení do Maďarska. Publikuje v Ludových novinách a v periodiku Szarvas és Vidéke.

Hanigovszky Mihály 1955-ben született Trencsénben, munkáscsaládból származik. Trencsénben és Kassán járt iskolába, később Szarvason, ahol 1969 óta él. Sokoldalú művész. Néhány alkalommal részt vett Barcsay Jenő festőművész szentendrei szabadiskolájában, ahol festeni és rajzolni tanult. A szobrászattól Mladonyczky Béla szobrászművész kurzusain sajátította el. 1982 óta tagja a Budapesti Népművészeti Egyesületnek. Szobraiból számos tárlat nyílt, többször állították ki műveit Békéscsabán, a Szlovák Kultúra Házában és a szlovák iskolában stb.

Verseket Magyarországra való költözése után kezdett írni. A Ludové noviny és a Szarvas és Vidéke című hetilapokban publikál.

Michal Hrivnák / Hrivnák Mihály

Michal Hrivnák, prozaik a žurnalista, sa narodil v roku 1936 v Slovenskom Komlóši. Maturoval na slovenskom gymnáziu v Békeškej Čabe. V roku 1958 absolvoval Vysokú školu pedagogickú v Segedíne. V roku 1979 získal diplom stredoškolského učiteľa slovenčiny na Univerzite Loránda Eötvösa v Budapešti. Pôsobil ako učiteľ slovenského jazyka a literatúry, bol zástupcom riaditeľa žiackeho domova v Novom Meste pod Šiatrom (1958 – 1971). Zastával funkciu referenta Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku, bol redaktorom Ludových novín, predsedom Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych pracovníkov v zahraničí. V súčasnosti pôsobí ako predseda Slovenskej národnostnej samosprávy XII. obvodu v Budapešti. Prózu začal písať v roku 1977. Publikoval v Ludových novinách, v Našom kalendári, v časopise SME a v almanachu ZROD. Bol spoluautorom antológií Výhonky (1978) a Pramene (1981).

Diela/Művei: V prúde času/Az idő sodrásában (1981); Tulipány/Tulipánok (1986); Nadišiel čas/Elszállt az idő (1988); László Sziklay – skutočnosť a legenda/Sziklay László-émlékkötet – valóság és legenda (2000); Áchim a Slováci/Áchim és a szlovákok (2014).

Hrivnák Mihály, prózaíró, publicista, 1936-ban született Tótkomlóson. A békéscsabai Szlovák Gimnáziumban érettségizett. 1958-ban végzett a szegedi Pedagógiai Főiskolán. 1979-ben a budapesti ELTE Bölcsészettudományi Karán szerzett középiskolai tanári diplomát. Többéves (1958–1971) sátorlajújhelyi tanári, diákkotthoni igazgatói munka után a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségének munkatársa lett, 1977-től a Ludové noviny hetilapnál dolgozott. Jelenleg a Budapesti XII. kerületi Szlovák Önkormányzat elnöke. Irodalmi munkásságának kezdetei 1977-re nyúlnak vissza. Írásai a Náš kalendár, a SME és a

ZROD hasábjaian jelentek meg. Részt vett társszerzőként a Výchonky (Hajtások) és a Pramene (Források) című antológia létrehozásában.

Michal Hronec

Michal Hronec, básnik, sa narodil v roku 1935 v Slovenskom Komlóši. Absolvoval základnú školu s vyučovacím jazykom maďarským. Dva roky navštevoval meštiansku školu s vyučovacím jazykom slovenským v Galante (1950). V roku 1947 sa totiž spolu s rodičmi presídlil do Československa. Po ukončení priemyselnej školy stavebnej pokračoval v štúdiu na Stavebnej fakulte Vysokej školy technickej. Celý svoj život zasvätil stavbárčine. K písaniu sa dostal až v dôchodkovom veku.

Diela/Művei: Za väčšou skyvou/Nagyobb kenyérszeletért (2006); Nehynúca viera/Halhatatlan hit (2009).

Hronyec Mihály, költő, 1935-ben született Tótkomlóson. Általános iskolai tanulmányait is Tótkomlóson végezte. 1945 után két évig járt szlovák tannyelvű középiskolába, amelyet Galántán fejezett be 1950-ben, mivel 1947-ben szüleivel Csehszlovákiába települt át. Az építészeti középiskola elvégzése után a Műszaki Egyetem Építőmérnöki Karára járt. Egész életét az építészetnek szentelte. Az írással nyugdíjazása után kezdett el foglalkozni.

Štefan Hudák (1923 – 2005)

Štefan Hudák, básnik, sa narodil v roku 1923 v dedine Pitvaroš, kde vydal prvú knižku básní pod názvom Za pluhom (1941). Základnú školu navštevoval vo svojom rodisku a meštiansku školu absolvoval v Slovenskom Komlóši. V roku 1947 sa presídlil na Slovensko. Pedagogické vzdelanie získal na Učiteľskej akadémii v Turčianskych Tepliciach a na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Po absolvovaní pedagogickej školy pôsobil ako učiteľ v Pitvaroši, Brezovej pod Bradlom, Myjave, Zemianskom Lieskovom, vo Zvolene a od roku 1970 v Sliachi.

Diela/Művei: Za pluhom/Az eke szarvánál (1941); Tá myjavská kapela/A Miavai zenekar (1959); Andrej Sládkovič a Sliach/Andrej Sládkovič és Szliács (1970); Z dolnozemskeho zápisníka/Alföldi jegyzetek (1997).

Hudák István, költő, 1923-ban született Pitvaroson, ahol első – Az eke szarvánál – című verseskötete is megjelent, 1941-ben. Az elemi iskolát szülőfalujában, a középiskolát Tótkomlóson végezte. 1947-ben áttelepült Szlovákiába. A Stubnyafürdői (Turčianske Teplice) Pedagógiai Akadémián és a Pozsonyi Komenský Egyetemen pedagógus diplomát szerzett. A tanárképző főiskola elvégzése után pedagógusként dolgozott a következő településeken: Pitvaros, Bradlo, Miava, Melcsicmogyoród és 1970 óta Sliács.

Pavol Kondač / Kondacs Pál

Pavol Kondač, prozaik, novinár, sa narodil v Sarvaši v roku 1931. Absolvoval Základnú školu Evanjelického sirotinca v Sarvaši (1941); Gymnázium Pétera Vajdu v Sarvaši (1945); Novinársku školu MUOSZ v Budapešti (1957) (MUOSZ – Magyar Újságírók Országos Szövetsége/Celoštátny zväz maďarských novinárov); Poľnohospodársku technickú školu v Budapešti (1963) a Poľnohospodársku univerzitu v Gödöllő (1968).

Pracoval ako novinár, od roku 1951 v redakcii týždenníka Naša sloboda v Budapešti, od roku 1957 ako redaktor, od roku 1977 ako šéfredaktor Ľudových novín. V súčasnosti žije na dôchodku. Je autorom prvého slovenského románu v Maďarsku. Fragmenty z jeho prozaickej tvorby vyšli v antológii Výchonky (1978). Je tiež spoluautorom antológie próz Pramene (1982). V roku 1991 sa stal členom Maďarskej asociácie spisovateľov.

Diela/Művei: zbierka krátkej epiky Onemelő izba/Az elnémult szoba: próza-kötet (1983); romány: Hrbolatá cesta/Rögös út (1984); Neskory návrat/Késői vizsgatérés (1987); znovuvydaný dvojjazyčný román Neskory návrat/Útban hazafelé (2012) vydal Nonprofit Kft. Legatum v roku 2012. Na základe tohto vydania sa daný román uverejňoval v roku 2014 na pokračovanie v časopise Szarvas és vidéke/Sarvas a jeho vidék. Román do maďarského jazyka preložila Alžbeta Katarína Ardelánová. Ezt a művet a Legatum Nonprofit Közhasznú Kft. kétnyelvű formában Neskory návrat/Útban hazafelé címmel adta ki újra 2012-ben, Árgyelán Erzsébet Katalin fordításában. A kétnyelvű könyvet a Szarvas és Vidéke című folyóirat folytatásokban közölte 2014-ben.

Vyznamenania/Díjai: Vynikajúci pracovník (1967), Za výbornú prácu (1972); Strieborný stupeň Radu práce (1979); Za našu národnosť (1979).

Kondacs Pál, prózaíró, 1931-ben született Szarvason. Iskolái: Szarvas, Evangélikus Árvaházi Elemi Iskola, 1941; Vajda Péter Gimnázium, 1945; Budapest, Maglódi Úti Mezőgazdasági Technikum, 1963; MÜOSZ Újságíró Iskola, Buda-

pest, 1957; GATE Mezőgazdaságtudományi Kar, agrármérnök, 1968. 1951-től a Naša sloboda (Szabadságunk) című szlovák hetilap munkatársa volt, amely 1957 óta Ludové noviny címen jelenik meg. 1977-től a Ludové noviny főszerkesztője, innen ment nyugdíjba is. Ő az első magyarországi szlovák regény szerzője. Az Útban hazafelé című regénye Melis György szarvasi, szlovák származású operaénekes életének állomásait mutatja be. 1991-től tagja a Magyar Írók Szövetségének.

Kitüntetései: Kiváló Dolgozó (1967); Kiváló Munkáért (1972); Munka Érdemrend ezüst fokozata (1979); Nemzetiségünkért (1979).

Alexander Kormoš / Kormos Sándor

Alexander Kormoš, dvojazyčne píšuci básnik a prekladateľ, pedagóg, redaktor a publicista, sa narodil v roku 1941 v Pilíšskom Santove (Pilisszántó). Študoval v Budapešti v Učiteľskom ústave J. A. Komenského s vyučovacím jazykom slovenským, kde aj maturoval. Na Univerzite Loránda Eötvösa v Budapešti získal diplom stredoškolského učiteľa slovenčiny, ruštiny a filozofie. Po absolvovaní večerného kurzu mu bol udelený novinársky diplom. Počas univerzitných štúdií absolvoval v IBUSZ-e (v Spoločnosti pre turizmus, cestovanie a prepravu) večerný kurz sprievodcu turistov. Ako penzista získal aj vysokoškolský diplom v odbore spev a hudba. Na rôznych pracoviskách vykonával mnohorakú činnosť. Bol osvetovým pracovníkom Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku (DZSM), redaktorom Ludových novín, pedagógom v rodnej obci, pedagógom na slovenskom gymnáziu v Budapešti a v Békešskej Čabe, zodpovedným redaktorom slovenských učebníc a všetkých iných publikácií Slovákov v Maďarsku vo vydavateľstve Tankönyvkiadó. Bol iniciátorom, spoluzakladateľom a istý čas aj predsedom Slobodnej organizácie Slovákov (SOS), Združenia slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku (ZSSUM), je čestným členom Spolku slovenských spisovateľov, spoluzakladateľom a šéfredaktorom kultúrno-spoločenského štvrťročníka SME, ako aj spoluzakladateľom a zodpovedným redaktorom súkromného vydavateľstva Etnikum. Od r. 2001 je na dôchodku.

Diela/Művei: Polyfónia. Básne/Polifónia. Versek (1981); Polyfónia II. Básne/Polifónia II. Versek (1986); Plamene jazyka: Básne/A nyelv lángjai: Versek (1986); Spievaj s nami!/Dalolj velünk! (1988); F santofském Pilíši/A szántói Pilisben (1990); Ohnivá kytica: Lúbostná lyrika/Tűzcsokor: Szerelmi líra (1991); Okrídlóvanie kosou. Básne/Lobogó szárnyam: Versek (1995); Aforizmy a iné stručnoslovnia/Aforizmak és egyéb tömörmondások (1997); Rozdúchať stlmený plameň: Sonety/Szítsuk a lefojtott lángot: Szonettek (2003); Večne živý prameň: Básne a preklady/Örökké élő forrás: Versek és fordítások (2016).

Bol spoluautor diel: Výhonky. Antológia slovenských spisovateľov žijúcich v Maďarsku/Hajtasok: Magyarországon élő szlovák írók antológiája (1978); Fialóčka, fiala. Antológia básní pre deti/Ibolyácska Ibolya: Antológia (1980); Chodníky (1984); Je to? Antológia básní pre deti slovenských autorov z Juhoslávie, Rumunska a Maďarska/Van ilyen? Antológia (1996); Medzi nebom a zemou/Ég és Föld között: antológia (1997); Pod Pilíšom – tam je náš svet: Literárna antológia pilíšskych slovenských autorov/Pilis alatt – ott a mi világunk: Pilisi szlovák szerzők irodalmi antológiája (2009).

Kormos Sándor, két nyelven író, költő, műfordító, pedagógus, szerkesztő és publicista, 1941-ben született Pilisszántón. Budapesten tanult, és a Komenský A. J. szlovák tannyelvű tanítóképzőben érettségizett. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán szlovák–oroszl és filozófia szakos középiskolai tanári diplomát, majd nyugdíjasként ének-zene szakos diplomát is szerzett. Számos munkahelyen sokféle munkát végzett. Népművelői előadó volt a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségében (MSZDSZ), majd a Ludové noviny hetilap irodalmi rovatának szerkesztője, miközben esti tanfolyamon újságírói diplomát is szerzett. Tanított szülőfalujában, Budapesten és Békéscsabán. Később a Tankönyvkiadó Vállalatnál a szlovák nyelvű tankönyvek és egyéb szlovák kiadványok felelős szerkesztője volt. 1990-ben a Magyarországi Szlovák Írók Egyesülete és a Szlovákok Szabad Szervezete megalakulásának kezdeményezője és elnöke is volt. A Szlovák Írók Egyesületének tiszteletbeli tagja. 1988-ban a SME (VAGYUNK) irodalmi, kulturális és társadalmi folyóirat társalapítója és főszerkesztője. 1995-től az Etnikum kiadó felelős szerkesztője volt. 2001 óta nyugdíjas.

Ondrej Krupa / Krupa András (1934 – 2015)

Ondrej Krupa, etnograf, spisovateľ a vedecký pracovník, sa narodil v roku 1934 v dedinke Csanádalberty. Zomrel v roku 2015 v Békešskej Čabe. Strednú školu vyštudoval v Slovenskom Komlóši a maturoval v Csongráde. Po maturite pokračoval v štúdiách na Filozofickej fakulte Segedínskej univerzity, kde získal aj doktorát. Pôsobil v Békešskej Čabe, venoval sa zberateľskej a výskumnej práci v oblasti ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku. Pričinil sa o založenie župného periodika Békési Élet a zborníka Národopis Slovákov v Maďarsku, do ktorých prispieval výsledkami svojich výskumov. V rokoch 1959–1990 pracoval v župnej organizácii TIT (Tudományos Ismeretterjesztő Társulat/Vedecká spoločnosť pre

šírenie poznatkov rôzneho charakteru) v Čabe. Bol spolupracovníkom Slovenského výskumného ústavu Zväzu Slovákov v Maďarsku a čestným členom Slovenskej národopisnej spoločnosti Slovenskej akadémie vied v Bratislave. Vyučoval na Katedre slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Segedínskej univerzity a na vysokej škole v Békešskej Čabe.

Ondrej Krupa napísal viacero monografií so slovenskou tematikou, publikoval takmer päťsto štúdií a článkov. Vo svojich dielach približuje ľudové zvyky, kalendárne obyčaje, svet povier, folklór Slovákov v Maďarsku a folklór okolitého maďarského obyvateľstva.

Výber z diel/Válogatás műveiből: Výročné sviatky Slovákov v Békešskej Čabe a okolí/Jeles napok a Békéscsabán és környékén élő szlovákoknál (1971); Na Čabianskej túrni (1979); Poverý, zaklínadlá, bosorky/Hiedelmek-varázslatok, boszorkányok (1983); Rozprávky naničky Žofky/Zsófia néni meséi című kötet (1984, 1990, 2011); Humor ľudu/Népi humor (2000); Malý slovenský národopis/Kis szlovák néprajz (1999); Omrvinky detského folklóru (2002) a ďalšie. Bol spoluautorom diel Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku/A magyarországi szlovákok néprajzi atlasza (társszerző) (1994) a Kalendárne obyčaje I., II., III./Naptári szokások I., II., III. (1996, 1997, 1998).

Krupa András, néprajzkutató, tudományos munkatárs, 1934-ben született Csanádalbertiben, 2015-ben Békéscsabán halt meg. A csongrádi Batsányi Gimnáziumban érettségizett. Érettségi után a Szegedi Tudományegyetem magyar szakára vették fel, ahol második szakként a történelmet is felvette, a doktorátusát is itt szerezte meg. Az egyetemen került közel a néprajzhoz. Békéscsabán a magyarországi szlovákok népi kultúrája gyűjtésének és kutatásának szentelte életét. Fontos szerepet játszott a megyei Békési Élet és a néprajzi gyűjteményes kötet – Szlovákok Néprajza Magyarországon – létrehozásában, amely hozzájárult ahhoz, hogy a kutatások eredményei megjelenhessenek. 1961-től a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Békés megyei titkára volt, 1991-től a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézetének alapító és főmunkatársa, továbbá tiszteletbeli tagja a Pozsonyban működő Szlovák Tudományos Akadémia Szlovák Néprajzi Társaságának. Aktívan részt vett a kutatásokban, emellett tanított a szegedi egyetemen és a békéscsabai főiskolán. Őt alkalommal vállalta a békéscsabai néprajzi nemzetiségkutató konferencia szervezését.

Több szlovák témájú monográfiát írt, közülük néhányat társszerzővel, ezek csaknem ötszáz tanulmányt, cikket tartalmaznak. Munkássága során a magyarországi és környékbeli szlovákok népi szokásait és népi hiedelemvilágát, Békés hiedelemmondáit, valós történeteit és folklóráját dolgozta fel. Az etnikai csoportok közötti sajátos kapcsolatokat is vizsgálta.

Andrej Medvegy / Medvegy András (1941 – 2005)

Andrej Medvegy, prozaik, sa narodil v Čabačúde v roku 1941. Zomrel v meste Senondrej (Szentendre) v roku 2005. Základnú školu absolvoval v Čabačúde. Maturoval v Budapešti na slovenskom gymnáziu. Po absolvovaní Vysokej školy pedagogickej v Segedíne pracoval 16 rokov ako učiteľ. V rokoch 1976 – 1990 bol kultúrnym pracovníkom Zväzu Slovákov v Maďarsku. Od roku 1980 uverejňoval svoje prózy a preklady v týždenníku Ľudové noviny, v slovenských časopisoch a v periodiku Náš kalendár. Bol spolutvorcom a redaktorom antológie Pramene (1981).

Diela/Művei: Starý strom nepresadíš – kniha obsahuje jeho zozbierané poviedky/Az öreg fát át nem ülteted – a könyv tartalmazza egybegyűjtött elbeszéléseit (1986).

Medvegy András, prózaíró, 1941-ben született Csabacsúdon, ahol általános iskolai tanulmányait végezte. A budapesti szlovák gimnáziumban érettségizett. A Szegedi Tanárképző Főiskola elvégzése után 16 évig dolgozott tanárként. 1976–1990 között a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségében dolgozott. Az 1980-as évektől jelennek meg művei és fordításai a Ľudové noviny című szlovák hetilapban és a Náš kalendár című periodikában. Társszerzője volt a Pramen (Források) című antológiának 1981-ben.

Tibor Mótyán / Mótyán Tibor

Tibor Mótyán, kultúrny pracovník, sa narodil v Sarvaši v roku 1950 v slovenskej remeselníckej rodine. Ako osvetár strávil štyridsať rokov aktívnym šírením maďarskej a slovenskej kultúry v mestskom, ako aj sálašskom prostredí. Dobro ovláda svoju rodnú sarvašskú aj spisovnú slovenčinu.

Bol zakladateľom a osem rokov predsedom Kultúrneho spolku sarvašských Slovákov Vernosť, pre ktorý zároveň vybral názov, a dvadsať rokov pôsobil ako predseda Slovenskej samosprávy mesta Sarvaš. Pestoval partnerské vzťahy so Slovenskom a tiež podporoval slovenské literárne vydavateľstvo v Sarvaši. V priebehu mnohých rokov bol predsedom Náboženského výboru Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku. Je organizátorom slovensko-maďarských a tiež cirkevných vzťahov medzi evanjelikmi. V súčasnosti je na dôchodku. Básne a spisy publikuje v Novinkáre nad Kerešom.

Diela/Művei: Pamätnica/Visszatekintő: Dvanásť rokov Slovenskej samosprávy mesta Sarvaš/A sarvasi Szlovák Önkormányzat 12 éve (red./szerk.) (2008).

Mótyán Tibor, népművelő, 1950-ben született Szarvason. Kisiparos család gyermekeként nevelkedett szlovák ajkú rokoni közösségben. Népművelőként negyven évet töltött el aktívan a magyar és a szlovák kultúra terjesztésében, városi és tanyai környezetben egyaránt. Anyanyelvi szinten beszéli a szarvasi szlovák köznyelvet és az irodalmi nyelvet is.

Alapítója, névadója és nyolc éven át elnöke volt a „VERNOST” Szarvasi Szlovákok Kulturális Körének. 1995-től húsz éven át volt elnöke Szarvas Város Szlovák Önkormányzatának, s e funkciójában ápolója a szlovák testvérvárosi kapcsolatoknak, és támogatója a helyi szlovák irodalmi kiadványozásnak. Elnökként több éven át irányította az Országos Szlovák Önkormányzat Hiteleti Bizottságának a munkáját. A szlovák–magyar evangélikus egyházi kapcsolatok szervezője. Jelenleg nyugdíjas. Írásai megjelentek a Novinkár nad Kerešom – Slovenská príloha Týždenníka – Szarvas és Vidéke című periodikában.

Gregor Papuček

Gregor Papuček, bász, sa narodil v Mlynkoch (Pilisszentkereszt) v roku 1938. Zákładné vzdelanie získal v budapeštianskej slovenskej škole. Maturoval v roku 1958 na slovenskom gymnáziu v Békešskej Čabe. Študoval v Budapešti na vojenskej dôstojníckej škole, kde v roku 1961 nadobudol hodnosť poručíka. Už ako dôstojník študoval slovenčinu na Univerzite Loránda Eötvösa v Budapešti, diplom získal v roku 1984. Ako dôstojník spojovacej služby slúžil vo Vacove, od roku 1978 pôsobil ako tlmočník a prekladateľ v Budapešti. V roku 1993 odišiel do dôchodku ako podplukovník. Básne začal písať už na základnej škole (1949). Uverejňoval ich v Našej slobode, neskôr v Ľudových novinách. V roku 1958 získal cenu v literárnej súťaži DZSM (DZSM – Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku/Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége). V roku 1975 sa zaraďil do prúdu literárneho života Slovákov v Maďarsku. Bol nielen tvorcom, ale aj mnohostranným organizátorom literárneho života Slovákov v Maďarsku. Bol zakladateľom Literárnej sekcie MV DZSM, ktorá vznikla v roku 1981, a do roku 1988 bol aj jej prvým predsedom.

Diela/Művei: Zbierky básní pre dospelých/Versgyűjtemények felnőtteknek: Pilísske ozveny/Pilisi visszhangok (1982); Ako mám ďalej žiť/Hogyan éljek tovább (1983); Tvrdé hrudy/Kemény rögök (1988); Dozvuky/Utóhangok (1994); Nezabúdaj/Nefelejts (1998); Dvomi chodníkami/Két ösvényen (2002); Na tom našom nátoni/Favágó helyünkön (2009); Úsmevné epitafy/Humoros sírfeliratok (2010); Jesenná/Őszi (2015); Sedliacky Apolón/Parasztapolló (Molnár M. Eszter fordítása) (2016).

Zbierky básní pre deti/Versgyűjtemények gyerekeknek: Hrajme sa!/Játszunk! (1990); Keby svet bol drozdom/Ha a világ rigó lenne (Weöres Sándor fordítása) (1997); Konvalinky/Gyöngyvirágok (2003); Zaspievajme si!/Énekeljünk! (2004); Zaspievajme si s Debničkou!/Énekeljünk a Debničkával! (megzenésített versek CD-n) (2007).

Papucsek Gergely, költő, 1938-ban született Pilisszentkeressten. Általános iskolai tanulmányait a budapesti szlovák iskolában végezte. 1958-ban érettségizett a Békéscsabai Szlovák Gimnáziumban, majd a Budapesti Egyesített Tiszti Iskolában tanult, ahol 1961-ben hadnaggyá avatták. Már tisztként végezte el a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának szlovák szakát. 1984-ben kapta meg a diplomát. Mint híradótiszt szolgált Vácott, majd 1978-tól Budapestre kerül fordító- és tolmáctiszti beosztásba. Innen alezrederi rendfokozatban vonult nyugdíjba 1993-ban. Verseket már az általános iskolában kezdett írni (1949). A Naša sloboda (Szabadságunk) című újságban, majd később a Ľudové noviny (Népújság) hetilapban jelentette meg őket. 1958-ban díjat nyert az MSZDSZ irodalmi pályázatán. 1975-ben kapcsolódott be a magyarországi szlovák irodalmi életbe. Nemcsak irodalmi alkotó, hanem az irodalmi élet egyik sokoldalú szervezője is. 1981-ben alapítója, majd 1988-ig első elnöke volt az MSZD irodalmi szekciójának. A pilisszentkeresztli népmesék gyűjteményének és hat antológiának a társszerzője. Tiszteletbeli tagja a Szlovák Írók Egyesületének, és tagja a Magyar Írószövetségnek.

Juraj Šóti / Sótyi György (1920 – 2015)

Juraj Šóti, bász, sa narodil v roku 1920 v Békešskej Čabe. Mol slovenský pôvod, písal v čabianskom nárečí, patrí do početnej skupiny slovenských ľudových autorov v Maďarsku. V Čabe ukončil základnú školu, neskôr pokračoval v štúdiách, vyučil sa za obuvníka a čížmára. Nastúpil na vojenskú službu, ktorú skončil ako vyslúžený vojak. Tridsať rokov pracoval vo svojom remesle. Neskôr sa stal zamestnancom štátnych železníc, kde pracoval do dôchodku.

Básne začal písať v roku 1991. Písal dvojjazyčne, niektoré básne majú maďarskú verziu. Bász, sa narodil v roku 1920 v Békešskej Čabe. Mol slovenský pôvod, písal v čabianskom nárečí, patrí do početnej skupiny slovenských ľudových autorov v Maďarsku. V Čabe ukončil základnú školu, neskôr pokračoval v štúdiách, vyučil sa za obuvníka a čížmára. Nastúpil na vojenskú službu, ktorú skončil ako vyslúžený vojak. Tridsať rokov pracoval vo svojom remesle. Neskôr sa stal zamestnancom štátnych železníc, kde pracoval do dôchodku.

Básne začal písať v roku 1991. Písal dvojjazyčne, niektoré básne majú maďarskú verziu. Bász, sa narodil v roku 1920 v Békešskej Čabe. Mol slovenský pôvod, písal v čabianskom nárečí, patrí do početnej skupiny slovenských ľudových autorov v Maďarsku. V Čabe ukončil základnú školu, neskôr pokračoval v štúdiách, vyučil sa za obuvníka a čížmára. Nastúpil na vojenskú službu, ktorú skončil ako vyslúžený vojak. Tridsať rokov pracoval vo svojom remesle. Neskôr sa stal zamestnancom štátnych železníc, kde pracoval do dôchodku.

Díala/Művei: Plameň sviečky: Básne a drobné prózy/A gyertya lángja: Versek és kisprózák (2007).

Sótyi György, költő, 1920-ban, Békéscsabán született, szlovák gyökerű családban. A magyarországi szlovákok csabai szlovák nyelvjárási népi írók csoportjához tartozik. Csabai elemi iskolai tanulmányai után kitanulta a cipő- és csizmakészítés mesterségét. A katonai szolgálat után harminc évet dolgozott cipészmasterként. Később munkahelyet váltott, a Magyar Államvasutaknál helyezkedett el, ott dolgozott nyugdíjazásáig.

1991-ben kezdett el verset írni. A szerző két nyelven írta verseit, sokszor van szlovák nyelvű versének magyar verziója is. A szlovák költő munkáiban a csabai szlovák nyelvjárást használta. Alkalmanként illusztrálta is verseit, és nagyon szeretett rajzolni. Ezenkívül élvezte az éneklést is. Verseivel gyakran sikeresen vett részt az irodalmi versenyeken, például Kardoskúton. Ő volt a vezetője a nyugdíjasok Haán Lajosról elnevezett honismereti klubjának.

Pavol Samuel / Számuel Pál (1927 – 2000)

Pavol Samuel, básnik, sa narodil v roku 1927 v Slovenskom Komlóši, kde absolvoval aj evanjelickú základnú školu. Začal študovať slovenčinu na Vysokéj škole pedagogickej v Budapešti, ale ju nedokončil. Pracoval na rôznych miestach ako robotník, napr. v Geofyzikálnom ústave v Slovenskom Komlóši. Prvé slovenské literárne dielo, ktoré bolo v Maďarsku publikované po roku 1945, bola antológia literárnych prác s názvom Hrušky mamovky Špiakovej (1955) podľa rovnomennej básne Pavla Samuela uverejnenej v tejto zbierke. Debutoval zbierkou veršov Perly ľadu (1987). Posmrtné vyšla jeho druhá kniha básní Pred odchodom (2002). Poéziu publikoval v krajských novinách, časopisoch, ročníkach, kalendároch a antológiach v Maďarsku.

Vysokoškolský profesor Aladár Králik charakterizoval literárnu tvorbu Pavla Samuela takto: „Samuelove verše vyvolávajú dojem celkom zvláštnej originality a svojou neobyčajnou formou, kultivovanosťou i ľahostajnosťou, sugestívnou náladovosťou kraskovského symbolicko-impresionistického charakteru vzbudzujú nemalú pozornosť.“ (ZROD, 1985).

Díala/Művei: Hrušky mamovky Špiakovej/Spiák mamóka körtéi (spoluautor/társszerzője) (1955); Perly ľadu/Jég gyöngyei (1987); Pred odchodom/Elmúlás előtt (publikované posmrtné) (2002).

Számuel Pál, költő, 1927-ben született Tótkomlóson, ahol evangélikus elemi iskolába járt. 1950-ben Budapesten, a Tanárképző Főiskolán tanult, de tanulmányait nem fejezte be. Több helyen dolgozott egyszerű munkásként, például a tótkomlósi geofizikai műhelyben. Első versei a Spiák mamóka körtéi című antológiában jelentek meg (1955). 1987-ben pedig a Jég gyöngyei című önálló kötetével debütált. Posztomusz jelent meg verseskötete, az Elmúlás előtt (2002). Versei megjelentek még szlovák újságokban, magazinokban, évkönyvekben, naptárakban és antológiákban.

Králik Aladár főiskolai tanár találóan jellemzi irodalmi munkásságát: „A Samuel versek azt a benyomást keltik, hogy egy nagyon különleges, eredeti és szokatlan formájú, szuggesztív, különleges hangulatú, szimbolikus – impresszionisztikus karakterű jellegzetességeket felmutató verseket író költőről van szó.” (Zrod, 1985.)

Ondrej Zelenánski / Zelenyánszki András

Ondrej Zelenánski sa narodil v roku 1940 v Békešskej Čabe (Nagyrév/Veľká Marast'). Má slovenský pôvod, jeho rodičia rovnako ako on dobre hovorili po slovensky. Jeho materinským jazykom bola slovenčina. V škole sa naučil po maďarsky. Absolvoval poľnohospodársku a tlačiarenskú odbornú školu. 25 rokov pracoval v Békešskej Čabe v tlačiarňi Kner. Neskôr založil vlastné nakladateľstvo. Okrem iného bol v jeho tlačiarňi vytlačený aj Čabiansky kalendár. Táto publikácia aj jemu ponúkla možnosť písať o živote slovenského ľudu, o vlastných pocitoch a príbehoch. Básne v maďarskom jazyku píše väčšinou priateľom. V súčasnej dobe okrem tlačiarenskej práce vykonáva aj poľnohospodárske práce a zaoberá sa chovom holubov.

Jeho básne boli publikované v Čabianskych kalendároch.

Zelenyánszki András 1940-ben született Békéscsabán. Szülei szlovák anyanyelvűek voltak, jól beszéltek a szlovák nyelvet (ő maga is). A nagyréti tanyasi iskolában sajátította el a magyar nyelvet, emellett szlovákul is tanult. Középiszkolai végzettségei: mezőgazdasági technikum és nyomdaipari szakközépiskola. 25 évig dolgozott a békéscsabai Kner Nyomdában. Később saját nyomdaipari céget alapított. Többek között a Čabiansky kalendár periodikumot is évekig az ő nyomdájában nyomtatták. Ez a kiadvány is arra készítette, hogy a szlovák emberek életét, érzéseiket, történeteiket szlovákul írja meg. A magyar nyelvű verseket főleg különböző évfordulókra írja. Jelenleg nyomdai munkái mellett mezőgazdasági munkával és díszgálamb-tenyésztéssel foglalkozik.

Versei a Čabiansky kalendár periodikában jelennek meg.

Fotók

Fotografie

Bagyinszki Zoltán

Fuhl Imre – Imrich Fuhl

Lefoczky Péter

Milyó Pál

Szárazmalom (Szarvas)

Szárazmalom (Szarvas)

István Malom (Békéscsaba)

Szlovák Tájház (Békéscsaba)

Gabonamúzeum (Békéscsaba)

Körös

Szarvasi holtág

Gabonamúzeum (Békéscsaba)

Tájház (Tótkomlós)

Szlovák Tájház (Csabai a füstön)

Csabai Kolbászfesztivál

Lovas kocsi

Tájház (Tótkomlós)

Szlovák Tájház (Békéscsaba)

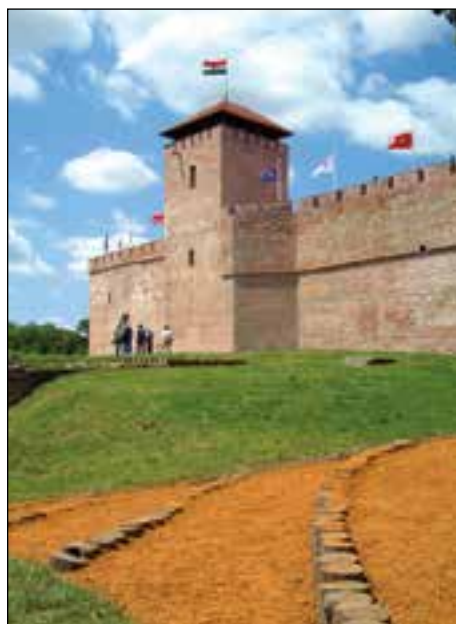
Evangélikus templom (Tótkomlós)

Evangélikus templomok (Békéscsaba)

Evangélikus templom (Mezőberény)

Gyulai vár

Szanazug

Városerdő

Karzat (templom, Békéscsaba)

Ablakból

Torony (Tótkomlós)

Fények

Szarvasi emlék

Kilátás

Tető

Bajusz

Formaritmus

Betűk a múltból

Zsebóra

Csat (J. D.)

J. Dolnozemský néprajzi tárgyai

J. Dolnozemský gyűjtemény

J. Dolnozemský gyűjtemény

J. Dolnozemský gyűjtemény

Népviselet 1.

Népviselet 2.

Ostor (J. Dolnozemský gyűjtemény)

Nappali fények

Esti fények

Városkép (Szent István tér, Békéscsaba)

Tűzijáték Csabán

Kondorosi csárda mellett

Fogathajtás

Szántás

Ívek

Hófúvásban

Téli fények

Csabai naplemente

Esti fények

Felhők alatt

Aszály

Körösök vidéke

Tükröződés

Kalász

Egy irányban

Pergő szoknya

Gyors ütemben

Tanyavilág

Párban

Sorolás

Alföldi horizont

Nyitvatartás

Sárfogó

Az én kicsi tanyám

Összetartozás

Kis mise

Árnyéka önmagának

Emléktábla

Nyomok a múltból

Kísért a múlt

Fesztivál van

Nosztalgia

Több kolbász, mint szalonna

Ami összeköt

Okolo Körösu

Békéscsaba látképe

Körbálák

Aratás

Búzamező tanyával

A fotográfusok életrajza

Životopisy fotografů

Bagyinszki Zoltán

Bagyinszki Zoltán, fotográfus, 1954-ben, Budapesten született. Nógrádban, Galgagután sok időt töltött gyermekkorában, amely település nagyrészt szlovákok lakta kis falucska. Szlovák kötődését az apai család jelentette. Többször nyaralt a nagyszüleinél, felmenőinél, akik szlovákul beszéltek. Kazincbarcikán, Miskolcon és Szegeden végezte iskoláit. A Tisza-parti városban tanári, népművelői, majd kulturális menedzseri oklevelet szerzett. 42 éve él Gyulán. Érdeklődésének középpontjába a művészet, a műemlékek világa, a magyar történelem, a képi világ került. 20 éve aktívan fotózik, tagja a gyulai Székely Aladár Fotóklubnak és a gyulai Október 23. Alapítványnak. A kastélyokról készült fotói és könyvei révén a Magyar Történelmi Családok Szervezete 1998-ban tiszteletbeli tagjává választotta. Húsz témakörben, több mint 100 alkalommal volt kiállítása Magyarországon és Európa sok-sok városában. Honlapján rendszerezetten több mint 1300 témában közel 40.000 fotó látható. Weboldalát egyre többen keresik föl, közel 2 millió látogatója volt az utóbbi években.

Művei: Szerzőként, társszerzőként 1998–99-ben jelent meg első két könyve a magyar kastélyokról, ezt követően a várakról. Később a Kossuth Kiadónál megjelenő könyvsorozatának címe és témaköre a Magyar Építészet volt. A történelmi Magyarország legjobb alkotásait hat kötetben, kb. 2000 színes fotó elkészítésével mutatta be szerzőtársaival. Fotóival, tevékenységével ott volt a Gyula Régen és Ma könyvsorozat első kilenc albumának megszületésénél. 35 könyv szerzője, társszerzője. Elkészítette 4 kötetben, 650 oldalon Erdély részletes bemutatását is.

Díjai: Wlassics Gyula-díj, 2009; Gyula Város Szolgálatáért kitüntetés, 2005, 2015; Honvédelemért ezüst fokozat, 2016.

Fuhl Imre/Imrich Fuhl

Fuhl Imre költő, műfordító, fotográfus, 1961-ben született Pilisszentkereszten. A budapesti szlovák gimnáziumban érettségizett, majd elvégezte a pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának újságíró szakát. 1983-tól 2011-ig a Budapesten megjelenő Ludové noviny, szlovák nemzetiségi hetilap, szerkesztőjeként dolgozott (1991/92-ben, illetve 2002 és 2007 között főszerkesztőként). Nyolc éven át a luno.hu internetes portál szerkesztője is volt, amelyet 2004-ben alapított. 2011 óta üzemelteti és szerkeszti az oslovma.hu (Magyarországi Szlovák című független portált), 2015-től a SlovakUm Non-profit Közhasznú Kft. ügyvezető igazgatójaként tevékenykedik. Szlovák anyanyelvén és magyarul 16 éves kora óta jelennek meg versei, rövid prózái és egyéb írásai. Több antológia társszerzője, számtalan kiadvány szerkesztője, eddig három önálló kétnyelvű verses kötete

jelent meg. Meglepő újszerűséggel dolgoz fel olyan hagyományos témákat, mint például a nemzetiségi lét, demokrácia, igazság és a szerelem.

A kötetben fordítóként és fotográfusként szerepel. Rendszeresen fotózik, képeit a világhálón kívül kiállításokon is láthatja a közönség. Az antológiában az Alföldről készült fotói jelennek meg.

Imrich Fuhl, básnik, prekladateľ, fotograf, sa narodil v roku 1961 v Mlynkoch (Pilisszentkereszt). Maturoval na budapeštianskom slovenskom gymnáziu a absolvoval odbor žurnalistika na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Od roku 1983 do roku 2011 pracoval ako redaktor (v rokoch 1991 – 1992 a v rokoch 2002 – 2007 ako šéfredaktor) týždenníka Ludové noviny. Osem rokov bol redaktorom prvého internetového portálu Slovákov v Maďarsku luno.hu, ktorý založil v roku 2004. Od roku 2011 pôsobí ako zakladateľ, prevádzkovateľ a redaktor nezávislého slovenského portálu oslovma.hu – Slovák v Maďarsku a od roku 2015 je konateľom neziskovej verejnoprospešnej s. r. o. (spoločnosti s ručením obmedzeným) SlovakUm, je tajomníkom VPN ZSM (Verejnoprospešná nadácia Zväzu Slovákov v Maďarsku – Magyarországi Szlovákok Szövetsége Közhasznú Alapítvány).

Básne a krátke prózy začal publikovať ako gymnazista, a to vo svojom materskom jazyku (v slovenčine) aj v maďarčine. Je spoluautorom viacerých antológií a redaktorom mnohých publikácií. Doposiaľ vydal tri samostatné dvojjazyčné zbierky básní. Prekvapujúco novým spôsobom spracúva také tradičné témy, ako je napríklad demokracia, národnostné bytie, pravda a láska. Venuje sa aj fotografickej tvorbe, fotky uverejňuje okrem internetu aj na výstavách. V antológii ponúkame jeho preklady a fotografie s názvom Dolná zem.

Díala/Művei: Nemé slová/Néma szavak (1995); Vyzliecť slová/Levetköztetni a szavakat (1991); Čierno-biela mozaika/Fekete-fehér mozaik (1986); Herczeg Tamás/Zmena sveta: Preklady/Világ-váltás: Fordító (1998); Pod Pilíšom – tam je náš svet: antológia/Pilis alatt – ott a mi világunk (2008).

Lehoczky Péter

Lehoczky Péter, fotóriporter, 1972-ben született Békéscsabán, értelmiségi családban. Felmenői, édesapja és nagymamája révén szlovák beszédkörnyezetben élte gyermekéveit, nagyapja tanyasi iskolában oktatta a gyerekeket szlovák nyelven. Ő vezette vissza a családfát az 1700-as évek elejéig, egészen a felföldi, lehotai (Királylehota) ősökig. Iskoláit a 10. Sz. Általános Iskolában kezdte (1978–1986), majd a Hugonnai Vilma Egészségügyi Szakközépiskola gimnáziumi osztályában (1986–1990) érettségizett, ezután a Koós Károly Szakképző Iskolában (1990–

1992) szerzett fényképész-bizonyítványt. Ezzel párhuzamosan a videóoperatőri képesítést is megszerezte (1993). Szegeden, a József Attila Tudományegyetemen végzett újságírói tanulmányokat (1994–1996). 1992-től a Népújság Kft., illetve a Békés Megyei Hírlap fotóriportere. Számtalan kiállításon szerepelt Békés megyében, Békéscsabán, Budapesten, Kaposváron és az ország több pontján. Több tucat könyvben jelentek meg képei, illusztrációi. Külföldi munkái során több időt töltött Kínában, Thaiföldön, Norvégiában, Ukrajnában stb. Figyelemmel kíséri a Békéscsaba és környékén élő szlovák nemzetiség tevékenységét, kulturális eseményeit, választásait. Életében nagy szerepet kapnak a kulináris élvezetek, több szakácskönyvet illusztrál, fotóival mutatja be őseink tradicionális étkezési szokásait, kiemelt figyelmet fordítva a legjellegzetesebb szlovák ételekre is.

Művei: Disznótoros gasztronómia című kötetben (2009).

Díjai: Pálffy Albert-díj (2006); Belügyminisztérium által adományozott Aranyplakett (2002).

Milyó Pál

Milyó Pál, fotográfus, Békéscsabán született 1947-ben. Szlovák kötődése családi ágon szüleitől és a nagyszüleitől ered. A szülei egymás közt csak szlovákul beszéltek. Az apa gazdálkodó volt a Csaba melletti gerendási tanyákon, majd 1951-ben a család beköltözött Békéscsabára. Tanulmányait Békéscsabán, a szlovák iskolában végezte 1953–1958-ig, ezt követően, 1958-1962 között, a VII. Sz. Általános Iskolában fejezte be. 1965-ben villanyszerelői képesítést szerzett, és azonnal munkát is vállalt. 1978-ban, szakközépiskolai érettségi után, a Szentesi Erőszármú Technikumban végzett, majd az azt követő években a budapesti Számítástechnikai Koordinációs Intézetben elvégezte a számítógép-üzemeltető és -fejlesztő szakot. 1983-tól a MÁV Számítástechnikai Üzemegységén dolgozott egészen 2005-ig, nyugdíjazásáig. Azóta egy váltással gyerekkori hobbijának él. Fotózik, lokálpatrióta, és tagja a Magyar Fotóművészeti Alkotócsoporthoz Országos Szövetségének (MAFOSZ). Képeit kiállításokon és a világhálón láthatja a közönség.

Szlovák gyökerű, kötődésű szerzők művei magyar nyelven

*Diela autorov so slovenskými
väzbami v maďarskom jazyku*

A mi Alföldünk

A mi Alföldünk című irodalmi antológia a szlovák irodalmi hagyományok felkutatására és bemutatására vállalkozott. Célja a régióhoz kötődő irodalmi értékek megőrzése és megismertetése; a kulturális köztudatba történő beemelése.

A kötet a Dél-Alföld történelmi, társadalmi és kulturális viszonyainak sajátos, irodalmi reprezentációja; így az irodalmiságon túl a szlovák–magyar együttélés szépirodalmi dokumentuma is.

Az alkotók, korosztályi összetételéből adódóan, a múlt felé irányuló tematikai kötődések felszínre kerülését, az elmúlt életforma élményeit, az anyanyelvi kultúrában való részvétel és részesülés igényét fejezik ki. Ezért válik fontossá a családi gyökerek keresése és felderítése, az élő kapcsolatok ápolása. Azonban az egyéni s a közösségi sors organikus fenntartása egyre nehezebb. Ebből a hiányérzetből fakadhat az is, hogy az eredeti s a kapott szülőföldre való ragaszkodás: a tájhoz, a természeti kultúrához, az épített környezethez való tartozás tematizálása, a néprajzi tudat és tárgyi rekvizitumainak megőrzése és megidézése előtérbe kerül a verses és a prózai írásokban. Az írott s a beszélt anyanyelv szépirodalmi transzformációiban az archaizáló irodalmiság s a szlovák népi nyelvi dialektus hagyományai egyaránt fellelhetők.

A vállalt szlovák tudat és kötődés a vegyes összetételű etnikumok együttéléséből származó sajátos s az egyetemes értékeket prezentáló integratív szemléletből fakad. A szépirodalmi s a dokumentatív jellegű témák megjelenítése az együttélés tapasztalatait és tanulságait kínálja.

Az esztétikai megformálás különbözőségei és hasonlóságai interkulturális jellegre, az etnikai és kulturális identitás sajátos összefonódására is utalnak. A hivatásos s az autodidakta szerzők szövegeinek különbözőségeiben azonban figyelemre méltó emberi és társadalomtörténeti értékek szemlélhetők.

A szerzők életrajzában s a szépirodalmi szövegeknek az összeolvasása az antológia egy másik értelmezési lehetőségét nyitja meg. A szövegek kontextusának megismerése a szlovákság történelmi útjának fordulataiba, az egyéni sorsok alakulástörténetébe vezetnek az olvasót.

Összességében élményköltészettel és prózával, a szubjektív megszólalás intimitásával, az egyéni és a szlovák közösségi kontextus társadalmi és emberi hatásaival, továbbá dokumentálható emlékek irodalmi transzformációival találkozhatunk az antológiában.

Az antológia, műfajiságából eredően, különböző verses és kisepikai alkotásokat tartalmaz, melyeket a régió szlovákságának s az elszármazott, de e kultúrtájhoz kapcsolódó szerzők jelenítenek meg. A szerkesztő elhivatottsága és értékmentő munkája teszi egységes szemléletűvé az antológiát.

Virágne Horváth Erzsébet

Áchim Pál

Riport egy sertéstartó gazdával

Békéscsabán már hagyománya van a kolbászfesztiválnak. Az alábbi írásomban a kissé bepityózott gazda és riporter párbeszédét lehet olvasni, akik kolbászkészítésről és egyebekről diskurálnak.

– Jó napot, gazduram! Vézna Aladár vagyok a helyi újságtól.

– Jó napot kívánok! Ártány Vendel vagyok.

Vau-vau-vau – komondor kutya zavarja meg a társalgást.

– Nem mész el innen! Mindjárt elkapja a nadrágját.

– Nagyon mérges kutyája van, gazduram.

– Mérges, amióta megvettem, a postásunk megjavította a százméteres síkfutás rekordját – hahotázik nagyokat.

– Látom, szép komondor.

– Igen, az. Azt mondta a fiam, hogy vesz egy Komodor számítógépet. Utána megvette ezt a komondor kutyát, mert egészen jól illenek egymáshoz. Még a színük is megegyezik. Na, tessék beljebb fáradni a konyhába! Foglaljon helyet minálunk!

– Köszönöm szépen. Ej, Vendel bátyám, de isteni pálinkaszagot érzek! Talán még van abból, melyet három évvel ezelőtt tetszett főzni?

– Hova tetszik gondolni? Az már lefolyt, mint a Duna vize Nagymarosnál – elővesz a szekrényből egy üveget és poharakat. – Ezt tessék megkóstolni! Ez már az idei. Egészségünkre!

– Egészségünkre! Kicsit hangos ez a pálinka, gazduram.

– Hangos, a csuda vigye el. Ha öntök magamnak, még a harmadik szomszéd is észreveszi, és szalad az üres pohárral. Vendel komám, szeretnék tőled venni egy kis pájinkát, szeretném megkóstolni. Mindig evvel jönnek, de még soha nem vettek, a rosseb egye meg! Na, öntök még egy kupicával.

– Jaj, köszönöm szépen, gazduram. Nem riport lesz ebből, hanem riport, ha ilyen sokat iszom – kacag nagyokat. Vendel gazduram, én az ön sertésállományáról szeretnék érdeklődni.

– No, akkor menjünk ki az udvarra, az ólhoz!

– Menjünk, gazduram, így lesz életszagú a riport.

– Hát szag, az van itt bőven. Tessék megnézni, hát nem aranyosak?

– Nagyon szépek. Gazduram, az ismerőseimtől azt hallottam, hogy ön rabgazdaságot tart fenn.

– Valóban, jól tetszett hallani, húsz disznót tartok rabságban – mosolyog a bajusza alatt.

– Mennyi időt töltenek itt az elítéltek?

– Itt, ha körbe tetszik nézni, a cellákban zömében életfogytiglanosok vannak. Itt, ebben a cellában, a szabadulósok vannak. Mindjárt kiszabadulnak az Alkat-raszról, na, miket beszélek, az ólból, mert elfelejtettem őket becsukni. A következő cellában a feltételes szabadlábra kerülők vannak. Őket azzal a feltétellel szoktam szabadlábra helyezni, hogy visszatérnek a cellába. Ők általában a jó magaviseletűek.

– Nagyon súlyos ítélet vár az elítéltekre?

– Súlyos, súlyos, van, amelyik a két mázsát is megüti. Engem is megüt a guta sokszor, mert nincs mit adni nekik.

– Nincsenek lebilincselve az elítéltek?

– Nincsenek lebilincselve. De lebilincselő érzés bennük gyönyörködni.

– Mihez van joguk az elítélteknek?

– Hát, kérem szépen, elsősorban a szabad véleménynyilvánításhoz. Ez tulajdonképpen a legfontosabb dolog a demokráciában. Ők azonnal tüntetnek, ha nincsenek valamivel megelégedve. El is tüntetnek mindent a vályúból. Természetesen művelődhetnek, olvashatnak. Mindig megolvassák a részükre adott kukoricaszemeket. Egy dolgot még érdekességként el tudok mondani. Ha este nem tudnak alomba merülni, én mint gazda, egyesével kell hogy alomba ringassam őket – mutatja is közben a mozdulatokat. – Ez részemre kötelező – hamiskás mosoly kíséretében várja a poén hatását. – Amit még nem mondtam, hogy látogatókat is fogadhatnak. Zömében nőivarú elítélteink vannak, és természetesen hímnemű látogatók jönnek. Tetszik ismerni azt a dalt, hogy zúg az erdő, bűg a koca stb?

– Természetesen ismerem, Vendel bátyám.

– S per ma is két hímnemű látogatónk volt, és nagyon kell vigyázni, mert ezek a látogatók mindig el akarnak dugni valamit – pukkadozik magában.

– Gazduram, mikor szokták eldönteni, hogy mikor melyik elítéltet fogják a vesztőhelyre vinni?

– Az ítélet bírói döntés alapján történik. Bíró szomszéd szokott átjönni, ő segít a döntés meghozatalában. Én és a Pap szomszéd szoktunk lenni az ülnökök. Így ülünk hármásban, és kortyolgatunk a pájinkából. Feleségem, mint gyorsíró, ő jegyzeteli le, hogy hány pohárkát gurítottak le a szomszédok. Be kell vallanom, hogy nagyon nehezen jön a döntés, mert nagyon hozzánk nőttek az elítéltek, meg a pájinkás üveg – pukkadozik.

– Gazduram, az elítéltek az ítélet-végrehajtás előtt siralomházba kerülnek – huncutul mosolyog magában.

– Igen, pontosan így van, jól tetszik mondani. Még azt is elmondom magának, mert végeztem egy kis kutatást evvel kapcsolatban, hogy miért nevezik siralomháznak. Tulajdonképpen én egy napig nem adok nekik enni az ítélet-végrehajtás előtt. Tehát sivalkodnak, mint a fába szorult féreg. Tehát, sir a disznó, és alom van alatta, ezért siralomház. Tetszik érteni?

– Értem, nagyon érdekes, hogy magának még erre is van ideje. Tulajdonképpen az ítélet-végrehajtás hogyan történik?

– Az ítélet-végrehajtást párbajhoz tudnám hasonlítani. A disznót vesztőhelyre kísérő böllérek párbajt vívnak az elítélttel. Elő is szokott fordulni pár baj ezekben az esetekben.

– Kik vannak jelen az ítélet-végrehajtásnál?

– Általában bárki, de orvos mindig jelen van. Orvos szomszéd szokott nekem segíteni.

– Ilyenkor értesítik a hozzátartozókat?

– Nem szokjuk, mert az elítélt az utolsó röfögés jogán értesíti még a tizedik szomszédot is, SMS formájában.

– Pap jelen szokott lenni a szertartáson?

– Természetesen, Pap szomszéd mindig jelen van. Ő szokott pár keresetlen szót mondani az elhunytól. Hogy például élhetett volna még a szegény elhunyt, hiszen alig érte el a hetvenet, vagyis a hetven kilót. Meg hogy nyugodjunk békében, nem fog már elszaladni.

– Nem tudom, gazduram, szokás-e még errefelé a szertartás után a tor?

– Természetesen, tor az mindig van, meg toros káposzta is. Ez el nem maradhat. Itt még mindenkinek van lehetősége pár szót mondani az elhunytól. Általában dicsérő szót. Mert ugye az elhunytól jót, vagy semmit.

– Gazduram, ha már itt vagyok, szeretném magától megkérdezni, hogy hogyan kell finom kolbászt készíteni.

– Ácsi, álljunk meg egy szóra! Ez így nem fog menni. Először öntök ebből a rece-ficei kisüstiből. Ez mindjárt megmozgatja az agytekevénnyeket.

– Öntsön, gazduram! Lehet, hogy jobban tudom majd követni a diskurzust.

– Visszatérve az eredeti kérdésre, én sajnos nem fogom tudni megmondani a finom kolbász receptjét, mert nyolcvan évre titkosítottam, kétnullás lisztbe dugtam a receptet – hahotáznak nagyokat mind a ketten.

– Ej, de sajnálom, gazduram! Talán már én sem fogom megélni azt a nyolcvan évet.

– De azért talán mégis el lehetne valamit árulni, Vendel bátyám?

– No, hát valamelyest azért el lehet mondani. Hát kérem szépen, legelőször is az alapanyag a legfontosabb. Az ember nap mint nap a buszon, az utcán elég sok disznósággal találkozik. Nos, ebből nem lesz jó kolbász. Én, kérem szépen, szeretem a bokszt, mint sportot. A disznókat is eszerint osztályozom. A pehelysúlyba sorolom őket úgy száz kilóig. Utána következik a félnehézsúly, úgy százötven kilóig. A nehézsúlyba a száznyolcvan kilótól felfelé sorolom, nos, ezekből lehet a legjobb kolbászt készíteni.

– Végtelenül érdekes ez a besorolás, ilyet még nem is hallottam – kacarászik.

– Mikor van egy kis időm, akkor mindig meg szoktam nézni egy-két izgalmas mérkőzést az ól mellett állva. Ha már nagy a baj, akkor be szoktam dobni az anyósomat, jaj, bocsánat, egy cső kukoricát – pukkadoznak mind a ketten.

– Gazduram, nem is annyira unalmas ez a falusi élet, mint ahogy az ember gondolná.

– Ha megvan az alapanyag, utána készítünk egy hunlapot. Tulajdonképpen hun itt, hun ott fogunk disznót vágni a télen, mert ugye nagy a rokonság. A hunlapot a feleségem szokja csinálni. Eléggé pletykás asszony, és tőle egyből megtudja mindenki, hogy ki mikor fog vágni. A fejében több adat van, mint száz flopilemen – fogja a pocakját, és nagyot nevet magában.

– Gazduram, fantasztikus fejlődésen mentek önök keresztül itt, faluhelyen, hunlap, meg ilyesmi...

– No, visszatérve az eredeti kérdésre. Ha megvan az alapanyag, és a disznótor időpontja, akkor elő kell készíteni a hozzávalókat. Például a legfinomabb pájinkát, amit általában a böllérek ízesítéséhez szokjuk használni. Paprikát nem kell beszerezni. Egy disznótorban egyébként is paprikás a hangulat. Például akkor, ha a böllérek nagyon megbarnították szegény párát. Túlzásba vitték a szalmás vagy manapság gázos szoláriumot. Ez akkor szokott előfordulni, ha a gazda napolaj helyett sok pájinkát ad a bölléreknek.

– Gazduram, disznótorkor bor szokott lenni az asztalon?

– Szokott, szokott, elsősorban egri leányka. Az már csak hab a tortán, ha vacsorakor egy bögyös menyecske ül az ölemben – húzza ki magát büszkén az asztal mellett ülve.

– Most jutott eszembe az a kedves nóta: Lányok a legényt jól megbecsü-csüljétek. Ha beteg is, ágyba fe-fektesseitek. Fe-fektesseitek a zöld paplanos ágyba, nyomjatok csókot a részeg pofájára – közösen énekelnek.

– No, álljunk meg egy szóra! Ez disznótorban így nem működik. Ha jányokat, asszonyokat az ágyba fektetjük, akkor nem lesz finom kolbász, hanem zabigyerek, édes pajtikám.

– Ve-Vendel gazduram, már annyit fo-folyósított ide a garatomba kifolyólag ebből a rece-ficei kisüstiből, hogy már a hamut is mamunak szólítom. Dú-dúdolja csak tovább a fülemben a fo-fontos infókat!

– Na, ide figyelj, dara, gara, drága pajtikám! Na, nézd csak, mán én is idegen nyelven beszélgetek veled. Látom, hogy to-tolmács kell ide ehhez a ripor-toro-riportocskához. Di-disznótor reggelén pájinkás ízesítés után be kell menni az ólba, hogy az utolsó di-diskurzust elvégezzük a ki-kiszemelt párával.

– Mi-mi-mi-mi-mi mozog a zöld leveles bokorban? Azt gondoltam, hogy egy róka, meg egy nyúl. Se nem róka, se nem nyúl, komám asszony meg egy úr, ugrott ki a zöld leveles bokorból-búl – dalolnak közösen.

– Amikor megtörténik az a bi-bizonyos kézfogó, akkor kö-következik a bevonulás a meccs helyszínére. Re-remélem, tudsz követni, édes pa-pajtikám, mert ugye kicsit virágnyelven pro-próbálom neked tolmácsolni a fo-fontos dolgokat.

– Kékre van a, kékre van a rácsos kapu festve. Mi-mindent rögzíték itt a flo-flopilemezemen ko-kolbászok docense – Aladár a fejéhez mutat: – Máris írom aztataja disszertációt a ssz-szalámikészítésről.

– Ácsi! Zöldre van és nem kékre festve egyetlen tubicám. Látom már, kezd k-kékülni az ábrázatod ettől a recece-ficei kisüstitől. Fo-folytatom a mélyre ha-hatoló előadást. Tehát megtörtént az elbe-bebeszélgetés, és a le-lelki felkészítés, akkor kö-következik a meccs he-helyszínére va-való elvonulás. Ez általában vi-vigyázzmenetben tö-történik. Ez nagyon sz-szigorú előírás papa-pajtikám. Meg kell adni a szépségét a do-dolgoknak.

– Ha, az egész dülöngélve kezdődik, akkor a ga-gazdának az egész ce-ce-re-móniát meg kell ismételni, édes csi-csillagom.

– De eztet a dolgot, csa-csak valami marha aktakukac tanálta ki. A gyakorlatban ez egészen másképp tö-történik.

– Vigyázzmenetben? Marhajó! – Vézna Aladár hasát fogja a röhögéstől. – Dúdold cs-csak tovább, hallgatlak.

– Mindenki ke-kezet fog a di-disznóval, van, aki a farkánál. No, most egy nagyon fontos dologra oda kell kacsintani, bocsika, pislantani.

– Mi-mire kell odapislogni, kolbászok do-docense?

– Hogy édes pa-pajtikám, nehogy a gazda fü-fülét és farkát fogják meg a kísé-rők, mert az jobban fog visítani, mint a kétmázsás disznó. Ez után kö-következik a már előre begyakorolt reográfia, rederográfia, koreográfia szerint az ólból való kivonulás, édes pajtikám. Öntök még egy csi-csipetnyit, mert látom, hogy nem tudsz velem masírozni ebben a végtelen bonyolult és ko-komplex témában.

– Öntséd csak pa-pajtikám, ide a ga-gallérom mögé!

– A kivonulás az ólból tá-tánclépésekben történik. Egyet jobbra, kettőt balra. Aki ebben nem járatos, előtte a gazdának rö-rögtönzött táncórát kell tartani az udvar közepén. Ebben sokat segít a házi pájinka. Amikor az egész ki-kivonulás megkezdődik, akkor már nem a gazda az irányító, hanem a disznó. A fiam szokja eztet a ki-kivonulást felvenni videjóra, és állítólag vi-videókli-klipre szokja felhasználni. Na, amikor odaérkezünk a meccs helyszínére, és tegyük fel, de csak tegyük fel, nem sikerül a disznót ledönteni, akkor döntetlent kell kihirdetni. A disznó visszaszalad az ólba. Akkor a ga-gazdának egy újabb mé-mérkőzésre kell kicsa-csa-csalogatni a disznót, me-mert ugye ez pre-per-pere-presztízskérdés. Itt vagy még, dara-gara-drága, egyetlen firkászom?

– Itt vagyok, de fo-folyósítsál még egy icipicit ebből az ágyas pájinkából, mert mindjárt ágynak esem.

– Igyál, é-éds pajtikám! Ha a disznó nem fogadja el az újabb kihívogatást, akkor egy kis bo-bo-borravalót kell nekije adni ku-kukoricacsó formájában. Ha végre sikerül ki-kicsalogatni a di-disznót a következő mérkőzésre, és vízi-mértékkel vízszintesre he-helyezni, akkor amellik böllérnek kinyiladozik a

bicska a zsebében, az szokja megszúrogatni szegény párát. Ezután jön a reklám, édes cimbikém.

– Mi-mi-micsoda? Kinek nézel te engem, te azt hiszed, hogy én most jöttem a ha-hatos gyorssal?

– Ekkor a szű-szúraskor jön a reklám, mert a tizedik szo-szomszéd is megtudakolja táviratilag és SMS formájában, hogy nálunk nagy di-disznóságok, di-disznószű-szúrogatás történik. A tévében is ha-hangosak a reklámok, édes egyetlenem. Odáig eljutottunk, hogy a ve-versenyző fekszik a földön, ekkor a gazdának nyolcig kell számolni. Ha nem áll fel, akkor vége a mérkőzésnek. Az is előfordul, hogy a ve-versenyző felugrik, és folytatja to-tovább a bö-böllérekkel a mérkőzést. Ettől izgalmas és nem unalmas az egész, édes, egyetlen fi-firkászom.

– Írom, amit cs-csacsogsz itt nekem szá-számomra idegen aspektusban. Tehát, ha fekszik a di-disznó, akkor nyolcig kell számolni. Hej, de részeg vagyok rózsám, mint a csap, nem aludtam három éjjel, három nap. Haza mennék, jaj, de nem tudok, hajnalig rózsám nálad maradok – közösen énekelnek.

– Ha már fekszik a gazda, bocsika, a disznó, ezután jön a drága szo-szolárium, teljes fürdés és kö-körömápolás. Ezek ugye, mind pénzes dolgok. Ha evvel a sze-szertartással készen vagyunk, srévizavé, akkor kö-következik a véres összetűzés a konyhában.

Vézna Aladár nevetőgörcsöt kap.

– Véres összetűzés a konyhában? Marhajól!

– Tudod, édes cimbikém, ekkor jön a re-reggeli. Hagymás vért szokjuk ki-kitűzögetni a tányérból pájinkás aláfestéssel. Reggeli után jön a bontás. Nem a bo-borosüvegbontás. Aztat már előző este felbontottuk, hogy szinkronba legyünk a terminoló-lógiával. A boros üveget a fejénél bo-bontogatjuk, a di-disznót vagy a hasán, vagy a hátán bontogatjuk, édes pa-pajtikám. Ha a gazda a hátán fekszik iljenkor, akkor a disznót természetesen csak a hasán lehet bo-bontani.

– Sót kell tenni a kolbászba, pro-prepro-professzorom?

– Nem, nem, nem, nem, nem, nem, nem megyünk mi innen el, míg minket a házigazda bunkós bottal ki nem ver – éneklük közösen.

– Édes, egyetlen firkászom, honnan veszed ezt a csa-csiságot? Disznótor előtt két héttel már mindenki be van sózva a csa-családban. Én már voltam olyan di-disznótorban, ahol só sót követett, és tudod, mi lett belőle?

– Finom kalbász, Vendel bátyám.

– Elmész abba a bi-bizonyosba, pajtikám! Só, sót követett, és tömegverekedés lett belőle. Felejtse el eztet a sót! Mindjárt szóba elegyedünk evvel az ágyas pájinkával.

– Na, na, idefigyelj cim-cimbikém, mi-mivel csak a di-didisznbontogatásig jutottunk, majd egyszer újból bele-pi-pislantunk ebbe a témába. Öntsél még egy ku-kupicával útravalóul. Én most megyek, csó-csó-kollak, édes Vendel bátyám.

– Szervusz, édes, egyetlen fi-firkászom!

Balogh István

A tótkomlósi Ujhelly család

(Részletek a Békés békétlenség című kötetből)

Ujhelly Izrael keresztény erdélyi kisnemes volt, s a szabadságharc környékén Makóra került, ahol megismerkedett Stern Máriával, egy helybeli vallásos zsidó család lányával. A keresztény fiatalember beleszeretett a lányba, de a család csak abban az esetben egyezett bele a frigyebe, ha a fiú felveszi a zsidó hitet. Miután erre sor került, a fiatalember az Izrael nevet kapta, elvette feleségül Stern Máriát, és az 1850-es években Tótkomlóson telepedtek le. Ujhelly Izrael két fia, József és Ferenc rőfösüzletet nyitott a település központjában. Ferenc az 1870-es években vette feleségül Landesfeld Márkus lányát, Landesfeld Júliát. Házasságukból öt gyermekük született. Ujhellyné 1886-ban, fiatalon elhunyt. Ezután vette feleségül Eischlitzer Hannát, akitől hét gyermeke született. A testvérek, féltestvérek együtt nőttek fel.

Ármin volt a legidősebb fiú, 1875-ben született, az 1900-as évek elején Békéscsabára költözött, megnősült, és a Rosenthal malom könyvelője lett.

Sándor 1879-ben született, Kistelekre költözött, megnősült, egy lányuk született, Ágnes. A család az 1930-as években Szegedre költözött, a szülők itt haltak meg.

János 1880-ban született, 1906-ban megnősült, feleségül vette a békéscsabai Rosenthal Margitot, és ebben az évben megnyitotta a Kossuth utca 10. szám alatt fatelepét és cementárugyárát. A házaspárnak négy gyermeke született: István, Miklós, Ferenc és Ágnes.

Ujhelly János lánya, Ágnes emlékezett vissza családjára

„Édesanyám egy békéscsabai földbirtokos családban született, Rosenthal Margitnak hívták. A birtokukon éltek Békéscsaba környékén, majd az első világháború körül beköltöztek Csabára, ahol nagymamámék egy szép házban éltek a központban. Édesanyám húszévesen került Komlóra, az édesapám akkor nyitotta meg a fatelepét és cementárugyárát, amit jól menő kereskedéssé fejlesztett. Apámat 1914-ben elvitték katonának, s bár én csak a háború után születtem, azt elmesélték, hogy 1918-ban sokat szenvedtek, féltek, kimenekültek a tanyára, a Barackos-dűlőbe. A háború után a komlósi elemi majd polgári iskolába jártam, és ebben az időben gondtalan, felelősségmentes életet éltünk. A család baráti körébe tartoztak keresztények is, zsidók is, pl. a fakereskedő Leipnikék és Adamkovics

gyógyszerészek, de minthogy maga a család is elég terebélyes volt, gyakran összejöttünk, beszélgettünk. Az öreg házban, ahol a második nagymama, a Somló Laci bácsiék és az Ujhelly Gyuri lakott, volt egy nagy terasz asztallal, székekkel, nyugágyakkal, az udvarban gondozott rózsakerttel, itt gyűltünk össze délutánként, átjöttek Vasék is, Aladárék is, és lényegében együtt volt ilyenkor az egész komlósi família, s persze állandóan voltak vendégek is.

A család nem volt különösebben vallásos, de arra emlékszem, hogy a hosszúnapot azt mindig megtartottuk, a szüleim ilyenkor egész nap ott voltak a templomban. Az édesapám nem a vallásossága, hanem a hitközségi adója révén volt jelentős tagja a hitközségnek.

1934-ben meghalt az édesanyám, én ekkor végeztem el a komlósi polgárit, és Békéscsabára mentem továbbtanulni a líceumba. Édesanyám halála után Békéscsabán éltem Tardoséknál, akik édesanyám révén voltak rokonaim. Anyám egyik nővére, Olga ment feleségül dr. Tardos Dezső ügyvédhez, és született egy lányuk, Kató, aki Frenkelné lett, Orosházán éltek. Olga azonban a szülés után gyermekágyi lázban meghalt, s Dezső bácsi elvette elhunyt feleségének nővérét, Ella nénit. Ebből a házasságból született meg a második lány, Olly (Olga). Tardosék Békéscsabán, a Szent István téren laktak egy emeletes házban. Az emeleti lakás ki volt adva, mi a földszinten laktunk, szép, tágas lakás volt, sokba került a fenntartása, de Tardosék jómódúak voltak, Dezső bácsi volt a csabai neológ hitközség elnöke, tekintélyes, jól menő ügyvédi irodát vezetett. Az udvar felől pedig Dezső bácsi húga élt a férjével, az udvar felől teraszt építettek, a nagy kert az Élővíz-csatornáig nyúlt le. Dezső bácsi napközben az irodában volt, délután elment a Casinóba, Ella néni olvasott és vizitbe járt.

Lánykorom emlékei Békéscsabához fűznek. Rendszeresen jártunk moziba, rengeteget táncoltunk, szórakoztunk, itt voltak az első udvarlóim. Ollyval eljártunk Gavenda Béla Tánc- és Illemhelyére, ahová természetesen Ella néni és Dezső bácsi is elkísértek minket, de miután egyik alkalommal megláttak egy párt kézen fogva egy padon, szigorúan megtiltották, hogy még egyszer odamenjünk. Persze, mi igyekeztünk valahogy túljárni az eszükön, s azt mondtuk Margitnak, a cselédnek, hogy mondja meg az Ella néninek, hogy látogatóba mentünk az Etelka nénihez, Ollyék rokonához. Persze, a cselédlány nem mert hazudni a nagyságos asszonynak, s ahogy este megérkeztünk, Ella néni jókora pofonnal fogadott minket, én ezt is megúsztam, mert behúzódtam egy zugba, Ollyt körös-körül kergette a szobákon át, de végül megunt és abbahagyta. Este a vacsoránál elmondta Dezső bácsinak is a történeteket, akinek egyik fülén be, másikon ki, nem különösebben foglalkoztatta a probléma.

Miután elvégeztem a liceumot, hazaköltöztem Tótkomlóra, az apámhoz, ez már a világháború kezdetén volt. Az 1940-es évek elején nálunk lakott néhány évig

Ujhelly Zsuzsi, a nagyváradi unokatestvérem. 1944-ben, miután bejöttek a németek, visszaköltözött a szüleihez Nagyváradra. Ezután rövidesen kiadták a zsidórendeleteket, a sárga csillagot, s májusban bezártak minket a gettóba, ami Tótkomlóson az Iczkovits-házban volt, a főtéren, itt még habár egymás hegyén-hátán, de ágyban aludtunk. Június végén a csendőrök szóltak, hogy elvisznek, s már előző este néhány ronggyal a kezünkben kizártak minket a házból, az udvaron kellett feküdnünk a földön. S habár nyár volt, nem tudtuk, hogy mi következik, hová megyünk, ezért ketten Wahlberg Niával betörtünk egy ablakot, bemásztam és megtömtem egy hátizsákot az apámnak és magamnak melegebb ruhákkal is. Az volt a szerencsém, hogy minden körülmények között feltaláltam magam, és soha sem voltam beijedve. Hajnalban bevagoníroztak, és vittek minket Békéscsabára, ahol már ott volt a gettóban Ella néni a lányával, Katóval és unokájával, Marianne-nal. Olly Mezőtúrra ment férjhez, onnan vitték el, Dezső bácsi nem volt ott, ők nem kerültek ide rögtön. A gyűjtőtáborban, a zsúfoltságban, a latrinák között bármelyik pillanatban járvány törhetett ki, s amikor hallottuk, hogy indul egy szerelvény, akkor én rögtön szóltam Katónak, hogy menjünk el együtt, azonban Ella néni kijelentette, hogy szó sem lehet róla, addig ő innen el nem mozdul, amíg nem muszáj, a Dezső bácsival akar találkozni. Semmilyen holmi nem volt nála, csak a férjének a ruhái, és megrögzötten hajtogatta, hogy ő a Dezsővel akar találkozni. Nem volt mit tenni, elbúcsúztunk. Kató nem hagyhatta egyedül az anyját, ottmaradt vele. Így kerültek Auschwitzba. Soha többé nem láttuk őket, Ella néni akkor már hatvanéves volt, Katónak pedig ott volt a nyolcéves kislánya.

Mi, nyolcvanan, egy vagonban mentünk Debrecenbe, utána pedig tovább, nem tudom pontosan, mennyi ideig utaztunk, de arra emlékszem, hogy általában mi, fiatalok álltunk, körülbelül tizenöten, és váltottuk egymást, hogy legalább az öregek le tudjanak ülni. Egyszer éjfél felé megállt a szerelvény, szirénázás közepette holtvágányra toltak bennünket. Wahlbergné kinézett a vagon drótozott ablakán és azt mondta: Csehországban vagyunk. Azután visszavittek minket Debrecenbe, ismét motozás, amelynek során az apámnak elvették a kesztyűjét. Én erre rettenetesen felháborodtam és addig jártam, ameddig egy csendőr nem intézkedett, és az apám vissza nem kapta a kesztyűjét. A fiatal csendőr pedig megkérdezte: ki az úriember, aki elvesz, vagy aki visszahozza? Mondtam, hogy maga egy úriember. Jellemző, hogy ez volt a legnagyobb problémánk. Majd megint belöktek minket egy vagonba, és mentünk Strasshofba. Ott egy pár napot töltöttünk, majd megint vagonba raktak, és mentünk tovább. Ekkor még velünk voltak Wahlbergék és az Ujhelly Gyuri. Az apámmal Pirbach Schremsbe kerültünk, ahol kőbányában dolgoztunk. Reggel ötkor Appel, irány ki a bányába, estig munka, és így ment ez napról napra. Wahlberg Jenővel, testvérével, a Niával, az anyjukkal és az apámmal feküdtünk egy priccsen, de volt ott szegedi bankigazgató, meg egy zsidó börtöntöltelék is, szóval

mindenféle népség. Én állandóan kiszöktem a táborból élelmet szerezni, a csillagot azonnal levettem, s volt, hogy a szomszédos falu csendőrije hozott vissza a lágerbe. Az orosz előnyomuláskor felszámolták a lágerünket, és elvittek minket Bergen-Belsenbe, majd onnan akkor tavasszal átkerültünk Theresienstadtba. Itt ért minket a felszabadulás. A felszabadulás másnapján kitört a járvány, én összepakoltam a hátizsákunkba, és valahol összekoldultam egy kis pénzt, amit a cseh teherautósoknak adtam. A csehek kimehettek a táborból, ezt használtam ki. A kocsí fülkéjébe rejtettek el minket a sofőrök, letakartak pléddel és ránk ültek, így jutottunk ki Theresienstadtból. Elvittek minket Prágáig, ahol akkor már működött egy zsidókat segítő iroda, ott kaptunk némi élelmet, és egy vonatra raktak bennünket, ami Budapest felé ment. Útközben azonban megállt a szerelvény, mert egy sebesült orosz katonát szállító vonatnak kellett elsőbbséget adnunk. Én rögtön fogtam az apámat, és a várakozás ideje alatt átszálltam arra a vonatra, s így 24 órán belül Budapesten voltam, a többiek, akik ottmaradtak, két hét múlva érkeztek meg, újra letetvesedve, éhesen, mert ők még két hetet töltöttek el összezsúfolva a vagonokban. Az apámmal Pesten a Bethlen térre irányítottak, ahol hatalmas tömeg, felfordulás volt, mindenki kérdezgette, hogy nem láttam-e ezt, meg azt, s én ott álltam az apámmal, akinek teljesen tönkre volt menve a lába, mert éhségödémája volt, alig bírt megállni. Hiába könyörögtem, senki sem törődött velünk egészen addig, ameddig ki nem tört rajtam a hisztéria és elkezdtem ordítani: legalább az apámnak adjatok egy ágyat! Erre végül odafigyeltek, lefektettem és kimentem, leültem a hátizsákomra, és másfél év után először sírva fakadtam. Ekkor odajött egy nő, először meg sem ismertem, megszólított: te nem az Ujhelly Ági vagy? Egy komlósi Grosz nevű cipőkereskedő lánya volt, ők már korábban Pestre költöztek, elmondta, hogy tegnap találkozott a Vas Bözsivel, és most azonnal szól neki. A Bözsi egy óra múlva ott volt, és magával vitt a lakásába. Itt találkoztam két nap múlva Feri bátyámmal, aki már hazajött a munkaszolgálatból. Miklós bátyám nem jött haza, Pista pedig csak 1948-ban, orosz hadifogságból, teljesen lebetegedve, s rövidesen meg is halt. Mi az apámmal Szegedre mentünk még 1945-ben, a komlósi lakásunkat nem kaptuk vissza. Csak ekkor találkoztam Sándor Lacival, aki Olly férje volt, és ekkor tudtam meg, hogy mi történt velük. Ella néniéket megölték Auschwitzban, de Dezső bácsi Strasshofba került, és itt találkozott Lacival és Ollyval. A felszabadulás után rögtön elindultak, Pozsony alatt az úton legéppuskázták őket. Dezső bácsit a pozsonyi kórházban amputálták, belehalt, Olly egyidős volt velem, 25 éves, szép, fiatal lány, túlélte a deportálást, nem hagyta, hogy amputálják a lábát, egy hét múlva vérmérgezésben halt meg. Laci hazajött, beszélünk, de azután nem láttam többször. 1946 tavaszán kivándoroltam Franciaországba, ahová 1956-ban Feri bátyám is kijött a feleségével.”

(Ujhelly Ágnes 2004 decemberében halt meg, 86 éves korában, Párizsban.)

Tevan Zsófia visszaemlékezése

„A Tevan-család, őseim III. Károly idejében, 1718-ban a szlovák telepeseikkel együtt Árva megyéből érkeztek Békéscsabára. Nagyapámnak, Tevan Adolfnak tíz gyermeke született, ő alapította meg a híres nyomdát, amelyet Andor gyermeke vitt tovább.

Első fiuk, Sándor, fiatalon meghalt, tehát kilenc gyermek érte meg a felnőttkort.

Gizella 1884-ben született, árja párja volt, férje, dr. Südy Ernő keresztény gyógyszerész volt, két gyermekük született, Ernő és Erzsébet, Békéscsabán éltek.

Flóra 1888-ban született, dr. Révész Sándor fogorvoshoz ment feleségül, két lányuk született, Békéscsabán éltek.

Andor 1889-ben született, nyomdász és könyvkiadó lett, három gyermeke született, Békéscsabán éltek.

Ferenc 1891-ben született, gépészmérnök lett, megnősült, gyermeke nem született.

Édesapám, Rezső, 1893-ban született, építészmérnök lett, megnősült, két gyermeke született, én, Zsófia és az öcsém, György.

Ilona 1896-ban született, iparművész lett, Budapestre költözött, férjhez ment, két fia született.

Erzsébet 1899-ben született, dr. Böhm Józsefhez ment feleségül, Kondorosra költöztek, egy lányuk született, Ágnes, házukat édesapám tervezte.

Margit 1901-ben született, ötvösművész lett, Budapestre költözött, egy fia született.

László 1903-ban született, filozófus lett, Békéscsabán élt német feleségével és két fiával.

Szép fiatalkorom volt, édesapám szociáldemokrata volt, ilyen szellemben nevelkedtünk, elleneztek a Horthy-kort, nem voltunk vallásosak, de eszünkbe sem jutott, hogy kikeresztelkedjünk. Apám az első zsidótörvény után angliai álláslehetőséget kapott, amin azért természetesen elgondolkodtunk, de én határozottan elleneztem, mert olyannyira ragaszkodtam a magyar kultúrához, amelynek a család is részese volt elég jelentős mértékben, hogy el sem tudtam képzelni máshol az életemet. Nyaranta a család Szanazugban jött össze, létrehozták az Auróra-kört, amely hangversenyeket és előadásokat tartott, szerepelt itt Bartók Béla, Basilides Mária, egy alkalommal a berlini filharmonikusok is.

Apámat és Andor bátyját, mint baloldaliakat, internálták, Békéscsabán pedig kijelölték a zsidóházakat, ahová mindenkit beköltöztettek, a család nagyobbik része a nagymamával együtt Révész Sándorék házában volt, mi anyámmal, öcsémmel együtt bekerültünk egy zsidóházba, ahol együtt voltunk Perlroth Mendel feleségével, Szabinával, két kis gyermekével, a hatéves kislával, Alfréddal és az egyéves kislányával, Évával, idős anyósával és Lángnéval, akinek egy kisgyereke volt. A ház Perlrothék tulajdona volt, az összeköltöztetés előtt műkö- és mozaik-

lapgyártó üzeme volt a családnak. Szabka lengyelországi menekült zsidó volt, akinek családját addigra már megölték, tudta, hogy a zsidókkal mi történik, s ez is megerősített engem abban, hogy nem hagyhatjuk magunkat. Perlroth Mendel és az élettársam, Braun Laci, aki a Braun malmos családból származott, együtt voltak munkaszolgálatosok Ukrajnában, ők is ismerték egymást.

Ha nem is tudtuk, hogy mi fog velünk történni, abban biztosak voltunk, hogy semmi jó nem vár ránk. Engem egyik nap a házból elvittek a lakásunkba, ahová a helyi Gestapo-főnök költözött be, régen Laczó Andrásnak hívták, csabai tót volt, Németországba ment, ott lett belőle Lacz Henrik. Kihallgattak engem, mondván, hogy titkos rádióállomás volt a lakásunkban. Minthogy ez nem volt igaz, semmit sem tudtam mondani, viszont megtudtam, hogy ő költözött be a házunkba.

Az összeköltöztetésben hallottuk, hogy ki fognak minket vinni az országból, amit pedig Szabkától hallottam, elég volt hozzá, hogy elszánjam magam, és megszökjünk. Először egy éjjel kicsempésztük Szabka kislányát, a kőfalon keresztül adtuk ki a keresztény Kaufmannénak. Szabka sírva borult rám: „Soha többé nem fogom látni.” Hankó Mátyás keresztény vízvezeték-szerelő a felszerelésével bejött a házba, és polgári személyi lapokat adott, amelyekhez Tevan Andor fiának, Tevan Pál unokabátyámnak a felesége, Molnár Klára kiírta néhány nyomdai munkásnévét, ezeket írtuk a személyi lapokra, amelyekért eljött Hankó Mátyás, és a városházáról születési anyakönyvi kivonatokat hozott ezek alapján. A kiállításuk dátuma 1944. június 13., tehát kevesebb, mint egy héttel korábban készültek, minthogy minket a gyűjtőtáborba vittek volna.

Szabkát próbáltam rábeszélni a szökésre, de hajthatatlan volt, félt a lebukástól a lengyel akcentusa miatt. Miután mi kiszöktünk a házból, ő, kisfia és idős anyósa ottmaradt, Lángék is megszöktek utánunk néhány nappal, és vonattal Pestre utaztak. Mi, dr. Südy Ernő nagybátyám vejének, Balla Alajosnak a lakásában, a Rusz-házban rejtőztünk el, mert a Balla család kint nyaralt Szanazugban. Anyámon és öcsémen kívül velünk volt Tevan Pálné és Révészék egyik lánya, az unokatestvérem, Kata. Teljes csöndben voltunk, még a WC-t sem szabadott lehúzni. A lehúzott redőnyökön keresztül láttuk a dohánygyár felé tartó menetet, majd hallottam a német vezényszavakat, a vagonajtók csapódását a több ezer ember – közte két nagyamám és rokonaim – bevagonírozásakor.

Egyik nap egy cédulát toltak be az ajtó alatt „nyisd ki” felirattal. A szomszéd Rusz Józsefné írta, aki szudétanémet nő volt, egy fazék ételt hozott át nekünk. Körülbelül tíznapos bujkálás után jött el a továbbszökés ideje. Először engem és Tevan Pálnét vitt fel Balla Alajos egy esti vonattal Pestre, egy garnizállóba, az Opera mögé, ahol nem kérdezték, hogy kik vagyunk. Következőleg felhozták anyámat, öcsémet és Révész Katát. A keresztény Zsille Zsigmond, felesége és fia, Zsille Győző bújtatta el anyámat és öcsémet 23 másik zsidóval.

Én kivettem egy albérletet a VIII. kerületben, a Baross tér környékén. Mikor 1940-ben nem vettek fel egyetemre, fényképészségédnek tanultam, s nálam volt Balla Alajos fényképészségédjének munkakönyve. Így otthonról Kiss Erzsébet néven mentem el, és Kürti Máriaként álltam munkába. A fényképészet, ahová felvettek, egy úgynevezett Török Fotó nevű műterem volt az Andrássy út 60.-ban, a nyilasházban. Itt fotókat nagyítottam, és rengeteg német katonával találkoztam. A légiriadók alatt sem mertem lemenni az óvóhelyre, mert sokkal nagyobb biztonságban éreztem magam a műteremben, mint a rengeteg nyilas között a pincében. Több helyen is voltam ezután, legutóbb a Pajor Szanatóriumban cselédkedtem.

Egy alkalommal felfedezték a bujkáló öcsémet és a többieket, anyám épp nem volt ott. Elvitték őket az óbudai téglagyárba, ahonnan a nyugat felé tartó meneteket indították. Mikor megtudtam, hogy mi történt, elrohantam a Vadász utcába, hogy svájci menlevelet szerezzek az öcsémnek, s bár meg is lett, addigra egy rendes magyar rendőr elengedte néhány másik gyerekkel együtt. Persze, ő akkoriban egyáltalán nem ismerte Pestet, a villamosvágányon haladva jutott el a Keleti pályaudvarhoz, ahol egy asztalosműhely elfalazott részében bújt el az anyámmal együtt, aki már ott volt.

Közben már közeledett a háború vége, ezt mindannyian éreztük, én elszöktém, miután az igazgatónő nem engedett el a szanatóriumból, és 16 kilométeres gyaloglással jutottam ki Rákoshegyre, ahol egy elhagyott házban rejtőztem el Zsille Zsigmondnéval és a fiával, Zsille Győzővel, éppen aznap vonultak ki onnan a németek. Nem sokkal később szláv szavakat hallottam, megérkeztek a felszabadítók, én azonnal kirohantam, s egy katona közülük gyorsan rám szólt, hogy rejtsem el az órámat, mielőtt meglátják. Így szabadultam fel januárban. A frontvonalon elmentem a Keletihez, a pincéhez, de az öcsém és az anyám már útban volt vissza Békéscsabára. Én ezután visszamentem Rákoshegyre, és ott vártam meg a harcok elcsitulását, s csak később mentem haza.

Otthon egy üres lakást találtunk, Lacz Henrik mindent elvitt, a villanytűzhelyünket apja tanyáján találtuk meg később. Békéscsabán tudtam meg, hogy Szabkát is Auschwitzba vitték, megölték, mert nem volt hajlandó elengedni a kisfia kezét. Férje, Perlroth Mendi és Braun Laci az orosz fronton halt meg. A két nagyamám is Auschwitzban elgázosították, édesapám Bergen-Belsenben halt meg, Tevan Flórát és férjét, dr. Révész Sándort Auschwitzba vitték, Tevan Ferenc Mauthausenben, Tevan Ilona Bergen-Belsenben, Tevan Erzsébet Theresienstadtban, Tevan László munkaszolgálatban halt meg. A kilenc Tevan-gyerekből hárman maradtak életben.

Hankó Mátyás, aki megmenekülésünkben segített, és a 23 zsidót bujtató Zsille család három tagja Izrael államtól Yad Vashem díjat kapott.

A háború után Budapestre költöztünk, itt alapítottunk családot, építészmérnöki diplomát szereztem, ma is itt élek.”

(Tevan Zsófiával, Budapest, 2004. július 1-jén készítettem a visszaemlékezést.)

Benedek István Gábor

A jaki

Vörös hajú nagybátyám, Dezső, szégyellte a nevét. Mármint a keresztnévét. Furcsának, főleg túl zsidósnak találta. Vezetéknévét, a Weiset nem kifogásolta, sőt, azt természetesnek hallotta, mondta, olvasta. Weis Manfréd például számára maga volt a „glória”. A dicsőség, az üdvösség. Pusztán a név is mérhetetlen vagyont, mi több, „A Pénzt” jelentette. Ő maga édesapjától kapott fizetést: bolti eladóként dolgozott a vasüzletükben. Nem volt ez nagy fizetség, de legalább mindenkinek biztonságot adott.

Dezső tehát úgy döntött, hogy a Dénes nevet választja. A Dénest, ami ugyebár hüvös hangzású, elegáns, becézve, bizalmasan pedig meghitt, játékos és derűs.

Dezső–Dénes ekkor már túlhaladta a húszat, mi több, néhány hónap választotta el a huszonegytől. A nagykorúságáról úgy vélte, ez amolyan bűvös szám, illik megbecsülni. Pár évvel idősebb fivéréhez, Sanyihoz fordult tehát, akivel nemcsak jóban volt, hanem bizalmas viszonyban is.

– Mondd, mit szólnál ahhoz, ha befizetnék egy jakiba? Mondjuk Csabán vagy Szegeden? Mibe kerül ott egy menet? Persze, egy szép nővel!?

Abban hamar megállapodtak: a pénz ilyenkor nem számíthat. Fontosabb a diszkréció! Sanyi testvére azt tanácsolta: Dezső–Dénes utazzon el inkább Bajára, netán Szekszárdra, mert ott, túl a Dunán, semmiképpen nem szalad össze ismerőssel, falubelivel.

– Nézd, a papa nálunk hitközségi elnök. Ha bárki meglát, és ezt egy itteni zsidónak bemondja, a hír pillanatokon belül az eljáróságra jut. És ne legyünk ott, azon az ülésen, ahol ezt a hitsorsosaink megtárgyalják! Az ilyen skandalumtól óvjon minket az Isten!

Weiséknél nyolc gyerek volt, hat fiú, két lány.

A kisebb fiúk közül Dezső–Dénest csak mostanában kezdték számba venni; különben is a fiúkat csak a bar micvótól számítják. Hani mama érzékenyen ügyelt a gyerekevek méltóságára; viselkedése leginkább a nagy nap ünneplése körül volt figyelemre méltó. És most, amikor már közeledett Dezső 21. születésnapja, félt volt, hogy a zaj, a zászlók lengetése esetleg valami zavart hoz.

A zsinagóga ebből mindig diszkréten kimarad; az ünnepeltet az állampolgársági eseményhez legközelebb eső szombaton felhívják a tórához.

Dezső–Dénes és Sanyi bátyja így hát bátran súgathott-búgathott: a jaki-ügyet tárgyalták. Sanyi időközben informálódott.

– Mégis – mondta –, inkább menj Székesfehérvárra. Oda állítólag minden hónapban új lányok érkeznek. Keresd ott a Dália-házat. Húsz százalékkal drágább, de garantáltan tiszta...

A lassan nagykorú Weis-fiúnak, ha az apja elé járul, csak egy jó mesét kell majd kitalálnia: ugyan mi keresnivalója akad Fehérváron? Meggyőző mese azonban nem volt. Aztán eszébe jutott Trattner Emil. Amikor Hajdúhadházán jesivába járt, azon a bizonyos kétszer fél éves tanfolyamon együtt tanult ezzel a győri fiúval.

Trattner igazi városi vagány volt. Örökösen üzletelt, s főleg kártyázott. Mindenkit megtanított legalább háromféle szerencsejátékra. De Dezső–Dénesre nem haragudott, amiért őt a színes lapok nem érdekelték. Most azonban Tótkomlósról levelet írt régi tanuló cimborájának. Bizalmas kérését nem akarta a m. királyi postára bízni, inkább rábeszélte a szüleit, hívják meg egy napra Trattner Emilt.

A lányok már férjhez mentek, Hugó is elköltözött. Simi rokonuk pedig kántor lett Gyöngyösön, azaz egy éjszakát a vendég Emil igazán eltölthet közöttük.

– Nyár van – érvelt Dezső –, mi minden szabadidőnket amúgy is a strandon töltjük. Legfőlőbb együtt ebédelünk-vacsorázunk, és csak a reggelit fogyasztjuk el közösen, persze az imádkozás után.

Hát így történt, hogy a szülők meghívták a jesivai barátot Komlóra. Sőt, mi több: Emil meg is érkezett! Kifelé igyekezve a strandra, megbeszélték a Nagy Titkot.

Emil jobbnak gondolta, ha barátja a 21. születésnapját nem a székesfehérvári kuplerájban töltené, hanem a győri jakiban.

Zsidó fiú, akkor, állami felső iskolába már nem mehetett: a törvények így rendelték. A győri nemes intézményben Trattner is csak egyszer volt, de a látogatásról nagyon jó emlékei maradtak. Ha most egyszerre mennek oda, fejtegette, talán a madamnál a két belépőből pár pengőt még le lehetne alkudni, s a megtakarításhoz már csak néhány fillért kell hozzátenni, hogy ők ketten a helyszínre még egyszer elmelessenek.

A két fiatalember a tervre kezét fogott, és megállapodtak a testvéri kivitelezésben.

Trattner búcsúja Dezső–Dénes számára nem volt elköszönés, sőt, inkább határozat a mielőbbi viszontlátásra, hiszen a győri barát látogatásra hívta a komlósi iskolatársat.

A szigorú Weis-szülők el is engedték fiukat Győrbe. Csak azt nem tudhatták, hogy a hivatalos magyar politika és az európai katonai ügy furcsa fordulatot vesz: lelőtték a kormányzóhelyettes, azaz Horthy István égi masináját. 1943. augusztus 20-án az országos gyász méretei döbbenetesen mélyre hatottak, ki-

számíthatatlanná torzultak. Elterjedt, hogy az egész országban csendőrök őrzik az utakat, a hidakat, az állomásokat; betiltották a nyilvános sport- és szórakoztatási megnyilvánulásokat. Természetesen igazoltatták a nyilvántartott baloldali politikusokat, az ismert ellenzéki írókat. A zsidók is úgy látták: rossz idők jönnek rájuk. Nekik nem kellett semmit mondani, tudták ők eredendően, ilyenkor mi a dolguk a világban. De milyen az ember? Még az igazán nagyon nagy vagyonok tulajdonosai sem mentek el Amerikába. Bízta mindenféle álmokban; hittek, reménykedtek Horthy kormányzó nagy eszében, belátásában, vagy csak nem tudták volna elképzelni, milyen lesz pillanatokon belül a magyar világ.

Weisz Dezső-Dénes lélekben összetört. Olyan szépen felépítette nagykorúsági ajándékát, hiszen még a barátját is megnyerte az ügy sikeres lebonyolítása érdekében, sőt, kifejezetten örült, amikor Emil továbbfejlesztve az ő eredeti tervét, nagyvonalúvá tette a jakibeli látogatást.

Olyannyira így volt ez, hogy már érezte a nő vonzó illatát, a parfüm, az aszsonyi test kisugárzásának édes keverékét, amely meséssé tette számára ezt az elképzelt kirándulást.

Az események gyorsan peregtek. A zsidó férfiakat ugyanis munkaszolgálatra hívták be. Személy szerint őt Szentesen sorozták. A vasútépítő században 122-en szolgáltak, a legénységet három megyéből állították össze. A tiszték azt mondták: a munkához szükséges kiképzést, a szerszámokat, a lapátokat, a csákányokat csak a helyszínen, a Kárpát-vonulat célállomásán kapják meg. Mielőtt beszálltak a marhákat szállító, felületesen kisöpört tehervagonokba, a kijelölt keret tagjai minden egyes hátizsákot átvizsgáltak. Feltúrták az asszonyok, a feleségek által összehajtogatott fehérneműket, megnézték gondosan, elnézték nekik az apró botlásokat.

A levegőben már érződött az olvadás sok száz, izgató illata, amikor jött a hír: egy újabb erős orosz támadás miatt lehet, hogy hátrább vonulnak. Csatlakoznak egy jóval nyugatibb építőszakaszhoz, ott folytatják a pályatest munkálatait. A mérnökök, a keret tagjai és a vezénylésben segítséget nyújtó zsidó előmunkások már tervezték és felosztották az evakuálás egyes fázisait, a lakosságtól is kijelölték a szekereket, a targoncákat a fuvarhoz. Sőt, előreküldtek szálláscsináló tiszteseket. Csak egyvalamire nem számított senki: hogy egy erős szovjet előőrs megtámadja a magyar támaszpontot.

Az akció jóformán nagyon gyorsan lezajlott. A szovjetek erős rohammal érkeztek, pedig a géppuskáknál alighanem nem is volt nehezebb lőfegyverük. Ez azonban elég volt ahhoz, hogy az éppen csomagoló magyar vasútépítő egységet megzavarják. A százados és a mérnökök tehetetlenek voltak, a keret vadbarom tagjai pedig ijedten bújtak össze.

A behatoló szovjet előőrs tagjai tudták a dolgukat. A magyarokat azonnal lefegyverezték, és késlekedés nélkül hátra vezették őket. A munkaszolgálatosok szemmel láthatóan örültek a fordulatnak, bár rémültek voltak, hiszen nem tudták az elcsomagolt tartós élelmiszeres pakkokat, a fotókat elrejteni. Ezt csak azért csinálták, hogy jelezzék: itt már nincs egyéniség, önálló emberi szféra; itt csak parancs van, kiszolgáltatottság, megalázottság. Egy-egy vagonba – álló helyzetben – negyvenöt munkaszolgálatost engedtek, továbbá három vödört adtak be: egyet a vizeletnek, egyet a székletnek, egyet – merőkanállal – az ivóvíznek. Csak ha egy-egy nagyobb állomáson megállt a vonat, és a keret kinyitotta a vagon ajtaját, a kijelölt csicskások kizárólag az engedély elhangzása után léphettek ki, hogy kiöntsék a vödör tartalmát, és új, tiszta vizet vigyenek fel. Az utazás minden fázisa lealázó, megszégyenítő volt. Dezső-Dénes megpróbált úgy csinálni, mintha ez nem is vele történne. Mintha az egész érzelem és gondolat nélkül esne meg, sőt, mintha távolról nézné az eseményeket.

Már majdnem két éve annak, hogy leérettségizett a gyulai katolikus gimnáziumban, ez az idő az emlékezetében már-már jótékony homályba merült, hiszen annyi minden rossz történt azóta. Mostanában azonban csak egyvalami foglalkoztatta: a nagykorúságát megünneplő jake. Úgy gyanította, maga a szó talán török eredetű lehet, mindenesetre nem az ősi magyar szókészletből való.

Itt, az erdélyi hideg fenyők között, a derűs városi kupi képe és hangulata azonban már nagyon messzire sodródott, mi több, nem tudhatta, hogy az álma elérhető időben, egyáltalán megvalósul-e.

A keret elég piszkos, sötét indulatú, antiszemita személyekből állt, legföljebb a százados volt kissé lazább alak; a polgári civil életben rajztanár volt. Minden második héten úgynevezett művészeti napokat tartott – ez afféle hosszú, lábadozással hosszított piaszünet volt. Az egyik tizedes ilyenkor bejárta a környéket, és minden eszközzel bort és pálinkát hajtott fel. Többnyire a zsidóktól zsarolták ki az „alkoholadót”.

A munka nehéz és keserves volt. Két hivatásos vasúti mérnök is dolgozott velük, egyikük pokrócabb modorú, mint a másik. A zsidógyűlölet olyan, mint a pestis: ragályos nyavalya, és a méreg a szívben egyre mélyebbre hatol – morfondírozott Dezső-Dénes. És úgy látta: a náci hatása csak felszította az egyébként is meglévő betegséget a magyarban, s már el sem tudta képzelni, milyen lehet a világ, amikor derűs és barátságos, mint talán régen volt. Vajon még lesz-e egyáltalán ilyen?

Már 1943 ősze volt. A hegyekből egyre cudarabb hideg áradt. Az itteni lakosok kedvesebb arcot mutattak, mint a Magyarországról velük jött keret tagjai, s olykor még segítettek is nekik; sebeiket bekötözték, ha éhesek voltak, enni is

adtak, s előfordult, hogy jó szóval biztatták őket. A falusiak valahonnan tudták, hol áll a front; vagyis hogy a muszka keményen tör nyugat felé.

Tél kezdetén a magyar parancs úgy szólt: mielőbb meg kell építeni a Gyergyói-havasokban azt a 45 kilométer hosszú vasutat, amely két meredek orom között ível majd át. Mintha ezen múlna a szovjet csapatok megállítása.

A zsidó munkaszolgálatosok keményen robotoltak. Már kiépítették a maguk életterének kis zugait is, tudták a kényelmüket segítő praktikákat. Vagyis azon a véleményen voltak: ha a főnökök jobban elégedettek a teljesítményükkel, tudták, mi következik ezután. A hegylakó falusiak bezárkóztak a házaikba, sokat próbált emberek voltak; elbújtak, és lehetőleg az orrukat sem dugták ki.

Dezső-Dénes szerepe hirtelen felértékelődött, mert amikor valaki bedobta, hogy az egyik muszos tud szlovákul, őt azonnal előparancsolták.

A tótkomlósi szlovák nyelv leginkább az ukránhoz, pontosabban az ukrán egyik nyelvjárásához volt hasonlatos, azaz némi koncentrációval minden fontos dolgot érteni lehetett.

A Weis-gyerekek tökéletesen beszéltek szlovákul, pontosabban azt a szláv nyelvet tudták, amelyet a tótok magukkal hoztak a szlovákiai Gömör megyéből. Vagyis Dezső-Dénes mindent értett, amit a vörös katona parancsolt, mondott, és ő is mindent el tudott mondani, amit fontosnak tartott.

Így történt, hogy később, amikor a fogoly magyar és zsidó katonákat elvitték, őt, vagyis a tolmácsot, besorozták maguk közé.

Kapott egy lovat, egy pisztolyt és egy dobtáras géppisztolyt. Horthy hadseregében zsidó származású katonát nem képeztek ki, löfegyvert semmilyen körülmények között nem kaphatott. Vagyis most, amikor Vaszilij szovjet tizedes minden trükköt megmutatott neki, amit ezekkel a szerkezetekkel csinálni lehet, igazán büszkének érezhette magát.

A lóhoz bizonyos fokig értett. Az egyik nagybátyja fuvarozott; két lovat: egy kancát és egy heréltet tartott. Ezeket – Mancit és Betyárt – nemcsak ő, de az egész család, pontosabban a fiatal kölykök etették, mosták, szőrét kefélték, istállóját rendben tartották. Most a magyarországi gyakorlattól igencsak eltérő felszereléssel hamar megismerkedett, a fegyverek használatát begyakorolta, következésképpen pár nap múlva már rendes vöröskatonává képpezte ki magát. Valahonnan csak zubbonyt, nadrágot, köpenyt, csizmát, s persze pilotkát kellett kapnia, természetesen elől a dicső vörös csillaggal, hogy ezzel komplett szovjet harcosává legyen.

Ez a mozgékony sereg félig partizán alakulat volt, félig a reguláris hadsereg része, ahogyan azt a hadi helyzet megkívánta.

A nevét nem változtatta meg, bár a legénység ezt ő nélkül is megtette. Nyikita Vájsznak szólították. Sőt mi több, igazolványt is kapott, s amolyan dögcédulát a

nyakába, valami vékony, erős madzagon. Egy szó, mint száz, tökéletes szovjet katona lett, sőt, nagyon is öntudatos vörös harcos. Amikor a bajtársai énekeltek, a dalokat rövid idő alatt megtanulta; igyekezett az orosz kiejtést a lehető legpontosabban elsajátítani. Sőt, szívesen csatlakozott néhány tanulni vágyó katonához, akik az egyik tiszt tanfolyamára jártak, és ott bizonyos általános marxista ismeretekre próbáltak szert tenni. Nyikita Vájsz inkább a nyelvi gyakorlás miatt járt el ezekre a kurzusokra, s úgy látta: a tanulás nagyon hasznos a számára. Lelkéből egy darab azonban hiányzott: nem írt és nem kapott leveleket, pedig de szívesen elmesélte volna édesanyjának az új élményeit! Aztán eszébe jutott, amit már munkaszolgálatosként hallott, hogy a falusi zsidókat először gettóba terelték, majd onnan vagonokban vitték el őket a csendőrok ismeretlen helyre. Ezeket a sötét gondolatokat egyetlen mondattal zárta le, a Vöröshadsereg egyik jelszavával: „Halál a fasisztákra!”

És ezt így is gondolta.

Már augusztus közepe volt. A front a Duna felé mozgott. Otthon – gondolta – ilyenkor Szent István napját ünneplik, a nép pedig Horthy István névnapját. Neki az éppen egy éve lezajlott lobogós esemény is az eszébe jutott, amikor a fő-kormányzó-helyettes repülőgépe lezuhant, és ő mint pilóta szörnyethalt. Utána pedig a zsidókat kitiltották a közösségi rendezvényekről, a labdarúgó-mérkőzésekről, a mozikból, a kávéházi, a kocsmai összejövetelekről.

Most pedig szovjet katonai napi parancs adta hírül, hogy Románia, a király irányításával, kilépett a nácik vezette katonai paktumból, s így a Horthy vezette Magyarországnak is hadat üzent.

A szovjet katonák azon a kárpáti erdős, sík területen, ahol felsorakoztak, hangos *hurra* kiáltásokkal ünnepelték a sikernek ezt a szakaszát. Tudták: a győzelemig még nehéz, hosszú harcok várnak rájuk.

Az egyesített katonai parancsnokság pár nap múlva új riadót rendelt el; egységeiknek, párhuzamosan a páncélos hadosztállyal, el kell érniük a Dunát, és annak partjainál tovább haladni a folyásiránnyal szemben, Belgrád felé.

Az ő hadosztályuk változatlanul a gyorsmozgású besorolást kapta. „Veszélyes vállalkozás” – mondták a térképészek sátorában, amikor próbálták meghatározni az útirányt.

Dezső-Nyikita végül is kedvelte a katonalétet. Mint alföldi gyerek, tudta, hogy felnőtt életében is legfeljebb a tiszántúli sík tájban gyönyörködhet. Hát most kihasználta a helyzetet: elbűvölten nézte az elegáns fenyőerdőket, a váratlanul felbukkanó vízfolyások leírhatatlan szépségét, s egyáltalán, gyönyörködött a különös természet látványában.

A parancs váratlanul érkezett: „Támadásra felkészülni! Fegyverbe!”

Valamiféle katonák, talán Antonescu emberei, a semmiből bukkantak elő. Alighanem jól ismerték a terepet, ezért gyors lövéseik pontosabbak voltak.

Az egyik golyó Weis Dezső-Nyikita nyakát találta el, éppen a kulcscsont fölött, a bal oldalon.

A lövés meglepetésszerűen jött. A „célszemély” nem is tudott a halálra fölkészülni. Puff – és vége volt. Talán, ha egy kicsivel több időt kap, esetleg gondolt volna az édesanyjára, a győri jaki elképzelt illatos tündérére. Netán egy komlói szombat délutánra, amikor meleg napfényben fürdik a Komló Szálló sárga homlokzata. De nem. A golyó azonnal szétroncsolta a nyaki ütőerét, és ezzel Weisz Dezső, az én drága vöröshajú ifjú nagybátyám élete egyszer s mindenkorra véget ért.

A társai már csak a halottat látták. A harcosok alighanem a nevét sem tudták pontosan, nemhogy valaki elmondta volna fölötte a Sömát vagy a Kaddis imát.

Az a „magyar” – intettek hátrafelé a fejükkel. Később csak a század komisszára mondott róla a gödör szélén olyasmit, hogy ő volt a partizánidő bátor tolmácsa.

– Elvtárs – emelte fel a hangját –, nyugodj békében! Jó ügyért harcoltál, bátran. Távozóban is gondolj arra: győzelmeket arattál a fasiszták ellen. Nem felejtünk el. Mi, többiek, Berlinig meg sem állunk. Éljen Sztálin, éljen a Vörös Hadsereg!

Aztán egy jókora üvegből kortynyi vodkát öntöttek a csajkájukba, s ezzel a temetési szertartás be is fejeződött. Sok volt a halott, mindig sokan, túl sokan haltak meg.

A hadosztály továbbindult a Duna felé. A győri lány parfümös illata pedig ott lebegett a meleg levegőben a folyó partjai felett.

Filadelfi Mihály

Sorok a csabai tájházban

naponta újra öltre
menni öletve is ölelni-ölni

ölelni daccal már s ezerszer
s úgy hogy mindig csak egyetlenegyszer

és úgy ahogy még soha senki
naponta ölni s öletve menni

gyürkőzni a tűzzel a vízzel
a józanító messzeséggel

rohanva is már meg-megállva
és újra- s újra perbeszállva

a perc-hüvelyknyi pusztá léttel
a feltörhetetlen én-pecséttel

mert jaj! olyan szép ez a fáradt nincsen
és jaj! hogy kegyelmével meglegyintsen!

2

nincs más út
csak békülj meg a széllel

a karókba húzott felhők mögötti
késsel

viseld el állati ösztöneid
ez ha segít

vagy feküdj hanyatt
szemben a bolygó messzeséggel

vagy örülj meg!
a fecskeszárnyakon s a fodorzó vízpart
kövein
szikrázni fog holnap is a Lét

3

lélek-csöndje-fehér-hús
kemence
pipafüst karosszék
ketyegő bölcs óra
szemfödél nyugalmú drága
csipkepárna

ó szelíd tükör te
tányérokka ékes
tudod
hisz tisztod ez
mi fáj
mi jó
véges
arcom is megfürdik törtfényű
tavadban
hogyan élhessen tovább
valami tavaszban
hitben
maradásban
akárhogyan-szépen
s ha sír is – mert muszáj! –
ó nem sír egészen
fölkoldja csöndjével az óra
nyugalma

fehér falú béke bölcs bús
bizodalma

4

búgó vadgalamb torkán bánatod
s napfényözönben fürdik lásd hited
fogadd el: mindkettő tied
két anyád rád mit örökölni hagyott

5

gyötrődéseink sövénye mögött a kert
amelyet elvesztettünk

arányérzékünk és monomániánk
tiporja agyunk sejtjeit
melyik lesz
amely elveszít!?

6

csigaház ropog a talpam
alatt nyár van aratás tenyészik a Lét
csurranó őszre vár aki marad
s bennem a hit is már lassan elenyész

bús bokrok között dal és fény fakad
az életé most minden szárnycsapás
nem törtük át azt a Nagy Falat
de azért szép volt ez a furcsa nász!

7

apám pipája úszik fönn az égen
s mire leírnám: „nem szíhatja régen...”
öldöklő kossá változott már rég
s a Nap hunyorog a szarva hegyén

8

nagyapám huszonnyolc évesen
megszakadt-szentült fényesen

nyolcvannégy évig ragyogott
apám attól mit ráhagyott

mit őriz az emlékezet rólam
ha majd érkezett

órák? örökök mit hagyok?
mit őriznek a csillagok?

aratásban-hullt nagyapám
szikra-szemű apám után

ó szeresetek-tépjetek
mint őket napok-éjjelek!

9

ki félig issza ki a poharat
szegény marad az az ég alatt áldott
legyen aki megfagyott
s másokat fázni mégsem hagyott

10

az ujjak többet mondanak mint a szavak
rég tudjuk hogy nincsen teljesség
félúton buknak le a fáradt madarak
s övék volt mégis minden üdvösség

11

tegnap a csillagoknál szerettelek
ma a fényben hazudok neked
holnap megszépít az emlékezet

12

a SORS PATÁJA már meg nem tapos
a patanyomban is én vagyok magos
sorsom fölébe aki felnövök
szikrát-mosolygó-síró vert kölyök

13

mindig valami ködlő fénybe
az el nem érhető messzeségbe

ahogy kihulltál anyádból
e fonnyadó világ-virágból

úgy rohannál a ködlő fénybe
sosem-volt-tiszta messzeségbe

milyen sorsverés áldás átok
ami űz mindig várni rátok

lehetetlenbe tűnő fények
el nem érhető messzeségek?!

bolondság vagy hihető álom
e szívemre írt borzas lábnyom

hogy száz ősömbe visszaérzek
hogy száz ősömmel együtt vérzek

megalázva vagy büszkén szállva?!
oly jó lenne csak lenni már ma!

béküljek csenddé ős-öledben
s arcom fürödjön kegyelmedben!

A szavak udvarát kutatom

(Részletek)

Első séta

Szemerklő, majd zuhogó esőben rovom az utcát holt Anyám fekete ernyője alatt, céltalanul. Talán az infarktus ellen?! Talán azért, mert hajt örökké-szüntelen, fáradhatatlan valami vágy, valami soha-egészen meg nem énekelhető fájdalom, öröm, örök emlékezés, felejteni düh, felejteni-akarni-akarás?! A mával törődni nem akarás? A máért-elégni-odadobott dac? S mit tudom, mi még?

Káromkodások és vissza-visszacsengő méla dalok kavarognak számon kimondhatatlanul. Dudorások magamban, ahogy jó Apám mondaná, ha még mondhatná:

„Ako sztarí Walfisch!” Persze, hogy nem mondhatja már, hiszen két éve múlt, hogy berukkolt a Legfőbb Hadúr csonthadseregébe, mint annak idején a Ferenc-jóskáéba, s biztos vagyok benne, hogy itt sem vitte többre a közlegénységnél... S igen! Az öreg Walfisch sincsen már, s ki tudja, mikor dúdolgatott magában utoljára a csabai utcák valamelyikén egy-egy halálra ítélt diftériás gyerekekhez menve az esőben vagy tűző napfényben.

Az öreg Walfisch nekem a halált juttatja mindig eszembe, amely családomban olyan köznapi volt, mint a születés. Kilencet szült anyám jajongva-örömmel, hisztériás ragaszkodással kapaszkodva az Élet Köldökéhez; négyszer vágott csibéi közé a Végzetvércse, s elvitt egyet-egyet. Ezért voltak szomorúak altatódalai. Talán még a zólyomi erdők homályából hozott-örzött érzések rejtekeztek bennük – a félelmei, amelyeknek fájdalma-mélysége örökre rányomta ujjá begye virágát lelkeimre. E dalokat ma is csak valami végtelenbe simulással, belenyugvással, nyugtalan tűréssel, hangtalan toporzékolással tudom visszaidézni, s egyre gyakrabban:

*Kačička divoká,
Leťela z vysoka,
Suhaj, dobrý strelec
Strelil jej do boka...*

*Odstrelil jej krídlo
Aj pravú nvóštičku,
Horko zaplakala.
Sadla na vodičku...*

*(Vadkacsa anyácska
Röpült a magasban.
Egy derék jó vadász
Az oldalába lőtt...*

*Ellőtte a szárnyát.
El a jobb lábát is.
Fölsírt keserűen,
S belehullt a vízbe...)*

Hogyne, hiszen borzalom, ami itt lejátszódik! A vadász (talán a Sors?!), könnyörtelen mesterségmozdulattal megsebesíti a vadkacsa anyát, amelynek aztán árvaságba szakadt pihéseit a keserű homok érleli – ha érleli?! – keserű felnőtté, híján a fészekalj a meleg életöröm-érlelő meghitt időtelenségének.

S igen! Bizonyára azért fáj annyira e dal anyám ajkán, mert benne jelképesen az ő és osztályos társai élete fájdalma is szólt. »Veď je to len pánska politika«! – hallottam nemegyszer szomszédunk száján. Hogy mi volt az az úri politika, miért is kellett volna értenem akkor; csak a feszültségívet éreztem, ami a világ és apám-anyám között feszült-villódzott naponta. Olyan fogalmakkal ismerkedtem meg én, a tót ajkú tanyai gyerek, amelyeket a hozzájuk fűződő emocionális töltetük miatt gyűlölnöm kellett: végrehajtó, csendőr. Kamat, no és a »pán rendír«, ami magyarul »rendőr urat« jelentett.

Ez lett volna az első találkozásom a magyar nyelvvel?!

Harmadik séta

Nincsen szó, ami visszaadhatná egészen híven, mi játszódott le bennem a temetésen. Sírtam, mert anyám is sírt, meg sajnáltam is nagyapát; ugyanakkor valami végtelen ünnepélyességet éreztem a virrasztás hosszú órái alatt. Valami végtelen erő érzetét sejtettem meg életemben először, amelyet később értettem meg csak igazán: a közösség megtartó erejét, a valahova tartozás boldogságát, egy nagyobb fészekalja-meleg biztonságát. Azt, hogy a szűk családi körön kívül (ma óriás családnak mondanák, hiszen heten voltunk) van egy nagyobb közösség is, ahová apám-anyám, testvéreim, rokonaim, szomszédaim és én is tartozom, s ami erősebb valami a halálnál is.

Emlékszem, ott álltam közel a koporsóhoz, anyám háta mögött, s ő hiába küldött ki a másik szobába, ahol a rokonság fiatalabb férfigenerációja tanyázott, nem mozdultam. Valami elemi erő áradt a szlovák nyelvű énekszó nyomán, amely megkötött, s az akkori szokások szerint hosszan elhúzódó virrasztást végigálltam, -hallgattam, -éltem. Innen egyik versemnek e sora: „a Tranoszczius alvadt vér dallamát ma is tudom”. Ma is lenyűgöz ezeknek az egyházi énekeknek elementáris mélységű érzelmi gazdagsága, gyötrelme, vigasztalása, sztoikus-bölcs belenyugvása, időtelensége, az üldözött kisember protestáló konoksága, amely belőlük ömlik a hegyi patakok gáttalan áradásával. Hiszen miben is juthatott volna kifejezésre a vallása, társadalmi helyzete és nyelve miatt lenézett, hazája sincs szlovák népi lélek akkor, amikor ezek az énekek születtek, ha nem egyházi énekeiben, amelyek hangulati és dallamvilágukat tekintve olyannyira rokonítanak a melankolikus hangvételű szlovák népdalokkal.

Bennem e kettő sohasem vált el. Ha apámra gondolok, aki keményszavú ember volt, s akinek emléke azért szent előtttem, mert makacs tudott lenni a kimondott szó tetté érlelésében, vagy anyámra, aki seregni gyereket nevelt fel úgy, hogy a tiszt szegénység, a mindennapi tizenhat órás szorgoskodás ellenére is emelkedett emberi méltósággal tudott ünnepet varázsolni közöttünk- nekünk egy-egy napon a hétből –, ha rájuk gondolok, egyszerre érzem éneküket-dalukat. Anyám komoly arcú elvonulásait, töprengéseit, zsoltáros föloldódásait, s az apám citerája nyomán szállongó melódiákat; s most ezek között is azt, amelyet legszívesebben dúdolgatott ritkán dalra nyíló kedvében:

<i>Tráva, tráva, tráva zelená. Kto že teba bude kosíť, Keď ja budem šabľu nosiť? Tráva, tráva, tráva zelená...</i>	<i>(Rétem, rétem, rétem zöldellő... Selymes füved kinek adod. Amíg én kardot forgatok? Rétem, rétem, rétem zöldellő...</i>
<i>Krava, krava, krava rohatá... Ktože ťeba bude chovať, Keď ja budem tam bojovať? Krava, krava, krava rohatá...</i>	<i>Tehén, tehén, szép szarvú tehén... Ki ad neked jó abrakot, Amíg én harcolni fogok? Tehén, tehén, szép szarvú tehén...</i>
<i>Vínko, vínko, vínko červenó... Ktože ťeba bude piťi Keď ja budem v zemi hniťi? Vínko, vínko, vínko červenó...</i>	<i>Borom, borom, vöröslő borom... Ki az, aki majd inni fog, Ha már a földben rothadok ? Borom, borom, vöröslő borom...)</i>

Ilyenek voltak dalai. Szomorkások, belenyugvóak; az élet dolgaival törődött bennük is, s én már alig-alig emlékszem olyanokra, amelyekben oldottabb, könnyedebb lett volna. Kilencedik gyerek voltam a családban, eszmélkedésem idején szüleim már túl voltak fiatalságukon, mégis őrizhetek még én is ifjúságukból valami szemérmes halvány pírt e dal idilljében:

<i>Keď som prišol, na lavički spala... Boskal som ju, aby mi horstála, Horstála mi, sadla na lavičku, Pýtal som si za klobúk ružičku...</i>	<i>(A kispadon feküdt, hogy megjöttem... Megcsókoltam, föl is ébresztettem. Föl is ébredt, felült a kispadra, Rózsát kértem tőle kalapomra...)</i>
---	--

Anyám-apám lelke leng körül e dalok nyomán, újra gyermekké leszek, hogy hallgathassam szemérmesen csöndes dudorászásukat; s milyen jó, hogy a képzelet csalóka szárnyain leereszkedhetek az elmúlt, de el nem múlható volt-kedves-

percek tisztásaira! Vagy újra oda, abba a csodálatosan tiszta, fehérfalú szobába, amelynek ablakain kilestem erre a nagyobb szobára, a világra. Mintha bölcsőben ringatna valami naiv reménység, mintha a csizmaszárban valami huncut kuncozás bujkálna, ahogy a ládafiából egy fényes kétfilléres mosolyog rám, hogy majd Mandi bácsinál szentjánoskenyeret vegyek rajta...

Öseim ujjá begye simogat, ha a szőttes végigpásztáz a szememen a citera alól. A festett kancsó, amelyen apám neve olvasható, örömmünnepe borát csurgatja sebeimre, a kemencesut rejtékén mezítlábas ujjongásom repes, mert Bohus nagymama aszalt szilvával dob meg, amely a szöszből kerül újra és újra elő, ahogy a rokkán pereg az orsó, hogy most visszagombolyíthassam a végtelen Ariadné-fonalát.

A fehér falak tiszta szigora is feloldódik a dalok nyomán az áldott pipafüstben, s most anyám sem zsémbel miatta, s Apám tenyerének kérge-bársonya simítja meg nyugtalan szívem, s rám hull valami békülő képpel a Mindenség halk szavú csöndje... Hol érdekel engem most a mindennapok robotja, gyehennája?! A valóság és az álom között ott van a csoda; a dal, amelynek lelke van, amely hangulatot tudott megőrizni, s hiába izzik szilánk-korona fáradt fejemen, láztól sebes szám nem nyílik panaszra; én most tudom: csoda történik, lelopok az égről egy csillagot, egy táltos szemű, szép, szelíd csillagot, nem azért, hogy medálként szívemre akasszam, de hogy fölrahhassam a kőre, amely az ő álmukat vigyázza. Szívemig ér e dal, nyár van tőle, leányébresztő:

<i>Boskal som ju, aby mi horstála... Horstála mi, sadla na lavičku... Pýtal som si za klobúk ružičku...</i>	<i>(Megcsókoltam, föl is ébresztettem. Föl is ébredt, felült a kispadra, Rózsát kértem tőle kalapomra...)</i>
---	---

Szívemig ér viaszos kelyhe szégyenkező-hamvas integetéssel, ez az egyetlen-egyszer-örök rácsodálkozás az égen és bennünk tündöklő tűzistenre, s de kár, hogy olyan ritkán nyitunk az ég ablakot!

A szavak udvarát kutatom

A szavak udvarát kutatom
s mint méhesünk csöndje
áhítat rejlik a szavak mélyén
ha szólni kezd a lélek
e rejtelem

a szavak udvarát kutatom
a titkot amely rabul fogott
mi van a szavak mélyén
fojtogat a kérdés
s hasztalan kutatom a szavak udvarát
erők függnek a mennyboltozatról
fojtogatja gégem egy régi-régi ének
mintha még ma is hallanám
fokosok füttyét farkasok vonyítását
fenyők halk dalát

egy zárt tanyai vegetáció dobott közétek
emberek mi van a szavak mélyén kutatom
mint első őszám
ki ott felejtette nyelvét a tutajon
míg ködmönét kifújta üresre egy gálád fürgeteg
»ugye én is magyar vagyok azért...«
hallik vissza hangom réveteg
egy szérűskert felől

ahol tót dalokat dalolt nekem anyám
a Transzcius alvadtvér-dallamát ma is tudom
a szavak udvarát kutatom
kutat mélységét
azt az első szót amely felemelt

s amíg azt az egy szót meg nem lelem
amelyet majd mindenki megért
addig e kavicsal cserepes számban
bár a fellegeknek éneklek csupán
a szavak udvarát kutatom

Áchim

Míves szonettbe nem férsz bele
nem lehet téged megszelídíteni
az Indulat és Düh vagy nekem
ki belerúgtál az úri pereputty
selymes fenekébe
s a ravasz és álszent hatalommal szemben
fölmutattad érvnek szívedet

hogyan szeretted a szép lovakat
s a bort s míg a szörnyülködők
bacchanáliákról kiabáltak
okos homlokod függőnye mögött
kirajzolódott egy jobb világ
kékes sziluettje
s te Janót és Palyót biztattad arra
magasodjon föl a teljes emberségig

dárdahegy voltál
szegények ökle
néptribun
s míg snájdig szónokok
fröcskölték nyálas ígéreteiket
te beledobbantál az alvó Alföld porába
fölkiáltójelnek
s a fényes parlament folyosóin
rólad suttoztak az oszlopok

s az a vak golyó is
ma kétszer fáj nekünk

Hartay Csaba

A szlovák kötődés számomra egyet jelent a szarvasi dédszüleimmal, akiket egészen kisgyerekként volt szerencsém hallani, amint szlovákul társalognak egymással. Többet beszéltek „tótul”, mint magyarul. És amikor kint, a tanyán, disznótort tartottak, a szomszéd tanyákban élőket mind meghívták. A munkára és az esti torra – a késő éjjelig tartó vacsorára – is. Fekete kendős nénik sűrögtek odabent a kemencénél, a kinti, januári fagyban pedig kucsmás alakok tüsténkedtek az élettelen hízó megbontott, gőzölgő teste körül. A hagymás vér, a szilvalekváros kifli és a káposztás kapusznnyika illatát, ízét ma is fel tudom idézni. Emlékképeim mégis olyanok, mintha egy gyengén megvilágított akvárium zavaros vizén keresztül látnám azokat az időket. Az alakok szinte kivehetetlenek, de tudom, hogy a dédszüleim a rokonsággal és a tanyaszomszédokkal ott ülnek a hosszú asztalnál, sűrűn koccintgatnak, és számomra érthetetlen nyelven beszélnek. Elsüllyedt idő az övéké, mely a következő generációknak egyre távolibb lesz. A nyelv viszont tovább él, és ha meghallom azokat a szavakat, újra megvilágítást kapnak személyes emlékeim.

Istennel a kertben

Ha este a kertben járok
A világűrben veled lépkedek
A kerítésen túl idegen bolygó
Felszínén vakondtúrás-kráterek

Visszatérő üstökös csóva
Házunkhoz autó érkezett
Fénysávja a galaktikus tájon
Kiejthetetlen ékezet

Megszűnik a távolság
Ha fényévnyire a közel
Magamra akkor sem hagysz
Ha azt hiszem nem létezel

Egyedül Te ismered birodalmam
Mögötted némán ballagok
Villanó szemű macskáim
Talán csak rég kihunyt csillagok

A tanyán

Csirketollra lép
Inge alá nyúl
Megvakarja a mellét

Szétszéledt szelek
Terelnek felé
Hófelhő-rohamot

Nedves foltok
Március derekán

Ormótlan gerendát ölel
Cölöpöt ver
Ásít
Cementes zsákra ül
Köp
Nézi tenyerét

Felhorkanó
Távoli traktor
Érdes-éles
Kutyaugatás

Fázik
Izzad
Állatot etet
Kiált

Végső aszály

Alámosott partrész
Gyökerek láthatók.
Eltemetett, feltárt növényi izmok.
Merev és hűvös testek.

Nekivágunk a kiszáradt
medernek,
gumicsizmáink egyre
nehezebbek.
Visszatekintve biztatjuk egymást.

A napfény sárga élei
felvágják a szürkéséget:
Fénynemű kardhalak,
égi villantók csörömpölése
visszhangzik a folyókanyarban.

Körülöttünk hatalmas busák,
szeméthalak búzló tetemei.

Kezeinkre
rászárad
az iszap.

Viharsarok

Düledező kísértettanyák körül
Burjánzó füledt gatzenger

Bekötőutak kátyúiban szikkadt
Legújabbkori traktornyom-leletek

Oszló porfelhő és füst
Délibábra málló kombájnok után

Összefér az égbolt és határ
Álmaink sem visznek tovább

Holt-Körös

Iszapba nyúlok
Körmeim alá damil szorul
Ujjaimat kagylók vágják
Tenyerembe rozsdás horog akad
Nyúlik a zsinór
Feszül a fájdalom

Hullámszik a zöld képernyő
Most nem tudom megmutatni
Merre bóklásznak a busák

Kedvenc hal

Egyedül kell bemenned a nádasba.
Vágnak a levelek. Ránehezedsz a tutajra.
Lebegés. Zsebedben földimogyoró.
Szórsz belőle. Hínárt tépsz magad előtt.
Egyedül kell bevenned a gyógyszert.
Gyerünk, nyeld le, és mondd, melyik a kedvenc halad.
Mutasd az autónak, hová tolasson, hol merüljön.
Ahol még nem fulladt meg senki, ott parkoljon évekig.
A rokonok úsznak így. Ázott öltönyök, bundák.
Ne nézd meg az arcukat, emlékezz úgy rájuk.
Szárazon. Egyedül kell elfelejtened mindenkit.
Az éji víz sűrű, mint a kávé. Élénk áramlatú.
Most alakítják át a nyaralót a parton. Verik a csempét.
Pattogva repülnek éles szilánkok. Távoli, de fáj.
Nem tudsz változtatni az iszapon. Lehúz.
Ahol még nem fulladt meg senki, ott vermel a kedvenc halad.

Előző hit

És ha mondjuk nincs hazatalálás.
Csak a bolyongás, mint vonatút, kivilágított vagonokkal.
És átsuhanni minden pályaudvaron, kattogni éji síneken.
Már leszállnál, de nem vár senki. Alagút, alagútba érkező távirat.
Lecsavart életek, dohogó, utolsó pöfékelés, füstlombozatú távolodás.
És ha mondjuk nincs hazatalálás, akkor az eltévedésben találok otthonomra.
Tűz lobog az alagút torkában. Lángoló gyík él ott. Hüllővé válsz.
Eleven hamuvá tornyosulsz, mielőtt levedlenéd előző hitedet.

A szomszéd évszaktól

Az iszapmázas ládát felnyitod a parton.
Benne avarnyálka,
törött kagylóhéj és rozsdás horog.
Volt már ősz, csak elsüllyedt.
Volt már összeköttetés,
csak elszakadt a zsinór.

Még lennie kell ott valaminek.
Megfulladt sörösüveg.
Felszabadított csónaklánc.
Egyedül képtelenség kiemelni.
Közlük, kik segítettek cipelni a ládát,
a szomszéd évszaktól átköszön valaki.

Éjjel kell visszajönni.
A fenékről piszkos sárga derengés.
Kiegettnek hitt izzók üzennek.
Alkonyban elesett nap verem.
Már dideregnek odalent a nyár
legyengült, vézna fényőrei.

Fényképavar

Hogyan szól a hangszer, amit az erdőben találnak?
A trombita fénye hazudik a napnak.
A barlangból árnyék bújik. Tárcából fénykép.
Ha valaki meghal, vigye magával a fotóit is.

Törölni kell. Satírozni. A jelzést a fákról.
Hogy eltévedjen a turistacsoport.
Az erdőben ezért sírnak ennyit.
Fényképavarban járnak.

Őzek sorakoznak trombitaszóra.
Olyan verseny ez, hogy nem hirdetnek.
A közlést az utolsó szemrehányással törölték.
Törölni kell. A halottak fényképek után kutakodnak.

Ezért ébredsz úgy, hogy a sűrűből szólítanak.
Ezért az erdő kéregfotói. Erezetek és üres ütések.
Kirabolt óramű. Fák között ziháló eltévedés.
Ha valaki meghal, vigye magával a fotóit is.

Harencsár László

Erdőtündér

Gyermekkoromat a Mátra hegyei-völgyei között töltöttem. Szerettem, szeretem az erdőt, a virágokat, a bokrokat, fákat, az erdőben és az erdőt körülvevő réteken élő állatokat, az aprócska hangyától a méltóságteljes szarvasbikáig, minden állatot.

Gyakran jártam az erdőt. Nem kellett óráig gyalogolnom, hogy elérjem, hiszen az erdőtől csupán pár méterre volt a házunk. Gombásztam, száraz faágakat gyűjtöttem, erdei gyümölcsöket, szamócát, kökényt, málnát, szedret, galagonyát, vadkörtét ettem, de legtöbbször csak „úgy” sétáltam a bokrok, az árnyat adó fák alatt.

Meglestem a dagonyázó vaddisznókat, figyeltem, hogy mikor kelnek szárnyra a fenyőrigó-fiókák, izgalommal vártam az őzgidák születését, első, botladozó, suta lépéseit.

Tizenéves lehettem, amikor egy forró, nyári napon, a tölgyest járva, elálmosodtam. Kerestem magamnak egy árnyas helyet, ahol kicsit megpihenhetek.

Rábukkantam egy hatalmas, kidőlt fára, amit már sűrűn belepett a puha moha. Kényelmesen elhelyezkedtem, fejemet a mohára hajtottam és mély álomba merültem. Azt álmodtam, hogy a kidőlt, mohás fatörzs mögött egy kerek tisztás terül el, közepén egy nagy, szürkés-barnás kővel.

Csend volt. Enyhe szellő fújdogált. Távolról egy fácánkakas elhalkuló rikoltása mosódott bele a tikkadt csendbe. Aztán a következő pillanatban, mintegy varázsszóra, megelevenedett a tisztás környéke!

Zizegett az avar, zümmögött, dongott a levegő, ciripelések, motoszkálások hallatszottak. A kis tisztást és a tisztást körülvevő füveket, bokrokat, a fák alacsonyabban lévő ágait számtalan apró élőlény, bogár lepte el.

Hőscincérek, katicabogarak, hangyák, szitakötők, méhek, darazsak, tarka lepke, pillangók, százlábúak, nünükék, futrinkák, bodobácsok, szöcskék, tücskök, szúnyogok, pókok, legyek, szentjánosbogarak, és még ki tudja, miféle apróságok telepedtek a nagy, szürkés-barna kő köré.

Amint mindenki elfoglalta a helyét, és ismét csend honolt, hangos zümmögéssel, mint egy helikopter, egy hatalmas szarvasbogár ereszkedett le a tisztás közepén lévő kőre.

Kezdetét vette a bogarak évenként egyszeri, nagy találkozója!

A szarvasbogár mindenkit köszöntött, és megnyitotta a találkozót, s mondta, hogy mindenki biztonságban van, hiszen az erdő tündére óvja őket. Most is itt van, itt sétál a tisztás körül.

Egész alakját nem lehetett látni, csupán egy hófehér szoknyát és egy halványzöld kis kendőcskét, amit sötétzöld tölgyfalevelek díszítettek. Minden bogárféle

képviselői beszámoltak arról, hogy az elmúlt évben mi történt velük, hogy megy soruk, milyen érdekes történetet hallottak, mit tudnak a rokonaikról, ismerőseikről. Színesebbnél, színesebb történeteket meséltek.

Amikor az utolsó bogárka is elmesélte történetét, a szarvasbogár – a bogarak királya – megköszönte, hogy mindenki eljött és útjukra bocsátotta társait.

Ismét csend telepedett a tisztásra. Felébredtem.

Akaratlanul is a mohás fa mögé néztem. A fa mögött egy kerek tisztás volt, közepén egy nagy szürkés-barnás kővel. A fűszálak, a környező bokrok levelei még rezegtek, billegtek egy kicsit, de nem láttam egyetlen apró bogarat sem a környéken.

A nap már lemenőben volt, így hazaindultam.

Valami kellemetlenkedő bogár a vállamra, nyakamra szállt, és kapaszkodott a bőrömbbe.

El akartam hessinteni, de abban a pillanatban megszólalt a kellemetlenkedő:

– Kérlek, ne bánts! Pihenek egy kicsinykét, és már ugrok is tovább!

Oldalra, a vállamra néztem. Egy szöcske pihegett a vállamon, és valóban, pihent, szuszogott egy kicsit, és máris tovaugrott.

Megálltam. Megráztam a fejem, megdörögöltem a szemem, kipiszkáltam a fülem, hogy jól hallottam-e.

Gondoltam, még mindig álmodom, mert az nem lehet, hogy egy szöcske beszéljen hozzám.

Na jó, lehet, mert az állatok beszélnek egymással, de én, én azt nem érthetem!

Folytattam az utam hazafelé.

Igen ám, de alig tettem pár lépést, újra hangokat hallottam!

– Hé, nézz a lábad elé, óriás! Még a végén összetöröd a házacskámat!

Megmerevedtem. A lábam előtt, a keskeny ösvényen egy csigácska szólt hozzám. Felágaskodva, nyakát megnyújtva, szarvacskáit rosszallóan ingatva figyelmeztetett.

Akkor már tényleg nem tudtam, hogy ébren vagyok-e vagy álmodom.

Hamarosan kiértem az erdőből. Az erdő szélén egy vadkörtefa állt. Akkor érett a vadkörte.

A mézédess gyümölcsök körül egy darázscsapat zümmögött.

– Nézzétek, itt van az a fiú, aki a mohás fánál aludt! – mondta az egyik darázs.

– Csipkedjük, szurkáljuk meg! – mondta a másik.

– Nem, ne bántsuk őt! Tudjátok, hogy ő még nem bántott egy bogarat sem! – figyelmeztette őket a vezetőjük.

– Látjátok, úgy bámul ránk, mintha értené, hogy mit beszélünk! – nevettek a többiek.

Végre hazaértem. Lefeküdtem, de nem tudtam elaludni, mert rázendítettek a tücskök. Még egy ilyen szószátyár népséget nem hallottam!

Mielőtt elhallgattak volna, figyelmeztettek mindenkit, hogy jól zárják be az ajtót, és ne keljenek túl korán, mert ki fog sütni a nap, de egy gyors vihar fogja pár percre eltakarni a napot, lesz dörgés, villámlás, égszakadás-földindulás.

Reggel felébredtem, megmosakodtam, felöltöztem, és leültem reggelizni.

– El kellene menjél a boltba tejért és kenyérért – mondta édesanyám.

– Persze, mihelyt elvonul a vihar, máris megyek – válaszoltam.

– Milyen vihar? Hisz hét ágra süt a nap!

Nem válaszoltam, folytattam a reggelizést.

A következő pillanatban hirtelen elsötétült az ég, dörgött, villámlott, és szakadt az eső.

Pár percig tartott csupán, s ahogy jött, úgy el is vonult a vihar.

Fogtam a bevásárlószatyrot, s indultam a boltba.

Édesanyám utánam szólt:

– Hé, ezt meg honnan tudad, csak nem a tücskök ciripelték az éjszaka?

Vigyorogva visszafordultam.

Édesanyám kötényének zsebéből egy kendőcske kukucskált ki. Egy halványzöld kendőcske, amit sötétzöld tölgyfalevelek díszítettek...

A szélmalom utolsó tánca

Száraz, júliusi reggel volt. A nap alig bukkant elő a horizonton, az első sugarak melegét már érezte az ember bőre. Korán indultam, hogy elkerüljem a hőséget, de nyilvánvalóvá vált, hogy nem fog sikerülni. Elhatározásomat azonban nem változtattam meg.

Minden évben megteszem ezt az utat, mint valami zarándoklatot, a régi szélmalomhoz.

Elindultam.

Épphogy elhagytam az utolsó házsort, a vibráló levegőben már láttam a malom csúcsát, de tudtam, hogy legalább egyórányi kerekkezés után érem csak el gyermekkorom egyik felejthetetlen színhelyét, az omladozó tanyákkal körbevett szélmalmot.

Megérkeztem. Az utolsó pár száz méternek gyalog vágtam neki. Biciklimet egy nyárfához támasztottam.

Az emlékekben való elmerülést segítő, mély csend ült a pusztán.

Egy galagonyabokor ágain szárnyait széttárva piheg egy pacsirta. Az ördögsekér se mozdul, szellőre, szélre, viharra vár. A száraz fű közül egy-egy szöcske ciripelése töri meg a némaságot.

Ingemet kigombolom, hátha megmozdul a levegő, és körbefújja a hátamat. Dől rólam a verejték, a szemembe folyik. Látásom elhomályosul, gondolatban máshol járok.

A múlt képei, hangjai jelennek meg. Hullámzó búzamezők, barna szántás, madárcsicsergés, gyerekzsivaj, lovas kocsik nyikorgása.

A malomból a legkülönbözőbb zajok áradnak ki a lisztfelhőbe burkolódzott ajtón és ablakokon át. Fúj a szél, a vitorlák fáradhatatlanul róják a köröket, a kerek morogva örlik a búzát. Vállukon zsákot cipelő emberek, egyet nyögve dobják kocsijukra a lisztes zsákokat.

Mindig a zsákok tetején utaztam, és alig vártam, hogy találkozhasam a cimboráimmal.

A malomban útban voltunk az embereknek, így a közeli kanálishoz mentünk, és a nádasban játszottunk.

Évek teltek el így. Később, amikor már elszántságunkon kívül némi testi erővel is rendelkezünk, egymással versengve cipeltük a zsákokat. Néha a súly alatt összerogyva elestünk, és arccal ráhuppantunk a zsákokra. Arcunk, hajunk fehér lett. Ilyenkor nem maradhattak el az ugratások.

Mindenki jókedvű volt, még az egyébként mogorva, szikár molnár is jót mulatott.

Egymás után jönnek elő az emlékek, a bőséges és a silány termésű évek emlékei is.

Aztán, egyszer csak új rend következett. A földeket elvették, a malmot államosították...

Megbotlok egy vakondtúrásban. Egyensúlyomat visszanyerve, kitörlöm szememből az izzadságot. Éget a hőség. Egy kis szellőért könyörög a természet.

Furcsa, ismerős zaj üti meg a fületem. Nyikorog a malom. Feltámadt a szél?

Az ördögsekér nem moccan, a fűszálak továbbra is csak magukban gyönyörködnek a délibáb tükörképében.

Akkor mi ez?

A malom felé fordulok. A vitorlák megmozdultak, de nem a szél készítette őket táncot járni.

Az egyik szakadt vitorla végén, a tengelyre erősítve, valami lóg.

Egy élettelen test.

Frissen boksztolt csizmái összekoccannak. Fekete nadrág, fehér ing, cserzett, ráncos arc.

A régi gazda, a molnár az. Visszatért, hogy egy utolsó körre felkérje társát, groteszk díszként lógva e furcsa feszületen.

Az alsó holtponthoz érve csizmája árkot rajzol a homokba, fékezve kissé a halál szította lendületet. Átlendül a túloldalra, lassan vissza, majd megáll.

A malom eljárta utolsó táncát.

A nap átégette a szívem, a torkom izzik, ruhám csupa víz.

Fázom.

Herczeg Tamás

Falusi nyár

és áradó lányok melle
meg dús hajfonat
a nyár
és aszott meleg földhányás
oldalán
és bogárette-gazbafulladt
krumplióceán
és poros dúlőúton túl
a délibáb

Hiába-vallomás

ha kéred
elmondom a kétmilliárd embert
aki kötöz itt engemet
és a fázós kabátot
amint összehúszom magamon a telet
elmondom
ha akarod
eső után a járdán csillogó lámpafényt
ha szítálva hullik az ég felé
aztán sokáig mesélhetek
még magamról Neked
de úgysem tudhatod meg soha
hogyan ki vagyok

Dedinské leto

záplava dievčenských poprsí a
husté vrkoče
je leto
a na násype
vyprahnuté teplo
a ohryzené burinou udusené
zemiačisko-oceán
a za prašnou cestou
fatamorgána
Fuhl Imre fordítása

Daromné vyznanie

ak poprosíš
porozprávam ti o dvoch miliárdach ľudí
čo ma tu zväzujú
a o zimomrivom kabáte
ako sťahujem na sebe zimu
porozprávam ti
ak chceš
o lesklom svetle lampy na chodníku
po daždi
a o hmle
keď mrholí smerom k oblohe
potom Ti môžem ešte dlho
rozprávať o sebe
no aj tak sa nikdy nedozvieš
kto som
Fuhl Imre fordítása

Felismerés

lehet a versnek
lehet a dalnak
lehet egy csendes várakozásnak
lehet illatnak
talán a szónak
vagy épp egy régi halk ölelésnek
emlékeinkben;
és a szokásnak
közhelyszerűnek semmitmondónak
mint ez a vers is
elkopott szónak sablonmondatnak
hatása néha.
de sokszor mondtam
túlságos hittel nekibuzdulva
„csak most az egyszer”,
„csak Neked drága” –
érzéssel mondvá
túl fontos szokat.

ezért hát Kedves
nincs szükségünk a talmi beszédre
csak annyit kérek
– ez lesz a minden –
szoríts magadhoz
ne szóljunk semmit.

Spoznanie

môže to byť vplyv básne
možno piesne
možno vplyv tichého očakávania
možno vône
či slova
alebo práve jedného starého objatia
v spomienkach;
a vplyv zvyku
ničnehovoriaceho banálneho
ako aj tento verš
je občas vplyv
ošúchaného slova frázy

ako často som vrazil
prílišnou vierou poháňaný
„len tentoraz”,
„len Tebe drahá” –
hovoriac s citom
príliš dôležité slová

a preto Drahá
netreba falošné reči
len toľko chcem
– a to je všetko –
pritúl si ma
a mlčme.

Fuhl Imre fordítása

Identitás

nem tudom, vagyok, tétova gondolat
talánokból állnak össze
sejtjeim.
kitudja létem
kuszán kavargog
bizonytalan énem szirtjein.

nem tudom, ki vagy,
de segíts nekem!
a neved nem ismerem,
mondani se merem, hogy
ISTENEM,
mégis kérlek, hogy biztos legyek,
és amit csinállok, az is
valós legyen!

Világ-váltás

ha az öröknek
hitt kopott régi képzelet
és a legvégén
mindennek végképp vége lesz
ha az egész
elveszíti önnön részeit
és a menthetőt
sem lehet tovább menteni
majd a világ
eltűnik este hirtelen
hogy reggel
egy időre – végleg rend legyen

Identita

som, neviem, váhavá myšlienka
moje bunky
sa skladajú z možností
moje ktovie bytie rozorvané blúdi
v útesoch môjho neistého ja

neviem, kto si,
ale pomôž mi!
ani to neviem, ako sa voláš,
nemám odvahu povedať
BOŽE,
a predsa ťa prosím, aby som mal istotu,
a aby aj to, čo robím,
bolo skutočné!
Fuhl Imre fordítása

Zmena sveta

ak ošúchaná
stará predstava zdá sa byť večnou
a na samom konci
bude všetkému úplne koniec
ak sa tá celistvosť
rozpadne na svoje časti
keď zachrániteľné
nemožno ďalej uchovať
potom svet
večer náhle zmizne
aby ráno
– na chvíľku – bol konečne poriadok

(Fuhl Imre fordítása)

Játék

szépek a képek régiek-újak
dallamos éden
néha a percet tartani kézben
mézszínű álom
tested a lelkem lelkem az álmod
álmod a vágyam
vagy legalább egy furcsa világban
itt a szívemben
tudhatod Kedves ócska valóság
ellen a legjobb
képzeletemben élni mert így
ha nem vagy is itt vagy

Tavaszi etűd

Kamilla illatú április susog
távoli rejtelmeket
hűvös tavaszi csöppel esődobolás
az ablakon
menedékvers
édes szülötte a bennem élő csendnek
hallgatom ahogy némán sutognak
a meghitt sorok
fogjuk egymás kezét
hozzám bújnak a bús mondatok
és az elmúlás sejtelmes hírnökeként
a világ ránk alkonyodik

Elvagyódás

Egy percre mennék el
hogy megtudjam
milyen az a másik világ
Egy percre mennék el
hogy kiderítsem
vágyni vagy félni kell
Egy percre mennék el

hogy innen elbúcsúzva
végre nagy levegőt vegyek
Csak egy percre mennék
oda
hogy megtudjam
mi jön a halál után

Ledzéni Pálné/Ledzy Judit

Éjszakai dal

Valami megfoghatatlan érzéssel ébredt Zsófi. A mellette levő rökamién a férje, Gyuri mélyen aludt. Egyenletesen lélegzett. A cserépkályha kellemes meleget varázsolt a tágas utcai szobában, és ekkor megint felhangzott az utcán a dal refrénje, amire felébredt: „Cifra szűröm szemtanúja, hányszor voltál a vállamra borulva”. Ez a dal olyan mély érzéseket takart, amely bizonyára álmában is, annyi év után is összeszorította szívét.

Éjjeli álmukat gyakran megzavarták a kocsmából hazatérő gajdolások, különösen, ha előlegosztás volt a termelőszövetkezetben.

De ez a hang más volt. Ez neki szólt. Mikor is hallotta először? Úristen, de régen volt.

Visszaemlékezett arra, hogy is kezdődött. Tizenhat éves volt, de a tehen legeltetése mindig rá maradt. Három kisebb testvére bármely munkát megcsinált, de a tehenlegeltetés az hosszú volt, azt nem szerették. Neki kapóra jött, mert szeretett olvasni, és máskor, a paraszti élet mindennapi robotja mellett, erre gondolni sem lehetett.

Azon a forró nyári délutánon is korán kivezette a tehenet legeltetni, a dülő végén lévő fásor árnyékában elég dús fű volt. Akkor is egy könyvet olvasott. A padláson sok, piacon vásárolt ponyva volt, holmi Rinaldo Rinaldinik, de neki megengedték a szülők, hogy a délutáni órákban, mikor ők egy-két órára lepihennek, biciklivel bemenjen a városi könyvtárba, könyvet cserélni.

Hordás ideje volt, a dülőúton egymás után húztak el a búzakévével megrakott szekerek. Egyszer egy szekér megállt, és amikor a könyvből felnézett, a füle tövéig elvörösödött. A szekér csak félig volt megrakva, bizonyára az utolsó kereszteteket vitték haza. A két Szabó fiú ült rajta. Az idősebb alacsony, zömök, szőke legény, az öccse nyúlank, magas, dús, barna hajjal, mély sötétbarna szemekkel, elnyúlva hevert a szekéren. Azonnal felült, és a tizennyolc évesek mohóságával nézett a kislányra. A fiúk illedelmesen köszöntek, és beszélgetni, évdni kezdtek vele. Nekik is jólesett az akácfák árnyékában hűsölni. Zsófi még nem lehetett 12 éves, amikor titokban már leste az ifjabb Szabót legeltetés közben, mivel arra felé volt földjük, reggel kocsival mentek dolgozni, mert vinni kellett a szerszámot, de reggelizni, ebédelni lóháton vágattak a tanya felé. Apjuk huszár volt, és megtanította a fiait jól lovagolni, sőt, még vett is nekik nyerget. A egész tanyasoron nem volt másnak. Aznap Zsófi már nem tudott olvasni, de otthon, este nem számolt be ártatlan kalandjáról.

Legközelebb ősszel, egy kukoricafosztókában találkoztak. Ezen az őszön engedték meg a szülők, hogy a húgával táncmulatságba és más olyan helyre menjenek, ahol táncolni is lehetett. Kukoricafosztás közben a jó meleg csuhében lehetett hemperegni, viháncolni, no és sok-sok szép népdalt énekelni. A népdalok közé már magyar nóták is keveredtek. Mindig akadt egy harmonikás, és ha már elfogyott a fosztanivaló, egy-két órát táncoltak is a holdfényben. Természetesen az ifjabb Szabó mindig Zsófiával volt együtt. Együtt fosztottak, együtt táncoltak. Ezen az őszön már kezdett keveredni a szlovák és a magyar ifjúság. Hazafelé pedig a két fiatal egymás derekát átölelve, kéz a kézben andalogtak Zsófiék tanyája felé. A földúton meg-megálltak, és Zsófi megízlelte az első igazi csókot. Gyönyörű holdvilágos éjszaka volt. A csillagok is szinte szikráztak. Enyhe szellő mozgatta a még lábon álló kukoricaleveleket, melyek halk zizzzenéssel kísérőzenét is adtak a fiataloknak. Hazaérve, az első csókot még sok követte a kiskapuban. Megbeszéltek, hogy vasárnap délután Zsófiéknál találkozni. Otthon kiderült, hogy kivel jött haza a lány. Apja éktelen haragra gerjedt. Az öreg Szabót büszke magyarnak tartotta, és megtiltotta Zsófinak, hogy a fiával járjon. Zsófi keserves sírásra fakadt, és megkérte anyját, ne rontsák el a vasárnap délutánt, majd ő tapintatosan elküldi a fiút. Zsófi készült a vasárnapra, minden nagy gonddal ki lett takarítva. Édesapja elment valamelyik barátjához kártyázni. Az udvaruk szép volt, két nagy diófa adta az árnyékot, a gádor, a folyosó körül futtatva vadszőlővel. Az ólak és egyéb gazdasági épületek eperfával voltak körülültetve.

A fiú megjött, fehér fiatal kanca nyergében, fekete, fényes csizmában, fehér háziszőtt lovaglónadrágban, kék kockás ingben, hajadonfőtt, olyan volt a lány szemében, mint a mesebeli herceg. Illedelmesen köszönt, csak Zsófi és édesanyja volt otthon. Bekötötték a lovat az üres istállóba, az ő állataik kint voltak a szabad színekben. Az első forró csók már ott megtörtént. Édesanyja tapintatosan elment a szomszédasszonyhoz. A fiú megállapította, hogy az udvar és a szoba is olyan, mint a magyar szobák, csak a szlovák ki van pingálva, a magyar pedig fehérre meszelve. Zsófi nem merte megmondani az apja tilalmát. Sokáig beszélgettek, csókolóztak. Estefelé Zsófi hosszan elkísérte a dülőre kijáró úton. Akkor mondta el, hogy nem járhatnak együtt. A fiú megdöbbsent, és mikor a leány megmondta az okát, hogy apja büszke magyaroknak tartja őket, a fiú lóra pattant, és akkor kezdte keservesen énekelni azt a dalt. Zsófi pedig sírdogálva ment a tanya felé.

Utána sokszor táncolt a fiúval, ritkán haza is kísérte, de az a meleg kapcsolat, mint azon az első estén, soha nem jött többet létre köztük. Zsófi azokat az első csókokat, azt a keserves dalt sírig sem fogja elfelejteni.

A másik szobában kicsi unokája felsírt, így átment elaltatni.

Dudás mami lidércei

Mezőmegyeren, a falunkban, amely ma már Békéscsaba VII. kerülete, az idősebbek még ma is emlegetik Dudás mamát, akit igen-igen megijesztettek a kísértetek. Ma már az ő korosztálya teljesen kihalóban van, és alig élnek azok, akik gyermekként áhítatosan hallgatták a tollfosztókban, disznótoros estéken vagy más olyan paraszti összejöveteleken, amelyek ezekben az időkben a társadalmi életet jelentették.

Az első világháborúnak éppenhogy vége volt, és a lakosság legnagyobb része szegénységben élt, és sokan bizony nyomorogtak. Ezek közé tartozott a Dudás mama is, aki három gyermekkel hadiözvegy maradt. A férje, amíg élt, napszámosként, részes aratóként dolgozott, és egyéb alkalmi munkából tartotta el a családját, de hát a háború vége felé meghalt a fronton.

A legnagyobb fiú már 13 éves volt. Nyáron a gazdáknál szolgált, legeltette a disznókat. A kisebb csak 7 éves, a leányka pedig 5 éves volt. Néha a háborúból is szabadságra jöttek a katonák.

Dudás mami még fiatal, szemrevaló menyecske volt, tisztességesen élt, és igen kevés segílyt kapott a községtől mint hadiözvegy. Mosni járt a csabai úri házakhoz, és egyik-másik iparos család is megengedhette magának, hogy mosónőt tartson. Kukoricakása volt a fő eledel, amely zsír vagy tej nélkül nem volt ínycsalatnak mondható, és még ebből sem jutott mindig elég. Sokszor éhes maradt a család.

Ezen a késő őszi napon is, még sötétedéskor elindult a szűcsékhez mosni. Magára vett vagy négy alsószoknyát, amit maga szőtt, és egy kopottas fekete felsőt. Özvegynek nem illet színeset viselni. A berliner kendő sem volt valami meleg, még az édesanyja viselte.

Amint megérkezett, mindjárt nekilátott a munkának, a szűcsstanulók és legények segítettek a kútból vizet hozni, tüzet rakni, de nagy volt a család, sok volt a szennyes. Hat kilométert gyalogolt, és előtte a gyerekeknek megfőzte a kását, kissé kifűtötte a búbost. A gyerekek nem jártak iskolába, a legnagyobbra bízta a kisebbeket, hiszen már nem kellett legeltetni, ólban híztak a disznók.

A napok egyre rövidebbek voltak, és mire minden ruha a padlásra kimosva, kitergetésre került, sötét este lett. A gazdasszony kifizette a bérét, és mivel jó szíve volt, megrakta a mami fazekacskáját a déli maradék birkapaprikással, vigyen a gyerekeknek is.

Sietve indult haza, ebben az időben a falu és a város között csak földút volt, amit az őszi esőzések és a lovas kocsik nagyon egyenetlenné tettek, és erősen elkezdett fagyni is. Nem volt könnyű lépkedni a sötét úton. Volt ugyan félhold az égen, de sokrongyos felleg takarta azt a kis fényt.

Amikor elhagyta a város utolsó házait, máskor is, most is félelem fogta el. Nőkre éhes öreg legények, csavargók gyakran megtámadták a magányos nőket. Erre gondolt, mikor arra lett figyelmes, hogy valami szokatlan hangot hallott, mintha valaki suttyomban sustorogva utána menne. Te jó ég, valaki jön utána. Elkezdett jobban sietni, kopottas berliner kendőjét szorosabban összefogta, mintha az megvédené valamitől.

Az egyik kezére a kosara volt fűzve, amiben a fazekacska volt. Ahogy jobban sietett, a föld meg fagyott, a hang egyre erősödött. Páni félelem fogta el, de nem mert hátranézni, és igen sötét is volt. A hold ugyan néha kikukucskált a felhők között, de csak nem mert hátranézni. Ahogy sietett, a recsegő, sustorgó hang egyre erősödött.

Ó, Istenem, fohászkodott, mit vétettem, hogy így akarsz megbüntetni? Igaz, hogy a Jani gazda mindig olyan huncutul utána néz. Tetszik is neki, de soha, soha nem állt vele szóba, de gondolatban vágyott egy kis simogatásra. Azonban ő rendes asszony volt, Jánosnak meg felesége, gyermekei vannak.

Megint kikukucskált a hold, és a mami nagy félelemmel hátrafordult, hogy megnézzé kísérlőjét.

Te jó ég, hiszen ez nem ember, ez valami rém, valami kísértet, ez egy hosszú, sötét árnyék, amit egy pillanatra látott. Elkezdett futni, de kísérlőtársa nem tágitott, vele együtt futott, zörgött, recsegett, sustorgott. Kifulladásig kapkodta a levegőt, a füle zúgott, de elhatározta, hogy harcolni fog, nem hagyja a kis kosarát, a finom falatkáktól a gyermekeit megfosztani.

Közeledtek a falu házai. Az övük az utolsó utcán volt. Már látta, hogy az ablakban világosság van, és odaérvén, a félelemtől félig holtan, meghúzta a fakilincs madzagját, és gyorsan bevágta maga után az ajtót, hogy a rém kinn maradjon. A gyerekek nagy csatakiáltással fogadták, és a fényben ő is megbátorodott. Hirtelen hátrafordult, hogy nem ment-e be a kísérlője, és a hirtelen mozdulattól jó nagyot reccsent a megfagyott alsó- és felsőszoknyája. Akkor jött rá, hogy az egész napos mosásban a ruhái vizesek lettek, megfagytak, és a bő szoknyák egymáshoz dörzsölődve recsegték, ropogtak, zizegtek egész úton.

Egyszerre kezdett sírni és nevetni saját magán, és csak akkor nyugodott meg, amikor a kis fazék tartalmát megmelegítve, szélesztotta a gyerekeknek.

Dudás mami rémeit, kísérteteit még ma is szokták emlegetni az idős emberek.

Litauszki Gábor

Petróleum

Egy üres, löcsös szekér zörgött el a Beliczei úton a híd irányában, a saroglya alá akasztva viharlámpa lóbálózott, a lovak idegesen, ritmustalanul csattogtak patájukkal a betonon: a földúthoz képest idegen volt nekik az érzet, s ez fölsugárzott csüdjükön, izületeiken keresztül egészen a csípőcsontjukig, meg a vállfor-góikhoz. A kocsis feláll a bakon, kalapja a homlokába csúsztatva, mintha táncban lenne, a gyepelével feszítve próbálta tartani a hámot rángató lovakat; az egyik, tomporával oldalazva, kitörni próbált, combja minduntalan nekinyomódott az istrángnak, a kisafta a rángatástól szinte forgott a levegőben.

Tagbaszakadt, parasztfurma ember téblábolt a gyarmatáru-vegyeskereskedés-nél oldalt, a szárazkapu robusztus faajtaja előtt, gyanakodva leste a szeme sarká-ból a colos deszkákra a faragott kutyafejeket, amik nem hasonlítottak egyetlen általa eddig látott kutyára sem, minthogy oroszlanok voltak, de ő oroszlan még se képről, se hírből nem ismert, ennél fogva gyér tapasztalatú emlékezete újra meg újra, egyre türelmetlenebbül azokhoz az állatokhoz próbálta pásztítani a látványt, amikkel a városszéli utcákon találkozhatott. Bal kezét ökölbe csukva, percen-ként a zsebébe nyomta, amit tizenöt pengő nyomott már amúgy is, nyugtalanul tapogatta a pénzt, meg a zseb varrását, az ördög tudja, hányadszor újraöltött var-rásokat, mert a nadrágnál csak a zseb volt kopottabb, bár azt nem volt muszáj szégyellni, az legalább nem látszik, csak bánni, ha a pénz kicsúszik belőle.

Nem is figyelt a nagy garral elvonuló lovas kocsira, mert nyugtalanság feszült benne egy új tapasztalat miatt, amit a nagyvárosban, Pesten szerzett, ahonnan a pénz ideszármazott: bár szabályrendeletbe nem volt foglalva, ott különösen nem szerették a rend képviselői az ácsorgó embert. De itt most muszáj volt várni, nem lehetett csak úgy befordulni ebbe az üzletbe, itt a város közepén, mint egy városszéli, kocsmával egybeépített, lógó tetejű, vályogos boltocskába. Respektet követelt ez, mint valami hivatal, mert itt is, meg amott is egyformán, drágán mérnek az egyszerű ember részére mindent. Amikor elindult, még azt érezte, a tizenöt pengő segíti, de elszállt már a pénz kicsinyke ereje, és most csak várt, maga se tudta, mire, talán arra, hogy szólalna meg már végre az ajtó fölé szerelt kis harang, zörrenne az ajtó üvege, mintha az engedélyt jelenhetne a belépésre.

Amúgy volt neki nagyobb jogosultsága belépni ide, tekintve, hogy kedves em-bere volt az alacsony termetű, mókuszmozgású, gyorsbeszédű bolttulajdonosnak, aki rendszeresen vele végeztette el a ház és a bolt körüli egyszerű, viszont ne-hezebb munkákat, mert hatalmas erő mozgatta a Marosik András-emlékműnyi

méretű testének tagjait, mintha egy hévér dolgozott volna benne. Vagy egy gőz-gép, lomha dugattyúival. Ám erejét lassú észjárással, pókfonalként, rezgő, gyöngé idegekkel, meg tragikus ügyetlenséggel ellenpontosította a sors: „Nem ő a legélesebb kés a kredenciókban” – mondták a háta mögött a kocsmában. A boltos meg, ta-lán a paleolitikus ősökre visszaütő ösztönnel, ragaszkodott hozzá: az apró embe-rek ösztöne szerint imponált neki a hatalmas test, a lassú mozdulatok. Kertésásra jó volt, szénbehordásra, de a fa hasogatására már nem. Tulajdonképpen az ásás eredményét is úgy kell elképzelni, mint ami inkább kapálásra hasonlít, mert át-fordítani, rendbe-sorba lerakni a földet nem tudta, de a boltost ez egyáltalán nem érdekelte, mert a kertjét csak azért tartatta művelésben, hogy a gaz ne verje föl.

De már az építkezésen a segéd munkák végképp meghaladták képességeit. Ereje gúnyt űzött vele. A keskenyebb alapok mélyítésénél, meg az artézivíz-veze-tékek árkában állva képtelen volt a földet kidobni. Az ásó éle, a lapát oldala foly-ton beleakadt az árok peremébe, a föld visszazuhan, ő meg már sírva csapta le, rugdalta össze a szerszámokat. A könnye, a nyála ráfolyt a csontszerűen kifénye-sedett akácnyélre. Amikor pedig a maltert próbálta föltermelni az állványzatra, a ládába, a hosszú nyelű fándlival, a kőművesek keze alá, a habarcs szanaszét fröcs-csent, a fele a pallóra hullott, meg vissza órá, és a dolgok konok rendjéből száрма-zóan mennél jobban akarta, annál inkább nem sikerült. A kőműves bandagazda komor arccal irányította el a mészsoltó gödrökhöz. – Ne röhögjenek maguk! – mordult a többire. De végül alig tudta elszorítani a mosolyát, amikor befordult a rönkhordó fogatok közé.

Ezek a bajok persze csak akkor érték el Andrást, ha volt egyáltalán munka, ezért ha akarta, még szerencsének is vehette azt a nagy munkanélküliséget, ami addig sújtotta az országot. Infernalis idők voltak múltban: az egész világot ma-gába rántó háború, a forradalmak, gazdasági válság itt, az országban, aztán az egész világon. A magyar búza ára a harmadára zuhan az amerikai dömping mi-att, aztán meg a Wall Street-i krach – a bajok előállítója megint Amerika, mint az 1870-es években. A világ közgazdasági közvéleménye radikális eszközökért kiált az USA államháztartásának rendbetétele érdekében. Hihetetlen! És Hoover elnök hiába önti a pénzt a bankokba!

A Népszövetség az országok pénzügyi helyzetét tárgyalja; az arany a Federal Reserve-be áramlik. Konferencia Lusanne-ban, Londonban, de hiába gyűlnek egybe a népek legkülönbözőbb rangú atyái, a politika rendre bezabálja a megol-dást. És a kapitalizmus drámai, szimfonikus áradással zúzza össze a világot.

A magyar föld, az ingatlanok értéke zuhan, a hitelek törlesztése megakad – a kamatokat sem bírják már fizetni, nemhogy a tőkét. Dobra kerülnek házak, bir-tokok, vállalatok. A jóra való magyar kisember meg csak dermedten áll, nem ért semmit. A tanultabbja az újságon keresztül devalorizációt sürget, az adósságok elinflálását.

Az alföldi kubikusok országgyűlési követük vezetésével járulnak Gömbös miniszterelnök úr elé, és ő megígéri a földmunkák beindítását vidéken. A jelenlegi állapotok szerint, ha a Tiszántúlra elér a pesti munka lehetőségének a híre, az emberek gyalog vágnak az útnak, mert a vonatra már rég nincs pénz. A tehetősebbje biciklin húzza maga után a talicskát. Van, aki futva teszi meg az út felét, mert olyan szűk a terminus a Beszkartrnál: „én, kérem szépen, minden második sürgönykaró között futva jöttem”. Gondoljuk meg! A Körösök vidékéről, az aprócska tót városkából! Pestig!

„Majd csak jóra gyűnnek a dolgok” – bújnak össze az emberek a kocsmákban, otthonokban, a templom oldalában. És valami megmozdul, a levegő után kapkodó világ mély lélegzetet vesz: a Roosevel-féle New Deal, Hitler Adolf kancellár közmunkákkal, a hadiipar, a hadsereg fejlesztésével ér el gazdasági fellendülést, a magyar paraszt a német mezőgazdaságban talál munkát. Olaszországra a fasizmus eszméjét húzza rá a Duce. Ezek rántják magukkal Magyarországot is fölfele talán, végül a Győri-program emeli, de vészjóslóan, mint egy hidrogénnel töltött Zeppelin.

Marosik András is, meg két komája gyalog tolták talicskáikat Pestre, három nap alatt érték föl a Teleki tér emberpiacára, napokon át várták a munkát, a lefordított kubikotalicskák alá kuporodva aludtak a pipakormos, dohszagú, keshedt subákon. Óriási szerencséje is lett Andrásnak: medenceszerű, széles alapokból talicskázták ki a földet, masszív rámpákon, jól aládúcolt, megtámasztott pallókon. Emitt a forgó potrohú betonkeverő gép táplálása tehette volna próbára, de sikerült megúsni; széles ívben, lapítva, óvakodva került a gázolajszagú szerkezetet, mint a kutya a begyújtott húsfüstölő kemencét a tanyaudvaron.

Visszafelé már a keresett jó pénz hozta őket vasúton, és a főváros nagyságától elszenvetett első rémületet már elfeledve, ez a friss jövedelem csalta most ide a község előkelő szatócsboltjához, ami rendelkezett a „korlátolt italmérés” jogával is az előljáróság engedélye alapján.

Összeugrott inakkal áll a kapunál, igazából már nem is vágyik a boltba, mint ahogyan legénykorában sem vágyott soha a gazdák vagy az iparosok lányai után, meg se fordult utánuk, szinte nem is léteztek a számára – valamilyen zsigeri ízléssel eleve gusztusosabbnak érezte az utcabeli cseléd lányokat. De most megszólal az alpakka harangocska, egy kamaszféle legény senderedik ki a boltból, megzörren az üvegtábla, ahogy behúzza maga után az ajtót, András ellép a kirakat előtt, forsriftosan fordul, mint valamikor a Kaiser seregében, aztán onnan rögzült alázattal, lassan nyitja be az ajtót, ezért az üveg nem zörren most, annál nagyobb zajjal bukik át az ajtó felső élén a csengő. A keze a kilincsre szorul, körülnéz, odabent csak a személyzet, a tulajdonos nem is látszik, a segéd a plafon alatt, a létra tetején, a legfelső polcon tologat valamit, az inas meg egy újságpapírból hajlított tölcsérből fáradtolajjal locsolja a deszkapadlót, megáll a nyolcas mozdulattal, és

a pult felé sandít. A boltos előbukkan a téglaszerűen egymásra épített cukorkás üvegek mögül, és az inast egy intéssel a raktárba küldi. András erre a mozdulatra végre összeszedi magát, beteszi maga mögött a csengő-bongó ajtót, a boltos kilép a pultból a fölfelé hajtható ajtón keresztül, közeledik mindkét kezét előretartva, András is nyújtja a sajátját, esetlenül, bizonytalanul, ujjai úgy állnak, zsibbadósan, kacskán, mint a főtt csirke láb, vagy inkább a kukorica tövén a léggyökerek, odakint a tarlón, bogasan, meredten.

– *Dobří deň* – nyögi.

A boltos szelíden mosolyog:

– *Dobří, dobří!* Mivel szolgálhatunk a Marosik úrnak? Nézzen körül minálunk, Bandikám – és nem engedi el a kezét, húzza befelé a nagydarab embert, annak meg éppen ez az, ami kell: hogy körülnézni! Hogy ne kelljen már mindig ott, azokban a kis ócska, maszatos oldalú boltokban, a város szélén vásárolni, kiszámolt pénzzel, csak a legszükségesebbekre rálesve: só, olcsó dohány, petróleum, kátránypapír, nagynéha egy fenőkö. És meginni két-három deci bort abból a jobbikból, a pohárral körbejárni, mint valami pantallós, nyakkendő ember. Főlnéz a polcokra, de alig ismeri, amit lát: a norinbergi áruk, delikát eszközök, színes cérnaspulnik. A padlóra öntött fáradtolaj nem is szaglik neki, bódítja a helyben pörkölt kávébab illata. Aztán vékony hangon csak megszólal:

– Kérek abból a borból, hogy az ára?

– Ötvennyolc fillér, de tudja, mit mondok én magának, András! Magának felibe adom!

Az meg halkan, amennyire csak a gége anatómiája, meg a levegő fizikája engedi, úgy ejti a szavakat:

– Ki tudom én fizetni, kérem szépen.

A boltos látja is a gyöngeségét, egy vastag ránc fut a homlokára, úgy válaszol, közel lépve, szinte az álla alatt áll:

– Ugyan már, Bandikám, nem akartam én megbántani! Szívesen adom!

Kínlódva, erőlködve mosolyogni próbál az a nagydarab ember, félszegen, mint gyerekkorában a húsvéti locsolkodásnál a kapott krumplicukorra, meg süvegcu-kor-szilánkra, és akkor meglátja a hátsó falon a pléhborítást, rajta a csapokat, fölöttük fehér zománcozott táblácskák, mint a vasútállomáson, fekete betűkkel: petróleum. Erőtlenül, vigyorogva hagyja, hogy a boltos a bort kimérje, de már megszólalt benne a szegény emberekben ha kell, ha nem, mindig lesben várakozó lelkiismeret, és kibukkan belőle:

– *Čo koštuje petrolej?*

– Van olcsóbb is, drágább is – és összehúzott szemöldökkel félrepillant, és egy rövid lélegzetvétellel folytatja: – de vihet nyugodtan az olcsóbból, Bandikám, az ugyanolyan jó lesz magának.

Annak meg elvörösödik az arca, fölcsapja a fejét, aztán körbefordítja, mintha valami attrakcióra készülne, és abban a keserves életben először és utoljára is fölfénylik Marosik András önérzete:

– Mondtam már, kérem! Meg tudom fizetni!

– Jaj, hát nem úgy értettem én, *Pán szuszed!* Na, jöjjön csak velem – és hátra vezeti a fal mögé, a raktárba, úgy lép a Bandi utána, mintha a papot követné a templomban, enyhülve, szinte áhítattal a megtiszteltetéstől, a boltos meg mutatja a vashordót, amiből két cső vezet bele a falba... (Még a válság legnagyobb tombolása idején, valamilyen kereskedői rafinériából, szélesítette a választékot az olcsóbb petróleummal. Tudtak róla sokan, de akkor még általában úgy tartották, hogy lefele csalni nem bűn. Az előkelőség meg úgylát a drágábbat kérte...)

– Na, hát lássa, ugyanaz folyik mind a két csapból!

Hátrahőköl az a hatalmas ember, alig bír mozdulni, bizonytalanul, aprókat lépve, topogva megy a boltos után, vissza a csapokhoz, az meg újra kérdi:

– Akkor, hát melyiket mérhetem?

Riadtan néz le rá, nyel egy nehezet, ádámcsutkája szinte belereccsen:

– A drágábból! – és szemzugába könny préselődik, mert ugyan fölfénylett az önérzete az előbb, de el is lobbant már gyorsan, mint a fényképész magnézium-lámpája: – hiszen én csak drágán akartam volna egyszer vásárolni, kérem szépen!

És vigasztalhatatlan, dübörgő zokogásban tör ki.

Az inas előugrik a raktárajtóból, nem érti, mi történik, leültetik az arcát masszírozó embert a cipősdobozoknál a rövid padra, egy pohár vizet adnak a kezébe, lassan összeszedi magát, föláll, de a térde, dereka, könyöke hajlítva marad, mintha megugrani készülne, a segéd meg olyan megvető ábrázattal bámul a vállá fölött hátra, lefele a létra tetejéről feléjük, hogy az asszony, aki éppen most nyitott be az ajtón, egy apró gyereket maga előtt terelve, megdermedt, amint körbepillantott. Aztán hirtelen kifordultak az utcára vissza. Azt hitte, tolvajt fogtak odabenn.

Régen elmúlt már

A pofon, amit a Brhlík Jóska kapott a Rohony tanító úrtól, akkorára sikeredett, hogy a gyerek nekitántorodott a háromlábú állványra támasztott táblának, amivel aztán együtt csuklott össze. Bőgve rohant ki az iskolaudvarra a Jóska, ott megállt, talán egy percre, csorgó könnyeit el se kente az arcán, csak forgolódott a vastag porban, merre tovább, valami fészket keresett, egy zugot, ahová bújni lehetne. Csak a hóbogyócserjéket látta a kerítés tövében, de oda egy kóbor kutya húzódott be a napokban – valahogy beszökött a kapun

a gyerekek mellett. A kutyát hiába zavarták el rögtön, „most már sosem lehet tudni...” Aztán könnyei optikáján keresztül a szenesfészert látta meg, ami éppen jó lett volna, annak az ajtaján viszont állandóan egy hatalmas kovácslakat lógott. Végül kiszaladt az utcára, és a járda mellett, a fűvön futva végre hazafelé vette az irányt.

Eddig csak a fülét rángatta a tanító bácsi Jóskának, ami kézre is állt, mert abból elég nagy volt neki: „Dva ráz dobehov, keď uši merali.” (Kétszer futott oda, ahol a füleket osztották.) Ám valamiért most hirtelen nagy harag lobbant föl benne.

A Rohony tanító úr általában megfontoltan osztotta ki a penitenciát, annyit mondott a delikvensnek:

– Édes fiam, szaladj ki ide, a város szélére – ez két rövid sarokra volt az elemi iskolától –, törjél a mariska bokorról egy szép, vastag ágat!

Tarthatott volna kéznél egy állandó eszközt is a verés céljára, és hogy nem tette, az nem valami következtelenség volt. A bűnös számára a bűn átélése sokkal mélyebb azáltal, hogy maga is kiveszi a részét a büntetés munkájából. Ez tudott és alkalmazott ismeret már a történelmi idők óta, sőt, valószínűleg azelőttől is. Ráadásul akkoriban az úgy volt, ha a gyerek otthon arra panaszkodott, az iskolában a tanító úr megpofozta, a pofon párját az apjától meg is kapta rögtön.

Brhlík Jóska a nagyanyjától járt az iskolába. Amikor neki elpanaszolta a verést, az idős asszony feldúltan kísérte vissza az iskolába, és ilyen módon kérte a tanító urat:

– Legközelebb legyen szíves jobban megabrikolni azt a gyereket, ne legyen kedve otthon nekem panaszkodni, mert én ezt már nem tudom elbírní! – és a zaklatottság miatt ő is elsírta magát. Hiába igazgatta a fejkendője hajtását a homlokán, meg a bogot az állán a remegő ujjával.

Már egyáltalán nem bírt a gyerekekkel. Legutóbb, amikor az artézi kifolyónál megpróbált a fejére csapni, könnyedén elhajolt előle, ahogy a liba az ostorszál elől. Erre megragadta a kezét, a Jóska nyüsztett, prüszkölt, rángatózott, nem volt esélye, az öregasszony csontos, inas ujjai keményen fogták a vékony csuklóját, aztán a fenekére csapott, na akkor fajult el a dolog, egészen méltánytalan formát vett, mert a gyerek dühbe gurult, nagyot ugrott, és mivel öreganyja erősen tartotta, éppen mögötte huppant le, mögé kanyarodva, és rávert az asszony hátsójára, és egy pillanat múlva már ott hadonászott mögötte. Az öregasszony csak forgott a gyerekekkel, kapkodott a gyerek után, mint a macska, ami farkán a bolhát akarja elfogni... méltatlan helyzet. A szomszéd tímársegéd csak röhögött, a gyereke meg döbbenetben állt, próbált az apjára nézni a szeme sarkából. Próbálta volna lefigyelni róla, hogyan is kellene most viselkedni...

Nyemcsok László

A dobozházat lecserélte

A békéscsabai bokrok legrégebbi lakójának Erdei Imre számított, sok-sok évet húzott le a szeméttelp mögötti nádas környékén. Amikor jó 15 éve, egy forró augusztusi napon megismerkedtünk, a 30 fokos meleg ellenére bundában kerékpározott a körgáton. (Persze a legmeglepőbb nem is az öltözködése volt, hanem az, hogy míg ránk ezernyi szúnyog szállt, addig Imrét egyetlen vérszomjas fenevad sem „tesztelte”. Pedig megadta számukra a lehetőséget: levette a bundáját). Akkoriban még csak műanyag dobozokból összetákolt bungalóra futotta neki, de a fejlődés őt sem kerülte ki. Lépéstartását a modernizációval azzal is bizonyította, hogy „saját” portáján lakáscserét hajtott végre.

A nádas Casanovája

Egy kemény téli napon, Erdei úr birodalmához közelítve, azon elmélkedünk: nem sokkal felemelőbb, ha az idő csípős és nem a szúnyog? A házigazdát meglátva azonban le is dermedünk. A hidegben meztláb lép ki egy MÉH feliratú, kerék nélküli roncsautóból, mely valamikor Nysa névre hallgatott.

– Miből futotta az új lakásra? – tudakoljuk.
– A szeméttelp régi bérlője segített hozzá, ki is szállították ide daruskocsival – válaszolja.

Didergésünket látva, a házigazda beljebb invitál. A „lakókocsi” hátsó, bejárati ajtaján lánc és lakat fityeg, aminek megvan a magyarázata.

– Bár vendégszerető embernek tartom magam, és ha bejelentkezik egy-egy külföldi, vagy szállás nélkül maradt honfitárs, elalhatnak nálam, de a betolakodókat nem szeretem – fakad ki. – A múltkor kicsit később tértem haza, erre egy szőrös férfi horpasztott a dunyhám alatt, ruhástól.

A hálószoba berendezési tárgyait egyébként dívány, egy kisebb szekrény és egy székek alkotja, a nappaliban – azaz a vezető- és utasülésein – ruhakupacok magasodnak. Fűtőszervezetnek a legapróbb jelét sem tapasztaljuk.

– Enyhe telek járnak erre, minek fűtsék? – kérdez vissza. – Éjszakánként inkább a hőség gyötör, nagyon vastag ez a mostani dunna. Kénytelen vagyok egy szál alsónadrágban aludni.

– A világítás sem hiányzik? – tapogatózunk.

– Jó szemem van, nem kell ide zseblámpa sem. Persze, ha arra szottyanna kedvem, akár gyertyafényes vacsorát is rendezhetnék itt – veszi elő a világítóberendezéseit.

– No, de arra biztosan nem magukat hívnám meg.

– Hanem kiket? – incselkedünk.

– Képzeld el, maradi vagyok, és a nőket szeretem. Szerencsére, mindig kitéved ide valamelyik.

– Csak azt ne mondja, hogy háremet tart?

– Ez azért túlzás, de van kapás. A napokban a zsandárok éjszaka szedtek ki egy hölgyet, mondjuk úgy, hogy mellőlem, és igencsak elcsodálkoztak, amikor a melegségre panaszkodott. Az is igaz viszont, hogy a nők miatt kerültem a pusztába.

– Kifejtené kicsit bővebben?

– A vasútnál dolgoztam, a szálláson laktam, de mivel mindig feljártak hozzám a nők, kirúgtak. Hiába védekeztem, hogy nem én hívtam őket, hiába próbáltam a hölgyeket szokásukról lebeszélni: mind hatástalan volt. A vasútnál nem hittek nekem, a nők meg csak jöttek.

– A menekülésnek csak ez az egy módja kínálkozott?

– Van nekem bejelentett lakásom is, de már megszoktam itt. Ha ötösöm lesz a lottón, megveszem ezt a telket és ide építkezek. Csendes, nyugalmas, békés környék.

Kiszállunk a hálószobából, és a birtok többi helyiségét járjuk be a szabad ég alatt. A konyhát egy sparhelt alkotja, rajta éppen kávéfőző. A fürdőszoba elemei: egy asztal és egy fagallyra akasztott busztükör a borotválkozáshoz. A kamrárt egy vödörben találjuk, a hidegben nevezhetnénk fagyasztónak is. Benne reklámszatyrokban „mirelitételek” sorakoznak.

– Főzni is szokott? – érdeklődünk.

– Bármit elkészítek a levestől a pörköltig – büszkélkedik.

– És ha esik az eső?

– Akkor nem főzök – adja meg a végül is magától értetődő választ. Az egyik edény mellett nemrég használt borotvapamacsot pillantunk meg, így a szörteletítés helyszínét felesleges lenne firtatni. Az egyéb tisztálkodási szokásaira azonban kíváncsiak vagyunk.

– Nagymosásra a nőkhöz járok a városba vagy a fürdőbe – válaszolja nemes egyszerűséggel. – A kellemes illatot szeretem, ennek elérésére áldozok – hoz elő a Nysából egy Fa arcvizet és dezodort.

– Úgy tudom, egy ideig a fia is magával lakott.

– Jól emlékszik, de ő visszaköltözött az édesanyjához.

Látjuk, hogy a családi dolgokról nem szívesen beszél. Nem is erőltetjük a témát, így inkább arról kérdezzük, mivel foglalkozott eddigi életében.

– Harminc évig fejőmesterként dolgoztam, aztán kerültem a vasúthoz, majd itt, a szeméttelenen segítetttem be a régi bérlőnek. Az volt a csúcspont, havi 40 ezret kerestem.

– Mi lett a pénzzel?

– Elvertem a nőkre.

Sikerült újra visszakanyarodni a hölgyekhez, de teszünk egy tétova kísérletet, hogy kibillentsük innen.

– A nyári-téli nomád életmód nem káros az egészségre?

– Azt a szót, hogy betegség, nem ismerem – zárja rövidre a témát.

– Napjait egyébiránt mivel tölti a pusztában? – váltunk újra.

– Árucseré-forgalmat bonyolítok le.

– Ez nekünk bonyolult.

– Pedig nagyon egyszerű, ruhaneműkkel kereskedem.

– Meg lehet ebből élni?

– Hát hogyne. Olcsón veszem, drágán adom.

Erdei urat a villámkérdések sem hozzák zavarba, így mi adjuk meg magunkat, és búcsúznánk. Nyilatkozatának azonban ára van.

– Látják azt a vasalt inget és azt a kockás zakót az ágyamon? – mosolyodik el. Bólintunk, de nem értjük.

– Na, én most azt felveszem, a kolléga meg készít rólam néhány személyi igazolvány-képet. Nem hátrány, ha van egy okmánya az embernek.

A nádas Casanovája kiritttyenti magát, hetyke kis bajszát megpödrí, és csipőre teszi a kezét. A fényképezőgép kattán.

– A képeket ne erre a címre küldjék, itt ritkán jár a postás – világosít fel. – Tegyük le a szerkesztőség portájára, majd bemegyek érte. Tényleg, a portásuk hölgy?

Találkozásom a munkával

Ahogy így visszaemlékszem, minden egy szép márciusi napon kezdődött. Édesapám állított be egy gyűrött papírcetlivel, amire titokzatos szavak és számok voltak ráírva. Ánizs 2000 m², mák 400 m², kakukkfű 1000 m², hibrid kukorica 6000 m², kapor 1000 m², máriatövis 6000 m². Első olvasásra úgy tűnt, hogy ez a kondorosi téves növénytermesztési tervezete lehet. Apám azonban hamar eloszlatta téves nézetemet, és megadta a rejtély kulcsát. Kiderült, hogy nem kell olyan messzire menni, hiszen a tervezet a család háztáji földjeinek növény- és területbeosztása. Ekkor még nem éreztem a helyzet komolyságát, sőt örültem is,

hogy a néhány órai mozgás jót tesz majd elgémberedett tagjaimnak a gyönyörű napfényes időben.

Eltelt egy-két hónap, és lassanként beállt a nyári jó idő. Aki csak tehetett, menekült a víz közelébe, kereste a hús helyeket. Családunk ezzel szemben nagy ügybuzgalommal nekiveselkedett a gályának. A kezdeti munkákat (ültetés, egyelés) édesapám egyedül végezte, nekem a máksarabolásnál kellett bekapcsolódni. Ez a munka még nem készített nagyobb erő kifejtésre, mert mindössze annyiból állt, hogy két sor közepéből kellett a gáz kikapálni. Mire belelendültünk volna, már végeztünk is. A sor végén megkönnyebbülten legyintettem: ilyen kis semmiségektől retgettünk annyira? Apám nevetve csak annyit szólt, hogy mindezt másnap a kakukkfűkapálás után ismételnem meg. Hát nem ismételnem meg. Magáról a növényről annyit kell tudni, hogy évelő, bokros gyógynövény, melyet ételízesítéshez, gyógyszerkészítéshez használnak. Állítólag a római katonáknak ebből főzték a teát, amitől erejük megszokszorozódott. Nem mondom, egy ilyen teát a harmadik sor után én is szívesen elfogyasztottam volna.

Egy héttel az első vergődések után következett a máriatövis és az ánizs mechanikai gyomirtása. A családot két brigádra osztottuk, apám öcsémrel a máriatövisbe vette útját, míg édesanyám és én az ánizsföldet látogattuk meg. Édesapám reggel fél kilenckor két kapával és egy kulacs vízzel úgy bocsátott utunkra, hogy délben otthon találkozunk. Ezt az elképzelést azonban az ánizsföldön zajló gazkiállítás felrúgta. Életemben láttam már sok gyomot, de ennyit, és ilyen változatos gyűjteményt, még soha. Volt itt folyófű, disznóparéj, aszat, labadka, muhar, tisztessű, csak éppen ánizs nem. Már ekkor félő volt, hogy a megmaradt növények sem tudják sokáig fenntartani magukat. Gyanúnk beigazolódott, rövid időn belül ellepték a területet a traktorok, és végeztek a maradék növényrel.

A kesergésre nem maradt idő, mert várt a kapor. Itt négykézlábra ereszkedve kellett keresgélni a növénykéket, majd pedig minikaparccsal körbetisztogatni külön minden egyedet. Mintegy hat órán keresztül végeztük ezt az idegölő tevékenységet. Így nem csoda, hogy éjszaka álmomban is sok kis kapácska sorakozott fel előttem, mint egy jól kiképzett hadsereg, és milliónyi édes kaporka lejtett örömtáncot a végtelen szántóföldön.

A lejtőn már nem volt megállás, és a kukorica is bekapcsolódott az ördögi körbe, egyszerre rőtta ránk feladatul a kapálást és a fattyazást. Már-már kezdett felesbe merülni a kakukkfű, mikor egy júniusi reggelen nagy kopácsolásra ébredtem. Apám a disznóölő késeket kalapálta, előttem egyelőre ismeretlen okokból. Egy órán belül azonban már gyakorlat útján szerezhettem tapasztalatot a kések feladatáról. Kakukkfűvet vágunk. A munkáról csak annyit, hogy a végén három

bekötözött ujjal én voltam a legépebb. Miközben mi a kakukkfűvel foglalkoztunk, az „okosok” a hibrid kukorica sorsa felől döntöttek. Megkezdődhetett a címerezés, ami aztán még másfél hónapig tartott. A táblákat amerikai kereskedők és magyar ellenőrök járták, és ahol egy címet is találtak, már fordulhatott a területre a silózókombájn.

Míg mi minden erőnket a kukoricára összpontosítottuk, addig a kakukkfűvet teljesen benőtte a gaz. Elkezdődött a kilátástalannak tűnő harc a gyomokkal. Mindenki húzta, vágta, rugdosta a gazokat, hol kapával, hol pusztá kézzel vagy lábbal. Minden második kapavágás után a sor végét kémleltük, de úgy tűnt, soha nem érünk ki. Csodával határos módon, valamikor estefelé, kivergődtünk a sor végére, de örömünk nem tartott sokáig, mert másnap már várt a mák. Soha nem ettem volna mákos téstát, ha tudom, hogy ilyen fáradságos munkával jár az alapanyag betakarítása. Kínunkban már szlovák kesergőket énekeltünk, de a zsák így sem telt gyorsabban. Pedig a máktörést pihenésnek tekintettük a kakukkfű újbóli vágása előtt. Apám metszőollós technológiát dolgozott ki, de ez sem segített, sőt, a hajolgatástól hamarabb megfájdult a derekunk. Ezután végre fellélegezhettünk, hiszen már csak a krumpliszedés maradt hátra. Utolsó erőtartalékainkat bevetve, ezt a próbát is teljesítettük, így hosszú idő után végre nyugodtan aludhattunk, nem kellett rettegni a holnap gyötrelmeitől. Amikor véget ért a nagy munkaidőszak, és beköszöntött a rossz idő, az ember könnyen elfelejtette volna a nyári izzadtságos napokat. Én azonban a kakukkfű, az ánizs és a kapor neveket örök életemre megtanultam. Amikor a következő évben, egy szép márciusi napon, édesapám egy új listával állított be, akkor már tudtam, hogy az effajta listákat nem lehet félvállról venni.

Péter Erika

Békére várva

Mint síkságon a víz
szétfolyik az élet,
egymást ismételve
szalad napra nap,
fényeket keresve
s kerülve
a baljós árnyakat.

Ma hull a hó és tiszta még,
de rettegtet a gondolat
mi lesz, mikor olvadni kezd,
és sárként
a talpunkra ragad?

Most lelkünkre nehezül
a lidérces jelen,
nyakunkba zúdulnak
avasodó gondok,
újra felszakadnak
varasodó sebek,
pedig békét remélnek
az ártatlan gyermekek.

Kesergő

Két anyám volt,
s nincs már egy se!
A fülembé énekelte
mindkettő a szlovák
nótát.

Két anyám volt.
Anyák napján
párban kapták
a virágot, szívet
s képeslapot.
Ma két csokor virágot
a szarvasi temetőben
hagyok.

Madárlátta

Alkonytájt, ha hazajött nagyapám,
hosszúra nyúlt árnya
kísértetet játszott a folyosó falán.
Minden este izgatottan vártam,
az ablaküveg mögött
lábujjhegyen álltam
s kukucskáltam.
Tudta jól, hogy nézem
az ablakot, hogy elészaladok,
hogyan várakozva lesem
mit rejt hátizsákja,
s megkérdem tőle
– Van-e madárlátta? –

Az a barna, száraz, picike „katona”
volt számomra akkor királyi lakoma.
Egy falatnyi madárlátta kenyér,
mit a kerges tenyér tartott felém.
– Gyere kicsim, egyél! –

Anyám földje

Nem értettem, miért rajong e tájért,
a konok télért, a fülledt, meleg nyárért?
Imádta a hosszú, gödrös járdát,
Kondorost, a híres betyárcsárdát.
Szarvason a Tessedik-akácot,
a Pepi-kertet, a tanyavilágot.
Csodálta a rezgő búzamezőt,
az állat-harapdálta
lerágott legelőt.
S mikor a lovas-szán
csilingelt a hóban,
ő pálinkával kínált
a tót disznótorban.
S szerette a kemencében süített,
dagasztott cipót,
a Körös-parti békát,
alkonyt kuruttyolót.

Elköltözött többször,
ahogy sorsa hozta,
de mindig visszatért
a régi kis otthonba.
Vonzotta a szíve,
s az alföldi tájék.
Sokszor emlegette:
„Petőfinek én is
nyomdokában járnék!”
Visszahúzták őt
a gyökerek s a hite.
Földjével egyesült
megtört, fáradt szíve.

Most már én is tudom:
e kötődés örök.
Engem is várnak majd
az alföldi rögök.

Fagyhalál

Jött a tél,
s az ég zsúpfedelét
ellepték a varjak.
A fák zúzmaraköpenyt
kaptak s fehér paplan
terült le a földre...

és tavasszal
nem emlékszik
senki, hogy megfagyta
január pokróca alatt.

Tavaszi leszek

Holnap
egyetlen napig
tavaszi leszek,

virítok árkok ölén
illatos orgonasövény
leszek

az utcán kamaszként
szökkenek,
barackvirág-szírmaim
kibontom
s napkobakú pitypangként

vagy melletted repdeső
madárrá változom
s ágat, szalmaszálat gyűjtve
fészket építek
a majd-szerelemnek.

Hónap-tár

Január csupa fagy,
Február fukarabb.
Március a kócos,
Április habókos.
Május a világos,
Június virágos.

Július napozó,
Augusztus nyaraló.
Szeptember az őszindulás,
Október a lombritkulás.
November a télkezdő,
December az ünneplő.

Túlhordott ölelés

A negyvenkettedik hét után,
túllépve kiszabott időn,
ultrahangon,
pozitív teszten,
házi praktikán,
eltervezett napon,

azon az oxigénhiányos,
fojtó éjszakán,
agyongyötörten,
fáradtan, lilán
megszülettél végre,
hogyan magad – veszélynek kitéve,
túlhordott fájdalmak,
fájások között,
örök újraélesztésre várva,
kizárva az egyetlen
visszatérő bűvőhelyet
kutatva mellemen,

Te légy halandó,
túlhordott ölelésem.

Lábujjhegyen

Csak lábujjhegyen járt
nálam a szerelem,
csak őszi avart talált
már-zsendülő fűben.
Csak lábujjhegyen jött,
halk virágszőnyegen,
lila illatába
bokáig merültem.

Csak lábujjhegyen táncolt
titkon a szerelem,
mégis belém botlott,
kutatott egy szót,
– megtalálta, tudta –
s végül felülírta
a mondanivalót.

Sportolók

Távlovaglás, fogathajtás,
díjlovaglás, torna,
lovastusa, díjugratás
a lovasok sportja.

Együtt küzd a ló s az ember
és az összhang teljes,
s ha értesz a pacik nyelvén,
úgy lehetsz csak nyertes.

Belőled is válhat bajnok,
kaphatsz aranyérmet,
egyszer tán az olimpián
szorítunk majd érted!

Banánház

Sárga banánokból
építettem házat.
Zöld levélszárakból
tekertem a vázat.
Olyan lett a lakás,
akár a palota.
Makit, a kis majmot
költöztettem oda.

Majmom a kényelmet
azonnal megszokta,
ám a finom banán
étvágyát meghozta.
Megette a házat,
ízlett neki nagyon.
Így lett Maki újra
hajléktalan majom.

Csigatánc

Táncórát tart Ringó Rita,
tanítványa tíz csöpp csiga.

Rita imád csacsacsászni,
legfőképpen csípőt rázni.

Megtanítja a felkérést,
bemutat pár hintalépést:

egy-két, há', négy, ne légy bágyadt,
egyenesen húzd a házad!

Csigácskái nem táncolnak,
sasszé lépést sem számolnak.

Rita már-már sírva fakad,
attól fél, hogy hoppon marad.

Eszébe jut egy jó ötlet:
Táncolhatnánk keringőket!

Felcsendül a Csigavalcer,
s lám megmoccan Nyalka Valter.

Meghajol egy társa előtt,
táncra kéri Telt Enikőt.

A táncparkett teli máris,
szédül tíz kis csigaház is.

Keringőzik minden csiga,
most már boldog Ringó Rita.

Rózsa Dezső

Magamról

Soha nem csábított, mi van a felhők fölött
 És nem hallgattam meg még a szférák zenéjét.
 Nem érdekel, mi ég a fekete lyuk mögött,
 És nem kerestem az űrvilág titkos mélyét!

Kíváncsi sem vagyok, hogy milyen egy Mars-lakó,
 Nekem túl távoli egy új naprendszer pora,
 S nem izgat fel, hogy mikor s mi honnan látható,
 Bár tudom, mindennek van okozata s oka!

Én ezen a földön, itthon szeretnék élni,
 Veled kedves barátom, ki verset olvasol,
 A megújuló tavaszt akarom remélni
 És hogy a kérdőszóra igaz szó válaszol.

Látni szeretném szemed huncut villanását,
 arcod fényét és csendes mosolyt az ajkadon
 és jókedvű eszednek zshiványkodó báját,
 s remélni a mában itt, a mindig holnapom!

Azt vágyom én, hogy átöleljen a fény engem,
 Az áldott, hitet tevője a mindig létnek,
 S azt, hogy ne kelljen soha egyedül mennem,
 Ha nekifeszülök olykor a messzeségnek!

...És látni akarom a madár repülését,
 Hogyan nő a fű, és hogy a fákon rügy fakad,
 S hallani kívánom a harangok zengését,
 S tudni nyáron, hogy a búzakalász megszakad!

Az életben, vallom, kellene annyi minden,
 A jó és a rossz mindig összekeveredik,
 Ám de nekem mégis, veled kell elhitetnem,
 Ki verset ír barátom, mindig reménykedik!

Harang

Harangszó szól az éteren át,
 emléket éleszt fényes hangja.
 S megigézi a régi csodát,
 és a múlt szebb arcát mutatja.

Megidézi a templom tornyát,
 s a gyermek szíve beleremeg.
 Hisz visszahozza régi múltját,
 ahol kezdte ezt az életet.

A templom tornya csodát rejtett,
 rossz falépcsőt a magos felé.
 Hisz ott fenn a távolság sejlett,
 és más határ nyílt a szem elé.

A távolságból valóság lett,
 a sors keze messzire repít.
 De mégis őrzöm azt a hitet,
 s a harangszó mindig átsegít.

...És kondul az óriás csengő,
 fülembé száll az éteren át.
 Zenéje lassan, mélán lengő,
 idézi az egykori csodát.

Volt, hogy tudtam, mit jelöl hangja,
 hogy ki halt meg, fiú vagy leány,
 de ma már csak az emlék járja,
 hogy hogy veszett el, az már talány.

A harangszó mindig hazahív,
 bárhol jársz is ezen a földön,
 Hisz megmutatja magát az ív,
 a kondulását most is őrzöm.

Hisz ez a ház az első hazám,
 a kenyér nekem itt volt omlós,
 s bárhol járok a világ útján,
 szeretlek, szeretlek Tótkomlós!

Fenn és lenn

Aki ismeri a magasságot,
 annak tudnia kell a mélységet.
 Hinnie kell a csillogó lángot,
 s látni a pusztuló reménységet.

Szemedben ott ragyog a nagyvilág,
 de hátad mögé a sötét kerül,
 s kezekben elhervad a szép virág.
 s szívedben a csend lassan megfeszül.

A csillogást könnyű elviselni,
 hogyha a tested öleli a fény,
 de ott, a mélyben nem vár rád senki,
 s van, hogy úgy érzed, nincsen már remény.

A mélységből a fenn, oly távoli,
 fáj a köröm a kapaszkodásban,
 s hited, az ész mindig megfelelő,
 csak magadban bízatsz, senki másban!

Fent vagy és lent vagy, ingat a hinta,
s a holnap ad majd magyarázatot,
balra s jobbra jár az órainga,
életed mivé lesz, nem tudhatod.

Mert nem könnyű feljutni a csúcsra,
megfeszül a szív és az értelem,
s hogy ne öljön meg az idő sodra,
kell a kitartás és az érzelem.

A kézfogás felér egy esküvel,
gerincet próbál a jelen idő,
és a szavak mögé a múlt fülel,
de a jövőt elmossa az eső.

A csúcsról iszonyatos a mélység,
a mélységből a csúcs oly távoli.
Soha ne hagyjon el a reménység,
hisz az embernek vannak vágyai!

Élni kell, ha adatott az élet,
akarva végig menni az úton,
hisz ebben edződik meg a lélek,
...s fogadd el, ha a kezemet nyújtom.

Tapintás

Megtapintottad-e már az éjszakát,
hallgattad-e már a csendet, a csodát,
fülelted-e már a csillagok neszt,
a szelet, ahogy az avart hordja szét.

Érezted-e már a felhők bánatát,
a villám fényének örök varázsát,
vagy a rejtőzködő élet titkait?
És lásd, az éjszaka csöndben így tanít!

Megálmodtad-e már a csönd sötétjét,
s a sötétség csendjének ölelését,
amikor csak semmibe néz a szemed,
s nem látva a távot, a test megremeg.

Csak a fül hegyez, ha neszel a sötét
és az éj felkínálja csábos ölet.
Majd álomba ringat, úgy hajnal felé,
s a csillag virágot szór a fény elé.

Ha már

Ha már a szemednek nincs fénye,
akkor a lelked legyen fényes,
s a lét határozott küszöbén
szíved sohase legyen érdes.

Éljen benned a szellem fénye,
mint az érzelem és a tudás,
hisz a világi sötétségben
harcod nem vívja meg senki más!

Mert a küzdés örök lételem,
mint pataknak a zúgó habok,
mert hogy akarni és hinni kell,
hisz így érnek el a holnapok!

A fény, amely mindig benned él,
tartást ad az emberek között,
s kísér az ismeretlen úton,
mert az akarás, mindig örök!

A mélység s a csúcs élted része,
ebben te sem vagy különleges,
hogyan kapaszkodsz meg a létben,
a kérdés ez, s ez sem végleges.

A jövőnek fordult akarás
ad erőt holnapod fényének,
s a tett lesz a meghatározód,
eleget tenni a reménynek.

Ha már a szemednek nincs fénye,
akkor a lelked legyen fényes,
s mutasd meg magad a világnak,
hogy mit tudsz és mire vagy képes!

Hinni kell

Lehet, a szavaknak, most nincsen súlya,
lehet, a múlt is megkeseredett már,
lehet, a kezed nem fogja meg kezem,
lehet, a szépre már csak emlékezem,

de hazudni nincs miért!

Lehet merni, kételkedni a szóban,
lehet akarni, amit más is akar,
lehet hinni, vagy nem, az igazságban,
lehet behunyt szemmel járni a mában,

de hazudni nincs miért!

Lehet mérlegelni, minden tettet, szót,
lehet keresni logikát is néha,
lehet véletlenre bízni a vágyat,
lehet a múltnak élni, és a mának

de hazudni nincs miért!

Lehet félni a mindennapi perctől,
lehet mérni a gyorsan múló időt,
lehet égni a rohanás tüzeiben,
lehet nézni a fényt, mások szemében

de hazudni nincs miért!

Hinni kell, ha néha még oly nehéz is,
hinni kell, mert a szónak most van súlya,
hinni kell, hogy nem csábít a kék szakáll,
hinni kell, akkor is, ha a látszat fáj,

de ...hazudni nincs miért!

Hinni kell, mint fáradt vándornak a fényt
hinni kell, a célt, mely mindig ívet húz,
hinni kell, hogy a harang értünk is szól,
hinni kell, hogy kellünk, kellünk valahol,

de ...hazudni nincs miért!

Hinni kell, akkor is, ha nincs már remény
hinni kell, ha nincs idő a szóra sem,

hinni kell, érezni a másik igazát,
hinni kell, tudni, hogy mindig van tovább,

de ...hazudni nincs miért!

Hinni kell, ha kell, feltételek nélkül,
hinni kell, mert néha igen kevés a tett,
hinni kell, a valóság örök titkát,
hinni kell, mint a szerelem mámorát,

de ...hazudni nincs miért!

Apróságok

Egy porszemben lásd meg a világot.
S egy szirmából érezd meg a legszebb virágot.
Egy percből tudd az óra lüktetését,
S egy magból hidd az ágak rügyezését.
A cseppben, mondják, ott lakik a tenger.
Hidd, hogy a gyermekből lesz egy igaz ember.
Hidd a jelenben az örök jövőt,
Hidd és ne állj meg utadon a cél előtt!
A mezőben mindig ott lakik a távol.
A hitben mindig kezdet volt a jászol.
Az ész mégis ostromolja a kék eget,
És hiszi, hogy talán most megérti a lényegét,
De újra és újra megváltozik a már megtanult képlet,
S ami csúnya volt, az mától kezdve szép lett.
Hisz, ahogy mi változunk, úgy változik az élet,
S mindig másként éljük meg ezt a csöppnyi létet.

Nézd az embert, mint egy örök egység,
Benne lakik a rút, de benne van a szépség.
Szemében ott a hit, s a reménytelenség,
Kezében ott a közel, de ott van a végtelenség!
A mából mindig tegnapot csinál a jelen,
De a holnapban ott lapul az örök végtelen.
A kérész a Tiszában mindig megmutatja magát,
Hát hidd, ember, hidd az örök csodát!

Szilágyi András

Történeti horizont

Valami felbuzog.
A hit hatalmas
Víztere.
Alig volt iható,
végig mások
prédikáltak vele.

Más hatalmak.
Késsel karcolt képe.
Arcát vesztett az elme.
Ringat, alvadt rémmeséje.

Itt végre határozni kell,
merre a történeti horizont.
Hol van benne az a kényes
helyreigazítás. Pont.

Kötözőhelyen

Ládd az Alföld lila báját
páragyöngyös tarka ruháját
tested íve juharfához érve
úszik bomló hajad égi fénye

sáros kocsink mennyet fogva
lassan szállunk süllyedve visszahullva
szobánk falán lengő ágyvitorla
tépett vágyaink belénk zuhanva

szárnycsattogás hulló fekete füstje
sötétbe veszett szerelmünk levágott tincse
pállott virágillat üvegre hülve

ládd az Alföld új kötözőhelyen
szemed mögötti fény szememben pihen
álmodom benned mint szakadt filmekben.

Utolsó ítélet

„Bizáncban is nőtt feledés moha
De így feledni nem tudtak soha”
Ady Endre: Budapest éjszakája szól

Emlék mélyén a csönd,
a gyermekkor,
Anyám arca, szeme, hangja...
az átszakadt, ömlő,
rázkódó-sírás zsilipje:
kitelepítve e neki elrendelt világból,
hol a változás örökideje
csupán az utolsó tánc maradt
azon a rév-komáromi bálon,
s a vagon ablakából nézve is vele forgott,
de ki tudta, Kék-Duna kerengő homályán
már egy híg-zöld dereng,
a Körös-part túloldala,
ahol, mint mozdulatlan
átrakott nomád,
kereste Őt a menekült...
Valóság

Dunna és nagykabát, meg a henteskések,
a vagonnal nagyapám, és szerszámai
is Csabára értek.
úgy bolyongott, akár a sokaság,
vele tévedt a név, vele a kijelölt ház.
Guberált romok temették sorsát,
mindene volt, de széjjelhordták,
ami megmaradt, a hiányos
Pallas lexikon lapok,
benne rongyolt, kiűzött mondatok,
s bár Jókainál megállt az élet,
Mikszáth még Palócföldről
vissza-visszanézett:
a TÁNC,
Anyám szemében
az a TÁNC
volt az Utolsó Ítélet.

Agancsos kóbor állat

Lehunyt szemmel
 egyhelyben álló nézet,
 már arcomat nézve mélyen karcolt
 idézet, törvény, ami a megfestett képmás
 húsába tévedt, de a vászon alig vérzett,
 eladott szám dadogja a belső
 beszédet, hol elhagyott
 szívű ház jelenti
 a tájképet.

Hűlt helyem is
 csak egy van,
 akár hazám,
 fonnyadt
 avarsárga,
 csordapaták
 tapossák
 a sárba.

A kitérők
 helyén útjaim
 mindig várnak,
 olyan vagyok,
 mint az otthonát
 veszejtő agancsos
 kóbor állat.

A stílus által kiégett korok

nyers, budai fehérekben tinédzserévek,
 tornyosuló könyvek mögött távoli
 vitorla s a tenger kékben
 fürdik vadsárga és
 halványpiros folt,
 fényárnyékban
 a magnólia,
 lilás, majd
 lépcsőn
 lefelé
 kő,
 kavics,
 homok,
 porló-létünk,
 a hinta-palinta,
 vakítás.

itt, öntudatlanul, a tört fényben
 verődve, még rám köszön a sarki boltos
 hol vártam, egyre vártam, mint a cukorkát
 szopogató kis torkos, savanyú íze számon, jaj, anyám
 a nadrágom tintafojtós, alig találnék én vissza, hiszen te sem
 vagy már ott, gótikus ég takarja el a napot, a stílus által
 kiégett korok, mégis, andalít a távoli vitorla,
 a kék-fehér színeiben foszló szélcsendes
 szobák, ahol a vitrinben velem
 hullámszik a tenger, s apadó
 vizében egyre közelebb,
 úszik hozzám, ezüst
 Szókratész.

Némaság

Ez a némaság olyan volt,
mint a kifogott halak verdeső rémülete,
a gerincen perdülő légszomjas balett.

Még nem vált üvegessé a magamra vont szem,
de nézése mögött már pattogott a rozsda,
kopoltyúcsontom ékszerekre vonva.

Ez a némaság már otthonlakó,
csend mögé zuhant vándor.

S bizony eltévedtem,
ez a test nem az én testem
csupán egy könyörtelen
ragadozó,
egy fogoly,
befejezetlen.

A kiürült szem

„...a tájak képe bennünk válnak tájképpé...
Az élet az, amivé tesszük. Az utazás az utazó maga...”
Fernando Pessoa: A kétségek könyve

Ahogy az a kiürült
szem megtalált
azonnal tudtam
nem valódi ez a világ.
Ahogy a nézése
kimosott penészzöld
színe újraéledt,
feltámadtak a bennem
legyőzött remények.

Talán az időtlenség
lesz ilyen: melléklet

miként a hibákért
jóvátett könyörgés
az újraírt akarás,
a selejtté vált kétely
a rejtjelzett tudás
jelezve
semmi baj
minden betűben
néma a dal
s a változó szövegben
dúdolható az örök dallam,
mint lelassult pusztulás.

A múltó idő állandósága

egy ilyen átfestett éjszakán
lebeg bennem a pára
kinn jár a nap helyén
hígított rajzú szárnya

könyörgő színeiben
egy angyal reszket
szemével kér
engedjetelek
.....
az irgalmat is
csak az érti
kit megsebeztek

pedig micsoda szenvedély volt
a lágytest titkos útja
vad erőket szított
mohón érzékelni
újra és újra

végül minden a dermedt
formák álma
kinn jár a nap helyén
a múltó idő állandósága.

Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsanna

Szökevények

Verseim papírcsónakos flottája
a zsiliprendszeren tóduló árral
tovaszökik.
Egyikük sem marasztalható,
lelkem csendes tavához
már nem kötődnek,
tovaszöktek, már nem is az enyéme,
de egy-egy közösségbe érve
szerény eszközei lehetnek
a vigasztalásnak,
a lelki ébresztésnek.

Körös-parti jegenyék ébredése

Kora tavasz mély kobalt egére,
őrt álló jegenyék habfahéren
feszítik ki venyigeágaikat.
Hárfák húrjain szól így a dallam,
szellő ha rezdül,
puhán és halkán szólnak a húrok
a nagy magasban,
mély kobalt ölen, emlékek
hárfáznak az ágak hegyén.
Jegenyék zsongása
ébredtő üzenet,
madár nem szól még,
és csendes a liget,
csak ők hárfáznak a Körös felett.

Őrt álló jegenyék a parti löszben,
városunk peremén, talpig hűségben

vigyáztok álmainkra.
Évgyűrűitekbe épülnek éveink,
halk zsongásokban égi
emlékeink bontanak barkát:
itt róttuk, itt szerettük meg a Körös partját,
a selymes homokot,
ifjúságunk útja is erre kanyarodott.

S ma már érett fővel,
fél évszázad elteltével,
még jobban megértem
gyökereitek hűségét
és zengő húrjaitok.

Örökség

A végső küszöb előtt
kézfogásaink lassan elernyednek.
Ilyenkor lesz legárvább az itt maradó.
Köszönöm, hogy dolgos kezeidben
mindig szeretet zubogott,
hogy kérges tenyered
csak alkotni és simogatni tudott.

Bámullak, hogy a fájdalom
emberi salakja közt is
a te mosolyod a legtisztább,
a te imád a legőszintébb.
Megtört testeddel
imakönyved is ölembe hullt –
nekem adtad hajad ezüstjét,
és szíved aranyfüstjét
lelkemre terítetted.

Őszinte karácsony

Lehántolva minden máztól,
pompától és glóriától,
mit rárakott a képzelet:
előttem áll az a jászol,
durván ácsolt szuvas fából,
benne fekszik szalmaágyon:
Megváltóm, Jézusom.

Körülötte nyirkos falak,
falon pislákoló mécses,
de betör egy égi sugár,
csillagfény az ajtórésen.
Pókhálós csend beleremeg,
betakarja a kisdedet
béke ezüstjével,
állatok melegével.

Égi szózat elhangzott már,
a kucsmás nép ott térdel már
csodálattól eltörődve.
Kérges kezük összetéve
nézik nagy-nagy áhítattal,
kis Urukát a jászolban.

Az a csillag magasan jár,
közeleg a három király.
Bölcs és gazdag is leborul,
ajándékuk előkerül,
általadják kincseiket,
magasztalják a Kisdedet.
Jövőbe ők messze látnak,
tudói próféciáknak,
hírvivői Messiásnak.

Az a jászol reám is vár,
el is kéne indulnom már.
Kétezer év távlatából

az a csillag ma is lángol.
Csodás égi fénynyalábtól
betlehemi kicsi jászol,
s benne az én Messiásom
költözött a szívembe.
Nem cserélnék pásztorokkal,
sem a három királyokkal

Ő lépett az életembe.
Csendben zártam a szívembe.

Nyolcvan év múltán

Hagytam sok mindent elsuhanni,
nem próbáltam semmit marasztalni,
Nyolcvan év múltán már csak ennyi:
mindent számba venni,
mindenért hálát adni,
mindent megköszönni.

Csak egy marék föld

Csak egy marék föld,
– benne van évmilliók
vegyszeri konyhája

Csak egy marék por,
– hogyha mindez
semmivé lesz.

Csak egy marék föld,
– benne van évezredek
véres dohogása.

Csak egy marék föld –
de benne van asztalok,
asztalok bősége.

Csak egy marék föld,
– benne van az új
reményteljes élet.

Csak egy marék föld,
– ám sikolthat belőle
milliók éhsége.

Gondolatok a szarvasi mocsári ciprusok alatt

Micsoda vastag törzssel,
erős gyökerekkel
kapaszkodtok a mélybe!
Ti tudjátok: az erő és titok
az alapban, az ősi
lényekben van elrejtve.

Ez a titok elteti a lombot,
az ég felé törő csúcsokat,
ágaitokon megpihenhet
a szitakötő, és megpihen
az emlék, a gondolat.

Ciprusok, ciprusok,
ősznek pókháló fonalán
szelíden üzentek felénk:
„Nem a felszín víztükre
a lényeg, hanem a mély.”

Örök törvény ez. Rábólint a part.
„Szűrjétek meg a világi zajt!
Ne fulladjon mocsárba a lélek!
Tiszta legyen a nyelv és az ének!
A jó szándék, mint ciprusok zöldje
viruljon, s törvényeink szép rendje
szabjon határt, utat, mint régen,
diákéveink idejében.”
Ciprusok, ciprusok, ti bölcssek,
okosak, suttogva üzenők,
mondjátok el a másnak is:
„Csak egy igaz értékrend van
Isten és ember előtt.”

Ciprusok, ciprusok, lombotok közt
a gerlehangú hűség fészkel,
– ezt visszük magunkkal
mi is búcsút intve, elmenőben.

Mert volt egy osztály, lelkes csapat,
és a maradék még összetart.
Itt találkozunk újra,
és újra itt töltökezzünk fel,
a szarvasi ciprusok alatt.

Tessedik Sámuel boltívei alatt

(Egykori iskolához és tanárainkhoz)

Tessedik boltívei alatt,
Ahol a vastag falak őrzik
évszázadok hallgatag csendjét,
kizárják a talmi tolakodást,
és őrzik a szellem rendjét,
ott lettünk embernyi emberek,
lemondások közt is törekvők,
léleképítők a háború romjain.

Lámpásunk a pusztákat pásztázta át,
tanyai iskolák harangszavára
kezdtük a reggeleket,
közösségbe öleltük egybe
a sok kendős, kucs más gyereket,
mert így véste lelkünkbe
egy nagyszerű tanári csapat,
s egy csodás igazgatóval az élen –
Tessedik boltívei alatt.

Tessedik boltívei alatt
a szó és tett összhangját
az ő példájuk ötvözte egybe,
ezt láttuk, ezt éreztük naponta,
és ezt kaptuk örökbe.

A megmértetés ideje közel.
Van, aki magasra lépett,
van, aki közkatonára maradt,
de a hűségtől megszentelt falak
egyformán adták át nekünk
a hitet és a reménységet,
Tessedik boltívei alatt.

És hála, hála mindazért, hogy
védetté tették az ősi falak,
hogy jeles emberek formáltak minket,
Tessedik boltívei alatt.

Venyericsán László

Nagyapám

Szeme sötétje mind fénytelenebb;
 elfogy a lépte. Beesteledett.
 Törékeny vállát nyomják súlyos évek,
 már sosem bántják virgonc szenvedélyek.
 Sem szerelmek, lobogó nagy vágyak.
 Szemei a csillagokba látnak.
 A föld hívását egyre jobban érzi,
 örömet nem vár, bánatát sem méri.
 Mint fiatal bor, állandóan fortyog,
 csak unokáiban igazán boldog.
 A földet mindennél jobban szerette.
 Tavasszal szántani még egyszer szeretne
 – mondja, s jón-rosszon, túl van életén.
 Nem volt semmije, mégsem volt szegény.

Ítélet szekerén

Mint kő a vízben
 merülőben
 avarként égő
 kardélú időkben:
 kivájt szemekkel,
 vértől részegen,
 ítélet szekerén
 a halál robog...
 Isten a bíró
 a rettenetes!
 Szentséges lénye
 lángoló tűzőzön.

Akkor is szeret,
 ha lesújt és öl,
 szerelmében féltőn
 fényben tündököl –
 megemészt mindent
 mi szenny és vétek,
 sorra dőlnek vétlen
 Baál istenségek,
 s ki nem alvó tűzben
 mindörökre égnek,
 mint hullt csillagai
 egy elvesztő éjnek.

Mementó jel

Hajnal szüli a tavaszt,
 élet gyümölcse a nyár.
 Alkony gyermeke az ősz,
 s földnek halála a tél.
 Négy keringő évszak:
 mementó, jel örök!
 Alkalmi ruhába,
 ahogy felöltözött...

Uram, ha nem vagy bennem

Uram, ha nem vagy bennem,
 olyan vagyok, mint a lombtalan fák,
 mint kiszikkadt rögzös föld,
 mint kiapadt medrű folyók,
 sötét zúzmarás éjszakák.

Uram, ha nem vagy bennem,
 pernyéje hull kiégett napoknak,
 s már árnyéka vagyok magamnak.

Hiányzó szeretet

Lelkednek dércsípte fájáról
 letéphet minden dísz az élet –
 még gazdag vagy, ha szeretni tudsz,
 ha megejtett ez egyetlen út.
 De szeretet nélkül lombtalan
 száraz ág: Hited és reményed.

Szeretet nélkül hattyúdalt
 zokognak a félő szelek...
 Ami az élet lámpáját kioltja,
 az mindig a hiányzó szeretet.

Gondjaidat

Ami igazán a dolgod,
Reá vetni minden gondod,
s magvetőként kelni, járni,
és az időket kívárni.
Gondjaidat tedd le végre
Istenednek a kezébe;
Ha szíved fáj, Ő is szenved,
Ő akarja vinni terhed

Ige és szó

Kellenek igék, az égők,
közeleg nagy halál-éjjel:
vastömlőc bilincseinket
sohasem tépjük mi széjjel.

De szótlán nem száll az Ige,
csak ha égő nyelv repíti:
Ige és szó a világot
kezdettől együtt építi.

Sem hallgatással, sem dühvel,
Itt most semmit sem felelsz te:
csak száraz pitypang pihéket
hintesz száguldó szelekbe.

A világ féktelen, bátran
szórja már szerteszét mocskát:
gyávaságaink fejünkre
a vihart szabadították!

Télverten a halálíg

Várlak, várlak, ó még mindig várlak!
Nézd – látod a reményt lelkemen,
mint szivárványt az égboltozaton? –
gondolataim fürge gulyáit
naponta Feléd kergetem...
Bár jaj, taposok már rőt lombokon,
s fáj, hogy tudom: az álom nem örök,
eltűnik egyszer a szivárvány is –
Ha tőlem távol mégis elmaradsz,
mint ködbe tűnt fény után az árnyak,
kóborolnék immár a világon
egymagam: télverten a halálíg.

Harmadnapon

Sziklák hasadtak, rengett a föld,
életre támadt fel a megölt –
mert erősebb a halálnál az Élet
minden, minden, ahogy írva van, úgy lett:
gyümölcsé érett isteni ígéret,
s zászlaja lengett a győztes Igének.

Aforizmák

Akinek tele van a szíve Isten iránti szeretettel,
annak az egész élete jóindulatú hálaáldozat.

Mindig helyes irányba, azaz fölfelé nézni: igen nagy dolog.

A hit, remény is csak eszköz, a szeretet maga a cél.

A jézusi szeretet az egyetlen, ami megóv minden hamisságtól.

Az a szív, amely mindig csak a jót és szépet óhajtja, romolhatatlan magból való.

Igazán magunkra találni csak a szeretet megélésében lehet.

A legnagyobb pozitív tett: a Szeretet.

Mit jelent szeretni? Örömmel vállalni a teljes életet.

Hit, remény, szeretet: a megtért, újjászületett ember örök éltető elemei.

Aki a világosságban jár, annak nincsen semmi rejtegetnivalója.

Závada Pál

A furfangos paraszt

(Részletek a Harminchárom szlovák népmese című könyvből)

Hol volt, hol nem, Dunán innen, Garamon túl találkozik két paraszt – komái egymásnak.

– Te komám – azt mondja egyik a másiknak –, minálunk annyira rossz minden. Én szerintem menjünk Amerikába!

Azt feleli a másik:

– Amondó vagyok, komám, hogy én szívesebben mennék inkább Pestre. Ott is jól fizetnek!

Így aztán az egyik paraszt elment Amerikába, a másik pedig Pestre. Ahogy emez beérkezik Pestre, hát bámészkodik, studérozza a roppant nagy, magas házakat, és odafönt embereket pillant meg. Így morfondírozik magában: Ugyan, hogy a bánatba kerülhettek ezek oda föl, mikor itt sehol egy árva drabina, vagy hogy mondják, létra?!

Azok az úri népek pedig odafönről leszólnak neki:

– Hát teneked, hékás, mi kéne, ha vóna?

– Mi kéne? Hát robota kéne – feleli a paraszt –, azazhogy munka, ha vóna.

No, erre azt mondják neki, jöjjön csak föl.

Mire ő megkérdi, hogy hát hogyan másszon oda föl, mikor még drabinájuk sincsen.

Amikor az urak végre megértik, mi baja, mutatják neki, hogy menjen csak be azon a kapun, s akkor meglátja majd a lépcsőt, azon jöjjön fel.

Fölrkezik hát a paraszt a második emeletre. Ott meg ezek az urak azt gondolják, na, itt egy ostoba szlovák, aki el akar szegődni, egy buta tót. Kérdik tőle, mi féle munkára gondol, de ő csak vonogatja a vállát: Mindegy, csak robota legyen.

– Robota, robota! – Hát munkát, azt nem tudnak adni, de hogy adnak neki pénzt, jó lesz-e?

– Dobre, dobre, jó hát.

Akkor az urak leraknak kétszáz aranyat azzal, hogy ha válaszol egy kérdésükre, akkor ez mind az övé lehet.

De a paraszt csak erősködik, hogy neki robota kell, nem pedig hádka, vagyis munkára van szüksége, nem találós kérdésre.

No, de hogy így meg úgy, hátha kitalálja, és akkor övé lehet ez a kétszáz arany.

Na jó, azt mondja, hadd halljuk akkor azt a hádkát!

– Ide figyelj hát, arra felelj nekünk: Milyen messzire van az ég a földtől?

– Ugyan már – nevet föl a paraszt –, mi sem könnyebb ennél: Épp amilyen messzire a föld az égtől.

– Hú, hát igazad van – hüledeznek az urak –, tied a kétszáz arany. Na de válaszolj még egy kérdésre, és arra már négyszáz aranyat kaphatsz! Azt mondd meg: Hol van a világ közepe?

– Ennyi az egész? Hát ott, ahol éppen vagyunk. Ha nem hiszik az urak – vonja meg a vállát a paraszt –, mérjék meg maguk, hol a közepe!

Bizony megint megnyerte, úgylát már hatszáz aranya volt. És akkor így szólt:

– Uraim, én nem szórakozni jöttem ide Pestre, hanem dolgozni. Úgylát Isten látja lelkemet, énnekem az uraknak ez a pénze nem kell. Ezért azt mondom: Tegyenek ide, drága uraim, még hatszáz aranyat, meg én is ideteszem ezt a hatszázat, amit megnyertem, és akkor harmadjára most az urak válaszolják meg az én kérdésemet!

Odateszik a pesti urak a hatszáz aranyukat, meg a paraszt is a maga nyereségét, majd ezt kérdezi tőlük:

– No, hát kitalálják-e, uraim, mit írt nekem az a komám, aki engem Pestre küldött pénzt keresni?

Hát az urak csak néznek, egyik a másikára pislog, de hiába, nem tudják.

És akkor a paraszt fölmarkolta ezt a könnyen megkeresett ezerkétszáz aranyat, és megmondta a választ:

– Tartson meg az Isten mindnyájunkat erőben, egészségben, hát ezt írta nekem a koma.

Azzal búcsút intett, hazament, s utána úton-útfélen azzal dicsekedett, hogy ő a pesti urak között többet keresett a furfangjával, mint a komája az amerikai aranybányában a csákányával.

Az idő királya *(szlovák népmese)*

Volt egyszer két testvér. Hiába voltak ugyanannak az apának és anyának a fiai, mégsem úgy néztek ki, mint akik testvérek. Az idősebbik, Gyuró zsugori volt és kapzsi, ezért persze gazdag – az ifjabbik, Janó pedig szegény volt, ám olyan becsületes és jószívű, hogy párja nem akadt az egész faluban.

A szegény Janó, ha úgy hozta a szükség, s nem volt egy falat ennivalója sem, olykor segítségért fordult a gazdag Gyuróhoz. Sokat nem kért, csak hogy az Isten szerelmére, adjon neki egy falás kenyeret. De Gyuró, a bohács – ahogy a szlovákok a gazdag embert mondják – mintha nem is a testvére lenne, ráripakodott a szegény Janóra:

– Azt hiszed, fogok én itt semmirekellő ingyenélőket etetni?! – s azzal kilökte az ajtón.

Egyszer a szegény Janót a bátyja megint csak szívtelenül kidobta, de úgy, ahogy még soha azelőtt, pedig soha még ekkora nagy bajban nem volt, mint éppen akkor. Már végképp nem tudta, hogy mitévő legyen, hát kiment az erdőbe, hogy – azt mondja – ott legalább valami gyökereket szed magának, hogy azokat szopogassa.

Keresgélt, keresgélt, járt az erdőben föl-alá, de nem talált semmit, csak egy vadalmafa alá hullott néhány apró almát. Nem bánta ő, hogy férges és savanyú, s még a foga is belevásik, harapdálta jóízűen. Aztán lefeküdt a földre, és elaludt – maga se tudta, hogyan. Ahogy alszik, azt álmodja, hogy a bal tenyere viszket, és hogy a kunyhójában ég a tűz.

Amikor Janó fölébredt, már egészen át volt fagyva, reszketett, mint a nyárfalevél, s közben eleredt lassan a havaseső.

– Jaj, én bűnös lélek, hol fogok vajon átmelegedni? – mondja magában. – Az én kunyhómban rég volt már begyűjtva, a bátyám pedig nem enged be a házába.

Ahogy áll ott, gondolkodik, hogy mitévő legyen, egyszer csak világosság gyúl a fejében. – Megpróbálom – azt mondja –, hogy fölmelegyek az üveghegyre. Azt beszél, hogy ott mindig ég a tűz. Ha már az emberek szíve nem esik meg rajtam, az Isten segédelmével hátha ott megszán valaki.

Fogta magát, és elindult. Már messziről látta, hogy hatalmas tűz lobog az üveghegyen, közelebb ért, hát ott ül a tűz körül tizenkét különös ember. A szegény ember úgy megijedt tőlük, hogy majd megdermedt a rémülettől, de aztán csak összeszedte a bátorságát, és odalépett hozzájuk. Szépen köszönt nekik, és elkezdte kérlelni őket:

– Jaj, jóságos emberek, könyörüljete meg rajtam, szegény vagyok, senki felém se néz, borzasztóan átfagytam, és az én kunyhómban nincsen se tűz, se tűzifa. Engedjétek meg, hogy egy kicsit átmelegedjek a tüzeteknél!

A tizenkettek ránéztek, és ezt mondták neki:

– Jóember, ülj le közénk, és melegedjél!

Leült közéjük. És hogy mindnyájan hallgattak, ő sem mert megszólalni, csak nézett a tűzbe, és nézte azt a tizenkettőt. Ahogy ott nézelődött, látta, hogy ezek időről időre fölemelkednek a helyükről, és arrébb ülnek. És ahogy a tűz körül mindig odébb ültek eggyel, egyszer csak visszaérkezett mindegyik a saját helyére.

És akkor a tűzből kiemelkedett egy ősz öregember, akinek derékig ért a szakáll, és kopasz volt a feje, s így szólt a szegény Janóhoz:

– Ide hallgass, te jó lélek! Ne rövidítsd meg a saját életedet! Törekedjél, s becsületesen viselkedj és cselekedj. Vigyél csak magadnak ebből az izzó szénből bátran, hiszen mi azt úgyis mind eltüzelnénk!

Ekkor a tizenkettek fölálltak, egy jókora zsákot teletöltöttek neki tüzes parázssal, és fölsegítették a vállára. Janó szépen megköszönte, és elindult az ösvényen hazafelé a teli zsákkal. De bizony jobban esett neki gyalogolni, mint amikor idefelé üresen jött, mert most a zsák melegítette, és úgy tűnt neki, hogy könnyű.

Hazaért, és nagyon megörült, hogy ennél a zsák paráznál végre legalább átmelegedhet. Ám ahogy önti ki az izzó szénparazsat a szoba közepére – csodák csodájára mi történik? Minden egyes kiröppenő szikra aranypénzzé változik! Hát gondolhatjátok, hogy ez a mi Janónk addig öntötte a parazsat a zsákból, míg mindet ki nem borította.

Ott volt neki egy nagy halom pénz a szobájában, és az mind az övé! A saját szemének sem akart hinni. Csak amikor kézbe vett egy dukátot, s megharapta, hogy tényleg arany-e, akkor hitte el, hogy ez tényleg igaz. Ekkor térdre esett, és megköszönte a jó Istennek, hogy ilyen különös módon megáldotta őt, s kisegítette minden bajból.

Később eszébe jutott, hogy milyen szívesen lemérné ezt a temérdek pénzt. De nem volt neki mivel. No, elment a bátyjához, Gyuróhoz, és megkérte, ugyan adja neki kölcsön a mericát, vagyis a mérőedényt.

– A mericát adjam neked kölcsön? – gondolkodott el a bohács Gyuró. – Na és mit akarsz te azzal, te rongyos? – kérdezte az öccsét.

Az pedig alázatosan így felelt neki:

– Tudod, a szomszédom adósom volt egy véka búzával, és most megadta. Hát azt szeretném lemérni.

Gyuró nemigen hitte, de odaadta neki a mericát. Ám hogy mégiscsak megtudja, mit fog vele mérni az öccse, ezért ennek a mérőedénynek a fenekét belülről bekente szurokkal.

Janó hazament, és mérte, csak mérte azt a pénzt, s bizony elég sokat mért. Amikor mindet lemérte, fogta a mericát, és visszavitte a bátyjának. De a bohács Gyuró mindjárt megnézte, és talált néhány dukátot, amelyek oda voltak ragadva a merica fenekére. Haragra gerjedt, és ordítani kezdett az öccsével:

– Te ilyen meg olyan szörnyeteg! Be akartál engem csapni! Na de nem sikerült neked! Azt hitted, Janó, hogy el fogom irigyelni a dukátjaidat, és hazudtál nekem? Na és legalább megérdemelted? Hogy szerezted ezt a pénzt? De őszintén valld be, honnan vetted, mert rögtön megyek, és bejelentem, hogy loptad!

Akkor Janó – mint becsületes ember – őszintén elmesélte elejétől a végéig, hogyan jutott ehhez a pénzhez.

Hogy ilyen szerencse érte, innentől Janónak is jobbra fordult a sorsa. Vásárolt magának földet és jószágot, s gazdálkodni kezdett a legjobb tudása szerint. De a gazdálkodáshoz gazdasszonyra is szüksége volt, hát megnősült. Feleségül vett egy derék leányt, s éldegélt vele örömben és békességben.

Hanem a bátyja, Gyuró sehogyan se tudott mindebbe beletörődni. Megirigyelte öccse gazdagságát, és noha elég sok mindene volt már, mégis mindig többet és többet akart. És mit nem tett? Fogta magát, és elment ő is az üveghegyre, hátha ugyanolyan szerencsével jár majd, mint az öccse.

Fölérkezik az üveghegyre, odamegy a tűzhöz, és kezdi mondani annak a tizenkettőnek:

– Jóemberek, szegény földönfutó vagyok, éhezem és fázom, engedjete engem legalább megmelegedni ennél a tűznél! Az éjjel átfagyott minden porcikám, nincs hová mennem, és nem bírom tovább, hadd üljek közetek! De a tizenkettő közül az egyik ezt válaszolta neki:

– Hallgass ide, atyafi! Hát miért beszélsz te így? Hiszen te szerencsés órában születted! Gazdag vagy, viszont romlott és zsugori a természeted. Minekünk mészelsz te hazudni? És mert hazudtál – utolér a büntetésed.

Mintha csak mennykő csapott volna belé, úgy megrémült a bohács Gyuró. Leült a tizenkettek közé, de többet már megmukkanni sem mert.

A tizenkettek megint hozzáfogtak, hogy mindig odébb és odébb üljenek egy-egy hellyel. Amikor pedig körbeértek, és mindenki visszakerült a saját helyére, kiemelkedett a lángok közül az öregember, akinek derékig érő ősz szakállja és kopasz feje volt, s így szólt:

– Mostoha sorsa van annak, aki rossz ember. A te öcséd rendes, becsületes ember, ezért is lett megáldva jutalommal. De te rossz ember vagy, utol is ér a büntetésed.

S azzal a tizenkettek egyike megragadta a szerencsétlen Gyurót, kegyetlenül megtépázta, majd továbblökte a másiknak, aki még istenesebben ellátta a baját s odataszította a harmadiknak, a harmadik a negyediknek, a negyedik az ötödiknek, az ötödik a hatodiknak, s így sorban, az utolsóig, és amikor az is megszagatta, odadobta őt annak az öregembernek. Aki megragadta, már-már a bőrt is leszagatta róla, s miközben a nyomorult azt kiáltozta, hogy „én vagyok a legszerencsétlenebb!”, ráhajította a forró szénparázsra.

S mire föl kukorékol a faluban a kakas, a bohács Gyurónak nyoma se volt már többé.

Másnap keresték, szölongatták szegény bohácsot, vagyis a gazdagot, de sehol se hallott felőle senki semmi hírt. Az öccse sejtette ugyan, hogy mi történhetett Gyuróval, de nem szólt senkinek egy szót sem.

Az ifjabb testvér, Janó tovább éldegélt békességben a feleségével. Meg voltak elégedve a sorsukkal, és szívesen segítettek másoknak. Ám ez az ő boldogságuk nem tartott sokáig.

Egy forró nyári napon Janó kiment a mezőre, és amikor este hazatért, sehol sem találta a feleségét. Kereste itt, kereste ott, szölongatta, kérdezősködött utána,

mindenhová benézett, de még egy hajszálacska sem talált meg belőle. Kétségbeesetten kutatta és leste őt minden áldott nap, de mind haszontalanul.

Ezután semminek nem tudott már örülni, és békét soha nem talált. Bánatában elhatározta, hogy nekivág a nagyvilágnak, hogy az ő drága feleségét, akárhol legyen is, fölkutassa mégis.

Ment, mendegélt szegény Janó nagy szomorúan, amerre csak a lába vitte, vándorolt sok-sok napon át, míg végül eljutott egy tóhoz, s annak a partján állt egy kunyhó.

– Itt egy kicsit kifújom magam, és megpihenek – gondolta magában –, és hát-ha meg is tudok a háziaktól valamit – azzal bement.

De bizony ott nem fogadták szívesen. A kunyhóban csak egy asszonyt talált, aki amint megpillantotta, rémülten ordítani kezdett:

– Jaj, te szerencsétlen, hát te meg mi az ördögöt akarsz, mit keresel itt? Ha a férjem szeme elé kerülsz, hát tudd meg, hogy azon nyomban fölfal!

– Miért, ki a maga férje? – kérdi Janó.

– Te talán nem tudod? Az én férjem a vizek királya, akinek minden fölött hatalma van, ami nedves. Menekülj, az istenért, mert ha megjön, egyetlen harapással fölfal!

– Jaj, drága jóasszony, de hát csak megkönyörülnek rajtam – kezdi kérlelni Janó az asszonyt –, hát hova indulhatnék most már, neki az éjszakának? Bújtasson el engem valahová, kedveském, ahol a férje nem vesz észre!

És hát olyan szépen kérte az asszonyt, hogy az végül elbújtatta őt a kemence mögé.

Kisvártatva megjött a vizek királya, s még csak az ajtó előtt állt, de már ezt ordította:

– Asszony! Emberszagot érzek! Add elő azt a bűzös nyomorultat, mert még te is pórul járhatasz!

Hiába is próbálta volna a férjét félrevezetni, így hát – akarta vagy sem – az asszony végül csak előhúzta a szerencsétlen Janót. Az szegény reszketett, mint a nyárfalevél, s nekiállt magyarázkodni. Hogy hát ő semmi rosszat nem tett, csak útbaigazítást akart kérni, hogy nem hallottak-e a felesége felől, aki után ő égen-földön kutat.

– No, ha már ilyen rendszeren kutatsz az asszonyod után – mordult rá a vizek királya, megbocsátok neked. De segíteni nem tudok, mert a feleséged felől nem hallottam semmit. Csak egy kacsapárt láttam tegnap a tavon, de a feleségedet tán mégse köztük kéne keresni. De tudod, mit? Menj el a bátyámhoz, aki a tüzek királya, ő talán többet fog mondani neked.

Örült Janó, hogy ekkora ijedelem után békében lepihenhet mégis. Másnap rögtön indult tovább, s ment, amíg oda nem ért a tüzek királyához. De bizony az

se tudott neki többet mondani, hanem csak tovább küldte őt a bátyjához, aki a szelek királya volt.

Ahogy megtalálta Janó a szelek királyát, és elmesélte neki, mi járatban van, ez a király is csak elgondolkodott, megcsóválta fejét, de semmi biztosat nem tudott. Annyit volt képes nagy sokára kinyögni, hogy úgy rémlik neki, mintha látott volna egy ilyen és ilyen asszonyt az üveghegy alatt.

Amint ezt Janó meghallotta, abban a minutában sarkon is fordult, és indult vissza azon az úton, amelyiken jött, hiszen az üveghegy nem volt messze a falujától.

Hazaérve be sem kukkantott a házába, hanem elindult föl a patak mentén, amely az üveghegy felől csordogált lefelé. Abban a patakban fürdött egy csapatnyi kacska, s azok megszólították:

– Jóember, jóember, ne menj oda, mert ott elpusztulsz!

De ő nem hagyta eltántorítani magát, csak ment tovább, míg egészen az üveghegy tövébe nem ért. A hegy aljában észrevett egy nyílást, s elindult abban a barlangban befelé. Csak ment beljebb és beljebb, míg el nem jutott egy terembe, majd egy másikba, harmadikba, hogy végül belépjen a legnagyobbikba. Odabenn rengeteg boszorkány rontott rá, akik ezerfelől érkeztek, de mind ezt rikácsolták:

– Mit akarsz itt?, mit akarsz itt?

– Azért jöttem, hogy megkeressem a feleségemet! És azt hallottam, hogy itt látták őt!

– Bizony itt van, itt van! – kiáltoztak körülötte a boszorkányok. – De csak akkor kapod meg, ha száz asszony közt is fölismered, közülük kiválasztod!

– De hát hogy ne ismerném föl – válaszolja erre Janó. – Nézzétek csak, hiszen itt van! – s még ki se tudta ezt mondani, már át is ölelte az asszonyát. A felesége is megölelte, szeretgette, úgy örvendeztek mindketten, hogy együtt lehetnek megint. S ahogy ott enyelegtek, csókolgatták egymást, a feleség ezt súgta a férje fülébe:

– Most fölismertél, de nem tudom, hogy holnap is fölismersz-e, mert kétszázan egyforma ruhába leszünk beöltözve. De tudod, mit? Menj föl éjjel az üveghegyre, ott lakik az idő királya, akinek van tizenkét szolgálja. Kérdezd meg a királyt, hogyan ismerhetnél föl engem. Ha jó ember vagy, segítenek neked, de ha rossz, úgy fölfalnak, hogy egy csontocska sem marad belőled.

– Jól van, jól van – súgta felesége fülébe Janó –, elmegyek s megkérdezem. De áruld el nekem előbb, hogy tudtál így, egyetlen szó nélkül elszökni éntőlem?

– Én nem szöktem el, engem egy vadász kicsábított a patakhoz. És ott épp csak befröcskölt engem egy kis vízzel, meg saját magát is, s akkor mindkettőnknek szárnya nőtt, ő verdesett egyet a szárnyával, s abban a minutában kacsává változtunk mindketten. Hát aztán már, tetszett, nem tetszett, vele mentem, s amikor

ide elhozott, megint visszaváltoztatott engem asszonnyá. De most már hazamegyek veled, ha jó vagy – mert csak akkor fogsz fölismerni engem.

Azzal elváltak. Az asszony ment a többi asszony közé, a férje pedig elindult az üveghegyre.

Az idő királyának a szolgálai ott ültek körülötte, amikor Janó megérkezett – mindjárt fölismerték, és megkérdezték, mi járatban van.

– Azt szeretném megtudni – feleli erre ő –, hogy vajon miként tudnám holnap reggel fölismerni s kétszáz asszony közül kiválasztani a feleségemet.

– Jaj, hát jóember – mondják a szolgálak –, mi azt így rögtön nem tudjuk, de várj csak egy kicsit, megkérdezzük urunkat, az idő királyát, hátha ő meg tudja mondani.

Kisvártatva kiemelkedett a lángokból az idő királya, aki nem volt más, mint az az öregember, akinek derékig érő ősz szakála és kopasz feje volt. S amikor Janó előhozakodott a kívánságával, ezt válaszolta:

– Kedves unokám! – azt mondja. – Mind egyformán lesznek felöltözve, egyedül csak a te feleséged jobblábas bocskorkájának lesz fekete a fűzője.

Janó megköszönte szépen az idő királyának az eligazítást, a jó tanácsot, és sietett lefelé a hegyről.

Másnap a kétszáz egyforma ruhás asszony közt fölismerte a saját feleségét a fekete fűzőről. Amikor kitalálta, amit ki kellett találnia, azt már a boszorkányok sem vitathatták el tőle.

Kiadták hát a feleségét, s illendően bocsátották útjukra őket: Adtak nekik pénzt, gabonát és tehenet, a tehénnek volt kolompja, hát kolompolt, mert enni kért – a mese meg véget ért.

Milota

(Regényrészlet)

1994. január 3.

Ma behurcolkodott két kis dundi öregasszony, akik közös szobába kérték magukat, mert ők nemcsak unokatestvérek, hanem jó barátnők is. Ahogy mondani szeretik: „*Nyi len szeszternyice, ale kamarátke!*” Özvegyen maradván együtt határozták el, hogy Karácsony után, amit még hazalátogató gyerekeikkel és unokáikkal akartak eltölteni, beköltöznek hozzánk (az öregek otthonába). Azóta karonfogva mászkálnak és nagyokat kacagva Bencsik lányoknak mondják magukat, mert ez visszaidézi, úgymond, a leánykorukat.

Már a két ünnep között is vendégeskedtek itt, amikor a Jánosokat és az Istvánokat köszöntöttük a társalgóban, ők pedig pogácsát hoztak, meg vagy háromféle rétest. De úgy együk ám, hogy ez volt az utolsó, többé nem lesz már hol rétest nyújtani.

Dehogynem, Anka néni, beszélünk a konyhára, mondom, és átvehetik az uralmat, amikor csak akarják!

Kóstolja csak meg, Erka, ezt a mákosat! – ült oda mellém csámcsogva Milota Gyurka bácsi. Na lássa, ez az, ami páratlan! És tudja miért? Mert sehol sem csinálják így, ahogy mifelénk: hogy nem egykupas sávba hordják föl, mint a többi tölteléket, ami aztán összetekerve a közepébe kerül, hanem szétszórják a mákot az egész nagyasztalra kinyújtott, hártavékony téstán, jó bőven megcsurgatják mézzel, és úgy sodorják össze! Ezt aztán kizárólag így, és közben mutatta is, ollóval illik darabokra nyírni!

Szemben a bánatos szentestével, amikor engem is hasonlóan rémes gondolatok kerülgettek, mint azt az itt felejtett öt-hat öreget, igen jó hangulatú volt ez a névnapozás. Vagyis az „ismerkedési est”, ahogy az unokanővérek kuncogva nevezték. Később jöttem csak rá, hogy persze jól ismernek ők itt majdnem mindenkit. A multság fénypontját a szlovák dalcsokor jelentette, amit a Bencsik lányok szép tisztán, tercelve énekeltek, de az ismertebb dallamokhoz a többiek is csatlakoztak. Majd Kuruncziékra való tekintettel Gyurka bácsi magyar nótákra gyújtott rá, és innentől el is magyarosodott aztán a dalolás. Eközben nevetgélve, egymás szavába vágva, ki tudja, milyen régi esetekre célozgatva ugratták egymást, amiben persze megint az öreg Milota vitte a prímet. Egyedül Zsófi néni vonult végül félre, pedig eleinte mintha lett volna még kedve dalolni. Ám a Bencsik lányok gunyoros pillantásait, fülbesugdosásait és fölvihogásait már nem állhatta. Milota bácsi vaskos tréfáitól, az egymás oldalát bökdöső kacarászástól, ettől az időskori pajzánkodástól pedig láthatóan visolygott.

Úgy néz ki mindenesetre, hogy összerázódunk lassan.

De Szilveszter éjszakára már szabadságoltam magam. Magdus, az ápolónő jó előre elkérte magát, így hát a félállású könyvtáros Ancikát kérdeztem meg, készül-e társaságba. Á, nem hiszi, őszerinte csak a tévét fogják nézni Gergőéknél. Hát azt megtehetik az én szobámban is, ráadásul kettesben, mondom. És akkor én hazautazhatnék, ha ő elvállalná az ügyeletet. Semmit sem kell csinálni, hiszen tudja, csak telefonálni, ha netán rosszul lenne valaki. És csak délután kettőre jövök, jó? Ágynemű a legfelső polcon! Tudtam, hogy Anci örülni fog.

Jobban, mint ahogy a jelek szerint én fogok, gondoltam. Nem haza készültem persze – mihez is kezdenék a nyilván egyhuzamban részeg Laci nagybátyámmal?, akit Karácsony másnapján meglátogattam, de hát egy darabig elég is lesz belőle ennyi. Hanem Lavica Kati barátnőm beszélt rá még december elején, hogy Szilveszterkor menjünk el táncolni az ifjúsági házba. Ott lesz mindenki, összejönnek a régi színjátósok is, de ő persze főleg új fiúkat remél, mondta nevetve. (Lassan már két éve, hogy elvált, azóta semmi). Mért?, ránk férne mind a kettőnkre, ne mondd, hogy nem! És énnálam alszunk!, visította, már csak az a kérdés, hányan!

Akkor még titkon sem remélhettem, hátha belebotlok majd Milotába, akinek jeles ünnepeken kiváltképpen a neje mellett, családi vagy baráti körben a helye. Ha mégis összeakadnék vele – vagy hát nyilván: velük –, az meg rémes volna. Hogy ezek után miből gerjesztettem magamnak valami homályos, önáltató bizakodást, amikor Kati megkérdezett, magam se tudom. De gyanúsan, azonnal mondtam ki az igent. Összejönnek a régi színjátósok is...”, visszhangzott bennem öt napon át.

És a hatodikon valóban így lett, tényleg ez történt meg velünk, nem is kellett Szilveszterig várni. Aznap jött el hozzám Milota.

Ne döntsünk el most még semmit, kezdte a búcsúzkodást az ajtónál, de rögtön a szavába vágtam. Ne izguljon, én ezt így egyáltalán nem tekintem folytatásnak. Hanem?, szerinted mi ez?, vigyorodott el, szúrópróba, tapogatózás, de itt befogtam a száját. Ide figyelj kisfiam...Ne!, kuncogtam föl, mert beleharapott közben a tenyerembe, neked ahhoz még nagyon sokszor térdre kéne vetni magad! Nem lehetne inkább egyenesen terád?, azzal átölelt. Se szó se beszéd, mi? dulakodtam vele nevetve, na csak azt próbáld meg, ha mered! Ne félj semmit, bátor vagyok, csókolt a nyakamba. Ha ilyen lesz, mint ma, súgta végül, akkor én bármeddig elpróbálkozgatnék...

Elpróbálkozgatna, hát igen, értem.

És elhatároztam, hogy én sem akarok mást. Csakis ilyen nevetést, de semmi-féle idegtépő várakozást. Na és ezt hogy képzelem?, kérdeztem magamtól. Hát úgy, hogy nem várok folytatást és folyamatosságot, hanem egyszeri alkalmakat képzelek csupán. Sőt, kalandokat, amelyek csakis előlről kezdődhetnek, és búcsúzáskor le is zárulnak. Vagyis sohasem fogom megkérdezni, mikor látom őt újra. Különösen most, az ünnepek közeledtével nem.

Závada Péter

Mész

Aligha kétséges, hogy a mészke minden formája, tehát a te csontjaid egy része is, valamikor oldott állapotban volt a tengerben, anya. Legalábbis ezt olvastam valami képes ismeretterjesztő újságban, amikor beültem melléd, egy kikapcsolt fodrászbúra alá – a tiéd megnyugtatóan zúgott. Aztán fizikai folyamatok következtében csapódtál ki, élő szervezetek közbenjárásával választódtál ki. A szén-dioxidban gazdag esővizek bontani kezdték a föld megmerevedési kergét – írták, én pedig ebből arra következtettem, hogy roppant mennyiségű, erősen koncentrált szénsavas oldatként jutottál a tengerbe – a búra zúgása mintha a tengeré. Helyenként a koncentráció oly fokot ért el, hogy a mészke mint iszap rakódott le. Jelenleg is találni még igen nagy mélységben is mésziszapot. Úgy látszik, azóta is egyre képződsz. A mészke kitűnő építőanyag. A tömött mészkeből égetik a meszet. Miután meghaltál, apa beidőzített egy tisztasági festést. A mészégetés alapanyaga a mészke, kalcium-karbonát. Apró kalcitkristályokból állsz, anya. Ezer Celsius-fok körüli hevítés hatására szén-dioxidra és kalcium-oxidra esel szét. A szén-dioxid a lelked. Apával úgy döntöttünk, hogy szép gyöngén megfogjuk az elégett csontjaidat, az elégett véredet, és a méshabarc közé keverünk, noha már abban is te voltál. Aztán amit estig raktunk, leomlott reggelre.

A szinkronúszó magányossága

Hosszútávra rendezkedtél be, idővel belaktad ennek a magáynak minden apró zugát, anya. Otthonos csöndjeid mintázata, mint az olcsó

csempék műmárvány erezete – annak a medencének az alján, ahova akkor úszni vittél. Mindig ugyanolyan. Te is úgy élsz, mint azok a nők, ott az uszodában, nem hallod a zenét a felszín fölött. Csak vársz feszített víztükrű figyelmeddel, követed az áramló közeg rezdüléseit, mialatt némán, magadban számolsz, hogy meddig bírod még levegő nélkül. Utánzod a többiek halálpontos mozdulatait arcodon a téboly mosolyával, orrodon a téboly csipeszével – mintha két szára a két, lábtempó közben összeszorított, gyönyörű és izmos combod volna. És a sminked még sírás után is ugyanolyan kifogástalan, mint ott, az uszodában, azoknak a nőknek, akik a kúr végeztével felbukkannak a víz alól. Túl hosszú ideje már, hogy kiszervezed a mozdulataidat. Mondd, ha egy másik megfullad, neked is meg kell?

Vákuum

Nem a gyász terjed szét bennem, inkább üresség ez, mint ahogy a vakok sem a sötétet látják, hanem a semmit. A semmit persze nem tudjuk elképzelni, az üresség értelemben vett vákuum voltaképp nincsen. Gondolj csak bele, sokáig azt hitték, légüres tér veszi körül, pedig a Holdnak is van egy egészen vékony és ritka légköre. A könnyebb atomokat magával sodorja a napszél, de néhány nehezebb a felszín közelében marad. Álmomban megtalálni

téged az utca forgatagában: mintha az univerzumban egy idegen élet nyomait kutatnám. Félek, hogy olyan vagy, mint egy civilizáció, ami azelőtt elpusztítja magát, hogy hírt adhatna létezéséről. Ha mégis találkoznánk, elmondanám, ami egy ideje foglalkoztat: hogy az éjszaka csak a bolygó ránk vetülő árnyéka, hogy az emléked is, mint a ritka légkör: még bőven meg lehet fulladni benne.

A zúgás (1)

Az edzőterem felé menet elálmosodom, már a villamoson rám tör valami leküzdhetetlen kókadtság. A sínek közt kisarjadt a fű, talán Prágában láttunk ilyet először, hogy a pálya közét gyepesítik. Emlékszel az avarhalomra az ablakunk alatt? Sündisznók éltek benne családi életet. A panel erkélyén állva magamhoz húztalak, te a légkondicionáló alumínium dobozába kapaszkodtál, míg halk nyögéseidet elnyelte a szerkezet zúgása. Ez csak most jutott eszembe, mikor leszálltam. Az öltözőbe lépve rögtön a mosdóba megyek, hogy percekig kiszolgáltatottan remegjek kevéske ürülékem felett, mint az öreg vizslák abban a prágai parkban, és eszembe jusson egy másik görnyedés szégyene: azé az átkozott fehér trikóé. Mióta megkaptam tőled, leejtett vállakkal járok benne, lapockámat enyhén előre feszítve, mert rettegek tőle, hogy vékony anyagán majd átsejlenek túlságosan duzzadt mellbimbóim, és olyan leszek, mint apám a kifakult, strandolós fotókon: anyám halála után női hormonokat kezdett termelni a teste.

Zelenyánszki András

Horgászkaland a Kettős-Körösön

Egy magányt kedvelő békéscsabai ember egy szép napos reggelen összeszedte a cókémóját, betarisznyázott magának egy kis harapnivalót, meg a pontyoknak egy nagy csomó főtt kukoricát. Vérbeli horgász lévén, ez utóbbi volt a legfontosabb. Még akkor is vitte volna a kukoricát, ha nem horgászni indult volna. Most viszont horgászni indult. Előre örült e szépnek ígérkező napnak. A nap már korán reggel hét ágra süttött, a szellő sem rezdült. Igaz, még kicsit hűvös volt, de a nap melegnek ígérkezett. Vagyis olyan igazi horgászatra való idővel kecsegtetett a reggel. Ezt a szép napot ki kell használni, és azokat a lusta pontyokat ki kell emelni a vízből – gondolta horgász barátunk, aki egyébként nyugdíjas. Neki mindegy volt, hogy melyik napon megy horgászni. Az viszont már nem volt mindegy, hogy azon a napon, amelyiket e nemes sportra kiszemelt, milyen lesz az időjárás. Ezért örült barátunk a mostani kecsegtető szép időjárásnak.

Az autóbusz, ami őt a dobozi hídig vitte, majdnem üres volt. Az éjszakai műszak dolgozói csak a következő busszal jönnek Dobozra, mások meg alig érkeznek ilyen korán. Miután beszélgetőpartner nem akadt, volt ideje elmélázni azon, hogy milyen csalit használjon a jó fogás reményében.

Az autóbuszmegállótól kb. 1300 m-re volt emberünknek egy lerobbant tanyája. A mostani tanyamaradvány valamikor menő, gazdag tanya volt, de miután a rendszer kihúzta a földet alóla, az épület maga is haldoklott. Mára a sok gazdagságnak csak az árnyéka maradt. Az a 800 négyszögöl föld, ami megmaradt az épület körül, még kisállattenyésztésre sem volt elég, nemhogy komoly gazdasági tevékenységet lehessen folytatni. Így hát a büszke tanya leértékelődött horgásztanyává. E célra viszont ragyogóan megfelelt. A régi épület árnyas fáival menedéket nyújtott a tűző nap ellen, és száraz hajlékot a nyári zivatarok alkalmával. Ősszel és télen jólesett behúzódni a szobába, és melegedni a régen rakott tűzhely tüze mellett. Ez a tanya még arra is jó volt, hogy itt lehetett hagyni a horgászfelszerelést, nem kellett minduntalan hazacipelni, sőt még alkalomadtán itt is lehetett éjszakázni, vendéget fogadni. A tanya nem volt a víz mellett, hanem közvetlenül a gát mellett, a mentett oldalon. Szemben vele volt a Palinak egy kiépített horgászhelye, a nyári gáton belül.

Az út, a buszmegállótól a „birtokig”, a gát tetején vezetett. Ez jó volt, mert onnan messzire lehetett látni, ráadásul mindkét irányba. A folyóra (ekkor még az ártéri erdő nem volt meg), a mentett oldalon végig lehetett tekinteni a sorbaültetett erdőn át egészen a rókatanyáig. Ebben az átlátszó kanadai nyárfás erdőben nem sok látnivaló akadt, de meg lehetett figyelni, hogy hol vannak az őzek, vagy

megvan-e még a sas fészke. Azt is, ha valaki az erdőben bóklászik, sőt azt is, hogy mi rosszban sántikál.

Pali barátunk, a tanyához érve, kinyitotta a drótkerítéses kaput. Ez a kapu is olyan volt, mint maga az épület. Rozzant és öreg. Nem védett már az semmit, hiszen már a drótkerítésnek is csak a maradványa volt meg. Néhol egy-egy oszlop, néhol pedig egy kupac drótcsomó; a kapu is inkább jelkép, mint kerítés. Ennek ellenére, a gazda minden távozáskor szabályosan becsukta, bereteszelte, mint a régi időkben, amikor még volt mit védeni. Érkezéskor meg ki kellett nyitni. A kinyitás módjából lehetett megállapítani, hogy járt-e valaki a tanyában vagy sem.

Most úgy volt bezárva, ahogy ittjártakor hagyta, legalábbis a kapun keresztül nem jött senki (attól még járhatott, mert az erdő felőli oldalon nem volt kerítés). Nem is sokat nézelődött, hanem azonnal bement a házba. Lepakolt, majd elővette a horgászfelszerelését, gumicsizmát húzott, és elindult a gátnak. A gát magas és meredek, ő meg túl a hetedik x-en, és ez az erőpróba pihenésre készítette a gát tetején. Most is jó alaposan körülnézett, mintha most látná először a tájat. A nézelődés csak ürügy volt, a valódi ok az volt, hogy ki kellett fűjnia magát, mert a gátra felszaladni, az idősebbeknek, megerőltető már. A gát másik oldalán lemenni könnyebb.

Kiérve a horgászóhelyre, azonnal nekilátott a felszerelés aktivizálásának. Legelőször is két marokkal szórta be a Körösbe a hazulról cipelt főtt kukoricát. Itt, a meder homokos fenekén biztosan megtalálják a pontyok a csalinak kiszórt kukoricát. A ragyogó reggeli időben minden csendes és nyugodt volt. Nem volt túl magas a víz. Olyan közepes vízállás lehetett. A meder közepén lustán folydogált a folyó. Nem hozott magával uszadékot, és így alig látszódott, hogy folyik. A part mentén már nyoma sem volt a víz sodrásának. A snecik (szélhajtó küsz) vígan úszkáltak, mintha csak nyugodt vízű tóban lennének. Néha-néha a meder közepén egy ragadozóhal rablása fodrozta fel a csendes víztükröt. A menekülő potyka látványos kiugrása és hangos visszazuhanása zavarta meg a csendet. A szemben lévő part mentén egy vadkacsacsapat sziesztázott szárny alá dugott csőrrel. Olyan békés volt a táj, hogy még a part menti füzes szélén legelésző őzek is alig mozogtak. Mozgást csak a felszerelését igazgató horgász jelentett. Felszerelte az első botot. Főtt kukoricával megcsalozta a horgot, és nagy lendülettel bedobta majdnem a másik partra. Megvárta, míg az ólom leült a fenékre, majd az orsóval visszahúzta a fölösleges damilt. Az orsót lezárta, a botot meg letette a földre azzal, hogy majd ha a másikat is felszereli, akkor ráteszi a bottartó állványra. Nyugodtan előkészítette a másik botot, amikor észrevette, hogy az alig letett botja szépen csúszik be a vízbe. Csúszik, hiszen már alig látszik ki a markolata. Gyorsan ledobta a másik botot, és a sáros, meredek parton próbálta elkapni a közben vízbe csúszott markolatot. A víz partja sáros volt és csúszós, nem érte el. A vízbe csúszással küszködve hirtelen megmarkolta a keze ügyébe került szák-

nak a nyelét, és azzal próbálta elérni a becsúszó és egyre beljebb úszó botot. Mert a bot most már úszik a vízen. Az orsó ugyan lehúzta a víz alá, de a parafából készült markolat fenntartotta a víz színén. A szák nyelével elérte a botot, de nem akadt bele sehova sem. Pali barátunk bosszankodva kihúzta a csizmáját a sárból, és felkapta a másik botot, ami el volt készítve, de nem volt felcsalozva. Rövidre húzta vissza a damilt, és mintegy karikás ostort, utánadobta az elszabadult pecabotnak azzal, hogy hátha beleakad a damilba, amivel vissza tudja húzni. Nem volt szerencséje, a horog petyhüdtlen lógott a bot végén. Ezt a műveletet megismételte még néhányszor. Az úszó bot közben bekerült a sodrásba, és markolatával irányt vett Békés felé.

A horgászfelszerelés a meder közepén úszott, markolatával követve a víz sodrását. Csak most vette észre az előző percek izgalmától kimelegedett horgász, hogy a botja nem az ár sebességével úszik. A sodrásban úszó apróbb fadarabok sorban elhagyják. Ennek csak egy oka lehet, hogy valahol a horog valamibe be van akadva – morfondírozott magában a károsult. Akkor most próbálkozzunk még egyszer a gereblyézéssel. A gereblyezés régi horgászmodszert, csak éppen tilos alkalmazni. Most azonban a jelen szituációban ez a legkézenfekvőbb megoldás. Gyorsan felkötött egy háromágú horgot az egyágú horog mellé, és azon nyomban ki is próbálta, sajnos kevés sikerrel. Többszöri próbálkozás ellenére sem akadt bele a horog a nyilvánvaló kifeszített, a folyó fenekén fekvő damilba. Közben észrevette, hogy az úszó horgászbót nem úszik az árral. Arra következtetett, hogy egy víz alatti akadályba akadt bele, és azért nem sodródik az árral. Gondolkozott egy kicsit, hogy ez hogyan történhetett meg. Valószínű, hogy amint bedobta a horgot, azonnal kapás volt, hiszen az a terület, ahova a horgot hajította, alaposan be volt etetve. Letette a botot a földre, és nem vette észre a kapást. Utólag rémlett neki, hogy a bot először az árral szemben kezdett úszni. Most már viszont ebben is kételkedett.

Ez a hal már elment, de a horgászbót rettenetesen sajnálta. Az egyik legjobb és legdrágább horgászeszköze volt. A hirtelen ötlettől vezérelve elhatározta, hogy legalább a felszerelést megmenti. Összepakolta a megmaradt eszközöket, bevitte a tanyába, és mérgében ledobta a szoba közepére. Bevágta az ajtót, pedig az nem tehetett semmiről. Be sem zárta, csak nagy sebesen elindult a gátörhöz azzal, hogy kölcsönkér egy csónakot. A kölcsöncsónaktól azt remélte, hogy legalább a botot megmentheti.

A gátör (aki egyébként jó ismerőse volt) adott is neki egy ormóttan lemezcsónakot. Ő maga a hivatali elfoglaltsága miatt nem tudott segíteni. Egyedül vágott neki megkeresni a horgászbót, azt remélve, hogy még mindig ott van, ahol hagyta. Amint a tetthelyre ért, kétségbeesve vette tudomásul, hogy a bot nincs ott, ahol legutoljára látta. Az ormóttan vascsónakkal, az árral szemben, küszködve keresgélte a botot. A part másik oldalán, a horgász helytől mintegy száz méterre ritka csenevész

nádas volt. Odavezett, hátha ott fennakadt. Fülíg ért a szája, amikor meglátta a nádas szélén a jól ismert parafa botmarkolatot. A csónakot beirányította a nádasba és megragadta a botot. Megcsókolta örömeiben. Letakarította a ráakaszkodó uszadéktól, és elkezdte fölcsevélni a damilt. Amikor már csak kevés volt hátra, megrándult, de olyan erővel, hogy majd kiesett az orsó a kezéből. Mi az? Hát nem fatuskóban van megakadva a horog? Kevés rángatózás után erőteljes húzással elindult a folyó belseje felé. Ezen a horgon hal van! Állapította meg. Mint gyakorlott horgász, most már a kezében lévő orsót racsnira állította, és szabályos fásztási manőverbe fogott, mint ha a parton lenne. Amikor a hal a folyó közepére ért, gyengült a húzás. Elkezdte viszcacsévélni a damilt. Engedelmesen jött a zsákmány a csónak felé. Amikor a csónak mellé ért, újra erőteljesen húzott. Most már erőt vett rajta a szenvedély, mindenáron meg akarta szerezni a zsákmányt. Igen, de a csónakban az evezőn és a vízmerítő cserpákon kívül semmi sem volt. Mégis odavonszolta a csónak mellé a most már látható halat. Egy jól megtermett potyka volt a damil végén. Hú, az áldóját, hogy vegyem ki ezt a szép halat? – morfondírozott. Nincs itt a szák. Nincs semmi, amivel segíteni tudna. Letérdelt a csónak szélére. Előkapta a cserpákot, hogy majd azzal alányúl. Kihúzta a hal fejét a vízből, és megpróbált alányúlni. Amikor a cserpákkal hozzáért, a hal utolsó életösztonéval azonnal megugrott. Ez a módszer nem jó! Nem lenne igazi horgász, ha nem kísérletezne még egyszer. Újbóli fásztás után ismét odahúzta a csónak mellé a most már láthatóan fáradt halat. Letérdelt a csónak aljára, bal kézzel egész rövidre fogta a damilt, és rátekerde a kézfeje. Óvatosan kihúzta a hal fejét a vízből, és a jobb kezével belenyúlt a kopolyába, majd hirtelen berántotta a csónakba. A csónaknak elég magas oldalpereme volt, nem biztos, hogy kiugrott volna a vergődő hal, de a biztonság miatt az evező nyelével kétszer fejbe vágta.

Közben, amíg a hallal küszködött, a csónak besodródott a nyílt vízre. Nem volt gyors a sodrás, ennek ellenére mégis elég messze elcsurgott a tanyától. Most már azonban megelégedett nyugalommal evezett vissza ár ellenében. Kikötötte a csónakot, fogta a zsákmányát, és holtfáradtan, de boldogan ment haza. Első dolga volt megnézni az órát, nem hitt a szemének, egy óra elmúlt. Reggel hét óra óta kínlódott ezzel az egy hallal. Csak most érezte igazán a fáradtságot és az éhséget, mert mióta kiment a Körösre, azóta nem evett, nem ivott, minden idejét e rafinált nyurgaponty kötötte le. Végül mégis ő győzött.

Miután pihent egy kicsit, megpróbálta józan ésszel végiggondolni, valójában mi is történt.

Reggel, amikor beszórta a kukoricát, ez a hal már akkor ott lehetett, és azon nyomban kezdett lakmározni. Amikor az első horgot felcsalízva bedobta, a hal menet közben, még mielőtt a horog a kukoricával leült volna a fenékre, bekapta. Amikor szabadulni igyekezett, kezdte vonszolni a zsinórt a bottal együtt. Mikor elfáradt, bemenekült a csenevész nádasba. Ott megpihent. Valószínű, hogy újból

próbálkozott a szabadulással, és ekkor a damil rátekeredhetett a nádra. Az össztekeredett damil rövid pórázra fogta a halat. Az, miután nem tudott szabadulni, megadta magát a sorsának.

Csak az volt az egészben a csodálatos, hogy reggel hét óra körül akadt horogra, és délután egy óra felé került be a csónakba. Mindenesetre izgalmassá tette a csendes és békésnek ígérkező horgásznapot.

Öt kiló harminc deka volt a ponty. Ilyen méretű hal ezen a környéken ritkán kerül horogra.

A leánykérés

Már letörték a kukoricát, amikor az öreg Novák Mátyás és legidősebb fia egy vasárnap délután fölvtették az új csizmájukat. Erre az alkalomra mind a ketten új kucsmát csináltattak, és a jobbik bekecsét vették fel. Nem csináltak titkot belőle, hogy ők bizony most háztűznézőbe mennek, hogy megkérjék Jutka kezét Gyuri részére. Jutka szülei is tudtak a dologról, és kellően felkészülve várták a vendégeket. A látogatókat az előző nap frissen mázolt, és a házi szőttes csíkos rongypokrócokkal teljesen letakart tisztaszobába vezették be.

A ház elején lévő tisztaszoba két apró ablaka az utcára nézett. Nem egészen volt ez utca, mert bizony a ház is valójában tanyának nevezhető, így a ház előtti dűlőutat nevezték ők utcának. A szoba harmadik ablaka a ház előtti kertre nézett. Bent, a szobában lévő két ágyat cifra takaróval takarták le, és három sor díszes párnával majdnem a mennyezetig felpúpozták. A két ablak között a falat faragott rámlájú tükör díszítette, festett tányérokka körülaggatva. A két ablak előtt volt egy fakanapé (*siroki stolec*), ugyanolyan házilag készített csíkos pokróccal letakarva, mint amilyen a szoba alján. A fakanapé előtt a tekintélyes ebédlőasztal helyezkedett el. Az asztal körül pedig faragott támlájú székek, ugyancsak szőttessel letakarva. A szobába a bejárat a pitvarból nyílt. A bejárat mellett terpeszkeedett egy, a pitvarból fűthető búbos kemence. A kemence körül falazott padkát alakítottak ki. A falazott padkán gondosan megmunkált ülőke volt, ugyancsak csíkos házi szőnyeggel letakarva. A kemence és a hátsó fal közötti kemencesutra ugyancsak benyúlt a szőttes takaró. A sutba nem lehetett belátni, de valószínűleg ott száradt a nyáron szedett mentalevél (*pípirka*), mert az egész szobát kellemes mentaillat lengte körül.

A kemencével szemben, a bejárat másik oldalán, egy üvegezett pohárszék állt. A pohárszék felső üvegezett részén díszes boroskancsók és csiszolt üvegpoharak sorakoztak. A pohárszék alsó részén, nyitható ajtó mögött tárolták a ritkán használt díszes edényeket.

A párnákkal felpúpozott ágyakkal szembeni falon egy öreg punduszos ingaóra ketyegett jó hangosan. Jó hosszú rézsétálójú óra hangos ketyegése életet adott az egyébként csendes szobának. Az óra egész órakor és félkor ütötte az idő múlását. Olyan erős hangot adott, hogy amikor ütött, akkor az egész házban hallatszott ez a hang.

Az óra mellé egy díszes petróleumlámpát akasztottak, a másik oldalra pedig ugyancsak faragott tékát. A tékából hiányzott az üvege, benne sorakoztak a rézveretes *Tranoszcusok*.

Az egész szobán látszódott, hogy ezt hétköznapi nem, csak az ünnepeken vagy kivételes alkalommal használták. A búbos kemencét most nem fűtötték be. Nem volt még olyan hideg, hogy be kellene fűteni. A vendégeket a háziak ebbe a tisztaszobába vezették be, és a fakanapén adtak nekik ülőhelyet.

Amint helyet foglaltak, az öreg Novák rögtön rátért jövetelük céljára. Elmondta, azért jöttek, hogy Sajben gazda áldását adja Gyuri fia és Jutka házasságához. Sajben gazda behívta az ajtó mögött leselkedő leányát, és ünnepélyes hangon nekiszegezte a kérdést:

– *Judit leányom, a Novákék azért jöttek, hogy megkérjék a kezedet Gyuri fiuk részére. Nem akarok nélküled dönteni, azért kérdek. Hozzá mennél-e feleségül?*

Judit szemlesütve rebegette:

– *Igen.*

Akkor Sajben gazda a vendégekhez fordult:

– *Áldásom adom a fiatalok házasságára! Kérem az Istent, hogy áldja meg a frigyüket boldogsággal és sok gyerekkel.*

Az öreg Sajben áldása után beszólították az udvaron ácsorgó Gyurit, hogy közöljék vele a jó hírt. Gyuri illendően beköszönt, és mindenkivel kezet fogott. Sajben gazda volt az, aki így szólította a jövevényt.

– *Örülök fiam a választásodnak. Becsüld meg Jutka leányomat, és ő hűséges feleséged lesz.*

Még egyszer kezet fogott az immáron vőlegénnyé fogadott legénnyel. Gyuri megilletődve fordult oda a mellette álló Jutkához, remegő kézzel előhúzott a lajbizsebből egy selyempapírba csomagolt arany karikagyűrűt, és a leány ujjára húzta, ezzel jelezte, hogy immáron ezentúl mátkájának tekinti őt.

Ezzel a leánykérés hivatalos része véget is ért. A szertartás után a háziak előhozták a pálinkáspoharakat, meg az erre az alkalomra készített süteményeket. A vendégek és a vendéglátók többször koccintottak a fiatalok leendő boldog életére és a maguk egészségére. Áldomást ittak arra, hogy ezentúl nászok lesznek.

A koccintás után a két nász külön megállapodott a lakodalom időpontjáról és a lebonyolítás módjáról. Megegyeztek a násznagy személyében, aki a továbbiakban intézi a lakodalom ügyes-bajos dolgait.

Zelenyánszki Katalin

Nagyanyánk

Ahogy régmúlt gyermekkorom homályában kutakodom, keresgélek, feltárul előttem a régi szülői ház eseményeinek sora. Történetek, beszédfoszlányok, nevek, kedves emberek, suttogások – mert nem gyerekfülnek szánták –, titokzatos idegenek, kik ők, mi dolguk? Mi is történik körülöttem? Mit értek belőle? Mikortól fog fel a gyermek dolgokat, eseményeket: most már olyan homályos minden. Jó volna megkérdezni sok mindent a testvéreimtől, ez vagy az, hogy is volt.

Sokan éltünk abban a nagy házban. Amíg éltek, miért nem kérdeztem soha anyámról, apámról? Nagyon keveset tudok, szinte titok fedte kilétüket, előttem nem beszéltek róluk a családban. Olyan kicsiny voltam, semmi emlékképem nincs róluk, csak fogalomként éltek bennem. Így mondták szüleinkről: „csendben beszélgettek, és fogták egymás kezét”. Nem személyként fogtam fel őket, csak mint valami távoli dologra gondoltam rájuk, olyanra, amit nem illik, nem való emlegetni. Elmentek, nincsenek, ki is törlődtek belőlem. Inkább nem kérdeztem, mert elszomorodtak a körülöttem lévők.

Nevekhez, személyekhez kötődtem, akik gondoskodtak rólam, főképpen a legidősebb nővérem, Mariska és Tomó mamóka. Ő keveset tudott magyarul beszélni, szlovákul, vagyis ahogy a köznyelven mondták, tótul beszélünk. Nekem mindegy volt, jól megértettük egymást, én nem sokat beszéltem, csak szót fogadtam neki, és alig vártam, hogy valamit mondjon. Idős volt, hosszú, bokáig érő, ráncos szoknyákat viselt, többet egymás fölött, nyáron vászonból, télen flanelből, alatta fehér, „csipkés slingelt”, cakkos alsószoknyát, vászon ingvállat és svájfolt, karcsúsított pruszlikot, télen gyapjúkendőt is, feketét, mert évek óta gyászolt. Fűzős cipőket hordott, ha hideg idő lett, több szoknyát vett fel. A berliner kendő jó meleg viselet, és oldalról a két kéznek is jó védett helye van benne. Középen a szíve fölé becsúsztatta a nagy fehér, fekete szélű gyászzsebkendőt, hogy kéznél legyen, sokszor volt szüksége rá. Nemigen értettem, miért sírdogál.

Legtöbbet, azt hiszem, nappal az ő közelében szerettem lenni. Úgy elcsellengtem körülötte. Nem a családdal élt egy közösségben, külön, saját szobájában lakott, külön főzött, és külön konyhája is volt, és ahogy az akkori szokás szerint mindenki, a hátsó konyhában főzött, a fenti tisztakonyhát kímélte. A *sránka* (lécekből összeállított kertajtó, folyosói ajtó) mögött az első ajtó vezetett az alsó konyhába, ahol beépített, nagy platnis, 2 karikás sparhelt szolgálta a család tagjait, magasított nagy lernivel, a lerni és a tűztér ajtaja vaslakkal festve és fényes rézgolyó fogóval, nagyon szép, modern dísz a konyhának. Ezen már nemcsak szabad lángon lehetett főzni, hanem platnin, de ha levették a karikát, lehetett a szabad lángon is, vaslábasban,

de a füst nem a konyhában terjengett, hanem csukott kéményen, csövön szállt el. Három karika illeszkedett egybe, a kisebb-nagyobb lábashoz lehetett levenni belőle, ha gyorsítani akarták a forrást, de így kormos lett a lábas alja, és súrolni kellett.

Mamóka takaros kis kék zománcos edényeket használt. Nagyon keveset fogyasztott egymagában. Azért, ha ott lábatlankodtam, kis sámlira ültetett, és az egyenes ülőkéjű támlás székre elém tette az éppen soron lévő ételt, mert minden napra mást főzött, szép sorjában: bab, cicor (csicseriborsó), lencse, káposzta, füstölt hússal, vagy kis darabka kolbásszal, egy tál étel kenyérkével, de lehetett még szedni. Nem volt még hűtő, mindennap frisset főzött. A legjobban mégis a tésztás napokat szerettem, mert frissen gyúrta a tésztát, ez egy külön látvány, élmény volt egy kisgyereknek, én is részt vehettem benne. Szépen behordtuk a kamrából a hozzávalókat, ő szakajtóban hozta a lisztet, meg a szőrszítát, engem tótul irányított, *donyesz mi vajcja merkuj nye zahub jih, poton aj vályok, a estye kvosiku aj hoj pre sulyke!* (Hozzál be tojást, vigyázz, el ne törd, aztán a nyújtófát, és még kiskosárban csutkát is!) Így szólt az utasítás. Nagyon boldogan tevékenykedtem, hiszen még iskolába sem jártam. És a finom túrós, mákos „haluska”, metélttészta íze, illata kielégítette teljesen gyermeki kívánságaimat. Pedig a nagy famozsár, amiben a mákot törtük egy nehéz vasütővel, ami alul kiszélesedett és belesimult a mozsár gömbölyített aljába, igen kifárasztott mind a kettőnket, mire végeztünk. Míg Mamóka a „loksákat”, leveleket nyújtotta, egyre szölongatott „*Katka, polozs na ohen málo sulyke nak vrjetá voda.*” (Kati, tegyél a tűzre kis csutkát, hadd forrjon az a víz!) Hát nagyon boldog voltam, hogy valamit már csinállok. Talán ez időtől eszméltem a világra, a létezésre, hogy vagyok valamiért, és láttam, a testvéreim is valamivel töltik a napot. Kezdtém figyelni, mi történik. Kettős otthonom másik fele a hátsó nagyszoba (főképpen télen). Felnőttkorú testvéreim legtöbbször este, vacsoránál ott ültek össze a nagy családi asztalnál, véget nem érő viták, veszekedések zajlottak a fiúk és lányok közt. Friss, sózott, fagyos szalonna, füstölt kolbász, disznósajt, pincéből savanyú, hordós káposzta volt téli estéken a vacsora. Engem küldtek érte a kamrába, pincébe. Gyurit nem lehetett meggyőzni sehogy Mariskának és Jucikának a család érdekéről. Irgalmatlanul pocskolt, eladogatott értékeket a gazdaságból, áron alul egy apai rokonnak, a Molnár sógornak; és a barátokkal, könnyűvérű lányokkal, hintóval a tanyára jártak ki dorbézolni, szórakozni. A fiatalabb Miskát is bevonta, adósságokat csináltak, nemhogy nem törődtek a gazdálkodással, követelőztek, és ha Mariska szóvá tette, még ők kiabáltak vele. A tanyákon, földeken bérlők dolgoztak, a jószágok biztos helyen voltak, de az értékek egyre fogytak, és az adósság pedig nőtt. Veszélyben volt a család megélhetése.

Nagyanyánk nagyon nehezen viselte veje, majd lánya hirtelen halálát, a szomorú eseményeket, a kórházat, az operációt. Nemcsak a nagy bánat, veszteség gyötörte. Itt maradt öregen, gond van a nagyfiúkkal, a nagy adóssággal, az apró gyerekekkel. Mi lesz, ha nem fizetik a költségeket, tartozásokat, adókat? Elárverezik a fejük felől a házat. Az Ő apai örökségét, amit a lányának adott eltartásra. Hová megy? Nagymamát sok bántódás, sérelem érte a másik két lányától is. Ke-

resztény alázattal viselte a sorscsapásokat. Csendben járt a szeretteitől elhagyott házban, tette maga körül a dolgát, ellátta magát.

A templom és a temető volt az a hely, ahol megnyugvást, vigaszt keresett. Reggelente a templomba, szlovák prédikációra jártunk. Egyik kezében a barna bőrkötéses, rézsarkokkal erősített, csatos „tranzsciusz”, énekeskönyv, egy szál bazsalikom, amit én szedtem, a kapu mellett nőtt frissítőnek. Kámforos illata van. *Katka, donyesz mi pipirku* (Katka, hozzál nekem bazsalikomot) – mondta. A másik kezével az én kezemet fogta. Jó időben, reggelente így mentünk szépen, lassan, sétálva a kistemplomba.

Hogy ne legyek mindig láb alatt, a környéken lakó szomszéd gyerekekkel szépen eljártam a Luther utcai állami óvodába. Jó volt, mert szép nagy teremben kis székeken ültünk, sok kis játék, amilyet még nem is láttam addig, meg hinta és libikóka, kakashinta, amitől úgy szaladgált a hideg a hátamon, és csak akkor ültem fel, ha az óvó néni is segített felülni meg leszállni. Nagyon kellett kapaszkodni, ha zökkent, hogy le ne essek. Sok mesét, verset, éneket, dalocskát tanultunk, hazafelé szépen, kettesével a járdán, a fal mellett kellett menni, úgy tanított az óvó néni, hát úgy is mentünk, kis uzsonnás kosárral a kezünkben, ami már üres volt. Szépen igyekeztünk a fal mellé húzódva mi, lányok haza, csakhogy a fiúk nem úgy, hanem össze-vissza szaladgáltak, hancúroztak, mint a csikók a réten. Szabó Pista a legrosszabb, az óvodában is talált egy kis békát az árokban, hát a bátorságát fitogtatva, hogy meg meri fogni, odahozta, hogy ki meri a lányok közül megfogni. Persze, lett nagy sikoltozás, szétszaladtak a lányok, én, a kicsi megijedtem, így Pista a hátamra, a ruhám mögé, a nyakamnál bedugta, akkor én is sikoltozni kezdtem, vegyék le rólam a békát! Éreztem a hideg karmantyús lábait, ahogy kapaszkodott, aztán valahogy leesett, mert elég bő volt a ruhám. Hogy kerültem haza, nem tudom, de orvost kellett hívni, napokig eszméletlen voltam, sokkot kaptam, akkor úgy mondták, frászt. Hát a kis Kati játékból frászt kapott. Így többet nem mentem óvodába.

A temetőbe is elmentünk néha délutánonként a hűvösön. A sírok örökzöld borostyánnal voltak benőve, Mamóka szépen rendben tartotta őket, megigazgatta, csak kevés, egy-két szál fehér virágot vitt, és a gondolatait, bánatát, imádságát. Kézen fogta a kicsi lányt, „*Szirvotka moja*” így szólított: Árvácskám. A temetőből az út hazafelé kicsit hosszú volt. De megint eltelt egy nap, hét, és az évek.

Négy év telt el lánya elvesztése után, erejét összeszedve reggelente az asztalra ültette „*Szirvotkát*” (az árvát), befűzte cipőjét, ujjával pödörgetve a cipőfűző hegyét, jól megkötötte duplára, hogy ki ne bomoljon. Aztán kézen fogva elkísérgette az Irányi utcai állami iskolába, hogy magyarul tanuljon, és oda- és hazataláljon az iskolából. Első nap az osztályba kísért, nem tudom, mikor elengedte a kezemet, ki sírt jobban, az Ő szíve vagy én. Most is látom, visszaidézem fejkendős, szelíd alakját, tipegős járását, gombos fekete félcipőjét. „*Katka, za gombaj mi cipelye!*” (Katka, gombold be a cipőmet!) Nehezen hajolt már le 81 évesen.

A szerzők életrajza

Áchim Pál

Áchim Pál, író, 1944-ben született Békéscsabán. A békéscsabai szlovák iskolában tanult, szlovák környezetben lakik, máig jól érti a nyelvet. Szakmája nyomdász, magasnyomó gépmester, így már fiatal korában közel került a betűkhöz, évekig a Kner Nyomdában dolgozott. Közismert humor iránti fogékonyságáról. Írásaiban is megmutatkozik humoros vénája. Nyugdíjba vonulása után kezdett el rendszeresen írni, és irodalmi pályázatokon részt venni. 2005 óta jelennek meg írásai a Kardoskúti antológiákban. Az Aposztróf kiadónál két alkalommal, a csongrádi Faludy György Irodalmi Műhely gondozásában négy alkalommal jelentek meg elbeszélései különböző gyűjteményekben. Legutóbbi elbeszélése a Szárnypróbálgatások című kiadványban olvasható, amelyet a csongrádi Raszter Kiadó adott ki 2016-ban.

Műve: Kalandozások a humor világában (2012).

Balogh István

Balogh István, író, pedagógus, 1986-ban született Orosházán. Tótkomlóson nőtt fel egy soknemzetiségű családban. A családfakutatással is foglalkozó fiatalember felmenői között a magyarok és a szlovákok mellett örmények, románok, szerbek és olaszok is vannak. Iskolái: Szlovák Kéttannyelvű Általános Iskola, Tótkomlós (1993–2001); Tömörkény István Gimnázium, Szeged (2001–2005); Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem, judaisztika tanár szak; kultúratörténet mesterszak; Vallástudományi Doktori Iskola (2005–2014).

1996-ban, tízévesen kezdett érdeklődni aziránt, mi történt a helyi zsidósággal. Levéltári kutatásait személyes beszélgetésekkel, visszaemlékezésekkel egészítette ki. A tótkomlósi fiú a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) több pályázatán kiváló eredményt ért el, ezért a 2005-ös érettségi után, útja az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetemre vezetett, ahol felsőfokú tanulmányait végezte. Jelenleg az egyetemen és a Scheiber Sándor Gimnáziumban tanít, és doktori disszertációját készíti.

Művei: A tótkomlósi zsidóság története (2004); Békés békétlenség (2007): ebben a kötetben visszaemlékezések és családtörténetek is találhatóak, melyek közül részleteket közöl az antológia. A körösnagyharsányi zsidóság és temetőik története (2008).

Benedek István Gábor

Benedek István Gábor, író, szerkesztő, 1937-ben, Gyulán született, később Tótkomlóson élt családjával. 1944-ben Bergen-Belsenbe deportálták. Kecskeméten érettségizett. A Rabbiképző Szemináriumban Scheiber Sándor növendéke lett (1957–1959). A MÚOSZ Újságíró Iskola (1961–1963), ezt követően a Politikai Főiskola hallgatója volt.

1968–1997-es időszakban több folyóirat szerkesztője, munkatársa volt: Magyar Hírlap, Ország-Világ (belpolitikai rovatvezető), Népszabadság (rovatvezető-helyettes), Magyarország (főszerkesztő-helyettes), Tőzsde Kurír, Bank és Tőzsde (főszerkesztő). A MÚOSZ Újságíró Iskola oktatója (1979–1988). 1997-ben nyugdíjba vonult. 1998-tól a Remény című folyóirat főszerkesztőjeként dolgozott.

Írói pályáját az 1994-ben megjelent, átütő sikert hozó „A komlói Tóra” című novelláskötete indította el. Négy magyar kiadás mellett szlovák nyelvű kiadása is megjelent, novelláinak többségét Németországban, Izraelben, az Egyesült Államokban, Kanadában is publikálták.

Művei: Földalatti történet (regény, 1982); A gyilkosok hajnalban kelnek (regény, 1985); Boldog vesztegzár (riportregény, 1987); Holnapra a világ (játékfilm, 1989, kisregény, 1990); A komlói Tóra (novellák, 1994); Brooklyn (novellák, 1996); Az elégetett fénykép (novellák, 1997); Ez lett a vesztünk, mind a kettőnk veszte (filmregény, 1998); Vili a Dob utcából (regény, 1998); Öt lövés a történelemre (tárcák, 2001); Egmont – Break (2002); A lovag napjai: Talált és kitalált történetek Bródy Sándorról (2004); Dávid (2005); Varázs (2007); Artúr (2010); Bergei keringő (2011); Miskolc, Zsidó utca '46 (2012); Ki vigyáz az emberre? (2013).

Díjai: A Miskolci TV-fesztivál „zsűri díja” (1984); Rózsa Ferenc-díj (1988); Munka Érdemrend bronz fokozata (1997); Aranytoll (2010).

Filadelfi Mihály

(1930 – 2014)

Filadelfi Mihály, író, költő, Békéscsabán született 1930-ban. Magyar-történelem szakon végzett a szegedi tanárképző főiskolán. Általános iskolai tanárként kezdte pályafutását, majd városi TIT-titkár lett Békéscsabán. Időközben megszerzett népművelői diplomája birtokában közművelődési felügyelőként is tevékenykedett. 1973–76 között az Új Auróra című folyóirat szerkesztője, 1978–1986 között főszerkesztője volt. Identitásáról ő maga így vallott: „Én paraszt voltam – és tót!” Magyarrá lett, de sem paraszt voltát, sem tótságát nem tagadta meg. Erről vallott „A szavak udvarát kutatom” című esszéje és az Áchim L. Andrásról szóló drámája – a Torzó Messiás – is, amelyet 1981-ben a Gyulai Várszínház mutatott be.

Művei: A tanítómozgalmak kezdete Békéscsabán (1969); Csönd és szó között (1972); Úton (1973); Háttal a térnek (1976); Örvények fölött (1979); Szavak szíjostora (1980); A szavak udvarát kutatom (1982); Szürke ég alatt (1983); Torzó Messiás (1983); Békéscsaba irodalmának áttekintése a kezdetektől 1990-ig (in: Békéscsaba monográfiája III.).

Harencsár László

Harencsár László, író, meseíró, mesemondó, 1959-ben született Salgótarjánban. Az általános iskola elvégzése után Szécsényben tanult a mezőgazdasági középiskolában. 1978-ban került Szarvasra. Azóta ott él. Végzettsége: növénytermesztési üzemtechnikus (DATE Mezőgazdasági Főiskolai Kar, Szarvas). Öt évig dolgozott agronómusként a Szarvasi Állami Tangazdaság kákai kerületében. 1988-tól 2009-ig tűzoltó volt. Jelenleg nyugállományú tűzoltó alezredes. Tíz éve kezdett el írni verseket, meséket, novellákat, meseregényt, humoros írásokat, színdarabot. Meséivel járja az országot. Óvodákban, iskolákban, idősok otthonaiban, különféle rendezvényeken mesél.

Művei: Mesél az erdő: hangoskönyv (2013); Fehér hajú mesék: hangjáték (2013); Mese és valóság: mesekönyv (2015); Egy híján húsz: novelláskötet (2015); Gyöngyös: meseregény (2015); Egy talicska apró majom: humoregyveleg (2016).

Díjai: Védelmünkért Díj (2007); Szarvas Város Kulturális Életéért Díj (2016).

Hartay Csaba

Hartay Csaba, költő, regényíró, 1977-ben született Gyulán. Gyerekkorát Szarvason töltötte. Szlovák származású, dédszülei többet beszéltek tótul, mint magyarul. 1996-ban érettségizett a szeghalmi Péter András Gimnáziumban. 2002-ben újságíró-korrektor szakképesítést szerzett. 2003–2005 között újságíróként dolgozott a Békés Megyei Hírlapnál. 2005-től, családi vállalkozásban, egy szarvasmarhatelepen dolgozik. A szépirodalom mellett, 2009 óta, egy közkezdvelt humorblogot is vezet Viharsarki kattintós címmel. 1997-ben jelent meg első verse a Sárkányfűben, azóta publikál rendszeresen irodalmi folyóiratokban. Verseit többek között a Kalligram, az Élet és Irodalom, a Népszabadság, az Alföld, a Bárka, a Prae, a Tiszatáj, a Műút, a Forrás, az Új Forrás, a Kortárs, a Palócföld, a Magyar Napló és az Irodalmi Jelen közölte. Tagja a Szépirodók Társaságának és a József Attila Körnek.

Művei: Eddig 8 verseskötete jelent meg, pl. Nyúlzug (2008); A jövő régészei (2012) és a Fényképpavar (2016). Regényei: Lerepül a hülye fejetek (2013); Nem boci! (2015); Holtág (2016).

Díjai: Körösök Gyöngye díj, 2009; Bárka-díj, 2010; első helyezett lett a Litera.hu *Újraértelmező szótár* című pályázatán, 2013; Szarvas város kulturális életéért díj, Békés Megyei Prima díj (2015).

Herczeg Tamás

Herczeg Tamás, költő, szociológus, 1960-ban született Medgyesegyházán. Gyermekéveit Pusztaföldváron töltötte. Középfokú tanulmányait Gyulán végezte, diplomáit pedig Debrecenben, Szegeden és Budapesten szerezte. Nős, három gyermeke van. Végzettségei szerint szociálpolitikus, tanár, népművelő, közösségfejlesztő. A Csabagyöngye Kulturális Központ igazgatóhelyettese, Békéscsaba Megyei Jogú Város önkormányzati képviselője, szociális tanácsnok, címzetes főiskolai docens. A szlovák kultúrával Békéscsabára költözése, azaz 1986 után került kapcsolatba. A helyi szlováksággal számos közös programon dolgozott, jelenleg is dolgozik. Az együttműködés személyes és intézményi kapcsolatokon alapulva kulturális, civil és közéleti területekre is kiterjed. A Tevan Kiadó által gondozott, Váradi Zoltán fotóművész munkáit is tartalmazó, Világ-váltás című magyar és szlovák nyelvű verseskötete két kiadásban látott napvilágot. A verseit Fuhl Imre költő fordította szlovák nyelvre.

Műve: Világ-váltás – Zmena sveta (1998, 2000).

Ledzéni Pálné / Ledzy Judit

(1931 – 2017)

Ledzéni Pálné, író, 1931-ben született Békéscsabán, szlovák gyökerű családban. A tanyasi fatornyos általános iskolában tanult, tanulmányait Békéscsabán, a városban fejezte be. A Lorántffy Zsuzsanna Leánygimnáziumban folytatott tanulmányait a háború miatt, három év után kénytelen volt abbahagyni. Ezután elvégezte az aranykalászosgazda-tanfolyamot. Több helyen könyvelőként dolgozott: pl. ÁFÉSZ, mezőgazdasági termelészövetkezet. Közben elvégezte a közgazdasági technikumot is. 1970-től kézimunkázott, főleg a szövés és a hímzés állt hozzá közel. 1985-ben kapta meg a Szövő-hímző Népi Iparművész címet, majd a szövés-hímzés „mesterséget” tanította is. Legutóbb a mezőmegyeri Arany János Művelődési Ház kézimunka klubjának volt a vezetője. Ezért a tevékenységéért több elismerést, kitüntetést is kapott.

Írásaiban csokorba gyűjtötte a régi idők emlékeit, s a saját életében is meghatározó, a huszadik század második felének nagy társadalmi változásait. A Csabai

visszaemlékezések című kiadványban, A mi tanyánk – Náš sálaš címmel, 2010-ben jelentek meg írásai. Az út című életrajzi regénye egyben társadalmi korrajz. Írásait olvashatjuk még a Čabiansky kalendár periodikában is.

Művei: Az út (2015); a 70 éve történt című kiadványa, amelyet a Békés Megyei Könyvtár adott ki 2016-ban, megörökíti az olvasómozgalommal, olvasókörokkal kapcsolatos emlékeit.

Litauszki Gábor

Litauszki Gábor, író, 1958-ban született Szarvason, itt járt általános iskolába. A gimnázium első három osztályát Orosházán végezte, majd a szarvasi Vajda Péter Gimnáziumban érettségizett. Irányítástechnikai műszerészi oklevelét Orosházán, a 612. Sz. Ipari Szakmunkásképzőben szerezte. Később a békéscsabai 611. Sz. Villamosipari Szakközépiskola elektronikai technikus szakát is elvégezte.

Tősgyökeres szarvasi szlovák, bár a családfán, a domináns Litauszki ágon kívül lengyel, litván, illetve morva szájak is fellelhetők. Szülei anyanyelve még a szlovák volt, de ő már, generációjához hasonlóan, alig ismeri elődei nyelvét. Ősei múltja iránt mélyen érdeklődik, íásaival emléket állít nekik. Verseit, novelláit a szarvasi folyóiratok, újságok közlik.

Műve: Petróleum: elbeszélések, novellák (2015).

Nyemcsok László

Nyemcsok László, író, újságíró, 1965-ben született Szarvason. Szlovák kötődésű nagyszülei révén, anyai és apai ágon is, szlovákul beszéltek otthon. A tanyán, ahol laktak, gyakran meglátogatta őket, így sokat tanult tőlük a hagyományos szlovák életformáról. Hosszú évekig tagja volt a Magyarországi Szlovák Fiatalok Szervezetének. A Csabai Szlovákok Szervezetével, a csabai és kondorosi szlovák klubbal és szlovák önkormányzattal jelenleg is szoros kapcsolatban van.

Kondoroson járt általános iskolába, majd Békéscsabán, a Rózsa Ferenc Gimnáziumban érettségizett. A szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola magyartörténelem szakán szerzett tanári diplomát, ezt követően elvégezte Budapesten a Bálint György Újságíró Iskolát. A kondorosi általános iskolában egy évig tanított, majd 1989-től a Békés Megyei Hírlapnak, illetve elődjének, a Békés Megyei Népújságnak a munkatársa.

Művei: Elengedtem magam (2007); Kutya világ (2011); Kondoros: Kisvárosi séták (2014).

Péter Erika

Péter Erika, költő, 1947-ben született Szarvason. Ősei anyai ágon szlovák származásúak, akik Szepes vármegyéből az 1700-as években települtek Szarvasra. Tanulmányait Szarvason kezdte, Nógrádverőcén és Vácon folytatta, majd Szarvason fejezte be a Brunszvik Teréz Felsőfokú Óvónőképző Intézet nappali tagozatán.

1989-től Békéscsabán él. 1991-ig az ország több intézményében óvónőként, vezető óvónőként dolgozott. 1991-től az óvodák felügyeletét látta el Békéscsabán, majd 2000-től tárlatvezetőként tevékenykedett a Jankay Galériában. Felnőtteknek és gyermeknek egyaránt ír. Számtalan irodalmi folyóiratban, antológiában, valamint gyermekmagazinban és internetes oldalon olvashatók versei, prózai alkotásai. 2011-ben több szlovákiai iskolában vett részt író-olvasó találkozókon. 2016-ban a Bécsi Magyar Iskola meghívására Magyarországot képviselte a bécsi Collegium Hungaricumban a magyar költészet napja alkalmából. A békéscsabai Körös Irodalmi Társaság tagja. Célja az olvasás, az irodalom, a versek megszeretése játékos formában.

Művei: Mindörökké mosoly: versek (2005); Verselhetek: gyermekversek (2007, 2008); Szeretõim a szavak: versek (2009); A nyakatekert zsiráf: gyermekversek (2010); Túlhordott ölelés: versek (2010); Csupa csiga: gyermekversek (2011); Zabfalók: gyermekversek (2012); Másodvirágzás: versek (2013); Boldogságbolt: gyermekversek (2014); Színházikó: gyermekversek (2014); Elpattant zongorahúr: regény (2015).

Díjai, elismerései: 2006-tól több internetes irodalmi oldal 1–3. helyezettje, és egy lengyelországi Közép-európai Irodalmi Verseny különdíjasa (2013); Körösök Gyöngye díj (KIT) (2014); Békés Megyei Prima díj (2015); Verő László-díj (2016). Békéscsaba Megyei Jogú Város Önkormányzat Közgyűlésének elismerése (2016).

Rózsa Dezső

Rózsa Dezső, költő, 1951-ben született Hódmezővásárhelyen, gyermekkorát Tótkomlóson töltötte. Nagyszülei és édesanyja anyanyelve szlovák volt, így ő is hamar megtanulta a nyelvet, verseit azonban magyarul írja. Budapesten járt a Vakok Általános Iskolájába. Onnan Debrecenbe került, ahol kárpitos oklevelet szerzett. A szakmában tíz évet dolgozott. Szeme romlása miatt kénytelen volt elhagyni az eredeti munkáját, telefonközpont-kezelő lett több intézménynél, a debreceni önkormányzattól ment nyugdíjba. 1989 óta ír verseket. A verseket először Braille-írással írta, amelyek a „beszélő számítógépnek” köszönhetően megőrződtek.

Művei: „Rózsáim”: versek (2008); Őszi rózsák: versek (2012).

Szilágyi András

Szilágyi András, költő, filozófus, művészeti író, Békéscsabán született 1954-ben, szlovák kulturális közegben. Rokonai között szlovák felmenők is voltak. Az V. kerületi Jamina városrészben töltötte gyermekkorát, ahol számára természetes környezet tette lehetővé a szlovák kultúrához és nyelvhez való kötődést, kapcsolatok kialakítását. Iskolai végzettsége: BME gépészmérnök (1973–77); ELTE BTK esztétika, népművelés szak (1981–84); ELTE BTK művészeti menedzser (1997–98); JATE, Szegedi Egyetem BTK, filozófia szakos bölcsező (1999–2003). Szellemi szabadfoglalkozású: esztétikát, filozófiát és kultúraelméletet tanít. Rendszeresen ír képzőművészeti tárgyú írásokat is. 1984 óta publikál folyóiratokban, heti- és napilapok kulturális rovataiban.

Művei: Árvafelejtés (1999); Némán hordott (2000); Szájvédő-szív (2005); Agancsos kóbor állat (2010); Zúzalék (2013).

Díjak: Bárka-díj (2003); Körösök Gyöngye díj (2010).

Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsanna

Szigeti Györgyné, költő, 1928-ban született Szarvason, parasztcsaládban. Gyermekkorát tanyán, a természet közelségében töltötte. 1948-ban végzett a Szarvasi Luther Márton Tanítóképzőben. Tizennégy évig a hosszúsori Skorka Iskolában tanított, ezt követően, 1964-ben, a szarvasi 2. Sz. Általános Iskolában dolgozott. Nyugdíjazása után tíz évig hittant oktató. 1986 után missziós gyógyító tevékenységbe is bekapcsolódott, amely révén verseit lelki gyógyításra írta, mondhatni, a biblioterápia lehetőségeivel élve segített.

Versei tartalmát származása, környezete, gyermekkori élményei határozzák meg. A tanyai csendet „tündérkertnek” nevezi. A természet szépségében a Teremtő nyomait véli felfedezni. A gyermekkori vallásos nevelést a hitbeli meggyőződés váltotta fel. Verseiben emléket állít a tanyasi tanítóknak is.

Műve: Te építkezz bennem: versek (2015).

Venyercsán László

Venyercsán László, költő, 1930-ban született Makón. Általános iskolai tanulmányait és a négy polgárit Tótkomlóson végezte. A szlovák környezet és a nyelvet, hagyományait mindennapokban megélő emberek tették lehetővé számára a szlovák kultúrához való kötődést. Különböző vállalatoknál dolgozott. Utolsó munkahelye a Tejipari Vállalat volt, innen ment nyugdíjba. 1969-ben került Székesfehérvárra, ahol családot alapított, jelenleg is ott él. Tótkomlósról, szlovák barátaihoz,

gyakran „haza” látogat. Versei tömören megfogalmazott gondolatsűrítmények, vallási és lelki üzeneteket hordoznak. A Szedett kalászkok című aforizmagyűjteménye tapintható közelségbe hozza azt a gondolati-érzelmi és erkölcsi hátteret, amely a versek többségén is átsugároz. 1992-től a Vörösmarty Társaság tagja.

Művei: Legyőzött honfoglalók (1990); Reszkető mécsvilág (1994); Zendülő némaság (1998); Ige és szó: Új versek és aforizmák (2000); Fényben gyertyaláng (2001); Szent város kapui (2001).

Závada Pál

Závada Pál, Kossuth-díjas író, szociológus, 1954-ben született Tótkomlóson. Közgazdaságtant és szociológiát tanult, dolgozott egyetemi oktatóként és szociológusként. Tanulmányait Tótkomlóson (1961–1969), a szegedi Radnóti Miklós Gimnáziumban (1969–1973), a pécsi Közgazdaságtudományi Egyetemen (1974–1978) és az Eötvös Loránd Tudományegyetem szociológia szakán, Budapesten (1980–1982) végezte. Dolgozott a Janus Pannonius Tudományegyetemen (tanársegéd 1978–1982), az MTA Szociológiai Kutatóintézetében (tud. segédmunkatárs 1982–1993). 1990–1994 között a Hiány, 1990-től pedig a Holmi című folyóirat szerkesztője volt 2014-ben történt megszűnéséig. 2009-től a Digitális Irodalmi Akadémia tagja, emellett tagja még a következő egyesületeknek: József Attila Kör (tiszteletbeli tag), Szépirok Társasága, Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete, Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia.

Művei: Kulákrés: szociográfia (1986); Mielőtt elsötétül: elbeszélések (1996); Regényei: Jadviga párnája (1997); Jadvigin vankúšik (1999); Milota (2002); Idegen testünk (2008); A fényképész utókora (2012); Természetes fény: archív képek regénye (2014); Egy piaci nap (2016). A Harminchárom szlovák népmese című kötet (2010) Samuel Czambel és Pavol Dobšinský gyűjtéseire épül, egyaránt ajánlott gyerekeknek és felnőtteknek. Janka estéi: Három színdarab (2012).

Díjai: József Attila-díj (1998); Krúdy Gyula-díj (1999); Márai Sándor-díj (2000); Prima Primiissima díj (2004); Kossuth-díj (2005).

Závada Péter

Závada Péter, költő, rapper, 1982-ben született Budapesten. Édesapja Závada Pál író. Dalszövegeket tízennégy, verseket huszonhárom éves kora óta ír.

Az ELTE angol–olasz szakán diplomázott, ezután a Károli Gáspár Református Egyetem színháztudomány szakán szerzett újabb diplomát. Hónapokig élt

Kaliforniában, Rómában, majd Párizsban. Nyelvtanárként és reklámszövegíróként is dolgozott. Kamaszkorától fogva az *Akkezdet Phiai* slam poetry rapcsapat tagja. 2009 óta publikál verseket, amelyek többek között a Holmiban, a Jelenkorban, az Ex Symposionban és a Literán jelentek meg. Szövegeit az Élet és Irodalom, a Műút és az Alföld is publikálja.

Az Akkezdet Phiai és a József Attila Kör tagja.

Művei: „Ahol megszakad” címmel 2012 tavaszán jelent meg az első könyve a Libri Kiadó gondozásában. Reflex című drámáját, egy évvel később, a Szputnyik Hajózási Társaság mutatta be. Második kötetét, Mész címmel, 2015 őszén adta ki.

Zelenyánszki András

(1924 – 2016)

Zelenyánszki András, író, 1924-ben született Békéscsabán. Vasutascsaládból származott, nyolcadik gyermek volt a sorban. Békéscsabán végezte az általános iskolát, miközben cserkészkedett. Részt vett a II. világháborúban, Németországban volt fogságban, majd 1945 végén hazaérkezett. Több helyen dolgozott: a helyi téglagyárban, a csabai villamos erőműben, Pesten vasesztergályosként. Szabadidejét kertészkedéssel töltötte, több évtizedig a jaminai Stark Adolf Kertbarát Kör aktív tagja volt, majd halála előtt pár évvel a Mohácsi Mátyás Kertbarát Kör tagja is. Nyugdíjasként is aktív életet élt, rendszeresen írt.

Érdekelte, hogy hogyan keletkezett a világmindenség, mi a teendőnk ebben a mai világban. Jamina című könyvével emléket állított a jaminai dolgozók embereknek. Hatalmas munkával, levéltárakban kutatva, összeállította a Zelenyánszkiak könyvét. Rendszeresen részt vett a kardoskúti irodalmi pályázatokon, ahol többször díjazásban is részesült.

Művei: Teremtés és evolúció (2008); Életképek (2008); Sorsok: Jaminai emberek életregénye (2011); Az Életfa növényvilága címmel a nyugdíjasotthon növényeit, életét mutatja be (2015).

Zelenyánszki Katalin

(1927 – 2012)

Hugyecz Györgyné, született Zelenyánszki Katalin módos gazdacsalád tizedik gyermekeként, 1927-ben, Békéscsabán született. Szüleit korán elveszítette, ezért anyai nagyanja, „Mamóka” nevelte hároméves korától. Később évről évre más testvéréhez és azok családjaihoz került. Iskoláit Békéscsabán, Veresegyhá-

zán, majd a fővárosban végezte. Pesten varrónőként ruhaszalonban, Békéscsabán a Tervező Vállalatnál dolgozott. Először a család biztatására kezdte el írni a saját és a Zelenyánszki család történetét. Személyes emlékein keresztül mutatta be az eseményeket, a régi csabai népszokásokat, a korábbi évtizedek miliójét. Sokat tanulmányozta a Bibliát, a hit, a vallás nagy hangsúlyt kapott az életében. Írásaiban nemcsak saját családját mutatta be, hanem a Felvidékről Békés megyébe áttelepült emberek mindennapjait, beilleszkedési folyamatát. Műveivel méltó emléket állított őseinek, gondoskodott arról, hogy történeteik, elbeszélései fennmaradjanak az elkövetkező generációk számára is.

Művei: Leányág I–II. (2008, 2010).

Bibliografia autorov / A szerzők bibliográfiája

Ando, Juraj / Ando György

Slováci na Dolnej zemi: Slovenské národné múzeum: Bratislava: apríl – jún 1993 / aut. výstavy Matej Mazán, Juraj Ando; aut. katalógu Matej Mazán a Ján Botik. – Békésskálai Čaba: Slovenské národné múzeum, Historické múzeum v Bratislave a Župné múzeum v Békésskej Čabe. – 26 s.

Csabai tájszótár = Čabjanskí nářečovní slovník / spoluautor = társszerző / Dedinszky Gyula kéziratát átdolg. és kieg. Ando György, Mazán Mátyás. – Békéscsaba: Békéscsaba Megyei Jogú Város Önkormányzata, 1994. – 186 p.

A nemzetiségi kultúrák az ezredfordulón: esélyek, lehetőségek, kihívások: a VII. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia előadásai: Békéscsaba, 2001. október 2-3-4. / szerk. Ando György et al. – Bp.: Magyar Néprajzi Társaság, 2001. – 670 p.

Národopis Slovákov v Maďarsku = A Magyarországi szlovákok néprajza 17; 18; 19; 20; 21; 22.; 23./ red. = szerk. Juraj Ando, Anna Divičanová. – Bp.: Maďarská národopisná spoločnosť = Magyar Néprajzi Társaság, 2001; 2002; 2003; 2004; 2007; 2009; 2014.

30 rokov vo výskumných táboroch: jubilejný spomienky na prácu v teréne / zost. Eva Krekovičová, Ondrej Krupa, Juraj Ando. – Békésskálai Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2008. – 150 s.

Slovenské národopisné zbierky v Maďarsku: pamätne ľudové domy, oblastné domy, národopisné zbierky, dedinské múzeá = Szlovák néprajzi gyűjtemények Magyarországon: népi emlékházak, tájházak, néprajzi gyűjtemények, falumúzeumok / Juraj Ando, Ondrej Horváth – Bp. – Békéscsaba: Legatum, 2009. – 168 p.

A mi tanyánk = Náš sálaš / Ledzéni Pálné = Judita Ledzeniová Knihárová. – Békéscsaba Megyei Jogú Város Szlovák Önkormányzata. – (Čabianske spomienky/red. Juraj Ando = Csabai visszaemlékezések I. / szerk. Ando György). – 2010. – 88 p.

Vidám Csaba / Dedinszky Gyula; Mazán László illusztrációival; szerk. Ando György; a kéziratot kieg. Szakál Veronika. – Békéscsaba: Munkácsy Mihály Múzeum, 2013. – („Ami Csabai...”: múzeumi sorozat/szerk. Ando György). – 145 p.

Békészi Mihály: 1879. augusztus 29. – 1966. szeptember 30. / Ando György, Vándor Andrea. – Békéscsaba Megyei Jogú Város Szlovák Önkormányzata, 2015. – 20 p.

Bachletová, Eva

Striptíz mojich pocitov: poetický denník / ill. Eva Bachletová; graf. úpr. ANTEUS. – Bratislava: Tretia vlna, 1993. – 119 s.

Štyri roky so slimákom: humoristické poviedky / ill. Eva Bachletová. – Bratislava: Tretia vlna, 1994. – 43 s.

Riadky bytia: eseje, zamyslenia / autori ill. Ľubica Prudilová-Dohnányová, Ľubica Sitáková, Karol Prudil. – Kežmarok: ViViT, 2012. – 111 s.

Dobrá báseň musí byť ako príbeh / spoluautor Buček, Róbert [online]. In: Webjournal. Uverejnené: 15. júla 2015. [Citované 31. 10. 2014]. Dostupné z internetu.

Vo večnosti slobodná: Výber z duchovnej poézie. – Kežmarok: ViViT, 2017. – 31 s.

Blaško, Michal / Blaskó Mihály

Múltam álmába visszamennék. – Nyíregyháza: Rím Könyvkiadó, 1998. – 80 p.

Búcsú a huszadik századtól: Milenka dalai 2. – Nyíregyháza, Tokaj: Rím Könyvkiadó, 1998. – 80 p.

Čo novo na Kišénáši = No és mi újság Kisszénáson: Verše v sarvašskom nárečí. – Szarvas: Szarvas Város Szlovák Önkormányzata = Slovenská samospráva mesta Sarvaš, 2000. – 80 p.

Emlékeim aranyos öregekről: Tokaj város anekdotakincseiből. – Tokaj: Blaskó Mihály, 2001. – 80 p.

Výlet domou = A gyönyörű novemberek: Tem. 2000. rok: A 2000. év. – Szarvas: Szarvasi Krónika Alapítvány Kuratóriuma, 2001. – 88 p.

Emlékeim jeles kortársaimról. – Tokaj: Blaskó Mihály, 2002. – 87 p.

Jazikomuzikálnie prekrási sarvaškeje slovenčine = Nyelvzenei szépségek a szarvasi szlovák népköltészetben. – Szarvas: Szarvas Város Szlovák Önkormányzata = Slovenská samospráva mesta Sarvaš, 2003. – 232 p.

„Emlékeim aranyos örökifjakról”: Tokaj város anekdotakötete. – Tokaj: Blaskó Mihály, 2013. – 197 p.

Čičeľ, Michal / Csicsely Mihály

A csendre vágyom...: Versek és fordítások = Túžim po tichu...: Básne a preklady. – Békešská Čaba = Békéscsaba: Čabianska organizácia Slovákov = Békéscsabai Szlovákok Szervezete, 2004. – 97 p.

Výber z básní Michala Čičeľa = Csicsely Mihály válogatott versei / szerk. Lonovics Lászlóné = Zuzana Lonovičová. – Békéscsaba = Békešská Čaba: Župná knižnica = Békés Megyei Könyvtár, 2015. – 59 p.

Divičan, Michal / Gyivicsán Mihály

Kde sa chmeľ divo rodí... = Ahol a komló vadon terem... /ill. Hedvig Kotasek = Kotasek Hedvig. – Tótkomlós = Slovenský Komlós: Gyivicsán Mihály, 2001. – 136 p.

Dolnozemský, Juraj / Antal György

Večerný dážd: Básne / red. Alexander Kormoš = Esti zápor: versek / szerk. Kormos Sándor. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1988. – 77 p.

Ťarcha páperia: Básne = A pehely súlya. – Salgótarján: Mikszáth Kiadó, 1994. – 98 p.

November = November: – Senica: Arkus, 1995. – (Naša tvorba 6.). – 45 p.

Doma / red. Oldřich Kníchal: Básne = Otthon: Versek / szerk. Oldřich Kníchal. – Bp.: Etnikum, 1998. – 64 p.

Vernosť = Hűség: Príležitostné básne = Alkalmi versek / red. = szerk. = Miroslav Brna. – Bp.: Slovenský Komlós: Celoštátna slovenská samospráva = Országos Szlovák Önkormányzat, 2002. – 108 s.

V okovách času = Lebilincselte idő / red. Ľubomíra Rollová; ill. Martin Roll. – Slovenský Komlós = Tótkomlós: Juraj Dolnozemský, 2006. – 127 s.

Zvuková knižnica = Hangos könyv. – Slovenský Komlós: Juraj Dolnozemský, 2006.

Živé korene = Élő gyökerek / red. Alžbeta Hollerová Račková. – Slovenský Komlós: Nadácia za komlóšských Slovákov, 2013. – 145 s.

CD zbierka básní, 2015.

Fuhl, Imrich / Fuhl Imre

Čierno-biela mozaika: básne / Imrich Fuhl = Fekete-fehér mozaik: versek / Fuhl Imre; ill. Lukoviczky Endre. – Bp.: Tankönyvkiadó Vállalat, 1986. – 173 p.

Levetköztetni a szavakat: versfordítások / Fuhl Imre = Vyzlieť slová : preklady básní / Imrich Fuhl, ill. Mustó János. – Bp.: Tankönyvkiadó Vállalat, 1991. – (Duna könyvek). – 235 p.

Nemé szavak = Néma szavak: Szövegek, ábrák, versek / szerk. = red. Alexander Kormoš = Kormos Sándor. – Bp.: Magyarországi Szlovák Írók és Művészek Egyesülete, 1995. – 79 p.

Világ-váltás = Zmena sveta / Herczeg Tamás: fordítás = preklad: Imrich Fuhl; fotó Váradi Zoltán. – Békéscsaba = Békešská Čaba: Tevan Kiadó = Vydavateľstvo Tevan, 1998, 2000. – 107 p.

Pod Pilišom – tam je náš svet: Literárna antológia pilišských autorov / red. = szerk. Gregor Papuček, Zoltán B. Valkán, Imrich Fuhl, ill. fot. Zoltán Bárkányi et al. – Mlynky: Združenie regionálneho kultúrneho strediska pilišských Slovákov a Zväzu Slovákov v Maďarsku, Fuhl Bt., 2008. – 256 p.

Hrivnák, Michal / Hrivnák Mihály

V prúde času: Poviedky / ill. a obálku navrhól Endre Lukoviczky = Az idő sodrásában: Elbeszélések. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1981. – 131 p.

Tulipány / ill. Endre Lukoviczky: Drobná próza = Tulipánok: Kispróza / ill. Lukoviczky Endre. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1986. – 215 p.

Nadišiel čas: Poviedky a príbehy = Elszállt az idő: Elbeszélések és történetek. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1988. – 183 p.

László Sziklay – skutočnosť a legenda: Dokumenty a historky = Sziklay László – valóság és legenda: Dokumentumok és történetek. – Bp.: Szlovák Kisebbségi Önkormányzat, 2000. – 215 p.

Áchim a Slováci = Áchim és a szlovákság / prekl. Alžbeta Hollerová Račková = ford. Hollerné Racskó Erzsébet. – Bp.: Croatia Kiadó, 2014. – 319 p.

Hronec, Michal

Za väčšou skyvou = Nagyobb kenyérszeletért. – Bratislava: Hronec Michal, 2006. – 134 s.

Nehynúca viera = Hallhatatlan hit. – Bratislava: Hronec Michal, 2009. – 160 p.

Čriepky: zo života dolnozemskeho farára Evanjelickej cirkvi augsburskeho vyznania Michala Francisciho. – Bratislava: Eko – konzult, 2012. – 192 p.

Hudák, Štefan

Za pluhom = Az eke szarvánál. – Pitvaros: 1941. – 51 p.

Andrej Sládkovič a Sliač. – Sliač: 1970. – 74 p.

Z dolnozemskeho zápisníka. – Zvolen: KM press, 1997. – 116 s.

Kondač, Pavol / Kondacs Pál

Onemelő izba = Az elnémult szoba: Novely. – Bp.: Vydavateľstvo učebníc = Tankönyvkiadó, 1983. – 155 p.

Hrboľatá cesta: Román = Rögös út: Regény. – Bp.: Vydavateľstvo učebníc = Tankönyvkiadó, 1984. – 154 p.

Neskorý návrat: Román. – Bp.: Vydavateľstvo učebníc = Tankönyvkiadó, 1987. – 143 p.

Neskorý návrat = Útban hazafelé / preložila Alžbeta Katarína Ardelánová = ford. Árgyelán Erzsébet Katalin. – Legátum, 2012. – 143 p.

Kormoš, Alexander / Kormos Sándor

Polyfónia: Básne = Polifónia: Versek. – Bp.: Vydavateľstvo učebníc = Tankönyvkiadó, 1981. – 158 p.

Polyfónia II.: Básne / Polifónia II.: Versek. – Bp.: Vydavateľstvo učebníc = Tankönyvkiadó, 1986. – 242 p.

Plamene jazyka: básne / ill. Tarasová Irena. – Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1986. – 129 p.

Spievaj s nami! : Viachlasné piesne pre deti, mládež a dospelých : Vokálno-inštrumentálne skladby. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1988. – 165 p.

„F santofském Pilíši“: Ludové piesne zo Santova: Kották. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1990. – (Dunaj). – 427 p.

Ohnivá kytica: Lúbostná lyrika / Tűzcsokor: Szerelmi líra. – Bp.: Vydavateľstvo učebníc = Tankönyvkiadó, 1991. – (Duna könyvek). – 131 p.

Okrídľovanie kosou: Básne = Lobogó szárnyam: Versek. – Bp.: (SOS). Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995. – 123 p.

Aforizmy a iné stručnoslovia / Aforizmak és egyéb tömörmondások. – Bp.: Etnikum, 1997. – 147 p.

Rozdúchať stlmený plameň: Sonety / Szítsuk a lefojtott lángot: Szonettek. – Bp.: Vydavateľstvo učebníc = Tankönyvkiadó, 2003. – 112 s.

Večne živý prameň: Básne a preklady / red. Ivan Miroslav Ambruš. – Nadlak: Ivan Krasko, 2016. – 220 s.

Nočné svetlá. Básne a piesne pre deti a mládež. Red. Ivan Miroslav Ambruš – Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2017.

Krupa, Ondrej / Krupa András

Újkígyósi mondák és igaz történetek / Krupa András; a jegyzeteket összeáll. Bihari Anna. – Békéscsaba: Békés Megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztálya, 1981. – 307 p.

Rozprávky ěaničky Žofky / Krupa András; komentáre napísali Viera Gašparíková, Ágnes Kovács; do slovenčiny preložil Aladár Králik; vydal Odbor vzdelávania Výkonného výboru Rady Békéskéj župy = Zsóka néni meséi / gyűjt., bev. Krupa András; a jegyzeteket írta Gašparíková Viera, Kovács Ágnes; szlovák nyelvre ford. Králik Aladár. – Békéscsaba: Békés Megyei Tanács V.B. Művelődésügyi Osztálya, 1984. – 343 p.

Zsóka néni kétnyelvű meséi = Dvojazyčné rozprávky ěaničky Žofky / gyűjt, szerk., bev. Krupa András ill. Farkas Andrásné Dragos Zsófia. – Békéscsaba: Tevan Andor Gimnázium, Nyomdaipari Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola, 1989. – 340 p.

Malý slovenský národopis: vybrané príspevky / Ondrej Krupa. – Békešká Čaba = Slovenský výskumný ústav = Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, 1999. – 182 s.

Humor ľudu = Népi humor. – Békešká Čaba: Slovenský výskumný ústav = Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, 2000. – 191 s.

Kalendárne obyčaje = Naptári szokások I.: Jeseň – predvianočné obdobie. – Békešká Čaba: Slovenský výskumný ústav = Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, 1996. – 332 p.

Kalendárne obyčaje = Naptári szokások II.: Vianoce – Nový rok – Tri krále. – Békešká Čaba: Slovenský výskumný ústav = Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, 1997. – 312 s.

Kalendárne obyčaje = Naptári szokások III.: Predjarie – Jar – Leto – Dni v týždni. – Békešká Čaba: Slovenský výskumný ústav = Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, 1998. – 357 s.

Omriviny detského folklóru a hier našich Slovákov / Ondrej Krupa. – Békešká Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku = Békéscsaba: Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete, 2002. – 196 p.

Rozprávky ěaničky Žofky = Zsóka néni meséi. – reprint kiadás / Krupa András; komentáre nap. Viera Gašparíková, Ágnes Kovács – Bp.: Országos Szlovák Őnkormányzat, 2011. – 344 s.

Medvegy, Andrej / Medvegy András

Starý strom nepresadíš = Az öreg fát át nem ülteted: Novely. – Bp.: Tankönyvkiadó = Vydavateľstvo učebníc, 1986. – 115 p.

Mótyán, Tibor / Mótyán Tibor

Pamätnica = Visszatekintő / szerk. Mótyán Tibor: Dvanásť rokov Slovenskej samosprávy mesta Sarvaš: Szarvas Város Szlovák Őnkormányzata = Slovenská samospráva v Sarvaši, 2008. – 64 p.

Papucsek, Gregor

Pilísske ozveny = Pilisi visszhangok. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1982. – 176 p.

Ako mám ďalej žiť = Hogyan éljek tovább. – Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1983. – 170 s.

Tvrde hrudy = Kemény rögök. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1988. – 146 p.

Dozvuky: Básne = Utóhangok: Versek. – Salgótarján: Mikszáth, 1994. – 140 p.

Nezabúdaj = Nefelejts. – Bp.: Etnikum, 1998. – 124 p.

Dvomi chodníčkami = Két ösvényen / Zlatko Papuček ; ill. Zlatko Papuček. – Bp.: Budapestianska slovenská samospráva, 2002. – 162 p.

Na tom našom nátoni = Favágó helyünkön: Básne a anekdoty = Versek és anekdoták. – Bp.: Vydavateľstvo Croatica, 2009. – 135 s.

Úsmevné epitaŷy = Humoros sírfeliratok. – Bratislava: Post Scriptum, 2010. – 95 s.

Jesenná: Básne a preklady = Őszi: Versek és fordítások. – Bratislava: Vydavateľstvo Post Scriptum, 2015. – 87 s.

Sedliacky Apollón: Výber z tvorby = Molnár M. Eszter Parasztaŷpolló művének fordítása / szerk. Hrivnák Mihály, Fuhl Imre. – Bp.: Slovenská národnostná samospráva, 2016. – 66 s.

Zbierky básní pre deti / Versgyűjtemények gyerekeknek:

- Hrajme sa! = Játsszunk!/ill. Mustó János. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1990. – (Dunaj). – 106 p.
- Keby svet bol drozdom: Básne pre deti = Ha a világ rigó lenne: Weöres Sándor verseinek fordítása. – Bp.: Etnikum, 1997. – 75 p.
- Konvalinky = Gyöngyvirágok: Básničky pre deti. – Bp.: Zoro, 2003. – 148 p.
- Zaspievajme si!: Zhudobnené básničky pre deti = Énekeljünk!: Megzenésített versek. – Bp.: Celoštátna slovenská samospráva, 2004. – 82 s.
- Zaspievajme si s Debničkou! = Énekeljünk a Debničkával!: megzenésített versek CD-n, 2007.

Šóti, Juraj / Sótyi György

Plameň sviečky: Básne a drobné prózy = A gyertya lángja: Versek és kisprózák / red. Gregor Papuček. – Bp.: Croatica Kiadó (Slovenská menšinová samospráva I. obvodu Budapešť), 2007. – 89 p.

Samuel, Pavol / Számuel Pál

Hrušky mamovky Špiakovej = Spiák mamóka körtéi / zost. a podtlač upravili Michal Krajčík a Ladislav Szikla antológia. – Bp.: Zväz demokratických Slovákov v Maďarsku, – 1955. – 99 p.

Perly ľadu = Jég gyöngyei. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1987. – 78 p.

Pred odchodom = Elmúlás előtt / red. = szerk. Gregor Papuček. – Bp.: Celoštátna slovenská samospráva, 2002. – 97 p.

Odporúčané antológie / Ajánlott antológiák:

Výhonky: antológia slovenských spisovateľov žijúcich v Maďarsku: básne a poviedky / Juraj Marik et al. – Bp.: Vydavateľstvo učebníc = Tankönyvkiadó, 1978. – 141 s.

Fialôčka, fiala: antológia detských básní / red. = szerk. Etelka Pauliková, úv. Rudolf Čižmárik; ill. Endre Lukoviczky. – Bp.: Vydavateľstvo učebníc = Tankönyvkiadó, 1980. – 78 s.

Pramene: novely / Zoltán Bárkányi Valkán et al., úvod. László Sziklay; ill. Endre Lukoviczky; publ. Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku. – Bp.: Vydavateľstvo učebníc = Tankönyvkiadó, 1982. – 185 s.

Chodníky: básne: Antológia básnikov žijúcich v Maďarsku / szerk. = red. Etela Ribová, úv. Anna Divičanová – Bp.: Vydavateľstvo učebníc = Tankönyvkiadó, 1984. – 215 p.

Cestou k slovám : Zborník združenia slovenských spisovateľov a umelcov v Maďarsku / zost. a na vyd. priprav. Oldřich Kníchal. – Bp.: ZSSUM, 1996. – 171 p.

Ég és föld között: Tisztelet Andy Warholnak: Versantológia = Medzi nebom a zemou. Pocta Andymu Warholovi: Antológia básní / szerk. Hattinger Gábor. – Bp.: Etnikum, 1997. – 240 p.

Pod Pilišom – tam je náš svet: Literárna antológia pilišských autorov / red. = szerk. Gregor Papuček, Zoltán B. Valkán, Imrich Fuhl, ill. fot. Zoltán Bárkányi et al. – Mlynky: Publikácia Združenia a regionálneho kultúrneho strediska pilišských Slovákov a Zväzu Slovákov v Maďarsku, Fuhl Bt, 2008. – 256 p.

Odporúčané periodiká / Ajánlott időszaki kiadványok:

- Barátság – časopis– Közéleti és Kulturális Folyóirat
- Budapestiansky Slovák – časopis Slovenskej samosprávy v Budapešti
- Čabän – mesačník Slovákov Békeőskéj Čaby a okolia
- Čabiansky kalendár – ročník Čabianskej organizácie Slovákov
- Dolnozemský Slovák – časopis Slovákov v Maďarskej republike, Rumunsku, Srbsku
- Evanjelické listy – časopis = Evangélikus Újság – A Tótkomlósi Evangélikus Egyházközség Lapja
- Komlóssky hlásnik – mesačník = Tótkomlós Város Önkormányzatának Havi Lapja
- Ludové noviny – týždenník Slovákov v Maďarsku
- Lúč – príloha Ludových novín
- Náš kalendár – publikácia Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku
- Novinkár nad Kerešom – slovenská príloha týždenníka Sarvaš
- Pilišan – časopis Slovenskej samosprávy v Mlynkoch
- Zrod – literárny almanach DZSM.
- www.oslovma.hu – internetový portál

* * *

Áchim Pál

Kalandozások a humor világában. – Békéscsaba: Áchim Pál, 2012. – 175 p.

Bagyinszki Zoltán

Nemzeti örökségünk; Our national heritage; Unser nationales Erbe. – Bp.: Publi-City „1492“, 1998. – 219 p.

Kastélyok és paloták a történelmi Magyarországon = Schlösser und Paläste im historischen Ungarn = Castles and palaces in historical Hungary / Bagyinszki Zoltán; a Kastélykapolnák és káplánjaik c. tanulmányt Török József írta. – Bp.: Mikes Kiadó, 1999. – 192 p.

Magyar várak / Bede Béla; Bagyinszki Zoltán és a borászatok fotóival /ford. Elke Koszttyu, Szilágyi Balázs; ill. König Frigyes. – Debrecen: Tóth Könyvkereskedés és Kiadó, 2007. – 191 p.

Alföldi szecesszió; Art Nouveau in the Alföld / Bagyinszki Zoltán, Gerle János; fotó: Bagyinszki Zoltán. – Debrecen: Tóth Könyvkereskedés és Kiadó, 2008. – 203 p.

„Szép vagy, alföld...“: képes krónika a Nagyalföldről / szerk. Rakonczai János; írták Blazovich László et al.; fotókat kész. Bagyinszki Zoltán et al. – Debrecen: Tóth Könyvkereskedés és Kiadó, 2008. – 128 p.

Gyula és környéke: útikalauz / szerző Czeglédi Imre, Havassy Péter; szerk. Göndöcs Péter, Molnár Ferenc; fotók Bagyinszki Zoltán, Nagy Imre, Rusznyák Csaba. – 230 p.

Magyarországi reneszánsz építészet. – Bagyinszki Zoltán, Buzás Gergely; térk. Nagy Béla Debrecen: Tóth Kiadó, 2008. – 118 p.

Erdélyi templomok; Transylvanian Churches; Kirchen in Siebenbürgen / Tatár Sarolta. – Debrecen: Tóth Kiadó, 2010. – 159 p.

Magyar népi építészet / Bede Béla; Bagyinszki Zoltán fotóival. – Budapest: Corvina, 2016. – 412 p.

Balogh István

A tótkomlói zsidóság története: „ezek a sorok emlékezésed alapjai”. – Tótkomlós: Balogh István, 2004. – 128 p.

Békés békétlenség: a Békés megyei zsidók története / Balogh István; fotó Jourdan Bea, Kerekes Zoltán. – Bp.: Tótkomlós: Balogh István, 2007. – 416 p.

A körösnagyharsányi zsidóság és temetőik története. – Bp.: Balogh István, 2008. – 66 p.

Benedek István Gábor

„Boldog vesztegzár”: riportregény. – Bp.: Magvető, 1987. – 342 p.

Holnapra a világ: kisregény. – Bp.: Magvető, 1990. – 177 p.

A komlói Tóra: novellák. – Bp.: Sík, 1994. – 144 p.

Brooklyn: novellák. – Bp.: Sík, 1996. – 173 p.

Az elégetett fénykép: regény. – Bp.: Magyar Könyvklub; Ezüstpénz, 1997. – 439 p.

Vili a Dob utcából: regény. – Bp.: Magánkiadás: Benczúr Vilmos, 1998. – 145 p.

Ez lett a vesztünk, mind a kettőnk veszte: filmregény. – 2. kiad. – Bp.: Magyar Könyvklub, 2002. – 339 p.

Öt lövés a történelemre: tárcák. – Bp.: Göncöl Kiadó, 2001. – 191 p.

Egmont: filmmese – Break: filmkrimi. – Bp.: Bengál, 2002. – 108 p.

A komlói tóra = Komlósska tóra / István Gábor Benedek; preložila Lubomíra Fallero-vá; Karol Wlachovský; red. Zsolt Kántor, Anna Istvánová. – Békéscsaba = Békešská Čaba: Čabianska organizácia Slovákov = Csabai Szlovákok Szervezete: Tevan, 2003. – 139 p.

A lovag napjai: Talált és kitalált történetek Bródy Sándorról. – Bp.: Atheneum, 2004. – 176 p.

Dávid: Vidám és tanulságos mese a nagy királyról, hatalomról, szerelemről. – Bp.: Exlibris Kiadó, 2005. – 343 p.

Varázs: regény. – Bp.: Noran, 2007. – 517 p.

Artúr: Egy pesti orvos politikai kalandjai. – Háttér Kiadó, 2010. – 320 p.

Bergeni keringő: novellák. – Bp.: Vince Kiadó, 2011. – 197 p.

Miskolc, Zsidó utca '46. – Bp.: K. U. K. Könyv és Lapkiadó, 2012. – 198 p.

Ki vigyáz az emberre? – Urbis Könyvkiadó, 2013. – 375 p.

Aranyhomok: regény. – / ill. Vén Zoltán. – Bp.: Tevan Alapítvány, 2014. – 186 p.

Filadelfi Mihály

Dvakrát jedenást básní: z básní Mihály Filadelfiho a Alexandra Kormoša. – Bp.: Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku = Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetsége, 1976. – 25 s.

Háttal a térnek: versek / ill. Lipták Pál. – Békéscsaba: Békés Megyei Könyvtár, 1976. – 18 p.

Válogatás Filadelfi Mihály, Kormos Sándor verseiből / összeáll. Molnár Pálné. Miskolc: II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár, 1976. – 25 p.

Örvények fölött / ill. Kass János. – Békéscsaba: Békés Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztálya, 1979. – 154 p.

A szavak udvarát kutatom: Versek és jegyzetek. – Békéscsaba: Városi Tanács; Új Auróra, 1982. – (Új Auróra füzetek). – 44 p.

Szürke ég alatt: Versek. – Békéscsaba: Városi Tanács; Új Auróra, 1983. – 83 p.

A torzó messiás: színmű három részben. – Békéscsaba: Új Auróra, 1987. – (Új Auróra füzetek). – 70 p.

Szavak, szíjostorok. – Békéscsaba: Békés Megyei Könyvtár, 1980. – 30 p.

Új Auróra: irodalmi, művészeti és közművelődéspolitikai antológia: 1973–1986 / szerk. Filadelfi Mihály. – Békéscsaba: Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága. – 50 db.

Harencsár László

Mesél az erdő: hangoskönyv. – Bp.: Kossuth. – Mojzer Kiadó, 2013. 1 CD; 76 min.

Fehér hajú mesék: hangjáték, 2013.

Mese és valóság: mesekönyv. – Szarvas: Digitális Kalamáris, 2015. – 63 p.

Egy híján hús: novelláskötet. – Szarvas: Digitális Kalamáris, 2015. – 71 p.

Gyöngyös: meseregény. – Szarvas: Digitális Kalamáris, 2015. – 83 p.

Egy talicska apró majom: humoregyveleg. – Szarvas: Digitális Kalamáris, 2016. – 72 p.

Hartay Csaba

Vakuljon meg az árnyék: versek. – Szarvas: Szarvasi Krónika Kiskönyvtára, 1996. – 120 p.

Gyertyatapas: versek / szerk. Sárándi József; ill. Schéner Mihály. – Békéscsaba: Mokos József Kör és Közművelődési Egyesület, 1998. – 99 p.

Az idegen irány: versek. – Karcag: Barbaricum Könyvműhely, 2001. – 120 p.

Időviszony: versek. – Karcag: Barbaricum Könyvműhely, 2003. – 40 p.

Éji magtár: versek. – Celldömölk: Pauz-Westermann, 2006. – 97 p.

Nyúlzug: Válogatott és új versek. – Balatonboglár; Szeged: Podmaniczky Művészeti Alapítvány, 2008. – 175 p.

A jövő régészei: versek. – Bp.: Prae.hu, 2012. – 100 p.

Lerepül a hülye fejetek: regény. – Szeged: Podmaniczky Művészeti Alapítvány, 2013. – (Librarius könyvek). – 257 p.

Nem boci!: tejbe aprított irodalom: prózai írások / ill. Földi Andrea. – Bp.: Atheneum Kiadó, 2015. – 230 p.

Holtág: regény. – Bp.: Athenaeum Kiadó, 2016. – 221 p.

Fényképavar: versek. – Bp.: Kalligram Könyvkiadó, 2016. – 79 p.

Herczeg Tamás

Világ-váltás = Zmena sveta / fordítás = preklad: Imrich Fuhl; fotó Váradi Zoltán. – Békéscsaba = Békešská Čaba: Tevan Kiadó = Vydavateľstvo Tevan, 1998, 2000. – 107 p.

Ledzéni Pálné / Ledzy Judit

A mi tanyánk = Náš sálaš / Ledzéni Pálné – Judita Ledzéniová Knihárová. – Békéscsaba: Megyei Jogú Város Szlovák Önkormányzata, 2010. – (Csabai visszaemlékezések = Čabianske spomienky / szerk. = red. Ando György). – 88 p.

Az út / Ledzy Judit. – Békéscsaba: Ledzy Judit, 2014. – 160 p.

Hetven éve történt: / Ledzy Judit. – Békéscsaba: Békés Megyei Könyvtár, 2016. – 39 p.

Lehoczky Péter

Disznótoros gasztronómia Békés megyében / szerk. Ambrus Zoltán, Prohászka Béla, Szabó György; fotók Lehoczky Péter. – Békéscsaba: Azlikon Könyvkiadó, cop. 2009. – 152 p.

Disznótorok ízei a hagyományoktól az újdonságokig / szerk. Nyemcsok László; fotó Lehoczky Péter. – Tatabánya: Axel Springer-Magyarország Kft. Komárom-Esztergom Megyei Irodája, 2013. – 206 p.

Litauszki Gábor

Petróleum: Novellák. – Szarvas: Digitális Kalamáris Kiadó, 2015. – 99 p.

Nyemcsok László

Elengedtem magam: jegyzetek egy házasságból, sörrel és kolbásszal: anekdoták / fotók Kovács Erzsébet, Lehoczky Péter; karikatúrák Boros Béla. – Békéscsaba: Nyemcsok László, 2007. – 115 p.

Kutyavilág: Pihével és Pocakkal. – Békéscsaba: Körös-Tudás Kft., 2011. – 120 p.

Kondoros: Kisvárosi séták: Ahol a hagyomány és fejlődés találkozik. – Színes album / szerk. Nyemcsok László. – Kondoros: 2014. – 117 p.

Péter Erika

Mindörökké mosoly: versek. – Bp.: Accordia Kiadó, 2005. – 120 p.

Verselhetek: gyermekversek: Versek jeles napokra / ill. Papp Anikó Míra. – Bp: Móra Kiadó, 2007, 2008. – 37 p.

Szeretőim a szavak: versek. – Bp.: Accordia Kiadó, 2009. – 147 p.

A nyakatekert zsiráf: gyermekversek / ill. Papp Anikó Míra. – Békéscsaba: Magánkiadás, 2010. – 38 p.

Túlhordott ölelés: versek. – Bp.: Irodalmi Rádió, netkötet, 2010.

Csupa csiga: gyermekversek / ill. Papp Anikó Míra. – Bp.: Timp Kiadó, 2011. 30 p.

Zabfalók: gyermekversek / ill. Mészely Ilka. – Pozsony: AB-ART Kiadó, 2012. – 37 p.

Másodvirágzás: versek/ ill. Kelebi Kiss István. – Pozsony: AB-ART Kiadó, 2013. – 79 p.

Boldogságbolt: gyermekversek/ ill. Fekete Hajnal. – Pozsony: AB-ART Kiadó, 2014. – 31 p.

Színházikó: gyermekversek / ill. Fekete Hajnal. – Pozsony: AB-ART Kiadó, 2014. – 29 p.

Autóparádé: leporelló: verses képeskönyv / ill. Fekete Hajnal. – Pozsony: AB-ART Kiadó, 2015. – 10 p.-

Elpattant zongorahúr: regény / ill. Kelebi Kiss István. – Pozsony: AB-ART Kiadó, 2015. – 183 p.

Rózsa Dezső

Rózsáim / vál. és szerk. Szilágyi Ildikó; ill. Burai István. – Debrecen: Lícium-Art Könyvkiadó, 2008. – 75 p.

Őszi rózsák. – Debrecen: Lícium-Art Könyvkiadó, 2012. – 80 p.

Szilágyi András

Árvafelejtés. – Békéscsaba: Szilágyi András, 1999. – 58 p.

Némán hordott. – Békéscsaba: Szilágyi András, 2004. – 63 p.

Szajvédő-szív. – Békéscsaba: Szilágyi András, 2005. – 94 p.

Agancsos kóbor állat. / ill. Szentgyörgyi József. – Békéscsaba: Magyar Téka Erkel Sándor Könyvesház, 2010. – 121 p.

Zúzalék: Válogatott és új versek, 1995–2013 / ill. Szentgyörgyi József. – Békéscsaba: Magyar Téka Erkel Sándor Könyvesház, 2013. – 183 p.

Szigeti Györgyné

Te építkezz bennem. – Szarvas: Szigeti György, 2015. – 283 p.

Venyercsán László

Legyőzött honfoglalók. – Bp.: Magyarországi Baptista Egyház, 1990. – 203 p.

Zendülő némaság / szerk. Dienes Ottó. – Székesfehérvár: Plátum, 1998. – 168 p.

Ige és szó: Új versek és aforizmák. – Székesfehérvár: Vörösmarty Társaság, 2000. – 86 p.

Fényben gyertyaláng. – Székesfehérvár: Venyercsán László, 2001. – 194 p.

Závada Pál

Kulákprés: szociográfia: dokumentumok és kommentárok egy parasztgazdaság történetéhez. – Bp.: Művelődési Kutatóintézet, 1986., utánnomás, 2006. – 346 p.

Mielőtt elsötétül: novelláskötet. – Pécs: Jelenkor Irodalmi és Művészeti Kiadó, 1996. – (Élő irodalom). – 235 p.

Jadviga párnája: nagyregény. – Bp.: Magvető, 1997. – 13. utánnomás, – 444 p.

Jadvigin vankúszik: dennik / Pál Závada; prelož. Renáta Deáková. – Bratislava: Kalligram Kiadó, 1999. – 462 s.

Milota: regény. – Bp.: Magvető, 2. utánnomás, 2002. – 699 p.

Idegen testünk. – Bp.: Magvető, 2008. – 391 p.

Harminchárom szlovák népmese / Samuel Czambel, Pavol Dobšinský gyűjtése in alapul; ill. Kun Fruzsina. – Bp.: Magvető, 2010. – 185 p.

Potomkovia fotografa / prekladala: Renáta Deáková. – Bratislava: Kalligram, 2010. – 418 p.

A fényképész utókora. – Bp.: Magvető, 2004, utánnomás, 2012. – 413 p.

Janka estéi: három színdarab. – Bp.: Magvető, 2012. – 384 p.

A Természetes fény: az archív képek regénye. – Bp.: Magvető, 2014, utánn., 2016. – 622 p.

Egy piaci nap: regény. – Bp.: Magvető, 2016. – 221 p.

Závada Péter

„Ahol megszakad“. – Bp.: Libri Kiadó, 2012. – 77 p.

Reflex (Olvasás) / rend. Kovács D. Dániel. – Szputnyik Hajózási Társaság, Nyitrai Nemzetközi Színházi Fesztivál, 2013.

„Mész“. – Pécs: Jelenkor, 2015. – 72 p.

Zelenyánszki András

Erzsébethely, Jamina: Vinice regénye avagy Békéscsaba V. kerületének története a kezdettől napjainkig. – Békéscsaba: Zelenyánszki András, 2005. – 123 p.

Életképek: Terike szerelme és más csabai elbeszélések. – Békéscsaba: Magyar Téka Erkel Sándor Könyvesház, 2008. – 165 p.

Teremtés vagy evolúció. – Békéscsaba: Magyar Téka Erkel Sándor Könyvesház, 2008. – 55 p.

Zelenyánszki család története: famíliatörténet / írta és összeáll. Zelenyánszki András; verseket és kieg. írta Zelenyánszki András. – Békéscsaba: Zelenyánszki András, 2009. – 65 p.

A Stark Adolf Kertbarát Kör 50 éve. – Békéscsaba: Békéscsabai Kulturális Központ, 2010. – 96 p.

Sorsok: Jaminai emberek életregénye. – Békéscsaba: Zelenyánszki András, 2012. – 225 p.

Az Életfa növényvilága. – Békéscsaba: Zelenyánszki András, 2015. – 127 p.

Zelenyánszki Katalin

Leányág: életem története / Zelenyánszki Katalin; szerk. és a fotókat kész. Hugyecz Katalin, Hugyecz György. – Békéscsaba: Zelenyánszki Katalin, 2007. – 255 p.

Leányág II: életem története: kézirat / Zelenyánszki Katalin; szerk. és a fotókat kész. Hugyecz Katalin, Hugyecz György. – Békéscsaba: Zelenyánszki Katalin, 2013. – 230 p.

Tartalomjegyzék / Obsah:

Előszó.....	5
Predhovor.....	6
Kiadói, szerkesztői bevezető.....	7
Redakčný úvod vydavateľstva.....	11
A mi Alföldünk / Naša Dolná zem: A dél-alföldi szlovák és szlovák kötődésű írók antológiájának margójára.....	15
K novej antológii Naša Dolná zem / A mi Alföldünk: Literárna antológia južnodolnozemských slovenských autorov a autorov so slovenskými väzbami.....	20

Szlovák szerzők szlovák és magyar nyelvű művei

Dielo slovenských autorov v slovenskom a maďarskom jazyku.....	25
--	----

Eva Bachletová.....	26
Moja Dolná zem. Naplnenie času v Berinčoku.....	26
Juraj Ando / Ando György.....	29
Anekdoty. Lízanka.....	29
Vyprázaný rezeň.....	30
Kyslá príloha k jedlu (Zaváranina).....	31
Michal Blaško / Blaskó Mihály.....	33
A čo novo na Kišénáši / No és mi újság Kisszénáson.....	33
Pivouňa.....	33
Moja smutná slovenčina / Én szomorú szlovákságom.....	34
Úkou / Aratás.....	35
Výlet domou.....	36
Búcsú Szarvastól.....	37
Emléktúra húsvéti tájban.....	38
Intonáció V. Shopin dallamok.....	38
Homokóra.....	39
Michal Čičeľ / Csicsely Mihály.....	40
Radost'.....	40
Keď som ja boľ malý chlapec.....	40
Sedliacka modlitba.....	41
Tridsať rokov.....	41
Jeseň.....	42
Prišla zima.....	42
Víchor nad Tatrami / Vihar a Magas Tatra fölött.....	43
Gólyák.....	44
Eresz alján fecskefészek.....	44
Déva Vára.....	45
A csendre vágyom.....	45
Michal Divičan / Gyivicsán Mihály.....	46
Kde sa chmeľ divo rodí... / Ahol a komló vadon terem... ..	46
Roľník / Földműves.....	46

Zimný vietor	47
Moje rodné mesto.....	47
Meditácia	48
Básknikovi Jurajovi Dolnozemskému.....	48
Juraj Antal Dolnozemský / Antal György	49
Živé korene ... / Život.....	49
Pavlovi Samuelovi	49
Modlitba za kostol.....	50
Tranovský a Tranoscius.....	50
V menšinovom postredí	51
Apríl	51
Spomíname	52
Súčasnosť a spomienky.....	52
Manželke	53
Veď viem.....	53
Úcta mestu... / Gondolatok a város 270. évéhez	54
Hľadáme slová.....	54
Aforizmy.....	55
Gyászol a világ.....	56
Ó gondolatok, ó szavak.....	57
Alföldi róna népe.....	58
Mulandóság fölött élő Valóság!.....	58
Michal Hanigovský / Hanigovszky Mihály	59
K Vianociam!.....	59
Zosnulým!	59
Len aby!.....	60
Lúbia ta!	60
Nech je koniec!.....	60
Dušíčky	61
Jar naša.....	62
Vietor náš	62
Michal Hrivnák / Hrivnák Mihály	63
Vtáčik maľovaný.....	63
Orvosi rendelőben.....	66
Michal Hronec	71
Nehynúca viera	71
Rodný môj kraj	72
Leto.....	72
Rodná hrada.....	73
Krajec chleba.....	73
Štefán Hudák	74
Motto.....	74
Pitvaroš	75
Komlósske dievčatá.....	76
Slovenčina moja.....	76

Som sedliakom len.....	77
Tiché pole	77
Pavol Kondač / Kondacs Pál	78
Rozvod	78
Útban hazafelé	85
Alexander Kormoš / Kormos Sándor	88
Blízki ste mi.....	88
Pilíški Slováci	88
Zatmenie Slnka.....	89
Návšteva.....	89
Nové leto	90
Pred pôrodom.....	90
Večne živý prameň.....	91
Hádanka	91
Térkép-szélen	92
Preklady – Mihály Filadelfi: Áchim	93
Mihály Filadelfi: Pátram po dvore slov.....	94
Ondrej Krupa / Krupa András	95
Rozprávky ňaničky Žofky (Úryvky) – O Martin Klingáčovi.....	95
Behanko	98
Igaz történetek: Élménytörténetek	99
Andrej Medvegy / Medvegy András	102
Zem je príťažlivá.....	102
Tibor Mótyán / Mótyán Tibor	105
Spomienka zo spomienok	105
Csipkár-sori akácok	107
Gregor Papuček	108
Kráľovnej Poézii	108
Pilísske hrušky.....	109
Otčenáš za reč našu.....	110
Reč – rodná zem	110
O márnom hľadaní	111
Chvála Pilíša.....	111
Pred odchodom	112
Čabianskym Priateľom	112
Rakya	113
Moje kačky	113
Jar bola	114
Pekár.....	114
Tak učil otec syna	115
Osud človeka	115
Ukážka z haiku.....	116
Balady Francois Villona	119
Juraj Šóti / Sótyi György	121
Mamka naša premilená II.	121
Nádej / A remény.....	122

Zima je	122
Plameň sviečky, sviečky jas.....	123
A gyertya fénye, a gyertya lángja	123
Na teba myslím	124
Aforizmy I.	125
Aforizmy II.....	125
Pavol Samuel / Számuel Pál	126
Vidina.....	126
Rozlúčka s Komlóšom	126
Pod tým Vlčím lykom	127
Pred odchodom	127
Nostalgické impresie.....	128
Obrazy augustové.....	128
Prípis	129
List knižnej mol	129
Prípis	130
Láska a motýľ.....	130
Ondrej Zelenyánszki / Zelenyánszki András	131
Život náš	131
Báťa Janko susedov.....	132
Pamiatke naše	134
Zabíjačka u Pálenkášov	135
Dom slovenskej kultúri	136
Čabianske kríže	137
Vincúranja.....	137
Elindul egy név	138
Životopisy autorov / A szerzők életrajza	140
Juraj Ando / Ando György	141
Eva Bachletová.....	142
Michal Blaško / Blaskó Mihály	143
Michal Čičel / Csicsely Mihály	144
Michal Divičan / Gyivicsán Mihály.....	144
Juraj Antal Dolnozemský / Antal György.....	145
Michal Hanigovský / Hanigovszky Mihály	146
Michal Hrivnák / Hrivnák Mihály	147
Michal Hronec	148
Štefan Hudák	148
Pavol Kondač / Kondacs Pál.....	149
Alexander Kormoš / Kormos Sándor	150
Ondrej Krupa / Krupa András.....	151
Andrej Medvegý / Medvegý András	153
Tibor Mótýán / Mótýán Tibor	153
Gregor Papuček	154

Juraj Šóti / Sótyi György	155
Pavol Samuel / Számuel Pál	156
Ondrej Zeleňánski / Zelenyánszki András.....	157
Fotók / Fotografie	159
Bagyinszki Zoltán.....	161
Fuhl Imre / Imrich Fuhl	168
Lehoczky Péter	175
Milyó Pál	184
A fotográfusok életrajza / Životopisy fotografov	193
Bagyinszki Zoltán	194
Fuhl Imre / Imrich Fuhl	194
Lehoczky Péter	195
Milyó Pál	196
Szlovák gyökerű, kötődésű szerzők művei magyar nyelven / Díala autorov so slovenskými väzbami v maďarskom jazyku	197
A mi Alföldünk	198
Áchim Pál	199
Riport egy sertéstartó gazdával.....	199
Balogh István	205
A tótkomlósi Ujhelly család.....	205
Tevan Zsófia visszaemlékezése.....	209
Benedek István Gábor	212
A jaki	212
Filadelfi Mihály	209
Sorok a csabai tájházban	219
A szavak udvarát kutatom – részletek.....	224
A szavak udvarát kutatom	228
Áchim.....	229
Hartay Csaba	230
Istennel a kertben	230
A tanyán	231
Végző aszály	231
Viharsarok.....	232
Holt-Körös.....	233
Kedvenc hal.....	233
Előző hit.....	234
A szomszéd évszaktól	234
Fényképavar	235
Harencsár László	236
Erdőtündér	236
A szélmalom utolsó tánca	238

Herczeg Tamás	240
Falusi nyár / Dedinské leto	240
Hiába-vallomás / Daromné vyznanie	240
Felismerés / Spoznanie	241
Identitás / Identita	242
Világ-váltás / Zmena sveta	242
Játék	243
Elvágódás	243
Ledzényi Pálné / Ledzy Judit	244
Éjszakai dal	244
Dudás mami lidércei	246
Litauszki Gábor	248
Petróleum	248
Régen elmúlt már	252
Nyemcsok László	254
A dobozházat lecserélte	254
A nádas Casanovája	254
Találkozásom a munkával	256
Péter Erika	259
Békére várva	259
Kesergő	259
Madárlátta	260
Anyám földje	261
Fagyhalál	262
Tavaszi leszek	262
Hónap-tár	262
Túlhordott ölelés	263
Lábujjhegyen	263
Sportolók	264
Banánház	264
Csigatánc	265
Rózsa Dezső	266
Magamról	266
Harang	267
Fenn és lenn	267
Tapintás	268
Ha már	269
Hinni kell	270
Apróságok	271
Szilágyi András	272
Történeti horizont	272
Utolsó ítélet	273
Agancsos kóbor állat	274
A stílus által kielégett korok	275
Némaság	276

A kiürült szem	276
A múlt idő állandósága	277
Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsanna	278
Szőkevények	278
Körös-parti jegenyék ébredése	278
Örökség	279
Őszinte karácsony	280
Nyolcvan év múltán	281
Csak egy marék föld	281
Gondolatok a szarvasi mocsári ciprusok alatt	282
Tessedik Sámuel boltívei alatt	283
Venyercsán László	284
Nagyapám	284
Ítélet szekerén	284
Mementó jel	285
Uram, ha nem vagy bennem	285
Hiányzó szeretet	285
Gondjaidat	286
Ige és szó	286
Télverten a halálig	286
Harmadnapon	287
Aforizmák	287
Závada Pál	288
A furfangos paraszt	288
Az idő királya	289
Milota	296
Závada Péter	298
Mész	298
A szinkronúszó magányossága	298
Vákuum	299
A zúgás (1)	300
Zelenyánszki András	301
Horgászkaland a Kettős-Körösön	301
A leánykérés	305
Zelenyánszki Katalin	307
Nagyanyánk	307
A szerzők életrajza	310
Áchim Pál	311
Balogh István	311
Benedek István Gábor	312
Filadelfi Mihály	312
Harencsár László	313
Hartay Csaba	313

Herczeg Tamás	314
Ledzéni Pálné / Ledzy Judit.....	314
Litauszki Gábor	315
Nyemcsok László.....	315
Péter Erika.....	316
Rózsa Dezső	316
Szilágyi András	317
Szigeti Györgyné Búzás Zsuzsanna.....	317
Venyercsán László.....	317
Závada Pál.....	318
Závada Péter.....	318
Zelenyánszki András.....	319
Zelenyánszki Katalin.....	319

A szerzők bibliográfiája / Bibliografia autorov

Ando, Juraj / Ando György	321
Bachletová, Eva.....	321
Blaško, Michal / Blaskó Mihály	322
Čičeľ, Michal / Csicsely Mihály	322
Divičan, Michal / Gyivicsán Mihály.....	322
Dolnozemský, Juraj / Antal György	322
Fuhl, Imrich / Fuhl Imre	323
Hrivnák, Michal / Hrivnák Mihály	323
Hronec, Michal	324
Hudák, Štefan	324
Kondač, Pavol / Kondacs Pál.....	324
Kormoš, Alexander / Kormos Sándor	324
Krupa, Ondrej / Krupa András	325
Medveg, Andrej / Medveg András	326
Mótyán, Tibor / Mótyán Tibor	326
Papuček, Gregor	326
Šóti, Juraj / Sótyi György	327
Samuel, Pavol / Számuel Pál.....	327
Odporúčané antológia.....	327
Odporúčané periodiká.....	327
Áchim Pál.....	328
Bagyinszki Zoltán	329
Balogh István	329
Benedek István Gábor	329
Filadelfi Mihály	330
Harencsár László.....	330
Hartay Csaba	330
Herczeg Tamás	331
Ledzéni Pálné / Ledzy Judit.....	331

Lehoczky Péter	331
Litauszki Gábor	331
Nyemcsok László.....	332
Péter Erika.....	332
Rózsa Dezső	332
Szilágyi András	332
Szigeti Györgyné	333
Venyercsán László.....	333
Závada Pál	333
Závada Péter.....	333
Zelenyánszki András.....	334
Zelenyánszki Katalin.....	334

